

FILE

Name: OJMBh__Adiparwa_ed_Juynboll_1906.pdf
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl/?gr_elib-272
Type: Searchable PDF/A (text under image), index/bookmarks
Encoding: Unicode (â î û ...)
Date: 24.7.2014

BRIEF RECORD

Author: Juynboll, Hendrik Herman (ed.)
Title: Âdiparwa. Oudjavaansch prozageschrift.
Publ.: 's-Gravenhage : Nijhoff 1906
Description: VI, 214 p. (NOTE: paginations jumps from "170" to "177"; cf. *Erratum*, p. [215])

FULL RECORD

http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gr_elib.htm

NOTICE

This file may be copied on the condition that its entire contents, including this data sheet, remain intact.

ADIPARWA.

Oudjavaansch prozageschrift

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. H. H. JUYNBOLL.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE
TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

'S-GRAVENHAGE.
MARTINUS NIJHOFF.
1906.

VOORREDE.

Reeds in 1877 wees Prof. Kern op de wenschelijkheid eener uitgave van den Kawi-tekst der Parwa's van het Mahâbhârata. Aan eene uitgave kon echter niet gedacht worden, zoolang er slechts een of twee handschriften van dezen tekst in Europa aanwezig waren. Eerst nadat alle handschriften, die dr. van der Tuuk bezat, na zijn dood aan het Legatum Warnerianum vermaakt waren, kon van een kritische uitgave sprake zijn.

Van deze Parwa's zijn tot nu toe alleen het Âçramawâsa-, Mausala- en Prasthânikaparwa (het 15^e, 16^e en 17^e) in druk verschenen ¹. Later is mij, bij het lezen van jongere Oudjavaansche literatuurproducten, gebleken dat deze Parwa's van lateren datum moeten zijn dan de vertaling der eerste Parwa's, daar de taal over het algemeen reeds sporen van toenadering tot het Middeljavaansch vertoont.

Tot de Parwa's, die voor eene uitgave in de eerste plaats in aanmerking komen, behooren vooral het Âdiparwâ, Wirâṭa-parwa, Udyogaparwa en Bhîṣmaparwa, de beide eerste, omdat zij de hoofdbron vormen, waaraan de meeste Nieuw-Javaansche Wayang-verhalen ontleend zijn, de beide laatste, omdat zij de bron van het eerste deel van het Bhâratayuddha zijn. Vooral het Âdiparwa is van het grootste belang, omdat de tekst volledig bewaard is gebleven, terwijl van het Wirâṭa- en Udyogaparwa geen volledige handschriften bekend zijn.

Behalve voor de studie der Javaansche taal- en letterkunde is eene uitgave van het Âdiparwa ook voor de Indologie in ruimen zin belangrijk, daar de talrijke citaten uit het Sanskrit ons toonen, hoe de Sanskrittekst, dien de Oudjavaansche bewerker in de 11^e eeuw gebruikt heeft, er ongeveer uit heeft gezien. Dit is

¹ Dr. H. H. Juynboll, Drie boeken van het Oudjav. Mahâbhârata in Kawi-tekst en Nederl. vertaling, vergeleken met den Sanskrit-tekst. Leiden, Brill, 1893.

dan ook de reden, dat ik den O. J. tekst geheel in Latijnsch karakter getranscribeerd heb, opdat ook Sanskritisten, die geen Jav. karakters lezen kunnen, van de Sanskrit-verzen zouden kunnen kennis nemen.

Van het Âdiparwa zijn nog slechts enkele fragmenten uitgegeven:

1° De inhoudsopgave van het Mahâbhârata in het Kawi, de Parwasamgraha, met toelichting uitgegeven door Prof. Kern in Bijdr. Kon. Inst. 3^e volgr. VI, pag. 92—95.

2° Het Pausyacarita, in tekst en vertaling medegedeeld door Prof. Kern in Verh. Kon. Akad. v. Wetensch. Afd. Letterk. 1877 onder den titel „Over de Oud-Javaansche vertaling van het Mahâbhârata”.

3° De episode van het karnen van den oceaan, uitgegeven door dr. Brandes in Not. Bat. Gen. XXXI (1893), pag. 114 sq. en vermeerderd en vertaald door schrijver dezes in Bijdr. Kon. Inst. 6^e volgr. I (1895), pag. 79, sq.

4° De episode van Parikṣit's dood, uitgegeven en vertaald door dr. Hazen in Bijdr. Kon. Inst. 6^e volgr. V (1898), pag. 187, sq.

Belangrijke mededeelingen aangaande karakter, vorm, omvang en vermoedelijken tijd van vervaardiging der Oudjav. vertaling gaf Prof. Kern in zijne bovengenoemde verhandeling „Over de O. J. vertaling van het Mahâbhârata”, terwijl dr. Hazeu eene zeer belangrijke verhandeling over de verhouding, waarin de Oudjavaansche bewerking staat tot verschillende Indische redacties, publiceerde in Tijdschr. v. Ind. T. L. en Vk. XLIV (1901), pag. 289—357.

Thans mogen nog eenige opmerkingen over de door ons gebruikte handschriften volgen. Bij de uitgave konden wij over 8 manuscripten beschikken, waarvan echter slechts vijf volledig zijn.

Het eerste, dat wij A noemen, is datgene, dat Prof. Kern van den heer van Eck ontvangen heeft en waarover hij spreekt in zijne bovengenoemde verhandeling. De spelling is wel goed, doch de toestand van den tekst laat veel te wenschen over. Prof. Kern zegt van dit handschrift: ¹ „De codex is gemaakt in Çaka 1693, d. i. 1771 na Chr. Het schrift is grof en slordig; de toestand van den tekst jammerlijk, zoowel ten gevolge van verkeerd gelezen woorden als van de herhaalde uitlatingen van lettergrepen, woorden enz. Dit geldt in de eerste plaats van 't Kawi, en voorts in nog hoogere mate van de telkens ingestrooide Sanskrit-volzinnen en strofen.”

¹ Over de O. J. vertaling van het Mahâbhârata, pag. 3.

Het slot (van den afschrijver) van dit HS. luidt: „I çaka 1693, kaşamaça, tidhwidhas, çuklapakşa, wara gumrëg, irika diwasa ning pustaka pûrṇa likita ring jana wiseşa, paranggung yajñana, sidir astu tat astu, maṣṣu. Om Saraswatye namaḥ. Om om ṛksâhâ. Om grî gurubhye nama.”

Het tweede HS., dat wij B noemen, is cod. 3127 leg. Warn. Zie Vreede, Cat. der Jav. en Mad. HSS. pag. 387, n° CCCLX. De spelling van dit HS. is veel slechter dan die van A, doch de toestand van den tekst is dikwijls beter. Het is echter onvolledig, want het slot komt overeen met fol. a, 77 van A.

Het derde HS. (C), cod. 4006 d leg. Warn. is een onvolledig afschrift in Bal. karakter, waarvan de tekst op sommige plaatsen geheel in de war is. Het slot komt overeen met fol. a, 31 van A of fol. 35 van B. Het is slechts 35 blz. fol. groot. Het slot is reeds geciteerd door dr. Brandes in zijne Beschrijving der Jav. Bal. en Sasaksche handschriften van Van der Tuuk, I, pag. 9, n° 11.

Het vierde HS. (D), cod. 4006 b leg. Warn. is zeer goed gespeld en ook de toestand van den tekst is beter dan die der vorige HS., doch hier is eene zeer groote lacune op pag. 164 r. 12 (= A. fol. 122), die doorloopt tot dicht bij het slot. Dit HS. is 164 blz. fol. groot en goed geschreven in Bal. karakter. Het slot is geciteerd door dr. Brandes, l. c. I, pag. 8—9, n° 9.

Het vijfde HS. (E), cod. 4006a leg. Warn. is vrij slecht geschreven en gespeld, doch de toestand van den tekst is even goed als die van D. Het is 2×98 blz. fol. groot en een afschrift van een lontarhandschrift uit Djembrana. Het is, evenals A, volledig. Het slot van dit HS. is weergegeven door dr. Brandes, l. c. I, pag. 8, n° 8. Hieruit blijkt, dat de afschrijver een Buddhist is, want hij zegt: namo buddhâya en spreekt van mahâjinâ (sic) en van den buddhaloka. Dat de schrijver van het O. J. Âdiparwa een Çiwaïet was, is reeds medegedeeld door Prof. Kern, l. c. pag. 6.

Het zesde handschrift (F). cod. 4006c leg. Warn. is een door dr. van der Tuuk eigenhandig vervaardigd afschrift in Latijnsch karakter van een lontarhandschrift van Çaka 1653 = 1731 na Chr., dus 40 jaar ouder dan A. Dit afschrift is voor de uitgave van groote waarde, daar dr. van der Tuuk in margine dikwijls de verzen van den Sanskrittekst en de varianten uit andere handschriften aangeeft.

Het zevende handschrift (G), cod. 5026 Warn. is een lëmpiran uit de Lombok-collectie, groot 126 folia, ieder met 4 regels schrift, geheel volledig, doch de spelling is slecht.

Het achtste handschrift (H), cod. 5046 Warn., is een oude cakĕpan uit dezelfde collectie, groot 120 folia, volledig en goed gespeld, doch op vele plaatsen zeer beschadigd.

Daar waar Sanskritverzen aangehaald worden, is steeds de Calcutta-editie van het Indische Mahābhārata door mij vergeleken, waardoor het dikwijls, doch niet altijd, mogelijk was, deze corrupte citaten te herstellen. Achter verzen, die niet te herstellen waren, is een * geplaatst. Ook de eigennamen konden door die vergelijking dikwijls terecht gebracht worden, doch in vele gevallen had de door den O. J. bewerker gebruikte Sanskrittekst blijkbaar andere eigennamen, dan de Calcutta-editie.

Bij de uitgave heb ik A tot grondslag genomen. De varianten der zeven andere handschriften en de aangehaalde verzen, voor zoover zij in de Calcutta-editie voorkomen, zijn op de gebruikelijke wijze aan den voet der pagina medegedeeld.

Ten slotte een woord van dank aan het bestuur van het Kon. Instituut v. Ind. / T. L. en Volkenkunde, dat de uitgave van dit Oudjavaansche prozawerk mogelijk gemaakt heeft en aan Prof. Kern, die mij bijstond bij het herstellen der corrupte Sanskritverzen en bij het nazien der drukproeven.

Leiden, December 1905.

DR. H. H. JUYNBOLL.

AWIGHNAM ASTU.

Jayati Parâçarasûnus Satyawatîhrdaya¹nandano Byâsaḥ
parasya sukârthî paṭhayitwâ² Wâmadâkhyâ sakala-
jagatâm³ çiwam iti (1).

Çrotâñjalipuṭa rawayawam wîtabhawân Bhâratâkhyâ-
nam,
mrşâdukta mahâbhawatâm Wṛṣṇi Kṛṣṇadwaipâyanam
idam (2).

Dadyât suphalajagatâdayaḥ paçupatipaṇḍita-Kṛṣṇa
jagatwamawitan,
sarwaçlokaṁ pawâyamânaḥ kawim uktaḥ Pârâçâryaḥ
wiwṛttânyeti (3).

Adiḥ Sabhâ-Wana-Wirâṭa-Udyogamâkhyam,⁴
Bhîṣma Dwijârkasuta Çalya-Gadâçwa Sopti,
Strî Prasthâni Muçala Çântika tathâçramañca,
Swargântam aṣṭadaçaparwa niruktasangkyam (4).*

I.

Hana pwa ya mangke wuwusën, ikang kâla tan hanâditya candra
nakṣatra bâywâkâçâdika, pralaya ri wêkas ning sanghârakalpa, prâpta
mwang sargakâla pratiniyata⁵ mijil saprakâranya ngûni, iccâ sang
hyang tinûtnyân hana katêkân çabda sanghâradharma, sang hyang
Çangkara atah kêrapanyân hana lâwan bhatârî dehârdha, kêrapa
nira mapisan lâwan bhatâra Trinetra sira, an mungzwi ng Kailâça-
çikhara sadrça utungga siddha pratiṣṭa, sâkṣât maṇḍalam sabhuwana
ikâ tang parhyangan sthâna sang hyang.

Sang hyang Çrî Deweçwara sira ta ṣaḍgaṇa mwang bhatârî, ka-
rêngwan ing pûrwaka ning kathâ, pûrwastotra⁶ ri sirân pangâjnâ⁷

¹ De HSS. satyawâdihṛdayam.

² A. sukârtthiyitwâ. Lees: parasya sukhârtthi bhûtâ?

³ A. sakajugâtêng.

⁴ A. samodapanaka, B. D. E. F. samodyamâkyam, G. H. akyam.

⁵ De HSS. pratinihata.

⁶ De HSS. parwastotra.

⁷ De HSS. pasajñâ.

çrî Dharmawangça tĕguh Anantawikramottunggadewa ¹, prabhu pinagawayakĕn prākṛta parwa, tan sangkeng wruh mangartha sarasa ning çlokapadārtha.

Prathamāṇca tad anuçṛṭyatām ², mangrĕngö ta rahadyan sanghulun kabeh, iking carita, tambayan i pangarcana ning Âdi-parwa. Hana sira bhagawân Çonaka ngaran ira. Sira ta magawe yajña ring Nemişâranya. Lawas ikang yajña ginawayakĕn ira, dwâ-daçawarşa. Sĕdĕng nikang yajña ginawayakĕn ira, tumût ta sang Ugraçrawâ ri payajña nira. Aparan ta sang Ugraçrawâ ngaran ira? Anak sang Romaharşaṇa, sira siddha wineh mangajya Brâhmâṇḍa-purâṇa mwanğ Aştâdaçaparwa, de ning guru nira sira bhagawân Byâsa. Sadatĕng sang Ugraçrawâ, sinwâgatan ta sira de sang tamolah ing âçrama kabeh, sakweh sang maharşi magawe tapa ring Nemişâranya. Umilu ta sira pinakamanggala nikang yajñakarmma. Wineh ta sira âsana, pinûjâ ring pâdyârgghyâcâmanîya, sapasangraha nikang præyeng lagi. Tĕlas niran pinûjâ, tinakwanan ta sira ri sangka nira mwanğ prayojana nira. Sumahur ta sira :

„Janamejayayajñasya sarpasatra mahâtmanâ, bhu-jangga mpu umilu manonton yajña sarpa, gawe mahârâja Janamejaya, ndatan siddhekanğ yajña sarpa, apan tan mâttikang nâga Takşaka, ikang sumahut ing wwang atuha nira, sira mahârâja Parîkşit; tuhun ikang nâga sâmanya pĕjah, tumibâ ring kuṇḍa. I sĕdĕngnyekâ tan siddhekanğ yajña, manastâpa sira mahârâja Janamejaya, matang yan sira pinacaritâkĕn de bhagawân Waiçampâyana. Sira ta manglâlane prihati nira çrî mahârâja. Umilu ta bhujangga mpu rumĕngö carita nira, ngaran ing carita: Aştâdaçaparwa, gawe bhagawân Byâsa, makapadārtha paprang sang Korawa Pândawa ring Kurukşetramanḍala, cinaritâkĕn de bhagawân Waiçampâyana. Ri sâmpun ikang carita, lumaku ta bhujangga mpu matîrtha ring Samantapañcaka. Kunang ta pwa maparĕk irikang patapan ing Nemişâranya sangkeng Samantapañcaka, matang yan karĕngö wrta mpungku magawe yajña.”

Nâhan ta ling sang Ugraçrawâ ri mpungkwing Nemişâranya, tumañakĕn kapawitran iking tîrtha ring Pañcaka. Sumahur sang Ugraçrawâ :

„Traidadwâparayos sandhau ³, ngûni ri pântara ning traita

¹ De HSS. Anandawikramottunggadewa.

² A. pradamânta. B. C. D. E. F. G. H. prathamânta.

³ A. sandho, B. C. D. E. F. G. H. sandhye.

lâwan dwâpara, hana sira řši bhagawân Râma Paraçu ngaran ira, Bhŗgukula wangçaia, wêka bhagawân Bhŗgu. Sira ta maprang lâwan sang Arjuna Sahasrabâhu, alah de nira. Masênghit ikang křatriya ring bhûmaṇḍala, ratu sapinasuk ing Bhâratawarřa, têka mamêjahi ri bhagawân Jamadagni, bapa sang Râma Paraçu. Saka ri krodha sang Râma Paraçu pinêjahan sira bapa têkap ning křatriya-samûha, ya ta matang yan malês sirâmâtyanîrikang křatriya ring Bhâratawarřamaṇḍala. Eka wingçati křatriya, salikur kweh ning ratu pêjah de nira, sagajâçwarathapadâtinya kabeh. Râh ning sâmantarâja ya ta matêmahan rudirârṇawa, i wêkasan dadi talaga limang siki. Ya ta hibêkan de ning rudirângkên arṇawa. Magawe ta sira tarpaṇa wipula raktasnâpanânjali, ri sang dewa pitr. Ndâtan suka sang hyang pitara de nira, apan tan yogya ikanang râh yan tarpaṇâkna ri sira. Datêng ta kawitan ira kabeh, makâdi bhagawân Rêika, mwan bhagawân Jamadagni, tumurun sangkeng swarga: „Anak sang Râma Paraçu! tan yogya kadi kita brâhmaṇa magawe rudiratarpaṇa, kunêng yogya tarpaṇâknanta, ikang tîrtha pawitra juga. Hana pwa mangke sâdhanantâmûjâ ri kami kabeh, ikang tîrtha, wastw atêmahana tîrtha limang talaga kwehuya, wênanga panghilanga kleça râh ning samantanrpa sang matîng raṇa denta. Tasmât samantapançakam, matang yan Samantapançakatîrtha ngaranya, kunang asing mâti rikang tîrtha ngûni, muliheng swargga, ngûniwêh ikang çrddha marâdyusa, byakta ya mukta kleça muliheng swargaloka.”

Nâhan ta ling ning kawitan ira, inastwakên ing sarwadewatâ, yeka ring Samantapançakatîrtha ngaranya, adyâpi katêka mangke. Kalidwâparayos sandhau, têka pwa ri pântara ning dwâpara lâwan kali, irika ta yan maprang sang Korawa lâwan sang Pândawa, ngkâna ring deça nikang Samantapançakatîrtha, huwus ika pawitra ning Pancakatîrtha de nira. Kunang sang Korawapândawawangça, kweh ning akřohinî samangkana, matang yan:

Ařtâdaçeřu parwâsu, aksauhiṇyâpi manyate. Nâhan ta pasamudayanya pitung akřohinî samangkana kweh ning wîra. Ya ta inajarakên ing Ařtâdaçaparwa, wwalu wêlas caritanya, pêjah nira-waçeřa irikang wwalu wêlas wengi. Sinanggah akřohinî ngaranya nihan:

Eko ratho¹ gajaççaiwa, narâh pañca padâtayah, trayaççaiwa turanggâçca,² pattir ewâbhidhîyate.³

¹ De HSS. ratha.

² De HSS. turanggañca.

³ Mah. I, 289.

Hana ya sapatti ngaranya liman tunggal mwan ratha tunggal, padâti limang siki, kuda tĕlu, ya tika sapatti ngaranya, tĕlung patti, sasenamuka ngaranya, tĕlung senamuka sagulma ngaranya, yeka tĕlung gulma sagaṇa ngaranya, tĕlung gaṇa sawâhinî ika, tĕlung wâhinî ya saprtana ngaranya, tigang prtanaṇâ sacamû ngaranya, kweh ning ratha. Yapwan wilang ning padâtinya.

Nawendriyâgnimukhaçûnyaçaçângkasangghah, sangang yuta, limang kĕti, tĕlung laksa, sangang iwu, limang puluh.

Âkâçacandrarasasatpawanaḥ. Kunang kweh ning kudanya, nmang ayuta, nmang atus, limang puluh wiji. Nâhan ta sanggha ning aksohinî. Samangkana samudaya ning Korawa Pâṇḍawa. Ya tikâ pĕjah nirawaçesa irikang wwalu wĕlas wĕngi, krama nikang prang.

Bhagawân Bhîṣma senâpati ring Korawaçata, lawas nira sapuluh wĕngi, alah ta sira de sang Arjjuna, makasahâya Çikaṇḍi. Tumût dang hyang Droṇa senâpati, lawas nira limang wĕngi, alah kapökan de sang Dhṛṣṭadyumna. Tumût sang Karṇa pinakasenâpati, rwang wĕngi lawas nira, pĕjah ta sira de sang Arjuna. Tumût sang Çalya tĕngah ngwe, pĕjah de mahârâja Yudhiṣṭhira. I rikang sore alah sang Duryodhana, pinupuh pupu nira de sang Bhîma. Ri wĕnginya pwa ya ta, irika ta sang Açwatthâma mwan sang Kṛpa lâwan Kṛta-warmma amûk ing kulĕm, umâtî sang panca kumâra, anak sang Dropadî ikâ kalima, lyan sang Dhṛṣṭadyumna, mwan Çikaṇḍi saha bala nirawaçesa pĕjah de sang Açwatthâma. Matang yan tanpaçesa ikang aksauhinî, irikang wwalu wĕlas wĕngi. An mangkana paprang sang Pâṇḍawa Korawa tinanâkĕn de rahadyan sanghulun kabeh. Ya tika inikĕt ring çâstra de bhagawân Byâsa. Kâla nirân guma-wayakĕn parwa, ri pati sang Dhṛtarâṣṭra Widura Sanjaya ring patapan.

Triṣu warṣeṣu tatwâya Kṛṣṇa-Dwaipâyano waçi, Mahâbhârataṁ âkhyânam kṛtaṁ padârtham uktikâ*.

Ngaran ikang çâstra, Mahâbhârata upâkyâna ngaran ikâ, ikang aji, pinakapadârtha paprang sang Korawa Pâṇḍawa, lawas nira magawe çâstra tĕlung tahun. Kunang ikâ, Mahâbhârata tatwa ngaranya, lwir¹ ning parwwa: Âdiparwa, Sabhâparwa, Âraṇyakaparwa, Wirâtaparwa, Udyogaparwa, Bhîṣmaparwa, Droṇaparwa, Karṇaparwa, Çalyaparwa, Gadâparwa, Sâuptikaparwa, Strîpralâparwa², Açwatthâmaparwa, Âçramawâsaparwa, Mosalaparwa,

¹ Bijdr. T. L. Vk. 1872, pag. 92 sq.

² De HSS. Strîpalâparwwa.

Prasthânikaparwa, Swargârohanaparwa. Kunang kweh nikang çloka sowang sowang: yan çloka ning Âdiparwa, wwalung iwu wwalung atus wwalung puluh papat. Kunang kweh ning adhyâyanya wwalung atus lâwan wwalu wêlas. Kunang padârhanya, Posyacarita makawêkasan Kâṇḍawadahana. Yapwan çloka ning Sabhâparwa, rwang iwu limang atus lâwan sawêlas siki, kweh ning adhyâyanya, pitung puluh rwa, pangarthanya, kâla samaya gumawayakên sabhâ sang Pâṇḍawa, makawêkasan ikang dyûta, pinakatoḥ wanawâsa, paṇita sang Korawa Pâṇḍawa, alah ta sang Pâṇḍawa samangkana. Kunang çloka ning Âranyakaparwa, sâyuta sewu rwang atus rwang puluh papat; adhyâyanya, rwang atus pitung puluh rwa; padârhanya, ri kâla ¹ sang Pâṇḍawânusup ring alas, makawêkasan âhâra nikang hâraṇa. Yapwan çloka ning Wirâṭaparwa: rwang iwu lâwan lima wêlas; adhyâyanya..... kâla sang Pâṇḍawa umêkasakên astra nirâçasana, makawêkasan Abhimanyu wiwâha, kawarangan sang Abhimanyu lâwan sang Uttarî. Kunang çloka ning Udyogaparwa, nmang iwu, sangang atus, rwang puluh wwalung wiji; adhyâyanya, sâtus wwalung puluh nêm; padârhanya, kâla sang Arjjuna mwang mahârâja Duryodhana uminangi mahârâja Kṛṣṇa, umilwa ring prang, awêkasan Ambopâkhyâna ², kacaritan sang Ambâ, an makajanma sang Çikaṇḍi. Kunang çloka ning Bhîṣmaparwa, limang iwu wwalung atus wwalung puluh pât; adhyâyanya, sâtus pituwêlas siki, pangarthanya, Jambusaṇḍa-wibhâwana, kadi bhâwa ning saṇḍa dhwaḡa bhagawân Bhîṣma, makawêkasan alah de sang Arjuna. Kunang çloka ning Droṇaparwa, wwalung iwu sangang âtus wwalung puluh pât; adhyâyanya, sâtus pitung puluh, padârhanya, kâla bhagawân Droṇa senâpati, makawêkasan Nârâyanastra, kâla sang Açwatthâma amanahakên astra, makoliḥ sang Dhr̥ṣṭaketu, anak sang Cedi, umilu ri sang Pâṇḍawa. Kunang çloka ning Karnaparwa sangang atus pitung puluh, adhyâyanya nmang puluh sanga; padârhanya kâla sang Çalya pininta kasih de sang Duryodhana, winêlas harêp an pinakasârathi sang Karṇa, makawêkasan i pati nira. Kunang çloka ning Çalyaparwa tigang iwu rwang atus rwang puluh; adhyâyanya Bhâratayuddha, padârhanya sâtus rwang puluh tunggal, makawêkasan Çûraswâmicarita. Kunang çloka ning Saptikaparwa wwalung atus pitung puluh; adhyâyanya wwalu wêlas, padârhanya pangrêwêk sang Açwatthâma ring wengi, makawêkasan alah nira. Kunang çloka ning Strîpralâpaparwa pitung âtus pitung puluh, adhyâyanya

¹ De HSS. kalah.

² De HSS. Ambâwanâkyâna.

pitung puluh padârthanya sambat ning wîrapatnî makawêkasan kasangaskâran ing çarîra sang matîng rana kabeh. Kunang çloka ning Çântikaparwa sâyuta patang iwu limang atus lima likur; adhyâyanya têlung atus têlung puluh têlu; padârthanya kâla bhagawân Bhîşma haneng çaratâla, marah-marah sang Yudhişthira ring dharma.

Yapwan çloka ning Açwamedhaparwa: patang iwu patang atus rwang puluh; adhyâyanya sâtus tigang puluh têlu; padârthanya kâla sang Parikşit inâjnâkên prabhu, makawêkasan pati nira.

Yapwan çloka ning Âçramawâsaparwa: sewu limang atus wwalung siki, adhyâyanya sangang puluh rwa; padârthanya kâla sang Dhrtârâştra mahawan ratha mareng patapan, makawêkasan pagawe sang Yudhişthira pitrtarpana ri sira. Kunang çloka ning Mosalaparwa tigang atus; adhyâyanya wwalung siki, padârthanya pati sang watêk Yadu sira kabeh, makawêkasan pawarah-warah bhagawân Byâsa ri sang Arjuna.

Yapwan çloka ning Prasthânikaparwa: sâtus rwang puluh tigang siki: padârthanya, patinggal sang Pândawa ri pura nira, makawêkasan pati nireng Wâlukârṇawa, anghing sang Yudhişthira sira tan paratra, wineh anugraha de sang hyang Dharma.

Yapwan çloka ning Swargârohanaparwa: rwang âtus; adhyâyanya..... padârthanya, ulih sang Pândawa ring swarggaloka.

Nâhan ikang aştâdaçaparwa, ikang cinaritâkên de bhagawân Waiçampâyana i mahârâja Janamejaya."

An mangkana ling sang Ugraçrawâ; matakwan ta sang mpungkw ing Nemişâranya sira kabeh, makâdi bhagawân Çonaka, ri kacaritan mahârâja Janamejaya. Muwah ta sang Ugraçrawâ macaritâkên:

II.

"Mahârâja Janamejaya sira magawe yajña ring Kurukşetra, kinon ira ta wwang sânak nira irikang yajña. Ngaran i wwang sânak nira sang Çrutasena.

Etasminn ewa kâle tu, i sêdêng ning yajña ginawe, hana ta Sârameya, çwâna milu manonton yajña nira. Katon pwa ya de sang Çrutasena, pinalu nira ta ya ikang asu si Sârameya. Rorûyamâṇaḥ¹, alayû ta yânangis, mâjar i sang ibu, sang Saramâ

¹ Mah. I, 663 (Pausyaparwa 3).

ngaran ira, strî bhagawân Pulaha. Manastâpa sang Saramân tumon ryy anak nira pinalu tanpadoṣa. Tat cāstram ewam āgamat¹. Ya ta matang yan datēng ring Kurukṣetra sang Saramâ, tēkeng payajnan mahârâja Janamejaya, atēhēr anâpa:

„Ayaṁ medârakowaiçkr̥tānggi, bhawanai cātibhokti [Yasmâd abhihato 'napakârî].

„Ike anak ni nghulun, mahârâja Janamejaya, atyanta suçlanya, wruh yan campur awaknya, tâtan wulat ring sajinta, ngûniweh an dilata dr̥wya. Tuhun pwa yan anonton sangkeng kadohan si Sârameya juga, pinalu pwa samangkana pawṛttinya nirdoṣa.

Tasmâd adr̥ṣṭabhayam āgamiṣyate². Hana ta bhaya pûrwwa kapanggiha denya, âpan dumēṇḍa ring tan yogya dēṇḍanya³. Mangkana ling sang Saramân çumâpa mahârâja Janamejaya. Antarlîṇa ta sira, muksa ri pangadēgan ira. An çumâpa ri mahârâja Janamejaya, kṣayântaçâpa yajnâmwā. Kawēṇesan ta sira, harohara amalakw anta çâpa, matang yan konakēn ikang yajna huwusakna³, paripûrṇṇa ri kagawayanya. Ri huwus ning yajna, maweh ta sira bhojana ri sira mpu, winēh dakṣiṇa sira kabeh. Mulih ta sira ri kaḍatwan ire Hâstinapura. Satēka nireng râjya, mângēn-angēn ta sira, aparan ta kunang hetu ning çâpa, apau maphala ri nghulun, kenakanya nggâyâmeta brâhmaṇa siddhimantra, magawe prâyaçcitta, yatanyân hilanga nikang çâpa. Mangkanâbhiprâya nira.

Kadâcit kâle, apa kunang ikang kâla, lumâmpah ta sirâ-buru, ndâ tan madoh ikang alas paburwan ira, alas i. samîpa ning Hâstinapura. Asoway pwa sira tēlas umasuk irikang alas, anon ta sira patapan, aticaya râmya nikâ, çobha de ning pangjêrah ing sarwapuṣpa, iking patapan sang brâhmaṇa siddhimantra, bhagawân Çrutaçrawâ ngaran ira, masandīng lâwan anak nira, sang Somaçrawâ ngaran ira, paḍa siddhimantra sira kâlih. Katon sang brâhmaṇa de nira, somya çabda manohara mwanğ âmbēk nira, akweh pariwâra nira, mwanğ brâhmaṇa mitra nira, paḍa gorawa sumungsung ri tēka mahârâja Janamejaya. Atyanta tuṣṭâmbēk mahârâja, tumon panwâgata sang brâhmaṇa kabeh. Irikâ ta sirân pawuwus, saha manis ni wulat nira:

„Kṣamâkna ta wacana ni rânak mpungku, yan hanâ sih sang brâhmaṇa ri pinakanghulun; anak mpungku kēna çâpa de bhaṭârî

¹ L. c. 668 (Pauṣyaparwa 8): tat satram upâgacchad.

² L. c. 670 (Pauṣyaparwa 10): tasmâd adr̥ṣṭam twām bhayam āgamiṣyati.

³ A. wurungakna.

Saramâ. Yan yogya paritrânâna de sang paṇḍita, manghanâkna prâyaçcitta kahilanga nikang çapa."

Mangkana wuwus sang prabhu. Sumahur sang Çrutaçrawâ, ling ira:

"Sâjnâ çrî mahârâja; ring kadi kami, haywa ta tinêngêt; yatanyan tañ calâmbéknya ri kagawaya nikang prâyaçcitta ri haji".

Mangkana ling bhagawân Çrutaçrawâ. Manëmbah ta çrî mahârâja Janamejaya, rumëngö ryy ujar sang brâhmaṇa. Wëkasan ta mangas-tungkâra bhagawân Çrutaçrawâ. Samangkana ta mahârâja Janameya mulih mareng kaḍatwan ira, makering sang Somaçrawâ, pinakapurohita haji, magawe çântikarma, matang yan tanpaphalâ çapa sang Saramâ ri sira. Pira ta lawas sang Somaçrawân pinakapurohita de haji Janamejaya, hana ta deça tapwan panût ri sira. Ya ta kaharëp haji donën ira, kinon ira ta wwang sânak nira katiga rumakseng kaḍatwan ira, muwah umiwö dang hyang purohitânpagawe homa nitya-karma, tan hënty asing kaharëp nira.

Tataḥ prastuto digjayaḥ. Lunghâ ta sirândon sahabala-koçawâhana. Byatîta mahârâja Janamejaya, dumona ring deça Tak-silâ. Hana ta pâng ning carita rêngön de mpu makabehan.

III.

Ayodhyâwişayâ¹ çramyaḥ, Dhomya brâhmaṇa saṁs-thitaḥ. Hana sira brâhmaṇa, bhagawân Dhomya ngaran ira, patapan ira ryy Âyodhyâwişaya. Hana ta çişya nira tigang siki, ngaran ira sang Utamanyu, sang Âruṇika, sang Weda. Kapwa pinarîkṣa nira, yan tuhu guruçuçrûṣa, gurubhakti. Kramanya de nirâmarîkṣa, sang Âruṇika kinon ira yâsawaha rumuhun; kamëñâ nira wehana ri sang hyang Dharmmaçâstra. Yatna ta sang Âruṇikângulahakën sakrama ning sawah, ginawayakën ira. Sëḍëng ahayu tuwuh nikang wîja, tèka tang wâh saha² wrîṣṭipâta, hudan adrës. Alah ta galëng nikang sawah. Saka ri wëdi nirân kahibékana toya ikang pari, tinambak nira ta ya tapwan asowe ikang we; alah³ tekâ tambak nikâ. Muwah tinambak nira. Tan wring deya nira, i wëkasan tinambakakën tâwak nireng we manglëndö, tarmolah irikang rahina wëngi. Katon tâwak nira ngkâneng sawah de sang guru. Mojar bhagawân Dhomya ri sira, kinon ta ya sirâwungwa:

¹ Over de O. J. vert. van 't Mahâbhârata, pag. 12 sq.

² A. ha B. C. D. E. F. G. saha, H. sâha.

³ A. alahalâh, B. C. D. E. F. G. H. alah.

„Yasmât kedarakhaṇḍe twam ¹, dhâraṇenâsi ² samsthi-
taḥ, tasmâd uddhârako bhûtwâ, uddâlakas twam
Âruṇiḥ ³.

Anaku sang Arunika, atyanta ring dhâraka, pawungwa tânaku!
sang Uddâlaka ngarananta ⁴; apan manambakakên awakta ring ⁵
we, makanimitta bhaktinta ring ⁵ guru:

Çreyo' wâpsyasi yo siddhir astu, kitânēmwa suka, siddhi
mantra wâkbajra kita.”

Nâhan ta pamarîkṣa bhagawân Dhomya ri sang Âruṇika. Tumût
sang Utamanyu pinarikṣa nira, ya ta kinon manghwana ng lëmbu.
Yatna tingkah nirânpahwan irikang goh. Haraka ⁶ sang Utamanyu
mahwan; ulih nirânasi, ndatan pawwat nasi tasyan ira ri dâng
hyang guru. Ojar ta sang guru:

„Anaku sang Utamanyu! Krama ning çisya, yan gurubhakti,
mawwat nasi solih nirânasi; krama nikâ: swayam âçrama ya
makopajîwana ⁷: solihânasi tan yogya bhuktinta.”

Mangkana ling nira mpu guru. Manëmbah ta sang Utamanyu,
umupakṣamâkên i çîla nirân salah. Ikang sakatambay enjing, lumâ-
mpah ta sirâhwan, sumëlang manasi muwah. Solih nirânasi, ya ta
pawwat ⁸ nire dâng hyang guru. Huwus nirâwwat ⁹ tasyan, manasi
ta sira muwah, pinakopajîwa nirâhwan ikang lëmbu. Katinghalan ta
sirânasi ping rwa; inuhutan ta sira de sang guru, âpan lobha ngaran
ing mangkana; ndâtan panasi ping rwa pinakopajîwana nira, ling
ning guru. Dadi sira minum irikang ksîra tatçesa ning lëmbw
anusu. Tinakwanan ta ya-ta de ning guru, mâjar sira yar pamöh
tatçesa ning lëmbw anusu. Ling sang guru:

„Udû! mangkin tan yogya ulahteku, âpan mâlap gurudṛwya;
tan dadi ri çisya mangan drawya ning guru.” Mangkana ling ¹⁰
nira mpu. Mâri ta sira minum susu; hana ta wërëh ning watsa
mëtu sakeng tutuknya yan panusu warëg sinuswan ing indungnya;
ya tikâ diñilat nira, pinakopajîwa nirârakṣekang lëmbu. Muwah ta

¹ De HSS. kewarakandena.

² B. C. E. G. H. waradânyepi, D. wâradânyepi.

³ B. D. G. H. dhârakah mu nakârūṇiḥ. A. wacakeh, C. E. cārakah
muninârūṇiḥ.

⁴ De HSS. adhyâyatu ngarananta.

⁵ A. ri.

⁶ A. hirika.

⁷ B. C. D. E. F. G. K. açramam akopajîwana.

⁸ A. pawat.

⁹ A. wat.

¹⁰ A. li.

sira tinañan de dang ácārya guru, ry āhāra nira. Mājar ta sira yan pangdilati wērēh ning ¹ watsān tumibeng lēmah, pinakāhāra nira. Mājar ta sang guru:

„Ai anaku sang Utamanyu! tan-yogya ike āhāranta. Ikang watsa wruh ikā ri lapāntānaku; saka ri wēlas ny āmbēknye kita, hetunyā-ngutahakēn ulihnyānusu. Tuhun ya wērēh ngaranya; tan dadi ngwang kadi kita mangēpeki pangan ing watsa. Sangkšepanya, māngko rati bhukti ning len; haywa pinakāhāra ikang tan-yogya upajiwaña, āpan agyā ng akuru ikang watsa yan mangkana.”

Nāhan ling nira mpu; manēmbah ² ta sang Utamanyu. Ri saka-tambay enjing, mahwan ta sira muwah tātān pamangan sira; saka ri lapā ³ nira, amangan ta sira gētih ing rwan ing waduri. Arddhā-panas pwekā gētih ing rwān ing waduri; sumök ta-ya tēkeng mata; andhībhūta ⁴, dadi ta sira wuta, tarpanon deça; harohara ta sirāmet ikang lēmbu. Hana ta-ya sumur māti; ngkāna ta sirān tibā kalēbw ing sumur, apan tanpanon ing mārğa nira. Sore pwekang kāla, mulih tekang wr̥sabha tan hanāngiring mareng kaṇḍangnya. Ndātān kaṭon siromulih de nira mpu, hārohara ta sirāmeti çiya nira. Irikā sakatambesuk, inulatan de hyang guru, kapanggih ta sireng jēro sumur māti. Tinañan pwa sira kārāṇa ning kalēbw ing sumur māti. Mājar ta sang Utamanyu yan wuta, amangan ⁵ gētih ing ⁶ waduri, saka ri lapā nirān inuhutan de dang hyang guru, mangdilati ⁷ wērēh ning watsa. Saka ri kārūṇya bhagawān Dhomya, wineh ta-ya-sang Utamanyu mantra, Aṇwino dewabhiṣak ⁸ uccāra-ṇākna nira, matang yan mār̥ya wuta, apan sang hyang Aṇwino dewabhiṣak sira, pinakawalyan ing dewatā; anpanēmu wyādhi, niyata hetu ning swastha, mār̥y an hiḍēp lara ikang wwang bhakti ri sira. Nāhan matang yan ⁹ wineh Aṇwino dewamantra de sang guru. Ndātān madwa sang hyang Aṇwinodewa, maweh anugraha, tumpihangin kinonakēn wurungan wuta; ya ta panganēn ira pina-koṣadhā ni laranya, niyata warasa ¹⁰. Pinangan ira pwa ya ta.

¹ A. ni.

² A. manamba.

³ A. lapa.

⁴ De HSS. andhabhuti.

⁵ A. ta mangan.

⁶ A. i.

⁷ A. madilati.

⁸ A. B. C. D. E. F. G. H. dewarājany.

⁹ A. matahyan.

¹⁰ A. C. waraṣa, B. D. E. F. G. H. warasa.

Cakṣur¹ arogyaṃ bhawati, muwah ta sira paripūrṇa indra ning mata nira, tan hana ng kawikāra ning² akṣi wēkasan. Suka ta bhagawān Dhomya, tumon i sang Utamanyu; siddhiçāstrā-nugrahom i (l. ʰam karomi), manganugrahani ta sira çāstra³ siddhi, „lawan tatan kēneng tuhātah rūpanyānaku.“ Nāhan ta līng bhagawān Dhomya, manganugrahe sira.

Tumūt⁴ sang Weda pinarīkṣa nira, kinon ira tāmolaheng pa-dangan, kumawatakna taḍah nira. Sāri-sāri bhakti nira sang Weda ring guru, tumūtakēn⁵ ike panastīs nira mpu dang hyang, yatna ri sapakon ira. Inanugrahan ta sira sarwawidyā, saha wedamantra⁶ mwang kasarwajñān; muwah kasiddhyan ing mantra paweh nira. Ri huwus sang Weda kṛtānugraha, mulih ta sire patapan ira. Wruh pwa sire duhkha sing sewaka, māngēnangēn ta sira: „yan hanā çisyangku dlāha, wehēngku juga⁷ sang hyang mantra haywa pinalakwan guruyāga, ngūniweh⁸ pamarīkṣa ni guruçuçrūṣanya“.

Mangkanāngēnangēn ira. Tadanantara⁹ hana ta çisya nira hanar ḍatēng, sang Uttangka¹⁰ nāma nira. Tumuluy ta wineh sang hyang Weda, tanpamalakwa guruyāga, salwir ning āgama tēlas kahaji de sang Uttangka. Kasyacit¹¹ tw atha¹² kālasya, pira¹³ ta kunang lawas nira makaçisya ri sang Uttangka, pininang ta sira milwa ring yajña de mahārāja Janamejaya, parēng lawan paminang mahārāja Poṣya, sang ratu ring¹⁴ Ayodhyā. Lumampah ta sira, sang Uttangka ta sira kinon an atunggwa patapan, mwang akēmita ri sang gurupatnī. Tarwihang ta sang Uttangka, yatna ring rahina wēngi ri karakṣan ikang patapan.

Kahadang¹⁵ pwa sang gurupatnī rajaswala. Kinon ira ta sang

¹ A. caṃkṣur, B. C. D. E. F. G. H. cakṣur.

² A. F. nang, B. C. D. E. G. H. ning.

³ A. sāstra, B. G. çastra, C. D. E. F. H. çāstra.

⁴ A. C. D. E. tumut, B. F. G. H. tumūt.

⁵ A. D. tumutakēn, B. C. E. F. G. H. tumūtakēn.

⁶ A. wedhamantra, C. weddhamantra, B. D. E. F. G. H. wedamantra.

⁷ A. ju, B. C. D. E. F. G. H. juga.

⁸ A. ngūniweweh, B. C. D. G. nguniweh, E. F. ngūniweh, H. ngūniweh.

⁹ A. tadānantāra, B. E. tadanantara, C. om. D. G. H. tadānantara.

¹⁰ A. C. E. Ūtangka, B. D. G. H. Utangka.

¹¹ A. B. C. D. E. F. G. H. tasyacit.

¹² A. B. C. D. E. F. G. H. ta twa.

¹³ A. para, B. C. D. E. F. G. H. pira.

¹⁴ A. D. ri, B. E. F. G. H. ring.

¹⁵ A. E. kahadang, C. kahadḍang, B. D. F. G. H. kahaḍang.

Uttangka magawaya putrotpâdana ¹: „yatanyan tatan-wurunga ² pangrtu,” ling nira; ndâtan-anggâ sang Uttangka; kewalya guru-çuçrûṣa juga sira gumawayakên karakṣan ing âçrama sang guru. Ya tânuwuhakên ³ krodha sang gurupatnî. Datêng bhagawân Weda, katon ta halêp nikang patapan, mwang wrddhi nikang puṣpa de sang Uttangka, apan winêkas-wêkas. Harṣa tâmbêk nira, matang yan manganugrahe sang Uttangka kasiddhyan ing mantra. Kinon ira ta muliha; ameta nggwan gaway ing tamuy ring âçrama; nâhan ⁴ hiḍêp nira; aminta sira pinalakwan guruyâga. Saking swî nirân paweha guruyâga, agêlêng ta bhagawân Weda, matang yan sira makon ⁵ malakwa ri sang gurupatnî; „sakahyun sang gurupatnî yekâ gawayanyu.” Ang-mangkana ling nira ⁶ mpu, mangabhiwâda ⁷ ta sang Uttangka i sang gurupatnî:

„Upâdhyâyênân ujnâtaḥ, pinaka nghulun kinon ira mpu, maweha guruyâga, ndân sakahyun rahadyan sanghulun rakwa paweha. Aparan ta kahyun rahadyan sanghulun, anung hanâkna ⁸ pinaka nghulun?”

An-mangkana ling sang Uttangka, sumahur sang gurupatnî: „rahayu yan mangkana.” Matutur i salahâsa ⁹ nirân pamaluyakên çabda tan-anggâ kinonkon de nirânpalaku putrotpâdana ngûni. Dadi ta sirâmalaku wastu mewêh:

„Anaku sang Uttangka! hana sira ratu mahârâja Poṣya ngaran ira, sang prabhu ring Ayodhyânagarî. Hana ta strî nira sang Sâwitri ngaran ira; sira ta mabhûṣanâdityakuṇḍala, maṇikottama ning sarwaratna. Ikang kuṇḍala sarikâ ta kahyun i nghulun, apan çuci maṇikang ratna. Hingananta têkâ ngke irikang caturdiwasa, patang wengi kawêkas. Ya tikâ kahyunku pawehanta yan tuhu gurubhakti.”

Mangkana ling sang gurupatnî. Prihatin ta sang Uttangka, mângênangên i kadurlabhan ikang kuṇḍala, ngûniweh datênga nirery Ayodhyâ ri patang wengi, apan atiçaya tekâ dohnya. Kunang pwa tan

¹ A. putropadhana, B. D. E. F. G. H. putrotpadana, C. putrotpadhdana.

² A. huringa, B. C. D. E. F. G. H. wurunga.

³ B. ya tânuhuhakên, A. C. G. ya ta nuwuhakên, D. E. H. ya tânuwuhakên.

⁴ A. nâtan, B. G. nahan, C. D. E. F. H. nâhan.

⁵ A. D. F. mâkon, B. C. E. G. H. makon.

⁶ A. C. D. E. F. H. nirâ, B. G. nira.

⁷ A. D. mangâbiwâda, B. G. mangabhiwada, C. mangâbhiwadha, E. H. mangâbhiwada.

⁸ A. hunakna, B. F. om. C. G. ânakna, D. E. H. hanakna.

⁹ A. salahasâ, B. D. G. salahasa, C. çalahasa, E. F. H. salahâsa.

kapalangën bhakti nira ring guru, matang yan panglalu lumampah amet ikang kuṇḍala. Ri lampah nira mamanggih ta sira wwang ¹ anunggang ri wṛṣabha; ya tojar i sira:

„Bhoh Uttangka! yan mahyun ² kita datëngery Ayodhyâ, mēne gëlëk, mûtrapuriṣam bhakṣayâswa ³, pangan tahi ni ⁴ lëmbungku, inum uyuhnya! Sakṣaṇa kita datëng ry Ayodhyâ denya.”

Mangkana ling ning wwang manungganggi lëmbu ri sira. Pina-ngan ira ta puriṣa nikang wṛṣabha, ininum nira mûtranya. Laghuḥ deho atah, maḍangan tâwak nira. Datëng ta sirery ⁵ Ayodhyâ. Sadatëng nira tumameng kaḍatwan ⁶ mahârâja Poṣya, mangâçirwâda ta sira ri çrî mahârâja, umaritrâṇekang kuṇḍala. Atyanta sâdara ⁷ mahârâja Poṣya; kinon ta sira tumameng kabinihajyan, umalakwa ng kuṇḍala ri sang Sâwitri. Tumama ta sireng dalëm, ndâtan katon sang Sâwitri de nira, apan amangan puriṣa nikang wṛṣabha. Sang Sâwitri ngaran ira strî patibrata, tan dadi katon dening wwang campur. Muwah ta sira mareng mahârâja Poṣya, mâjar i tan hana sang Sâwitri. Kinon ta sirâcâmanâ rumuhun, kamênâ nirâu tumame dalëm. Maçoca ta sira. Huwus nirâcâmana, tumama ta sira tēke dalëm muwah; katon tekâ sang Sâwitri de nira makabhûṣaṇa ikang kuṇḍala, mapakëna guruyâga. Ling sang Uttangka mapinta kuṇḍala. Mojar ta sang Sâwitri: „Sojar ampu; mahâbhâra ikung kuṇḍala, apan wiçeṣa ning sarwaratna ike. Hana ta nâga Takṣaka ngaranya, lâgi mrârthanâkën ikang kuṇḍala teja. Haywa ta mpu tan-prayatnâ rikâ.”

Mangkana pawêkas sang Sâwitri ri sira. Winehakën ira tekang kuṇḍala, agirang ta sang Uttangka. Mâjar ta sira ring mahârâja Poṣya, atëhër amwit muliha; sinayutan ta sira, wineh bhojana rumuhun. I sêḍëng ning bhojana inarpanâkën ri sira, katon tang sêkul atis, tatan yogya panganën ing brâhmaṇa; ling nira:

„Yasmâd açucy annan ⁸ dadâsi, aticayaçrâddhanta mahârâja Poṣya, apan aweh bhojana tançuci, matang yan wutâ ta kita.”

¹ A. G. wang, B. C. D. E. F. H. wwang.

² A. B. mayun, C. D. E. F. H. mahyun, G. ahyun.

³ A. B. C. D. E. F. H. mutrapuriṣa bhakṣyasah, G. ⁰purisya⁰.

⁴ A. B. D. E. F. G. H. ning, C. ni.

⁵ A. F. G. sireyy, B. C. D. E. sireryy, H. sira ryy.

⁶ A. B. C. E. kadatwan, D. F. G. H. kaḍatwan.

⁷ A. B. C. D. E. F. H. sâdhara, G. sadhara.

⁸ A. D. F. H. yasmât çucim twan, B. yasmât çucim twan, C. yaç-mât çucim twan¹, E. yasmât çuccim twan, G. yasmât çuci twan.

Mangkana ling sang Uttangka. Sumahur mahârâja Poşya ¹; ika bhojana tançuci kabeh, apan saka ri gyâ nira ri pamwît sang Uttangka muliha tumuluy, matang yan angdadak pinangliwêtakên. Malês ta sirânupatha:

„Yasmâd annam dūşayasi ², tasmâd anapatyo bha-wişyasi ³, iking sêkul paweh ni nghulun bhojana ri kita sinanguhta tançuci; tantuhu pwa lwingta; jawah ⁴ tasmât anapatyâ ⁵ ta kita.”

An-mangkana panâpa mahârâja Poşya ri sang Uttangka. Huwus nirânâpa, mangupakşamâ ta sira. Mojar ta sang Uttangka:

„Tan dadi kadi kami mithyaçâpa; andha ⁶ ta pwa kita, nacirât çapatham ⁷ mama, ndâtan masowe kita wutâ, kadyanggan mamin watêk çâpa ri ⁸ kita, mangkana ta kitân watêk çâpanta ri kami.”

Nâhan ling sang Uttangka. Sumahur mahârâja ⁹ Poşya, ling nira: „Brâhmaṇasya wâci kşuro, niçitas ¹⁰ tîkşṇawâk-çarah, krama ning kadi kita brâhmaṇa kita wâkbajra; kadi lanḍep ning sanjata lanḍep ing tutukta, tuhun hatinta nirmalaswabhâwa, kady arṇawa kita; matang yan sapanganugraha samarthya kadi kita brâhmaṇa; wiparîta kşatriya, ksatriya ¹¹ wiparîta ya, ri tutuk juga nirmala, ri hati tîkşṇa swabhâwanya, mahyun yadyapi. Matang yan gëlêng ni nghulun mangke ri kita, yaya galakta ri nghulun. Na çakto'ham ¹² çâpam anyathâ kartum ¹³, ya ta matang yan tar-wênang humilangakna ¹⁴ çâpa ni nghulun ri kita.”

¹ C. G. H. add. tinon maharâja Poşya.

² A. anna dūşayah, B. anna dūsayati, C. anna dūçâyati, D. E. F. H. anna dūşayati, G. ana^o.

³ A. C. D. E. F. H. anna bhawişyati, B. anna bhâwisyati, G. om.

⁴ A. B. C. D. E. F. G. H. jah.

⁵ A. D. E. anapatya, B. hânatapatya, C. anapâtya, F. anatapâtya, G. hanapatya, H. anamatya.

⁶ A. B. D. E. F. H. anda, C. ânda, G. handba.

⁷ A. macirat patam, B. F. acirat çâpatam, C. D. G. acirat çapatam, E. acirat çâpatim, H. acirât câpatam.

⁸ A. B. C. D. E. F. G. H. om.

⁹ A. maraja, B. maharaja, C. maharâja, D. E. F. G. H. mahârâja.

¹⁰ A. C. D. E. F. H. brâhmaṇa ma thawi kşaro wikşata, B. brahmaṇa^o, G. *tawi^o.

¹¹ A. B. C. D. E. F. G. H. om.

¹² A. B. C. D. E. F. G. H. om.

¹³ A. anyataḥ katti, B. ânyâtaḥ kati, C. G. anyataḥ karttam, D. F. ânyataḥ karttam, E. anyataḥ ttam, H. ânyataḥ karttum.

¹⁴ A. B. C. D. E. F. G. H. umilangakna.

Mangkana ling mahârâja Poşya. Lunghâ ta sang Uttangka, mako-
lih ikang kuṇḍala. Sēḍēng hana ring hawan sang Uttangka, matēmahan
agnikang çapa, mēnggēp witarâgî weşanya ¹. Winorakēn ing teja
sang hyang âditya; kapanasan ta sang Uttangka denya. Hana ta
wulakan ri tîra ning hēnu. Ngkāna ta madyus sang Uttangka, ikang
kuṇḍala inēnahakēn ireng bhūtala. Tuminghal ta nāga Takşaka
masö ta ya malap ikang kuṇḍala. Katon maraya de sang Uttangka,
inusî nira ta ya. Kawēnanga ri hiḍēpnnya, maluy ta ya jâtinya nāga-
rûpa. Mēngâ ta sang hyang prthiwî; umasuk ta yerikâ, alayû mare
pâtâla sira. Inastuti nira tekang nāga Takşaka, pinalaku nira ikang
kuṇḍala, sangka yan mapakēna de nira pangguruyâga. Ndâtan paweh
ikang nāga Takşaka; kewala lunghâ humötakēn ² ikang kuṇḍala mapî.
Pinet ta ya de sang Uttangka. Anon ta sira strî rwang siki manēnun;
lwir nikang lawe tinēnunya hirēng lawan putih. Mwang hana ta
şat kumâra ³, rare nēmang siki upangidērakēn cakra: dwâdaça
arâḥ ⁴, rwawēlas sēngkērnnya. Muwah hana ⁵ ta wwang manuntun
kuda katon de nira; inastuti nira ta sahananya; tinanan ira ta paran
ikang nāga Takşaka. Mamarah ta sang manuntun kuda:

„Ai sang Uttangka! yan mahyun ⁶ kita kapanggihâ nikang kuṇḍala,
nâhan iki kudangu ya dēmwanî ike silitnya; yatanyân ⁷ mijil tekang
kukus sangke mukanya, upupakna ri wiwara nikang Takşaka masuk,
niyatekang Takşakâwēdi, umwatakuekang kuṇḍala ri kita.”

An-mangkana ling sang manuntun kuda, tanwihang sang Uttangka;
tinulup nira ta silit nikang kuda, mijil tang agni sakeng sarweu-
driyanya, saha dhûmânarawata ⁸ humibēki nāgaloka. Haroharekang
nāga Takşaka; datēng umehakēn ⁹ ikang kuṇḍala ri sang Uttangka;
tēhēr angupakşamâ. Tinanggap sang Uttangka ikang kuṇḍala. Inangēn-
angēn ¹⁰ ira tikang diwasa; tan dadi kawwat wēnginya ta ya.

„Mangke npaçuci hana sang gurupatnî, wyartha iking kuṇḍala
ulihku, apan panglëwihi diwasa.”

¹ A. C. G. witaragya wişanya, B. wiçaragya wisanya, D. H. witarâgya wişanya, F. wişaragya wişanya.

² A. B. C. E. G. umētakn, D. F. H. umötakn.

³ A. E. F. H. şad kuçâra, B. C. D. G. sad kuçara.

⁴ A. D. E. F. H. ngkāna, B. C. G. ngkana.

⁵ A. tana, B. C. D. E. F. G. H. hana.

⁶ A. B. mayun, C. D. E. F. H. mahyun, G. ahyun.

⁷ A. tan, B. C. E. G. yatanyan, D. F. H. yatanyân.

⁸ A. G. dumanarawata, B. C. dumânarawâta, D. E. F. H. dhûmânarawâta.

⁹ A. umetakēn, B. C. D. E. F. G. H. umehakēn.

¹⁰ A. E. G. H. hinangēnangēn, B. C. D. F. inangēnangēn.

Mangkana ling nirân panangis. Mojar ta sang manuntun kuda:

„Ai sang Uttangka! haywa kamu sangcayâ! tunggangi kudangku, tēkā kita usēn, amēnangana sang gurupatnīnta.”

Maugkanânugraha sang manuntun kuda. Tinunggangan irekang kuda; kṣanika sira tēkeng âcrama sang gurupatnī, kâla nira¹tēlas madyus, mangunakēn¹ pahas. Katon sang Uttangka, mwatakēn ikang kuṇḍala ri sira; sanyâsâmbēk nirâgēlēnga, çumâpâ sang Uttangka ri wyartha nikang diwasasamaya. Amēnangi pwa sira kâla. Harṣa ta sang gurupatnī; pinalaku nira ikang kuṇḍala, an pinakakuṇḍalâ² nira; inalap nira tang kuṇḍala sangke tangan sang Uttangka. Atēhēr angastwakēn sang Uttangka ri sang gurupatnī. Ri tēlas nira mangkana, mâjar ta sira ri sakatēmu de nireng hawan³. Mawarah ta sira ri bhagawân Weda. Ling bhagawân Weda:

„Uḍuh anaku sang Uttangka! atyanta durlabha ni pawehta guru-yâga, kunang denta bhakti ring guru moghâ kawēnang. Hana pwekā patakwanta ikang wṛṣabha pinanguhta, Airâwapa ikâ; kunang sang manunggangi wṛṣabha, sang hyang Indra ikâ, prasiddha mitrangku sira; awēlas ta manahku tumon i kita. Yapwan ikang puriṣa mwanğ ēyēh ning wṛṣabha pinanganta, amṛta⁴ ikâ; ikang strī rwânēnun⁵ katon denta, sang Dhâtâ Widhâtâ ikâ; ikang lawe tinēnunyâhirēng lawan putih râtrī- diwasa tatwanya; kunang rare nēmang siki, ṣaḍ⁶ ṛtu ikâ; ikang cakra dwâdaçâra⁷, dwâdaça râçi tatwanya; kunang ikang pinutērnnya, sambatsara tatwa nika; yapwan ikang wwanğ manuntun kuda, sang Pâncajanya ikâ; tatwa nikang kuda sang hyang Agni ikâ; ya ikâ tinunggangan matang yan kitan tēkā usēn. Sang-kṣepanya, mâsih ikang sarwadewatâ de ning kaguruçuçrûṣanta.

Tathâ sukham upalabhyate⁸, matang yan ikang suka kapangguh denta. Ulih tânaku! huwus siddhi mantra kita.”

Mangkana ling bhagawân Wedânganugrahe⁹ sang Uttangka. Huwus sang Uttangka kṛtânugraha ni bhagawân Weda. Kintu tēlas

¹ A. manganâkēn, B. mangkanakēn, C. D. E. F. G. H. manghanakēn.

² A. om. an pinakakuṇḍalâ, G. H. ⁰laha.

³ A. B. C. D. E. F. G. H. awan.

⁴ A. hamṛta, B. D. E. F. G. amṛta, C. âmṛta. H. amṛtta.

⁵ A. rwa nēnun, B. rwa manēnun, C. D. E. F. G. H. rwânēnun.

⁶ A. B. C. E. F. G. H. ṣaḍ, D. paḍ.

⁷ A. B. C. D. E. F. G. H. dwâdaça.

⁸ A. B. tawa sukopalanyate, C. F. ⁰phalâbhyate, D. E. H. ⁰labhyate, G. ⁰suke⁰.

⁹ A. Wedânugrahe, B. C. D. E. F. G. H. Wedânganugrahe.

karuhun panganugraha sang guru, inangënanğën ira ta nghel nira de nikang nâga Takşaka; krodhâmbëk nirâhyun malësâgawe upâya irikang nâga Takşaka. An-mangkanâbhiprâya nira, lumâmpah ta sira mareng Hâstinapura. Kathañcit mahârâja Janamejaya hañar ðatëng sangke pangdonan ira, huwus malahakën ikang deça Takşila. Malungguh ta sireng watangan, pinarëk de ning tanđamantri nira. Ðatëng ta bhagawân Uttangka, manguccârañakën weda çântimantra. Mojar ta sireng mahârâja :

„Sâjñâ haji! ikang byâpâra pâduka çrî mahârâja dumon ikang deça Takşila, atyanta kënoh ikâ, apan tanbhaktinya ri haji; tan hana kârya bhâra sangkerikâ. Anung yukti gawayakna usën, ya tikâ tanwawa-rengön ¹ de sang nâtha.”

„Aparan ikang kârya yukti?”

„Yan linga, haji, nâhan râma ² rahadyan sanghulun mahârâja dewatâ, sira pêjah sinahut ing nâga Takşaka, ndâtan hana doşa nira; bajrâhata iwâcalah ³, kadi ta sira wukir agöng pinangan ing gëlap; atyanta kâsyasih ⁴ nira; agërah âcâra nikang kala Takşaka. Sugyan ta haji magawaya ng yajña sarpa, makaphala patya nikang nâgâdhama. Apan mangkana ng kşatriya ngaranya, si utsâha ri patya ning çatru gumawayakën duşka nira. Ikang nâga Takşaka pwa prasiddha duşta; sumahut ⁵ i râma rahadyan sanghulun. Yukti ta ya tumibâ ri dilah hyang agni sëdëng pinûjâ de sang brâhmaņa. Apan kaduştan ikang nâga Takşaka, huwus ikâmighne bhujangga haji, umalapi kuñdalânggëh guruyâga ra bhujangga haji. Ya ta matang yan krodha bhujangga pâduka çrî mahârâja iriya. Ndâtan sayogya ngwang wiku magawaya ðanđa, matang yan hënëng rabhujangga haji. Kunang çrî mahârâja yogya magawaya ðanđa, apan ⁶ dharma ning kadi kita kşatriya, ikang dumëñđa yukti ðëñđan.”

Nâhan ling sang Uttangka ri mahârâja Janamejaya. Mapraweça ta mahârâja Janamejaya ri kakşatriyan ira, tumakwanakën yan tuhu mahârâja dewatâ pêjah sinahut de ning nâga Takşaka. Singgih ling ning mantri nira kabeh. Krodha çrî mahârâja. Matang yan agawe yajña sarpa, mituhu warah ⁷ bhagawân Uttangka sira.”

¹ A. B. D. E. F. G. H. tan wawa rëngëha, C. om.

² A. B. C. D. E. F. om.

³ A. B. D. F. G. bajrahata riwâcalah, C. om. E. ⁰waçalalah, H. ⁰siri⁰.

⁴ A. kâsyasi, B. kâsyahsih, C. om. D. F. G. H. kâsyasih, E. kaşyasih.

⁵ A. sumawut, B. sumahût, C. om. D. E. F. H. sumahut, G. sumaut.

⁶ A. â, B. D. E. G. H. apan, C. om. F. âpan.

⁷ A. wara, B. D. E. F. G. H. warah, C. om.

Nâhan ta carita sang Ugraçrawâ ri sang daçaswâmî ¹ sira kabeh.
Ngaran ² ikang carita :

Iti Poşyacarita.

IV.

Mojar ta sang daçaswâmî sira kabeh, makâdi ri sang Çonaka, mwang ri sang Ugraçrawâ. Mijil ta sira sangkeng pahoman maswâgata ri sang Ugraçrawânger ta sira. Matakwan ta sira wangça ni kawitan ira ling nira :

„Tatra wangçam aham pûrwam çrotum icchâmi ³
bhârgawa ⁴.

Nihan kahyun i nghulun iri kita : cumaritâkna krama ning Bhârgawawangça, an tatwa ni kawitan sanghulun prasiddhân kâjar ing purâna, yatikâ kahyun ⁵ sanghulun, pirëngön sanghulun kabeh, matang yan wistârâkna dentâcarita.

Mangkana ling ⁶ bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ, ling nira :

„Hana sira bhagawân Bhrgu ngaran ira, brahmaputra ⁷ sira, anak bhatâra Brahmâ. Sira ta makastri sang Pulomâ, atiçaya ring guṇa lâwan ring kapatibratan mwang rahayu, lawan kasuçîlân ira. Sëdëng amëtëng sang Pulomâ, hana ta râkşasa si Duloma ngaranya. Ya tâcangkrama ring Bhrgwâçrama, bhagawân Bhrgu tan hana. Lunghâ madyus sira, kapanggih ta sang Pulomâ de nikang râkşasa si Duloma. Maswâgata ta sang Pulomâ, maweh sarwaphala mwang mûla phala, pananggraha nireng tamuy, kadi lagi. Katon pwa sirâhayu, mahyun ⁸ tikang râkşasa si Duloma. Ojar ta ya :

„Ibungku sang Pulomâ, kâlântara ri ngûni winehakën ta kita ⁹ de ni bapanta, pinakastrya ni nghulun. Nghulun pininta marûpa gagak, ling ni bapanta :

¹ A. B. G. daçaswami, C. om. D. E. F. H. daçaswâmi.

² A. B. D. E. F. H. nggaran, C. om. G. ngaran.

³ A. B. D. E. F. G. H. icchanti, C. om.

⁴ Mahâbh. I, 870.

⁵ A. B. F. kayun, C. om., D. E. G. H. kahyun.

⁶ A. li, B. D. E. F. G. H. ling, C. om.

⁷ A. D. G. brâhmaputra, B. brahmaputra, C. E. om. F. H. brâhmâputra.

⁸ A. mayun, B. D. E. F. G. H. mahyun, C. om.

⁹ A. D. E. F. G. H. kita, B. sira, C. om.

„Amah ¹! pastrî ta ko gagak!“ An-mangkana ling nira ry aku, sang hyang Agni makasâkṣî hana irikang kâla samangkana. Mangke pwa kita pinakastrî de sang Bhṛgu, tâtan sayogya pinakabrata, apan nghulun swâminta ngûni, yogya swâmintaku mangke. Kunang kita yan tanpamisinggih, nihan ta sang hyang Agni hana ta ring kuṇḍa takwananta sira: ndah kamung hyang Agni, kita hane wêtêng ning sarwabhûta, sâkṣât Paçupati kita, tumon ikang sarwakarma, sâkṣî ring hala hayu, bhedâkâra çabda ni nghulun, satyawâda. Tawarah ta kita sayuktinya i krama sang Pulomâ winehakên i nghulun!“

Mangkana ling nikang râkṣasa Duloma. Mijil ta sang hyang Agni sake jêro kuṇḍa, mâjar sira:

„Wâk satya, singgih tiku kitân winehakên ing si Duloma, nduk sêdêng sang Pulomâ rare, aughing ndâtan saha widhiwidhâna paweh ² nira ngûni. Kunang sang Bhṛgu'n winehan sang Pulomâ pâñgrahana pûrwa, makapuhara ³ ng agnisthâpanamantra saha widhiwidhâna ning wiwâhasangskâra; mangkana panon sanghulun.“

Nâhan ta ling sang hyang Agni; magirang ikang râkṣasa Duloma. Matêmah warâharûpâkâra, matang yan warâha dadinya, malapa sang Pulomâbhiprâyanya. Alayû ta sang Pulomâ, anangis masâmbat i bhagawân Bhṛgu. Mangrêngö tekang rare dalêm wêtêng, mijil ta ya wet ni krodhanya, satejâgnirûpa. Ya ta gumësêng ikang râkṣasa si Duloma, an warâharûpa.

Bhasmîbhûta, pëjah ta ya matêmahan hawu. Mangrêngö ta bhagawân Bhṛgu ri panangis sang Pulomâ, datêng ta sira sumantwa ri strî nira, matakwan kâraṇa nirân panangis. Mâjar ta sang strî nira ri mûlanya mwanang prawṛtti ⁴ nikang râkṣasa si Duloma mwanang sawuwus nira sang hyang Agni winarahakên ira ⁵ kabeh. Krodha ta bhagawân Bhṛgu ri sang hyang Agni:

„Adâ adharma râkṣaka si ko hyang Agni! yat amehakên stringku ikeng râkṣasa, jwah tasmât ⁶ karma tēmnyu kamung hyang Apuy, sarwabhakṣâ ta kamu.“

An-mangkana çapa bhagawân Bhṛgu ri sang hyang Agni, matang yan lîna sumanghârâwak nira. Ri lîna sang hyang Apuy, hârohara

¹ A. ama, B. D. F. H. amah, C. E. om., G. hamah.

² A. pawe, B. D. E. F. G. H. paweh, C. om.

³ A. pura, B. D. E. F. G. H. puhara, C. om.

⁴ A. mwanang ta wṛtti, B. D. E. F. G. H. mwanang prawṛtti, C. om.

⁵ A. E. F. H. ⁰irân, B. winarahakabeh, C. om., D. G. ira.

⁶ A. tasmâ, B. D. F. H. tasmât, C. om. E. G. tasmât.

ta sarwadewatâ, apan tan hana magawe yajñakarma. Matang yan panëmbah ri sira bhaṭâra Brahmâ, mamalaku ng Apuy mijila. Mojar ta bhaṭâra Brahmâ:

„Nâhan ta linga ni çâpa bhagawân Bhṛgu ring sarwabhakṣa, teja sang hyang Agni ika uṣṇa swabhâwa; ya ikâ sarwabhakṣa gumësëng ikang sarwawastu tékeng amedyamedya. Kunang dewatâ nira tan ilu sarwabhakṣa ikâ, kewalâjyahuti, sarwa ning yajña puṇya pwa pinûjâkën ikâ, yekâ bhakti nira. Nyan paḍa ni teja nira, kadi krama ni teja nira sang hyang Âditya juga, humara sang sarwabhâwa. Kunang sira nirmala swabhâwa, tan karakëtan dening amedya. An-mangkana ta sang hyang Agni sâksât Âditya sira.”

Nâhan ta ling bhaṭâra Brahmâ; mangrëngö ta sang hyang Agni, mangkana kalingan irân sarwabhakṣana, matang yang mijil manëmbah ri bhaṭâra Brahmâ, umastungkâra sânugraha nira. Kunëng bhagawân Bhṛgu, sira ta malap ikang rare, iningu nira inupakârenanana ira tang rare sang Cyawana. Cyawân jâtatwât¹, apan mëtu sake wëtëng sang ibu makanimitta ng krodha nira de ning râkṣasa, tasmât cyawana, matang yan sang Cyawana ngaran ira. Hana ta luh sang Pulomâ ngûninyânangis, masâmbat i sang jalu, anarawata hilînya. Yatikâtëmahan lwah, inaranan ing Sindhusâra, pinakalwah ing patapan sang Cyawana; sira makastrî Sukanyâ, râja-putrî sirânak sang Çaryâti, arpakânak sang Pramiti. Wikubratî pwa sira, kadi kamahâtmyan ira sang Pramiti ta sira, pinakastrî sang Ghrîaci, widyâdharîwaristâ, utama ning widyâdharî, an mânak ta sang Ruru. Hana ta bhagawân Sthûlakeça ngaran ira², brahmacârî, tan pastrî sira. Sira tâmëng-amëng ing alas³ amet samidha, atût i pinggir ikang lwah, i tîra ning nadî. Hana ta rare hañar mijil, inâryakën de sang bapebu, ngaran sang bapa sang Wiçwâwasu, gandharwarâja⁴, ratu ning widyâdhara, akrîdâ lawan sang Menakâ, widyâdharî utama, amukti⁵ konëng-onëng ing alas; ri pasanggama nirân pakurën, wëkasan mijil tang rare, strî litu hayu. Garbhajâtaḥ, mëne n-winëtëngakën mëne n wijil; jâti ning kadi sira widyâdharî, ya ta nistrṣṇa ring putrajanana, tan karakëtan

¹ A. E. F. H. cyâwân jânatwam, B. cawân janatwam, C. cyawan jânatwam, D. G. cyawân janatwam.

² A. ngara, B. C. D. E. F. G. H. ngaran ira.

³ A. om. B. G. halas, C. D. E. F. H. alas.

⁴ Mah. I, 8, 6.

⁵ A. namukti, B. D. E. F. H. amukti, C. mamukti, G. hamukti.

sih, kewala kâmarasa juga ginöng nira. Ya ta matang yan tining-galakên ikang rare pinggir ing lwah. Katon pwa ya de bhagawân Sthûlakeça, kârunya tâmbêk nira, inangên-angên ira: Yogya ike anakangku. Mangkanâbhiprâya nira, inalap ikang rare, inulihakên ireng âçrama nira, iuingu sira sinangaskâra ring brata samâdhi. Matuha pwa ya ta, katon raçmi ni hayunya, apan anak ¹ ing tuhu hayu, matang yan surûpa, pramathana rûm nira. Inaran ira ta sang Pramathanâ ², sêdêng rarâ konang-unang rûpa warna nira. Sang Pramathanâ ta sira ahyun sang Ruru, matang yan sinurung bhagawân Pramiti, kumon anomaha, malakwa ri anak bhagawân Sthûlakeça; tan wihang sira bapa, pininta nirânak nira. Ya ta tinarimâkên sang Pramathanâ ri sang Ruru de bhagawân Sthûlakeça. Kahadang ugra nakṣatra pwekang kâla pawiwâhan ira, pûrwa phâlgunî nakṣatra, Bhaga dewatâ, tatkâla ning wiwâha. Ya ta dumeh sira mangguha duhka. Aparan kramanya nihan:

Irikang aṣṭa diwasa, kapitung we nira winarang, māmēng-amēng ta sireng taman amuktya sarwakusuma, atuntunan tangan ta sira strî. Hana ta ulâ luwuk aturw ing hawan, karuruban irwan ³ ing kayu. Wyâlaḥ çayitaḥ ⁴, angluṇḍu umalang ring hēnu. Ya ta kedēkan de sang Pramathanâ. Kâlacoditâ ⁵, ndân pangdan ing Kâla ikâ, sinahut ta suku sang Pramathanâ de nikang ulâ. Ya ta sumâr tēke hati wiṣanya. Mâti ta sira, ndatan hilang rûpa nira. Prekṣaṇīyatarâkṛti ⁶, mangkin konēng-onēng tininghalan, kadi rûpa ning maturû lwir nira. Kunang sang Ruru kagyat kahēngengan i tibâ ni strî nira, waling nirâguywan-guywana. Katon pwa sirâñibâni, makrak ta sirâmintâ çarapa. Paḍa lumawad ta sira mpu kabeh, sakweh ning haneng âçrama, makâdi bhagawân Sthûlakeça mwang sira bhagawân Pramiti, tumulung sang Pramathanâ. Inēnahakên haneng paryangka, tinamban sarwoṣadha. Atēhēr sira mâti,

¹ A. om. B. G. hanak, C. F. H. ânak, D. E. anak.

² Mah. I, 8, 12: Pramadwarâ.

³ A. E. F. G. H. sira raning rwani, B. si rwan ing, C. om. D. sira ra ning.

⁴ A. E. F. H. wyâlaçâyataḥ, B. wyalaçayyâtaḥ, C. om. D. wyâlaçarryatat, G. wyalasayataḥ.

⁵ A. H. kâlacchodikâḥ, B. kalacchodikaḥ, C. om. D. E. F. kâlacchodikaḥ, G. kalacodikaḥ. Mah. I, 8, 17.

⁶ A. prekṣaṇīri hataḥ kṛtiḥ, B. E. prekṣanira hatakṛtiḥ, C. om. D. prekṣaṇâra hatâkṛtiḥ, F. prekṣaniram hatâkṛtiḥ, G. H. prekṣanam rahatâkṛtiḥ. Mah. I, 8, 20: prekṣaṇīyatarâbhawat.

apan huwus hita sang hyang hurip, kâlanyan lunghâ. Alarânangis sang Ruru, umambe sarwadewatâ, ling nira :

„Sandhy ahorâtrakâlâtmâ ¹. Ai kamung hyang sakweh ta dewatâ tumon ing prawrtti ning sarwabhûta, sândhyahorâtra-kâla pinakâwakta! Yadi putro muneḥ satyam, yan sing-gih anak ning wiku, sadâkâla magawe tapa, umabhyâsa sang hyang weda mantra, tumûtakên maryâda sang siddha maharṣi. Samjîwa-tu mama priyâ ², mahuripa ta strî ni nghulun, tan wikârâ-wayawanya, muwah paripûrṇâ, yan hana phala ni nghulun denta!”

Nâhan ta sâmbat sang Ruru, karëngö de sang watëk dewatâ. Tëka ta dewadûta, sumântwa ³ sang Ruru :

„Âyur nâsti gatâyusaḥ ⁴. Ai kamu sang Ruru! ikang swadharma ngaranya, pati lawan hurip. Ya ta kawruhananta, tan hana jugâhuripa ⁵, yan mäsanya huwus pëjah, ike pati ni rabinyu, pûrwakarmaphalam ca tat ⁶, phala ni pûrwakarmanya ika; sangkṣepa ni wuwus mami ri kita: haywa kitâlara ri pëjah ni strînta, apan pagawenya ngûni dumadyakên ikâ. Kunang yan kewalâ buddhintâhyun mahuripa sang Pramathanâ, tagawe ⁷ ta upâya, yan linganta nihan: kita rakwa huripana wëkasan, paripûrṇa jîwitanta, phala ni gawenta pûrwajanma, âyuso'rdham pradehi twam ⁸, satëngah ni huripta ya ta pawehanta huripa sang Pramathanâ, ta huwusana mâti ng sarpa, tëka nikeng ulâ dëlës ⁹ tan ilu ya mâti ngwang, tuhun kahawa de ni sarpanya juga denta, yadyapin ikang ulâ bisa ¹⁰ tuwi, haywa kita dumënda ya, apan dharma ning kadi kita brâhmaṇa ¹¹ tan yogya magawaya danḍa

¹ A. D. E. F. H. sândhyo 'hner atra kâlâtmâ, B. ⁰kalatmâ, C. om. G. sandya⁰.

² A. E. H. swajiwam tu mama priyam, B. ⁰tumon⁰, C. çwa⁰, D. F. H. oji⁰. Mah. I, 966.

³ A. sumatwa, B. C. D. E. F. G. H. sumantwa.

⁴ A. Iyusyan natisâdṛçaḥ, B. E. F. G. H. hayuṣyan nahiçâdṛçaḥ, D. hayuṣyan natisâdṛçaḥ, C. ayuṣyan na hi sâdṛçaḥ.

⁵ A. hupa, B. C. D. E. F. G. H. huripa.

⁶ A. purwwadharmmaphala twaṇca, B. pûrwakammâphala twaccāḥ, C. pûrwakarmmâpala twaṇca, D. E. F. G. H. pûrwwakarmmaphala twaṇca.

⁷ A. hagawe, B. C. E. F. H. tâgawe, D. G. tagawe.

⁸ A. hayuporddha pranâdati, B. hayuṣorddhad pradadati, C. ayuṣorddha pradâdati, D. E. F. G. H. hayuṣorddha pradâdati. Mah. I, 978: âyuso'rdham prayaccha.

⁹ A. dëlës, B. D. F. G. H. dlës, C. E. qlës.

¹⁰ A. om. B. bisa, C. E. G. bhiṣa, D. F. H. biṣa.

¹¹ A. brâmaṇa, B. brahmâṇa, C. brâhmaṇṇa, D. E. brâhmâṇa, F. H. brâhmaṇa, G. brahmaṇa.

ngaranya. Kunang dharma ning kadi kita yogya matulunga yan hana katêkan danda de sang prabhu, kadi krama ni sang Astîka brâhmaṇa wiçesa, amaritrânekang nâga tan tibâ yajna mahârâja Janamejaya, mangkana ta kita muwah."

Nâhan mangkana ling sang Sahasrapadmâwarah i sang Ruru; antarlîna ta sira. Mulih ta sang Ruru, mâjari sirang ¹ bapa, mwang amalaku pinacaritâkên ² sira ri saparikrama sang Astîkân pamaritrânekang nâga kabeh, tatkâla mahârâja Janamejaya magawe yajna sarpa. Irikâ ta sang Ruru winarah. An-mangkana kacaritan ira, sirân pakanak sang Çonaka, matêmu tangau lawan sang Pramathanâ, sirâhurip muwah. Sang Çonaka ta makawêka kita, mataug yan sang Çonaka ta ngaranta ³. Nâhan ta Pulomacarita ri kawitanta."

Mangkana pacarita sang Ugraçrawâ ri bhagawân Çonaka. Sumêlang ta sirâhoma. Muwah ta sirâmalaku pinacaritâkên, ling nira:

"Anaku sang Ugraçrawâ! tan warêg kami de ni caritanta. ⁴ Yan yogya kitâcaritâ muwah, tasyasih ta ri kami caritâknanta ikang carita patakwan i kawitan mami, bhagawân Ruru, ri bhagawân Pramiti. Aparan ta prayojana mahârâja Janamejaya, an pagawe yajna sarpa? Pira ta kweh nikang nâga mati? Ya ta pajarakna ri kami!"

Nâhan ta patana sang Çonaka ri sang Ugraçrawâ. Sumahur sang Ugraçrawâ, ling nira:

V.

"Yeka Âstîkacarita, ajarênku mangke ngaranya; kweh nikang milu kacarita ngke ring Âstîka ⁵ carita, nâgatârksyodbhawas ⁶ tatra, wêtu ning nâga, wêtu sang Garuḍa, kṣîrodocchaiçrawâs ⁷ tathâ, kaputêran ing kṣîrârṇawa. Kintu tēlas karuhun tang yajna sarpa. Ya tika caritâkna ni nghulun kabeh, kawitaning

¹ A. irang, B. ing sira, C. D. G. i sang, E. F. H. i sirang.

² A. wicaritakên, B. C. D. F. H. pinacaritakên, E. pinacaritâkên, G. caritakên.

³ A. H. ngarananta, B. G. ta ngaranta, C. D. E. F. ta ngarananta.

⁴ A. E. om. nta, B. C. D. F. G. H. nta.

⁵ A. Hasti, B. Hastaka, C. Âstika, D. F. G. H. Hastika, E. om.

⁶ A. nâgatârksyobhawaḥ, B. nâgatarkṣodbhawaḥ, C. nâgatar-ksyodbhawaḥ, D. F. H. nâgatârksyodbhawaḥ, E. om., G. nagatak-ksyodbhawaḥ.

⁷ A. G. kṣîrodocchaiçrawan, B. sirodoccheçrawan, C. kṣîrodho-ccheçrawan, D. F. H. kṣîrodhocchaiçrawan, E. om.

janma sang Astîka. Nda ta nihan warahakna ri rahadyan sanghulun mangke.

Hana ta sira brâhmaņa, sang Jaratkâru ¹ ngaran ira, matang yan Jaratkâru ling ning haji, jarâtikṣayam ity âhuḥ, ² jarat ngaran ing kṣaya, kâruṇikasya tad bhayam ³, karuṇyabuddhi, çaraņa ri sêdêng ing katakut, tēkaning katatakutnyâçarîra, yogya ta katakutana, apan makaswabhâwa kṣaya.⁴

Mengêt pwa sira, an mangkana janma ning çarîra, Jaratkârur iti smṛtaḥ, matang yan sang Jaratkâru nâma nira, mawēdi ri kasangsâran ing janma. Ya ta warakulotpannaḥ, wēkâ ning wiku warabrata sira, sang wiku santoṣa mâlap wîja kasawus, mwang ikang huwus kasingsal ing hawan, yatikâ pinet inasēhan ira. Akweh pwa ya wēkasan, irikâ ta yan liniwēt nira, tatkâla pinakacaru ri bhaṭâra, mwang paweh nireng tamuy. Mangkana brata ning kawitan ira, kumawaçākēn apriya, tan kēneng strî, kewala tapa ginōng nira, inajar nira, kalaran magawe tapa. I sêdêng mahârâja Parikṣit maburuburu, ikâ ta kâraņa nirân çinâpa de bhagawân Çṛngi pangganēn de ning nâga Takṣaka. Samangkana ta sang Jaratkâru magawe tapa. Huwus pwa sira siddhi mantra, mahas ta sireng sarwaloka, tēkâ ring asing sakaharēp pinaran ira mwang lumaku tîrtha. Kalung-hâlunghâ ta laku nira, kawawa sireng Âyatanasthâna, ikang loka pântaraning swarga lawan naraka, kahanan ikang pitara mangapekṣa kâraṇântara, an pangguha swarganaraka. Ya tikâ kahaliwatan de sang Jaratkâru, haneng Âyatanasthâna.

Hana ta pitara ginantung ring pētung sawulih ⁴ kinabehan ira, katon tang muka tumumpēk, tinalyan suku nira, ri sor nira jurang ajêro tēkeng narakaloka, ikang inēnahakēn tinalyan ira. Yan tikēl ikang pētung pagantungan ira, hana ta tikus sawiji tamolah i kuwung nikang pētung ri pinggir ing jurang, pratidina manigit wuku nikang wiranastamba. ⁵ Ya ta katon de sang Jaratkâru, marabas ta ya luh nirân tumon iriya, makanimitta kârūṇya uing citta, syuh drawa ⁶

¹ A. Jarattaru, B. Jaratkaru, C. Jaratkaru, D. F. G. H. Jaratkaru, E. om.

² A. jaratikṣayam ityahuh, B. F. °kṣâyam ityahuh. C. °kṣayam ity aguh, D. H. °huḥ, E. om, G. jaratiçayam°.

³ A. D. H. karuṇikasya tat bhayam, B. °tan bhaya, C. G. karuṇikasyat bhâyam, E. om. F. kârūṇikasya tat bhayam.

⁴ A. D. E. F. G. H. sawulih, B. sahuhih, C. şawulih.

⁵ A. wiradastâmba, B. om. C. wiranâstâmba, D. E. F. H. wiranastâmba, G. wiranastambha.

⁶ A. druwa, B. om. C. E. dhrawa, D. F. G. H. drawa.

hati nira de nira sang anungsang gumantung i tungtung ning pětung tinalyan suku nira; mogha sang Jaratkâru inâweṣa ¹ sang pitara, tâpasarûpa, kadi weṣa ning wiku, majaṭâdhara, ² mawalkala, ndâtan sayogya sira manghiḍḍepa sangsâra kṛtasangsâra nirâhâra sâksât ³ rwan gumantung kakingan ⁴ dening labrû, mahayunan tēkap ing hangin madērēs, tarpamangan ⁵ sadâkâla. Anmangkana lwir sang pitara.

„Ke bhawanto 'walambante' wîrapastambam âcṛitâḥ?” ⁷

Ling sang Jaratkâru: „Aparan ta rahadyan sanghulun kabeh, ginantung ri pětung sawulih, meh tikêla deni panigit ing tikus, ikang jurang ri sornya tan kinawruhan jêro nika. Ya tikângde larângērēsi manah ni nghulun, moghâwēlas ahyun tumulunge kita, tâpasah kṛta balena ⁸, nghulun kêtâ magawe tapa sangka raray, amahakēn tanggung ni tapa ni nghulun, sasar pakṣa nikâ, de ni wēlasku n-mulati kasangsârantâ. Yan pira kari paweha phala ni tapa ni nghulun, yatanyan kita muliheng ⁹ swarga maryânghiḍḍepa sangsâra? Athawâ saparpatan yan satēngah kunang ¹⁰ paweha mami samârgantâ manggiha ng swarga juga.”

Nâhan ta ling sang Jaratkâru, karēngö ta ujar nira de ning pitara. Sumahur ta sira, mahatīs kadi sinirâm ning amṛta manah nira: „Tapawrata ¹¹ karma wayam. Sanghulun tinananta ya kawarah krama ni nghulun kabeh, umarambham kṛtam karma santânânam prekṣayetrato * ¹², kunang tâpan pēgat wangça mami.

¹ A. inawe, B. D. E. F. H. inaweṣa, C. inaweça, G. hinaweça.

² A. C. majatadhara, B. om., D. F. G. H. majaṭadhara, E. majaṭadara.

³ A. saksât, B. F. H. sâksât, C. D. E. sâksât, G. saksât.

⁴ A. katingalan, B. C. D. E. F. G. H. kakingan.

⁵ A. mngan, B. D. E. F. G. H. mangan, C. manghan.

⁶ A. lko bhawtaḥ balamanto, B. F. bhawantah balamante, C. bhâwantah balamanteḥ, D. H. bhawantah bâlamante, E. ço bhawantah bhalamanteḥ, G. ko bhawanta balamante.

⁷ Mahâbh. I, 1818 en 1035.

⁸ A. tâpasah kṛta bâlenah, B. G. tapasah kṛta balena, C. tapasâḥ, D. H. tâpasah kṛta bâlena, E. tâpasah kṛtta baleda, F. tâpasâh kṛta bâlena.

⁹ A. mulihang, B. D. E. F. G. H. muliheng.

¹⁰ A. kukang, B. C. D. E. F. G. H. kunang.

¹¹ A. tawawṛtaḥ, B. D. E. F. G. H. tawawrataḥ, C. tawawrâḥ.

¹² A. umarambakṛtakarmma çantaniprekṣayetrato, B. bhāṅg kârmma⁰ râka, C. G. H. rāmbhang⁰ karmma santa namprekṣayetrato D. rambāṅg⁰ kârmma⁰ çanta⁰, E. rambbhang kṛttakâma santa râta, F. ramkâṅg kṛtakarmma çanta⁰.

Nâhan ta hetu mami npëgat sangkeng pitrloka, magantungan pëtung sawulih, kângkên tibeng narakaloka; tatwa nikang pëtung sawulih, hana wangça mami sasiki, Jaratkâru ngaranya, ndân moksa wih ta ya, mahyun luputeng sarwajanmabandhana, tâtanpastrî, ya çukla brahmacârî. Yatika mâwakangku, ikang wîraṇastamba, mapan ikang brata samâdhi.... ri sang grhasthâçrama. Yadin pëgata ni wangçanya ikang kapanggih, phalanya nanâ, witan ikang suka kagawe de mami, makâdi niyama warabrata. Yatikâ wartamâna mangke ri tan pa-wangça mami, naraḥ duṣkṛtino yathâ ¹, tâtan hana pahi mami lawan ikang agawe pâpakarma, si manghiḍëp sangsâra. Kunang yan kita tuhwâsih ikang wiku Jaratkâru ngaranya pintakâsihi ta ya kon mânaka, yatanyan kami muliha mareng pitrloka. Ya winarahakên ta kami yan panghiḍëp sangsâra, yatanyan wêlasambëknya!"

Mangkana ling sang pitara, mangkin marabas luh sang Jaratkâru, kadi hiniris twas nirân tumon i sang bapa manghiḍëp duḥkântara ²: "Nghulun iki sang Jaratkâru ngaranku, ikang wangçanta lobha ring tapa, mahyun ing kabrahmacaryan; winaling ni nghulun tan mangke ya jugâwasânta, âpan paripûrṇa ikang brata ginawayakên sadâ-kâla. Hanan pwa mânganta muliheng swarga, tan sangçayan rahadyan sanghulun kabeh, marya nghulun brahmacharya, ametânakbi pânaka ni nghulun. Kunang kaharëp i nghulun strî, ikang sanâma paḍa lâwan ngaran i nghulun, yatanyan tan pratibandha pakurën i nghulun. Yapwan huwus nghulun pakânak, muwaha ta nghulun gumawayakna ng kabrahmacaryan. Pahalëbâ tâmbëk rahadyan sanghulun kabeh!"

Mangkana ling sang Jaratkâru, lumâmpah ta sirâmeta strî sanâma nira. Kâla nirân mahas mamet strî, sêḍëng mahârâja Janamejaya hañar mastri, makastri sang Bhâmushîmân. Samangkana ta kâla nirân mahas. Têlas kahasan ikang daça deça, ndâtan polah sira strî sanâma nira, ndâtar wruh ri naya nira mângën-angën ing daya de sang bapa hëntasa sangkeng sangsâra. Manusup ta sireng çûnyâranya, anangis sumâmbe sarwadewatâ, sarwabhûta, ling nira:

"Yâni bhûtâni santiha ³, janggamâni sthîrâni ca ⁴, ai sakweh ta sarwabhûta, sthâwara jangama pinakâwakta, nghulun

¹ A. D. F. G. H. naraḥ duṣkṛtino yâtaḥ, B. E. °yataḥ, C. °duç°.

² A. duḥkânta, B. duḥkântarâ, C. E. G. duḥkantara, D. F. H. duḥkântara.

³ A. G. H. °santiyam, B. yaning butâni santiyam, C. E. yani bhûtâni°, D. yâni bhûtâ santiyam, F. yâni bhûtâni santiyam.

⁴ Mahâbh. I, 1859: °sthâwarâni carâni ca.

sang Jaratkâru ngarangku, brâhmaņa mahyun mastri; wehën ta nghulun strî sanâma ni nghulun mangaran Jaratkâru, yan sayogya pânaka ni nghulun, yatanyan swargâ kawitangku."

Nâhan tangis sang Jaratkâru, ya tikâ karëngö de nikang nâga kabeh. I sêdënguyân hârohara kinon de sang Bâsuki ameta brâhmaņa mangaran Jaratkâru yatanyan mânaka brâhmaņa mangaran Jaratkâru, tarimanânâri nirâri nira nâginî mangaran Jaratkâru, yatanyan mânaka brâhmaņangluputana sangkeng yajna sarpa. Mangkanâbhiprâya sang Bâsuki, karëngö pwa tangis sang Jaratkâru denya. Magirang ta ya, mâjar i sang Bâsuki mangundange sang Jaratkâru tarimanânâri nira, labdhamanohara tâmbëk sang Jaratkâru; matang yan mantuk ikâ sang Bâsuki, datëng sira ri pâtâla. Winarang ta sira de sang Bâsuki, pinânigrahana ta sira saha widhiwidhâna. Sêdëng nirâlunggwing çayana, mojar ta sang Jaratkâru ring sira strî¹:

"Samaya ni nghulun lâwan kita, haywa ta kita mujarakën tan menak i kami, nguniweh gumawayakna ng ulah tanyogya! Yapwan kagaway ikâ denta, aryakna ni nghulun kita."

Mangkana ling sang Jaratkâru ring sira strî, akurën ta sira. Pira kunang lawas nirâkurën, kaworan ta sang nâginî Jaratkâru; katon ta cihua ning garbhini de sang swâmi. Aminta ta sira tunggunën aturû, dalihan irân tinggalakna sira strî. Amalaku sira sinanghulu ring sira strî, ling nira:

"Sanghuluntâku maturû." Yatna sang strî sumanghulu ri sang swâmi. Ardha sowe pwa sirâturû, kawënanagan sandhyâkâla, tatkâla ni pamûjâ nireug lagi. Mângën-angën ta sang nâginî Jaratkâru, ling nira:

"Sore kâla sang hyang mangke, sêdëng sira mpu brâhmaņa magaway âsthâpanasewana mpu ngkulun²; yogya wungunën pituturana tatkâla ni gawe nireng lagi, apan yan angantya patanghya nira, wişama ta sirâgalaka, âpan wëdi nirân sepa kâla ning pûjâ, nityakarma nireng bhatâra hidëp nira." Winungu nira ta sang swâmi:

"Om mpungku mahâbrâhmaņa, atanghya ta rahadyan sanghulun! Sandhyâkâla mangke mpu ngkulun, pagawayan sanghulun nityakarma. Nâhan tang këmbang umaqang saha gandhâksata."

Mangkana ling nirânëhër musapi muka sang swâmi, matanghi ta sang Jaratkâru; krodha sumirat söng ning locana, mabâng wadana nira, sangke göng ni gëlëng nira. Ling nira:

¹ A. om. ring sira strî, B. add. sang Jarakaru, C. °râtkarû, D. °ru, E. F. H. °kâru, G. Jaratkaru.

² A. C. D. E. F. G. H. ngkulun, B. nghulun.

„Dhik duṣṭanâgini! atyanta sampenyu kamung nâgini pinakastri, wēnangnyu mawara ri paturû ni nghulun. Ayukto maryâdaḥ ¹ strinâm, tanyogya maryâda ning stri kadi kamu. Tasmât aryakna ko dengku mangke.”

Nâhan ta wuwus nirâtchēr tuminggal i sang stri. Yâtût ta sang nâgini, malayû mēkul suku sang swâmi:

„Om mpungku, kṣamâkna ta manēh rahadyan sanghulun! Tan sangkeng awamâna ni nghulun, yan pamungu ri rahadyan sanghulun. Kewalâmengēti rahadyan sanghulun ri pamûjântângkēn sandhyâ. Salah ² pwa ya, matang yan panēmbah pinakanghulun. Yan yogya maluya... mpu dang hyang! Yan huwus pinakanghulun mânak, ikang lumuputakna kadang ni nghulun, ring yajña sarpa. samangka ta rahadyan sanghulun gumawaya tapa muwah.”

Nâhan ta ling sang nâgini' npaminta kâsih. Sumahur sang Jaratkâru: „Atyanta kēnoh ning ulah sang nâgini, mengēt kita ri kapûjâ sang hyang tēkap ni nghulun, tatkâla ning sandhyâkâla. Kunēng tamatan ³ wēnangkwa angowahi ri ujar ni nghulun, ikang tuminggalakna ⁴ kita. Tatan adwâ sojar ing kadi kami. Kunang kaharēpteku, haywa ta kita sangcaya! Asti, hana ikânakta. Yatikomariṭrâṇana kita dlâha ⁵, ri tēkâ ning yajña sarpa. Pahalēbâ ⁶ ta manahta”!

Atēhēr lunghâ ta sang Jaratkâru, tan wēnang sinayutan sira. Kâri ta sang nâgini; mâjar i sang Bâsuki, an lunghâ sang swâmi. Mâjarakēn sawuwus ira sang Jaratkâru anwang mâjar i hana ning isi ni wētēng nira. Harṣa ta sang Bâsuki rumēngö. Alawas pwekang kâla, mijil ta rare laki-laki paripûrnâwayawa. Inaranan ⁷ ta sang Âstika, âpan „asti” ling sang bapa ngûni. Pinahayu pwa de sang Bâsuki, sinangaskâra kadi pasangaskâra ning brâhmanaparikrama, iniwö ⁸ inupawita. Ri wijil sang Âstika, samangkana ta sang pitara ⁹ gumantung i tungtung ing pētung, mēsāt mulih mareng pitrloka,

¹ A. ayukto mâryyadaḥ strinâm, B. nayukto mayyadaḥ, C. ayukto mâryyadaḥ çtriman, D. F. H. ⁰daḥ strinâm, E. ⁰daḥ, G. ⁰da strinam.

² A. sala, B. C. D. E. F. G. H. salah.

³ A. F. tâpantan, B. tapântan, C. E. G. tapantan, D. H. tâmantan.

⁴ A. tuminggala ri, B. C. D. E. F. G. H. tuminggalakna.

⁵ A. dhâ, B. C. D. E. F. H. dlâha, G. dlaha.

⁶ A. C. E. mahalba, B. D. F. G. pahalba, H. pahalbâ.

⁷ A. C. D. E. F. G. inaranan, B. ingaranan, H. om.

⁸ A. iningû, B. C. E. iniwēh, D. F. H. iniwö, G. iniwë.

⁹ A. om. B. G. pitara, C. piṭara, D. E. F. H. pitâra.

mukti phala ni tapa nira ngûni, makâdikang warabrata. ¹ Matuha ² pwa sang Âstika, wĕnang mangadhyâya weda. Wineh ta sira mangajya sarwaçâstra, umâmpil ing Bhrgupakṣa sira. Mangkana kaca-ritan sang Âstika. Sira ta nimitta ning nâga Takṣaka luput ing sarpayajña mahârâja Janamejaya."

Nâhan ta ling sang Ugraçrawâ macarita. Mojar ta bhagawân Çonaka, ling nira:

"Atyanta ³ hyun i nghulun Âstikacarita. Lagi mara nghulun mangrĕngö ri râma rahadyan sanghulun mangke. Ndatan warĕg juga ri kacaritan sang Âstika. Tasyasih ta sang Ugraçrawâ, wistârâkna denta macarita!"

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ: "Âyusmann idam âkhyânam âstîkam ⁴ kathayâmi te ⁵. Sojar mpungku! mahâpawitra dahat ikang Âstikacarita, mangke kadîrghâyusan phalanya, lumĕkas ta nghulun macarita, makawitan ⁶ nâgotpatti, mûla ning hana nâga.

Hana sira rṣi, bhagawân Kâçyapa ngaran ira, anak bhagawân Marîci, putu de bhatâra Brahmâ. Sira ta tinariman de bhagawân Dakṣa. Kanyâ padbĕlas siki kwehnya pinakastrya nira kĕnohnya. Patunggalan ngaran ing strî: sang Aditi, sang Diti ⁷, sang Danu ⁸, sang Ariṣṭi, sang Anâyusâ, sang Kâsâ, sang Surabhî, sang Winatâ, sang Kadrû, sang Irâ, sang Tâmrâ, ⁹ sang Mṛgî, sang Krodhawaçâ, sang Tâmrâ. Nâhan ta ngaranya kanyâ padbĕlas strî bhagawân Kâçyapa. Kapwa ta ya mânak sowang-sowang: sang Aditi makânak dwâdaçâditya, sang Diti makânak daitya, sang Danu makânak dânawa, sang Parwâ makânak gandharwa, sang Ariṣṭi makânak widyâdhara, sang Anâyusâ makânak ng asura, sang Kâsâ makânak râkṣasa, sang Surabhî makânak sang ekâdaça Rudra mwanng lĕmbu, sang Tâmrâ makânak sthâwara, sang Mṛgî makânak piçâca, gaṇa

¹ A. om. B. makadi warabrâtâ, C. D. E. F. G. makadikang warabrata, H. makâdikang⁰.

² A. B. C. E. matuwa, D. F. matuhwâ, G. matuha, H. om.

³ A. matyanta, B. hantiyanta, C. ântyanta, D. F. H. atyanta, E. antiyanta, G. hatiyanta.

⁴ A. Ayusmanâdikâkyanti Hastika kapayami te, B. G. Hayûs-mânadikakinti⁰ kawa⁰, C. E. Ayusmânâ⁰ kyanti⁰ kata⁰, D. F. H. ⁰kathayamite.

⁵ Mahâbh. I, 1072.

⁶ A. watanâ, B. D. E. F. G. H. witana, C. witânâ.

⁷ A. B. om.

⁸ B. om. C. Dhanu, A. D. E. F. G. H. Danu.

⁹ A. Kâmâ, B. E. Tamâ, C. G. Tama, D. F. H. Tâma.

bhûta kumbhâṇḍa pûtana, sang Krodhawaçâ makânak kanyâ sapuluh, makâdi sang Saramâ, tinarimâkên ing bhagawân Pulaha. Yatikâ mawêka satwa kabeh, makâdi çwâna. Sang Irâ makânak liman Airâwapa. Kunang sang Winatâ lâwan sang Kadrû, sira tatanpânak. Amrih ta sira pasewakâ ri sang swâmi, ring bhagawân Kâçyapa, humulunaknâwak nira. Kârunya tâmbêk bhagawân Kâçyapa ri sira, matang yan matakwan sireng strîprajojana, hetu nirâmrih masewakâ. Mojar ta sang Kadrû mwan sang Winatâ :

„Om! mapa ta de maharî? Wwan sânak ni nghulun kabeh sâmpun maputra. Pinakanghulun tapwan mânak. Yan yogyâ ta pinakanghulun anugrahanana de paramarî! Kaharêp ning patik maharî wêka sewu kwehanya, ya tânaka ni nghulun de mpungku!//

Mangkana ling sang Kadrû. Irikâ ta sira wineh antiga sewu, makatêtêsana dlâha. Kunêng ling sang Winatâ :

„Sojar mpungku! haywâkweh paweh rahadyan sanghulun putra ri kami, rwang siki juga! Anghing lwiha ring kaçaktin sangkeng anak saing Kadrû ¹, yatikâ paweha ra mpu ri nghulun!//

Nâhan ta ling sang Winatâ. Wineh ta sira hantiga rwang siki. Ya ta pinahayu nira ikang antiga, paweh sang swâmi, kinêkêsan ira ring dyun rinaksa nira. Limang atus tahun lawasnya, anêtês ta anak sang Kadrû hantiga sewu. Yatikâtêmahan nâga, pinakâdinya sang Anantabhoga, sang Bâsuki, Takçaka, kapwa paça mahâçakti sira kabeh. Kunang sang Winatâ tanpanêtês anak nira. Merang ta sira, tumungkul sira ², kasoran ta hiçêp nira ry awak nira. Sandeha ta manah nira, yan tan dadya ning anak nira. Binêlah ta ng antiga de nira.

Pûrwadeçe tu ³ utpannam tatra putram adçyate. An bêlah tikang antiga, katon tânak nira. Ndân satêngah ry awaknya dadi, ikang i ruhur nikâ ya makâdi ng muka; pûrpa ya. Kunang ikang suku tapwan dadi kabeh. Krodha tikang rare, an tinêtês tan mäsanya. Yata matang yan çinâpa sang ibu, lingnya :

„Saho ⁴ me 'pi kuto matâ? Arah ibu, atyanta lara ni nghulun denta tinêtês tan mâsa ni nghulun, hetu ni çarîra ⁵ nghulun wikâra. Kunang kahyunta lëwiha sangke anak sang Kadrû, nimit-tanta maprawrtti ike, jwah: Tasmâd dâsî ⁶ bhawiçyasi, ma-

¹ A. add. irikâ ta sira, B. C. D. E. F. G. H. om.

² A. om. B. C. D. E. F. G. H. add. tumungkul sira.

³ A. E. ta, B. C. D. F. G. H. tu.

⁴ A. sato, B. C. D. F. G. H. saho, E. sawo.

⁵ A. om. B. E. add. sarira, C. D. G. çarira, F. çarira, H. om.

⁶ A. tasmât dâdasim, B. G. tasmât dasim, C. dhasim, D. dâsim, E. çasim, F. dâsim, H. om.

tang yan hulunâta kita de ni sânakta, alëwilëwihan; prayatnâ ta kita, rakşanta wwang sânak ni nghulun, antiga kâri sasiki! Yeku tumëbusa kita sangkeng pannungwan dlâha."

Nâhan ta ling ning rare, an çumâpa sang ibu; anak sang Winatâ mangkana kramanya, sang Aruṇa ngaran ira, matang yan an û ruh ¹, tan hana ng pupû tēkwan pâda, pinakasârathi de sang hyang Âditya sira. Ya ikang abâng tejanya ring sakatambesuk. Kunang ikang antiga kâri sasiki pinahayu, kinayatnâkën de sang Winatâ.

Hëñëgakna ² ng kathâ sakarëng, tucapa sang samudramanthana, sangka nikang Uccaiḥçrawân ³ mijil, ikâ sang Winatâ nimittanyân pinakahulun de sang Kadrû, aparani kramanya nihan: sakweh ⁴ sang watëk dewatâ mahôm ri pucak ing Mahâmeruparwata. Ikâ hinôm nirân pinakadon kapanggiha nikang amṛta. Milu tang watëk daitya-dânawa mahôm apan paḍâharëp amṛta kabeh. Ri pahôm ning watëk dewadaitya mojar ta sang hyang Nârâyana:

"Yan mahyun kiteng amṛta kamung watëk hyang kabeh, utsâhakâryyapîḍitâḥ ⁵, haywa kita tan utsâha ri kaputëran ing Kṣîrârṇawa, apan sâkşât pinakonggwan ikang amṛta, makanimitta katēmwa nikang amṛta, sakopâyanya putëren. Yatikâ gawayaknanta!"

Mangkana ling sang hyang Nârâyana, hinaywan sira dening dewâ-surasanggha. Lumâmpah ta sira kabeh mareng Kṣîrârṇawa. Hana ta Mandaragiri ngaranya, gunung ing Çangkadwîpa, ikang bhûmi makatasik irikang Kṣîrârṇawa, ruhurnya ekâdaçasahasrâṇi, sawêlas iwu yojana. Adhoḥ bhûmeh sahasrâṇi ⁶, kunang pasirnya sewu yojana. Samangkana krama ni lwânya ikang Mandaragiri. Yatikâ dinawut de sang hyang Anantabhoga, katût tēkeng isinya kabeh, tinibâkën ing Kṣîrârṇawa, mapakëna pamutëra nikang tasik. Mojar tang dewatâ ri sang hyang Samudra:

"Tâsyâsih ta kamung hyang Sâgara! haywa kita tan dhâraṇa ri pangaras ning dwîpa! Yapwan siddha mijil ikang amṛta sangkeng Kṣîrârṇawa, atyanta parituṣṭa nikang tribhuwana, mwang mahâdi-byanta, wënanng maweh suka ning watëk hyang."

¹ A. anurah, B. F. anûruh, C. anûrûh, D. E. anuruh, G. hanuruh, H. om.

² Not. Bat. Gen. XXXI, 114.

³ A. C. F. G. H. add. °ân, B. G. om. D. E. °â.

⁴ A. akweh, B. hakweh, C. D. E. F. G. sakweh, H. om.

⁵ A. C. F. utsâhangkâryya pîḍitâḥ, B. utsâhakayya pîḍitâḥ, D. G. utsangkâryya°, E. om., G. utsahangkaryya pidita, H. utsâhangkâryya pîḍitâḥ.

⁶ Âdip. 1114.

Mangkana ling sang watèk dewatâ, manggâ ta sang hyang Samudra. Hana ta sang Akûpa¹ ngaranya, kûrmarâja², ratu ning pâs, angga bhatâra Wiṣṇu kacaritanya ngûni. Sira ta kinon dhumâranâ ng awak sang hyang Mandarâdri, pinakaḍasar ing bungkah ing parwata, matang yan tan pingsora. Sang hyang Bâsuki sira pinakatali, amilêti pârcwa nikang parwata, mwan sang hyang Indra manunggang ing agra nira, pinakapanitih i ruhur, yatanyan tan mingruhura hiḍêpnya. Samâpta pwa kagawayanya, ngkâna ta lumêkas sang dewâsurân dumudut i sang Bâsuki, kângkên talitali ning Mandarâcala. Kunêng sang dewatâ kabeh ring ikû ning nâga kahanan ira, ikang daityasanggha munggw ing hulu ning nâga. Dinudut pwa sira, umêtu tang wiṣâgni sangkeng ucwâsa ning nâga, dumadyakên durlabha ning asura. Ndâtan surud denyârambhana nikâ ri kawijilan ing amṛta, kapwa bhairawâruharuhan wijawijah sahananya, têkwan çabda nikang tasik kadi gêrêh ning puṣkarâ wartaka, sâksât swara ning megha ri kâla ning pralaya, ndâtanpaparêngwan têkapnya. Saka ri sowe nikang Mandarâcala pinutêr, kolâhala kahabalang watunya, rûg kayukayunya, kâsah mapasah lâwan rowangnya; paça nigharṣaṇa³, yatâ mijilakên apuy, dumilah tanpapramâna, gumêšêng ing alasalasnya, têke satwanya kabeh, makâdi mṛga singha warâha warak malayû tan wring paranya. Mangkana mîna haneng tasik kabwang kahabalang kawaweng Lawaṇasâgara. Dening dêrês ning pawana yan aghâsa angin kadi dêrês ning kaputêran ikang Lawaṇasamudra, tuwi kaputêran ing Mandarâcala. Kunang ikâ sang hyang Baruṇa, yekâ çinakrâkên de bhatâra Wiṣṇu amrih humôt alayû mareng pâtâla, mawêrô de ni pawalikan ikang Kṣîrârṇawa, malikêt kadi tinanêk, karatêngan dening panas ning apuy, an dumilah ri pârcwa ning Mandaragiri, mwan sirat nikang wiṣa mijil sangke muka sang Bâsuki. Engêt pwa sang hyang Indra ri kapanasan ikang dewâsura dening agni, magawe nghel nirân pamutêr, inârâdhana nira tikang megha. Mijil ta ya sakeng daçadeça, parwata sâgara kahêban megha lwirnya sumahab, saha kilatnya, gêrêhnya. Yatikenudanakên paḍêm ikang apuy wêkasan. Kunang wuduk nikang satwa kabeh, kagêšêngan dening agni, tan wâktan gêtih ning kayukayu, yatikâ paḍa kahilî tumus mareng Lawaṇasâgara. Mangkin ta yâlikêt, hinosakên ta ya

¹ A. Çakupa, B. C. D. E. F. G. H. Akupa.

² Mahâbh. I, 1122.

³ Mahâbh. I, 1134.

sinērēng de ning dewâsura amutēr; huwus winēh kaçaktin de bha-
târa Wiṣṇu.

Tataḥ kṣîrâd abhûd ghṛtam ¹. Mijil tang minak wēkasan
sangkeng pēhan. Nâ lwirnya ng Ardhaçandra rumuhun. Tumût ta
bhaṭârî Çrî, tumût ta sira çrî Lakṣmîdewî, tumût tang Uçcaih-
çrawâ ², tumût tang Kostubhamani.

Dewâ yatas tato jagmuḥ ³. Ndan dumunung mareng dewatâ
juga, tan hana mareng daitya. Dhanwantaris tato dewaḥ ⁴.
Wēkasan mijil ta Dhanwantari ⁵, anginḍit Çwetakamaṇḍalu, ikâ
kahanan amṛta. Yatikâ inalap de ning daitya.

„Mamedam iti jalpatâm ⁶, yeki dumana mami!“ Mangkana
lingnya an pojar, mahuwusan ikang amṛta tēlas umijil mangke,
ikang Mandaraparwata winaluyakēn ira, sthânanya ngûni ring Çang-
kadwîpa. Marâryan ta sang watēk dewatâ, mangangēn-angēn ⁷ ta
bhaṭâra Wiṣṇu i mârğa ning ⁸ amṛta kâlapa ⁹ de nira. Magawe
ta sira mâyâ strîrûpa, anawadyâ nggawayawâ ¹⁰, paripûra
ring hayu, datēng manunggangi daityarûpa.

Sarwe tadgatamânasâḥ ¹¹, kapwa kâkarṣaṇa ya kating-
halan. Harṣa ta manah nikang daitya tumon ikang strî, winēhakēn
ikang amṛta ring Kamaṇḍalu pangkunēn ing strîmâyâ; lunghâ tang
strîmâyâ mawa ng amṛta, maluy Wiṣṇurûpa nira; tuminghal ikang
daitya krodha ta ya, kapwa sangrabdha sangkēp ing sanjatanya,
hanan musala gadâ ¹² tomara sinâmbutnya manututi sang hyang
Wiṣṇu. Kawēnangan ¹³ ta sira datēng sarwadewatâ makâdi hyang
Brahmâ, sang hyang Îçwara, tumulung i sang hyang Wiṣṇu,
matangkēp ikang ¹⁴ prang, paprangan ira ri samîpa ning Lawa-

¹ Mahâbh. I, 1139.

² A. B. D. E. F. G. H. Lakṣmî dewî, tumût tang Uçcaihçrawa, G. om.

³ Mahâbh. I, 1148. De Hss. dewo yâtha tatwa jagmuḥ.

⁴ l. c. I, 1149. De Hss. nadantwâriḥ tutadewaḥ.

⁵ A. Dâtvari, B. Dantwari, D. Dântwâri, E. G. Dantwâri, F. H. Dântwari.

⁶ Mahâbh. I, 1150. De Hss. mamedam atimpatih.

⁷ Bijdr. T. L. Vk. 6^e volgr. I, 83.

⁸ A. add. mayun, B. F. G. H. ning, D. nikang, E. ningkang.

⁹ A. G. kalapa, B. kala, D. E. F. H. kâlapa.

¹⁰ A. anawâryyanggawayawa, B. aniwayyâ nggawayawa, D. E. aniwâryyanggâ⁰, F. H. aniwâryyâ⁰, G. haniwaryyaga⁰.

¹¹ Mahâbh. I, 1157.

¹² A. D. F. H. gadâ, B. gadam, E. gadha, G. gada.

¹³ A. D. E. F. G. H. kawngangan, B. kawnganga.

¹⁴ A. D. E. G. ikang, B. ing, C. H. tikang.

ṇârṇawa ¹, ikang Çangkadwîpa pinggir iug Lawaṇasâgara; tatan hana kasor ing laga, kapwâgalak paḍa çakti, kapwa wâni marang-kit ² marurêk arok silih-usi; tangeh ikang prang hiḍêp bhaṭâra Wiṣṇu, matang yan inangênangên ira cakra nira, pananghâra nireng ³ daitya.

Kṣaṇâd wicinfitamâtro gataḥ ⁴, sakarêng inadhishthâna. Mijl ta ya sakeng âkâça, jwalitahutâçanaprabham ⁵, kadi teja ning apuy dumilah tejanya. Ya tikâ cinakrâkên de bhaṭâra Wiṣṇu ring daitya ⁶, pëgat gulûnya.

Çatasahasro mṛtaḥ ⁷, inatus iwu kwehnya pëjah. Linûd ta ya de ning Nârâyaṇâstra, muwah pinanah ta yeng niçita çara. Mangkin ta yâlayû tan hanânoh; ikang çeşa ning mâti, ya tikâ sumilêm ing tasik, mahêthötan ing pâṭâla. Alah tang daityarâksasa, râh nikaug samangkana, ya tikâ matêmahan lwah, umilî ⁸ têngeng Lawaṇasamudra.

Âditye lohitarakte ⁹, abâng ta sang hyang Âditya kasênwan bângnya; mangkana ta wangkaynya, adrînâm iwa kûṭâni dhâ-turaktâni çerate ¹⁰, kadi pucak ning wukir abâng de ning dhâtu, mangkana ta lwir ni wangkaynya gumuling ing prthiwîtala ¹¹.

VI.

Sâmpun ikang daitya dânaawâlah, mulih ta bhaṭâra Wiṣṇu makering dewasanggha, makoliḥ rikang amṛta.

Prâpteng Wiṣṇuloka sira, ininum nira tekang amṛta. Ya ta hetu nikang amara, tan kêneng pati; mangrêngö ta ng dânaawa, anak sang Wipracitti ¹², matêmu tangan lâwan sang Singhikâ. Ya tikâ dewatârûpa,

¹ A. F. Lawanâmbharṇawa, B. Lawânambhârṇawa, D. H. Lawanârṇawa, E. Lâwanâmwarṇawa, G. Lawanambharṇawa.

² A. D. E. G. H. marangkit, B. mangkêt, F. mangkit.

³ A. B. panangaran ing, D. F. H. pananghâra nireng, E. G. panangara^o.

⁴ Mahâbh. I, 1178. De Hss. kṣaṇaharicintitamâtra gatiḥ.

⁵ l. c. I, 1179. De Hss. jwâ (lwa)litahutâçanasamapraṇam (bham).

⁶ A. B. G. ri detya, D. E. F. H. ring daitya.

⁷ Mahâbh. I, 1182. De Hss. çatasahasra mârtaḥ (sṛhtaḥ).

⁸ A. D. umili, B. umilit, E. umuli, F. G. H. umilî.

⁹ Mahâbh. I, 1173.

¹⁰ l. c. I, 1172. De HSS. adrimiwâ piçawâni câ(dhâ)turaktâni (çoni)te.

¹¹ A. B. prthiwîtala, D. H. prtiwîtala, E. F. prtiwitala, F. pratiwîtala.

¹² A. E. G. Wipracinti, B. Pracinti, D. F. Wipracintî. H. om.

milw anginum amṛta. Wruh pwa ya sang hyang Candrāditya yan dānawa, mājar ta sire bhatāra Wiṣṇu. Sēdēng ning amṛta haneng gulūnya, cinakra ta ya, pēgat gulūnya. Tibā ta lawayanya ring lēmah, kadi tibā ning parwataçikara; liṇḍū tang pṛthiwī, molah de ni bwat ni kawandhanya, ndan çirahnya mēsāt ring ākāça de ni kapawitran ikang amṛta, anghing çarīranya juga pējah, apan tan katēkān amṛta. Sangka yan lara ny āmbēknya, an winarahakēn de ¹ hyang Candrāditya ri bhatāra Wiṣṇu, bhakṣati rawicandrau ², ya ta matang yan ta ya krodha ri sang hyang Candrāditya, umangan sirāngkēn parwakāla. Nāhan ta krama ning amṛtamanthana.

Uccaiḥçrawāçwam utpādyah, i kawijilan ikang açwa Uccaiḥçrawā, angrēngō ta sang Kadrū yan hana kuda ulih ning amutēr samudra, mojar ta sire sang Winatā, ling nira:

„Mangrēngō kita rari yan hana kuda Uccaiḥçrawā ngaranya, mijil sangkeng samudra Lawaṇa, atīçaya rakwa lituhayunya, çweta-warṇa, putih rakwa wulunya, kṛṣṇacāmara, hirēng rakwa buntutnya. Mangkana pangrēngōngkw ing ulēsnya.”

Mangkana ling sang Kadrū, sumahur sang Winatā:

„Çweta ewāçwarājaçça, mangrēngō nghulun kuda putih kewala, ndatan ahirēng rakwa buntutnya.”

Mangkana ling sang Winatā, paḍa pwa sirābuddhy akas ing pangrēngō sowang-sowang; saka ri kaniçcayan ireng pangawruh, manggā toh ta sira huluna. Asamaya ta sirāmratyakṣakna sakatāmbesuk. Tēlas mayu tang samaya, mojar ta sang Kadrū ry anak nira, i sang nāga, yan atotohan mwan sang Winatā, ri warṇa nikang kuda. Mājar tānaknira yan putih; ling ny anak nira:

„Uḍūh ibu! alah reṇa ni nghulun, kewala putih ikang kuda.”

Epw āmbēk sang Kadrū, byaktālah ri hiḍēp nira. Apinta-kāsih ta sira ri tanaya nira, irikang nāga kabeh:

„Tanayangku kamung nāga! tāsyasih tângutsāha, yar yogya buntut nikang Uccaiḥçrawā siratana wiṣa, narapwan ahirēng, pakadon aku tan huluna de sang Winatā!”

Nāhan ta ling sang Kadrū, ndātan anggā ikang nāga ri pakon sang ibu, apan tan yogya ng ulah mangkana. Krodha ta sang Kadrū tan pinisinggih sawuwus nira, çināpa nirātānak nira:

„Sarpasatre wartamāne pāwako wah pradhakṣyati ³,

¹ A. D. E. F. G. H. de, B. sang.

² Mahābh. I, 1166. De HSS. bhākṣaneng(wa)rawicandraḥ.

³ Mahābh. I, 1196. De HSS. °pradarççati (ggati).

atyanta niṣṭuranta kamung nâga sapinta-kâsihku, tasmâd duḥka pang-gihēnyu, panganēn ing apuy ta ko kâla ning yajña sarpa gawe ma-hârâja Janamejaya..”

Nâhan çâpa sang Kadrû ry anak nireng nâga, karēngö ta panâpa nira de bhaṭâra Brahmâ, inanumoda de nira ng çapatha. Samang-kanâta kâla bhagawân Kâçyapa an wineh adyâ wiṣa de bhaṭâra Brahmâ, aji pangilang wiṣa, makaphala ¹ sukâ ning râta kabeh de sang Kadrû.

Manggâ ta ya wêkasan sumiratana wiṣa ri buntut ing Uccaiḥçrawâ. Siniratan ya ta ya, mahirēng ta ya buntut sang Uccaiḥçrawâ dening wiṣa ning nâga. Irikang sakatâmbesuk pwa ya lumâmpah ta sang Kadrû mwang sang Winatâ, umare kahanan ikang kuda Uccaiḥçrawâ, umratyakṣakna paugawruh nira, mangaliwati sireng Kṣîrâr-pawa, ikang pinutēr dening dewâsura. Katon pwa paripûrṇa kadi lwirnya ngûnî. Têkâta sira ri kahanan ikang kuda, tininghalan ira pwa ya çwetawarna, putih warnanya, kṛṣṇacâmara, hirēng buntutnya. Kalah ta sang Winatâ, ya ta makahulun de sang Kadrû.

Etasminn antare kâle garuḍasya samudbhawah ², rikâ ta sang Winatâ hulun de sang Kadrû, samangkâna ta kâla sang Garuḍa mijil sangkeng antiga, ri tan hana sang Winatâ; kadi teja ning apuy, teja nirâmēpēking âkâça, asinang ikang deçântara de nira. Tumuluy manglayang ring âkâça sira. Tuminghal pwekang dewatâ, sandeha ta sira ri tēkâ nikang pralaya, sumangçayeng tribhuwana gēsēnga dening sâmhârakâ. Mojar ta sang hyang Agni:

”Haywa ta kita sandeha, kamung watêk hyang kabeh! Tan ³ kâla ni nghulun gumēsēng ikang tribhuwana, apan tangēh ikang kalpa kawêkas. Aparan ⁴ pwa ya makateja ya? Garuḍo balawân teṣâṃ, ⁵ teja ning Garuḍa ike, manuk mahâçakti, anak bhagawân Kâçyapa ri sang Winatâ ike. Mama tulya sutejasâ. ⁵ Kunang paḍa tejanya lâwan teja ni nghulun.”

Mangkana ling sang hyang Agni ri sang watêk dewatâ. Mari ta sira harohara, kapwa masö mangastuti sang Garuḍa, ling nira:

”Twam ṛṣi, twam mahâbhâgas, twan dewah, patha-

¹ B. om.

² Mahâbh. I, 1239: °câpi garuḍah kâla âgate.

³ A. D. E. F. G. H. tan, B. tak.

⁴ A. B. apara, D. E. F. G. H. aparana.

⁵ Mahâbh. I, 1245: °balawân eṣa mama tulyaç ca tejasa.

geçwara, twam prabhu prabhuh tapanah ¹ twam nastrânam anuttamam ².

„Kamu hyang Garuḍa, kita ṛṣi, kita mahāmuni, kita dewa, kita pathageçwara, tuhan ing manglayang kita; twam prabhu, kita prabhunya, tapanapratyam, kadi teja ning âditya tejanta. Mangkana pwa lwirnya, tat twan trānam khagānuttama.

Yogya ta kita paritrāna ri kami, apan kita utama ning kaga.”

Mangkana ta pangastuti sang dewatâ kabeh, suka tâmbêk sang Garuḍa, sinanghâra ³ ta pwa teja nira, mari pwa dumilah.

Mâtur antikam agacchat ⁴. Datêng pwa sire kahanan sang ibu, an pinakahulun de sang Kadrû, ngkane tîra ning Kṣîrârṇawa ⁵. Sinwâgatan ta sira de sang ibu, akon tamolahe sang Kadrû. Pira kunang lawas nirân sewaka ri sang Kadrû, tamolah ⁶ sira, mahyun ta sang Kadrû mamêngamênga ri tîra ning samudra. Kinon ira ta sang Winâtânungwi ari sira, sang Garuḍa kinon irânunggweng nâga kabeh, winêrakna tikang nâga kabeh, têngeng sûryamaṇḍala. Kapanasan ⁷ ta ya sahananya, glâna katikṣṇan de ni teja sang hyang Âditya. Mawêlas ta sang Kadrû tumon ry anak nirân kapanasan. Mangastuti ta sireng sang hyang Indra, tênga tang megha sakeng deça deça saha kilatnya gêrêhnya ghoratara magênturan. Ya tikâ manghudanakên, matang yan matîs manah nikang nâga wêkasan. Lunghâ tang nâga tan tunggal paranya, mahas ing sarwadwîpa, asing alas pinaran-paranya. Ya ta hetu sang Garuḍa kanghelan, ameti paran ikang nâga. Saka ri nghel ⁸ nirânghwan irikang nâga kabeh, mojar ta sang Garuḍa ri sang ibu:

„Uḍûh ibu! Saka ri tan wruh mami mangke, aparan kalingan iki, matang yan kitâmituturi sapakon ikang nâga, sakahyunya ginawayakên ika denta¹, nghulun kinontânghwana ring nâga kabeh, atiçaya nghel ni nghulun ibu, denyan wêgig maparan-paran. Tuwi tan tunggal inuningan i nghulun, aparan ta kâraṇanta mangutusi kami manghwan irikang nâga kabeh.”

Sumahur sang Winâtâ, ling nira: „Dâsî bhûtâsmy aham

¹ De HSS. patanapatrah. Mahâbh. I, 1249.

² De HSS. twanwṛtapratyangutamam. Mahâbh. I, 1252.

³ A. singhâra, B. D. F. H. sinanghâra, E. G. sinanghara.

⁴ Mahâbh. I, 1279.

⁵ A. Sirârṇawa, B. G. Kṣîrârṇawa, D. E. F. H. Kṣîrârṇawa.

⁶ A. tamola, B. tan molah, D. E. F. G. H. tamolah.

⁷ A. E. panasan, B. D. F. G. H. kapanasan.

⁸ A. nghe. B. D. E. F. G. nghel, H. om.

putra,¹ udûh putrangku sang Garuḍa! Ndak warah ta kita, hulun-hulun tâku denya, mûlanya ngûni alah matotohan de sang Kadrû; solah ning hulun tan wĕnang wihang ri tuhan, ya tikâ² ginawayakĕnta mangke. Kunang yan kitâsih mareṇa ri nghulun, takwanĭkang nâga denta, aparani ta panĕbusanta ri kami! Linganta ring nâga, marapwan mâryânghel!

Mangkana ling sang Winatâ, wruh ta sang Garuḍa ri wĕkasan. Ya ta nimitta nirân gumawayakĕn sapakon ikang nâga. Kunang yan ikang nâga tan wĕnang tinangguhan ira denyâmĕng-amĕng adoh paranya, ya tikâ pinangan sang Garuḍa apan sirâlapâ dening tan wihang maughwan irikang nâga sewu kwehnya, wĕkasan matakwan ta sireng nâga kabeh:

„Ai kamung nâga kabeh! Aparani ta panĕbusangkwi sang ibu kita ng nâga?”

Mojari ikang nâga kabeh, lingnya: „Yan ahyun kita mahuwusana hutang ning ibunta, mârya huluna de mami, hanâmrta ngaranya, ulih ning dewatâmutĕr tasik. Ya tikâ alapĕn panĕbusante ibunta ri kami, narapwan ibunta mârya hulun-hulun.”

Nâhan ling nikang nâga kabeh, suka tâmbĕk sang Garuḍa de nikang nâga. Mamwĭt ta sire sang ibu, amalakwa sangwananeng ibu nira. Mojari ta sang Winatâ:

„Anak ni nghulun, hana sangwanta lingku, tapareng³ nusa tinuduhakĕn mami, mesi wwang caṇḍâla, tamolah i pinggir ing tasik, sadâkâla magawe hingsâkarma. Ya tikâ tadahĕntânaku, sangwanta mâlap ikang amrta. Kunang yan hana brâhmaṇa ngkana, haywa kitâmangan ikâ hila-hila brâhmahatya, paĕngĕran ira denta, yan mapanas ikâ gulûnta, kadi manghĕlĕd apuy lwirnya, hana brâhmaṇa kapangan denta yan mangkana, huripĕn sira denta kalinganya, apan ikâ sira paḍa lâwan râmanta, sira bhagawân Kâçyapa, sira brâhmaṇa haywa ta kita masampe ri kadi sira wiku! Nâhan pangâci⁴rwâdangkwi ri kita, yatanyan siddhâkârya.

„Pakṣas te mârutaḥ pâtu, candrasûryaç ca prĕṭhataḥ⁵. çiraçca pâtu wahnis te wasawaḥ sarwatas tanum⁶.

¹ Mahâbh. I, 1316.

² A. ya, B. G. yahtika, D. E. F. yahtikâ.

³ A. mareng, B. D. E. F. G. H. pareng.

⁴ A. pangasi, B. E. F. G. H. pangaçir, D. pangasir.

⁵ A. D. E. F. G. H. °prĕṭe, tu râksakah, B. °mrĕṭa°.

⁶ Mahâbh. I, 1333. HSS. çirasi mârutaççâgni sarwwadewaçari-rakah.

Sang hyang Bâyu sira ta rumakše hêlarta kâlih. Kunang rumakše walakangta sang hyang Candra. Yapwan rumakše hulunta sang hyang Agni mwan sang hyang Angin, sang sarwadewa sira rumakša ry awakta kabeh, astu siddhakâryya tanayangku!/"

Nâhan ta ling sang Winatâmrârthanâkên ¹ anak nira. Lungâ pwa sang Garuḍa, ngkâ ta sireng samudra Kuḍadwipa. Hana ta deḇa ri pinggir ing tasik, pinaharcalan ira ta hêlar nira, wetan ikang tasik tinâmpêkakên ² ira, kēbēs tikang bhûṭala denya, liṇḍû ta bhaṭârî Prthiwi, migu pucak nikang wukir inabêt deni hêlar nira, girigiri tikang Niṣâdâlayû tan wring parananya ³. Mangang pwa tutuk sang Garuḍa, sâksât guhâ ri hiḍêpnya, yogya pahêthôtana ⁴ hiḍêpnya. Ngkâna ta yomasuk sahananya, laki strî mwan wêkanya kabeh, inêlêd ikâ de sang Garuḍa. Mapanas pwa gulû nira, wruh ta sira yan hana brâhmaṇa kapangan tēkap ira. Mojar ta sira:

"Wayam me brâhmaṇotwadyah ⁵. Wijil kita sang brâhmaṇa sangke tutuk ni nghulun mangke, pōngpōng kita tapwan çirṇa, tan dadi nghulun amatî brâhmaṇa. Pâpeṣw api ratah ⁶ sadâ ⁷. Yadyapin asing sapagawaya nira tuwi, apan sarwapâpa tinêmu nirang amatî brâhmaṇa."

Mangkana ling sang Garuḍa, winutahakên ira ta sang brâhmaṇa saha strî nira, ikang caṇḍâla Niṣâda wineh manjingeng dalêm. Ri tēlas nirângutahakên i sang dwija, mibêr sireng âkâça, huwus amangan ikeng caṇḍâla, tathâpi ndâtan warêg sira denya. Katon ta sira bapa de nira, amalaku ta sira bhukti, asing yogya taḍahên ira. Mawarah ta sira bapa, matuduha ikang taḍahên, ling nira:

"Ai putrangku sang Garuḍa! hana ⁸ ta ratu rwa sânak, sang Wibhâwasu ngaranya, arinya sang Supratîka ngaranya, paḍâgōng krodha lobha swabhâwanya. Yatikâ malakw aduma ḍrwyâ kaliliran sangkeng bapa, ndâtan anggâ ikang Wibhâwasu kapalihan ing ḍrwyâ, dalihanya'n anggah ri arinya tan sewakâ ry awaknya. Sangke swî ny arinya malaku ḍrwyâ, krodha tikang Wibhâwasu, çinâpanya târinya:

¹ A. "mrarthakn, B. "mratanakn, D. E. F. G. H. mrarthanakn.

² A. tinâmpêk, B. tinampêkan, D. F. G. H. tinâmpêkakn, E. "âkn.

³ A. B. G. paranya, D. E. F. H. parananya.

⁴ A. B. G. pahêthêtana, C. mahêthêtana, D. pahêthêta, E. H. pahêthôtana.

⁵ A. "patadyah, B. D. E. F. G. H. notwadyah.

⁶ A. D. E. F. H. pâpebhyaḥ piḍhayet, B. G. "pa^o.

⁷ Mahâbh. I, 1341.

⁸ Intern. Arch. f. Ethn. XVI, 83.

„Hastitwam samawâpsyasi¹. Jwah tasmât matēmahana kita limau, kamung² Supratika.“

„Ya ta matang yan atēmahan gajah ikang Supratika, malēs ta yânâpa ikang Supratika lingnya:“

„Kaccapas twam bhawiṣyasi³. Atyanta sāhasāmasama⁴ryaku, kamung Wibhāwasu, jwah tasmât ko matēmahana⁵ kaccapa.“

„Matang yan matēmahan pās tikang Wibhāwasu. Pira ta⁶ göngnya?“

„Kûrmas⁷ triyojanadehaḥ. Pangadēg ny awaknya tēlung yojana. Yapwan wēlu ni maṇḍala ny awak nikâ, sapuluh yojana. Samangkana pramâṇa ni lwâ ning pās Wibhāwasu. Kunang ikang liman:“

„Ṣaḍ ucchrīto⁸ yojanāni. Pangadēg i ruhur ny awaknya nēmang yojana.“

„Gajo dwâ dwigunâyataḥ⁹. Yapwan dawānya, rwawēlas yojana pramāṇanya. Ikâ tang gaja-kaccapa sadākāla matukar ing wwe paranya ngūni; harohara ng sarwabhūta denya. Ya tikâ tadāhēntānaku, sādhananta sumiddhākēn kāranye!¹⁰ bunta!“

Mangkana ling bhagawān Kācyapa, lumāmpah ta sang Garuḍa, mare kahanan ikang gaja-kaccapa. Datēng ta sirerikâ, ri kahanan ikang talaga, ngkâne pārçwa ning Himawān parwata, katēmu tang gaja-kaccapa sēḍēng matukar. Sināmbut nira pwa ya kâlih, matunggalan suku nira mângōm, manglayang ta sira ring âkâca.

Hana ta kayu magōng, tumuwuh ri pārçwa nikang Himawān, lambung wetan kasiratan de ni ryak ing wway ning Lawaṇasāgara, kâñcanamaya, mās pinakāwaknya kabeh. Hana ta ya pângnyomulu wetan, çatayojanam āyataṁ, sātus yojana dawānya, kahanan sang ṣaṣṭisahasra Wālakilya, ṛṣi siddha sira, sāṅguṣṭa pangadēg ny awak nira, nēmang puluh iwu kweh nira. Inarau ta

¹ A. E. F. G. hastiti samawapyastu, B. ⁰ta⁰, D. H. hastiti samawâpyastu. Mahābh. I, 1361.

² A. om. B. D. E. F. G. H. kamung.

³ A. B. D. E. F. G. H. ⁰ti. Mahābh. I, 1362.

⁴ A. H. masa, B. maçama, D. E. F. G. masama.

⁵ A. D. F. matmaha, B. E. H. matmahan, G. matmahana.

⁶ A. om. B. D. E. F. G. H. ta.

⁷ A. kurmma, B. D. E. F. G. H. kurmma.

⁸ A. paḍ uccatwa, B. D. E. F. G. H. saḍ uccatwâ.

⁹ A. D. E. F. H. ⁰yadâ, B. ⁰yada, G. ⁰yatha.

¹⁰ A. ne, B. D. E. F. G. H. nye.

sira śaṣṭisahasra Wālakilya. Marīciḥ piwet, manginum teja ning āditya sira. Ngkā tonggwan ira tamolah ri sor i pāng nikang kayu. Ikanā dunungan sang Garuḍa umangana gaja-kaccapa. Mangkanābhiprāya nira. Wāhu sira tumāmpak, śēmpal ta pāng nikang kayu, tan wēnang dhumārāṇa bwat nira, saka ri wēdi nira kolāhalā sang ṛṣi sahasra Wālakilya, kahabēta de ning kayu. Prayatna ta sang Garuḍa cumucuk çākhā nikang kayu. Ikang gaja-kaccapa haneng suku nira kiwā tēngēn. Mahas ta sirāmet deça unggwana nira. Sēdēng nira manglayang ike sang Garuḍa, datēng ta bhagawān Kāçyapa, mapinta-kāsih ri bhagawān sahasra Wālakilya, tuminggalakna brāhmahatya nira, yatanyan umanggiha suka sang Garuḍa. Lunghā ta sang Bālakilya sira kabeh. Hana ta gunung Gandhamādana ngaranya. Ya ta paran ira sang Garuḍa, sangke pakon bhagawān Kāçyapa marerika. Ngkāna sang Garuḍāmangan ikang gaja-kaccapa. Lunghātah sira manglayang. Kunang ikang wr̥kṣaçākhā ¹ cinucuk nira, tinibākēn ira ri pārçwa ning Himawān, ikang katunau sarwabhūta, tan hana katibān denya.

Bhakṣayāmāsa Garuḍah tau ubhau gajakacchapau. ²

Tēka pwa sang Garuḍe puncak ikang gunung Gandhamādana, ngkāna ta sira mangan ikang gaja-kaccapa. Suka ta sira denya. Ri huwus nirāmangan ikang gaja-kaccapa, mēsāt ta sira mibēr mareng Somakagiri, wukir ikang Çangkadwīpa, i pakēkēsan ikang amṛta. Ri lampah sang Garuḍa malap ikeng amṛta, tēkāng utpāta ri sang hyang Indra: indrabajra nira mogha dumilah, saha dhūmālatu-latu, tumibāng andaru sakeng ākāça, amoghānghudanakēn rāh, moghālum kēmbang sang dewatā kabeh, kumuda irikang talaga ibēkan lēbu, katub ³ de ning paruṣawāta. Ar-mangkana lwir nikang utpāta ⁴, mojar ta bhagawān Wṛhaspati ri sira:

»Sājunā hyang Indra! prayatnā ta rahadyan sanghulun irikang utpāta, mangajarakēn prang niyata nikā ling bhujaṅga parameçwara. Ndātan hana kāraṇa nikā, bheda sangke ry awak rahadyan sanghulun ngāni, ri bhagawān sahasra Wālakilya. Ri śēdēng bhagawān Kāçyapa magawe yajna, milu tang dewatā masambang samādhi. Tēka pwa magawe yajnadrwya sira kabeh. Irikā ta bhagawān sahasra Wālakilya mangusungi gagang ing palāça sasiki, kinabehan ira,

¹ A. wr̥ksakangwrē, B. wr̥kṣasaka, D. E. F. G. H. wr̥kṣaçaaka.

² Mahābh. I, 1413.

³ A. B. katut, C. D. F. G. H. katūt.

⁴ A. upāta, B. D. F. H. utpāta, E. ūtpata, G. utpata.

hana tapak ning lembu ibékan wwe. Ngkana ta sirâturun kasakitan lwir uirân tékap nikang wwe. Tuminghal ta rahadyan sanghulun, asëmu guyu makanimita ng sampe. Wruh pwa sira yan kinasampayan. Magawe pwa sira yajña makaphala ng Indra. Umandël ta rahadyan sanghulun. Siddha pwa yajña nira, datëng ta bhagawân Kâçyapa, mitra kâsih ira.

Ayam Indras tribhuwane niyogâd Brahmanah kṛtaḥ.¹ Sojar² mpungku, ikang Indra mangke, pakon bhaṭâra Brahmâ ngûny an ratu ring tribhuwana. Hana pwa yajña mpungku mangke makaphala ng Indra, tâtan yogya wurungakna. Hana pwa âjñâ bhaṭâra Brahmâ tan wënaug kagantiana. Na mithyâ brahmano wâkhyam³. Mangkana mpungku makabehan tan dadi mithyâjñâna. Bhawatîndras tu pathagah. Matang yan Indra ning manuk makaphala nira mpu makabehan."

Mangkana ling bhagawân Kâçyapa ri sang sahasra Wâlakilya. Amisinggih ta sira, winchakën ta phala ni yajña nira antiga rwa siki ri bhagawân Kâçyapa. Maweh ta sira ri strî nira i sang Winatâ manëtës tang antiga, matëmahan manuk rwang siki, khagotpatṭiti. Ikang atuha Aruṇa ngaranya, pinakasârathi sang hyang Âditya. Ikang anwam yatikâ Garuḍa, mangke datëng mangalapâmṛta. Nâhan prâyanya, ya panëbusanya ring ibunya, agöng prabhâwanya.

Patangga Bâlakilyâni tâpasah phalayajñakâḥ. Apan ikâ dadi de ning tapa sang sahasra Bâlakilya prabhâwa sang Garuḍa. Ya ta kâjar de nikang utpâta mangke. Haywa ta rahadyan sanghulun pramâda!"

Mangkana ling bhagawân Wṛhaspati, kumon i sang dewasanggha, rumakšekang amṛta don ira. Kapwa ta sangrabdha ri pasangkepân ikang sanjata, mamariwrtekan Somakagiri, kahanan ikang amṛta. Datëng ta sang Garuḍa makapangharëp bâyubajrojalândhakâra, lëbû mëlëk deny anginangin i hëlar sang Garuḍa, tâtan katon ikâ daça deça, kadi kasaputan hîma rûpanya. Glâna ta sang dewatâ sawatëk hyang Indra. Kinon ira ta sang hyang Bâyu sumanghârekang lëbû. Prayatna ta sira tumubakën saug Wainateya, tatas tang pëtëng. Katon ta sang Garuḍa manglayang ring âkâça, dumunung ring kahanan ing amṛta. Pinanah ta sira kinabehan, dinuk cinakra binajra, nânâwidha ikang sanjata linëpasakën de sang watëk dewatâ. Ndâtan hanâmyati saliananya.

¹ HSS. °kiyogyâtbrâhmanassahâ. Mahâbh. I, 1453.

² A. sor, B. D. E. F. G. H. sojar.

³ Mahâbh. I, 1454: De HSS.: amithya bhagawân wayam.

Moghālinsēm pupuk tan polih hēlar salamba. Malēs ta sang Garuḍa umabēt ikang dewasanggha, katūb kahabalang kasungsang ¹ kawalik ta ya, prayatna ikā sang dwādaça Sandhyā, dewatānak sang hyang Dharma ri sang Sandhyā rwawēlas kweh nira, ² munggw ing deça wetan ira sang khagendra, an malap ikang amṛta. Kunang rumakṣeng kidul sang aṣṭa Basu ngaranya, dewatā wwalung ³ siki sira, sinahakāryan de ning Gandharwa; ikang deça kulwan sang hyang ekādaça Rudra rumakṣa, kapwāsangkēp ing sarwāstra. Yapwan ikang deça lor, sang hyang Dwādaçāditya rumakṣa, makādi sang hyang Indra. Ndātān pinakewēh de sang Garuḍa, an kinulilingan sira de ning dewasanggha. ⁴ Ndātān wighani ta sang khagendra, malēs ta sira manghala-hala ri patuk nirekanātyugra tīkṣṇa, cinucuk nira ta mata nikang dewatā. Ya ta magawe takutnya.

Susrāwa ⁵ çonitam andhakah. ⁶ Umilī rāhnya kapētēk kapētēngan tan panon rāt tan wring rehanya, alah tang dewatā. Hana tāpuy kumuliling i sthāna ning amṛta. Ya tikāmurub sumirat sumār ing antarāla. Ndātān wruh ta sang Wainateya ryawana nira. Anguyup ta sira wwe ning samudra, asat nirawaçesa. Ya ta pamadēm nireng apuy. Paḍēm ta ya. Datēng ta sireng guhā kahanan ing amṛta, lawang nikang guhā pinagawayakēn jantracakra. Umidēr tātān pāntara.

Tīkṣṇadhāram ayasmayam. ⁷ Wēsi pinakapucaknya, ingidingid ⁸ an pamanganya, sāsing sarwabhāwa masukeng guhā, ya tikātugēl mapasewu ⁹ de nikang cakra. Katon pwa de sang Garuḍa, pinahalit nira tekāwak nira, sakawēnanga masuk i sēlā nikang cakra. Mañjing ta sira, kapanggih tekang nāga rwang siki rumakṣekang amṛta; kacaritan ikang ulā.

Sadā cānimiṣekṣaṇau ¹⁰ Rahina mwan wēngi tan kēdap matanya, asing sakaton derya, gēsēng juga.

¹ A. kasusang, B. E. F. G. kasungsang, D. sungsang, H. om.

² A. kehnira, B. kwehnya, D. E. F. G. H. kweh nira.

³ A. D. E. G. walung, B. F. H. wwalung.

⁴ A. ʼsangga, B. D. F. G. H. sanggha, E. sangghya.

⁵ De HSS. çrawa ʼtah (A. B. C. D. E. F.); ʼta (G.), ʼlah (H.).

⁶ Mahābh. I, 1485.

⁷ De HSS. ʼlohāgrawiçmayam. Mahābh. I, 1497.

⁸ A. ingin-ingin, B. D. E. F. G. H. ingid-ingid.

⁹ A. E. mapahsewu, B. D. F. G. H. mapasewu.

¹⁰ De HSS. ʼmañiniçekṣaṇa (A. B. C. D. E. F. H.), ʼçeṣana (G.). Mahābh. I, 1501.

Apica dīptalocanaḥ. Apan dilah sadākāla. Datēng pwa sang Garuḍa. Umērēm ta ya tan wēnang tuminghal, de ning rajasampāta, lēbû mijil sangke hēlar sang Garuḍa. Ya ta cinucuk pinakāhāra nirānēhēr. Inalap nira tang amṛta munggw ing kamaṇḍalu. Sēdēng manglayang ring ākāca sira, datēng ta bhatāra Wiṣṇu, mojar i sira ling nira:

„Warado °smīti khecara. ¹ Yan ahyun ikung amṛta sang Garuḍa, pamalakuta ri kami kita, kami manganugrahe kita.”

Mangkana ling bhatāra Wiṣṇu. Sumahur sang Garuḍa:

„Tan yogya kitānganugrahana kami bhatāra Wiṣṇu, apan sor prabhāwanta dengku, ikang amṛta ngaranya denta kahatana, kahanan jaramaraṇa. Kunang aku:

Ajaraḥcāmarāḥca syām. ² Anādhi, tar kēneng tuha-pati.

Amṛteṇa winā °py ³ aham, an tan panginum amṛta. Mangkana lwirku, tāmalku ta kitānugrahery aku!”

Nāhan ling sang Garuḍa, sumahur ta bhatāra Wiṣṇu:

„Yukti iku ujarta sang Garuḍa, tan hana salahnya. Pasyasih ta ri kami, tan dadi kitādwawacana, ndak palaku kita wāhanangku, lāwan tulisakna ri dhwajataṇḍangkwa pakēnānta.”

Au-mangkana ling bhatāra Wiṣṇu, māngen-angēn ta sang Garuḍa ndātan anggā sira, anghing mawēdi ring mithyawāda sira. Manggā ta ya wēkasan, matang yan pinakawāhana de bhatāra Wiṣṇu. Huwus mapṛīti kari sang Garuḍa mwang bhatāra Wiṣṇu.

Datēng ta sang hyang Indra sumēmbah sang Wainateya, apan tan pangani bajra nira. Mojar ta sang Garuḍa:

„Atyanta kāsyaṣiḥ ni bajranta kamung hyang Indra, tanpa rarab-akēn wulungku’n ⁴ satunggal. Nāhan tang hēlarku sasiki ⁵ pawehangkwi kita, kaharan pamūjangkwi sang ṛṣi makatuhun tahanan ikang bajra, mataug yan tan kerangana.”

Mangkana ling sang Garuḍa ri sang hyang Indra, winehakēn ta hēlar nira.

Sureṣām patra ⁶ wakṣyāmi. Katon pwa hēlar nirāhayu, ina-

¹ De HSS. cārado pitir meccara (A.), °miti mecara (B. D. E. F. G. H.) Mahābh. I, 1507.

² De HSS. ajaraḥcāmaraswayam. Mahābh. I, 1508.

³ De HSS. amṛtanna wināṣyahan (A.), °pyatam (B.). °ham (D. E. F. G. H.)

⁴ A. E. F. G. H. °ngkun, B. D. ° ngku.

⁵ A. sisiki, B. sasi, D. E. F. G. H. sasiki.

⁶ A. pagra, B. D. E. F. G. H. patra.

rahan ta sang Suparna de ning dewatâ kabeh; an-mangkana ta kaçaktin sang Garuḍa, masö ta sang hyang Indra, mapinta-kâsih ri tan kawehan ¹ ikang amṛta irikang nâga, sangka yan pratipakṣa buddhinya lâwan dewatâ; sumahur sang Garuḍa:

„Haywa ta sangcaya kamung ² hyang Indra! sweccân tekang amṛta, yan huwus nghulun wehakên ing nâga, apan panëbusangkw ibu ni nghulun, nâhan pakênânya.”

Mangkana ling sang Garuḍa, lungghâ ta sira mare kahanan ikang nâga, winehakên ira tekang amṛta, umunggw ing kamaṇḍalu, sinangsangan kuçapatra. Mojar ta sireng nâga:

„Idam ânîtam ³ amṛtam ⁴. Ai kong nâga kabeh! ulihku mangalap ing kadewatân, ya tiki panëbusangkw ibu ni nghulun, pakênânya, an prawṛtim anyatah, mangke têmbe yan ibungku mâri huluna denta, haywa ta kita sikâra! Kunang pamêkasanguku ri kita:

Snâtâ manggalasamyuktâh ⁵. Krama ning anginum amṛta, madyus juga ya rumuhun, agawe manggala. Mangkana tolhanta!”

Yekâ ling sang Garuḍa, lungghâ ta sira lâwan ⁶ sang Winatâ, mulih ri kahyangan ira muwah. Ikang nâga pwâhyun anginumâmṛta, tan hana harêp kântuna salah-siki, matunggw amṛta. Madyus ta ya parêng magawe manggala, saka ri wêdinya karyaminum amṛta; satêkanya tan katêmu ikang amṛta denya, an huwus inalap de sang hyang Indra, i wurinyâgawe manggala snâna. Manastâpâ tang nâga tan wruh ri dayanya. Hana ta titis ing amṛta kasangsang ing kuçâgra. Ya ta dinilat ikang uâga, siwak ta ya liḍahnya de ni tikṣṇa niug alalang, matang yan katêka mangke dwijihwa krama uâga, maparwa ilatnya. Kunang ikang alalang ⁷ pawitra yadyapi katêka mangke, apan huwus kaharas ing amṛta kacaritanya; mwanng kacaritan ⁸ sang Garuḍa mulih mareng swarga mahâpawitra uingwang angrêngö ri huwus nirân ⁹ anëbus ri sang ibu.

¹ A. pawehtan, B. E. F. G. H. kawenan, D. kawahan.

² A. E. F. G. kamu, B. D. H. kamung.

³ A. D. E. F. G. H. idamanânta, B. inumananta.

⁴ Mahâbh. I, 1536.

⁵ Mahâbh. I, 1537.

⁶ A. lân, B. G. lawan, D. E. F. H. lâwan.

⁷ A. ika lalang, B. D. F. G. H. ikang alalang, E. 0halalang.

⁸ B. add. nikang nâga mwanng, A. D. E. F. G. H. om.

⁹ A. nirannira, B. wuwus iranbus, D. E. F. G. H. huwus nirânbus.

VII.

Mangkana pacarita sang Ugraçrawâ. Matakwan ta bhagawân Çonaka muwah:

„Anaku sang Ugraçrawâ, atyanta râmya nikang carita, inak ambêk ningwang rumëngö. Kunang kaharëp mami tanâkna muwah, ikang kathâ¹ rahadyan sanghulun, aparan ulah nikang nâga ri huwusnyân çinâpa de sang ibu. Ya tikâ kaharëp mami caritanya mangke. Wistârâkën ta dentâkathâ ri kami!”

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Sojar mpungku, tan sangçaya rahadyan sanghulun mangke, ulah nikang nâga ri huwusnyân çinâpa de sang ibu glâna âçâ çoka, ikang nâga anak atuha de sang Kadrû, amrih ta yâgawe tapa sira, umârâdhana bhatâra Brahmânganugraha ta sira, sumanggâ pṛthiwîta, tan katêkâna de ning sarwaduhka, kadi lwirku² ta lwiranta.”

Mangkana ling bhatâra Brahmâ irikang nâga, ya ta matang yan adhâra pṛthiwî, sira ta sang Anantabhoga ngaran ira. Kunang wwang³ sânaknya kabeh, makâdi sang Bâsuki, sira tâhöm umâlâcita samârga ning çamathân kabhuktya de nikâ. Kapwâkira-kirâmajar i sang Bâsuki, lingnya:

„Mangke ng upâya kaharëp ni nghulun kênâkna yan hana ratu Janamejaya ngaranya, tus nikang Pâṇḍawa, matêmahana brâhmaṇa kami, tamolaha ri sang Janamejaya, magawaya çânti nityakarma. Hana kahyuna rikâ gumawaya ng yajna sarpa, prihën mami tangguhana, warahën i dharma ning tan yogya, yan ikang yajna sarpa gawayën, apan adharma ngaran ikang mangkana. Nâhan kahyuu i nghulun upâyâkna kênâ.”

Sumahur ikang nâga len sangkerikâ: „Kënôh upâyeku, sahakâ-ryanana ta de mami, kami matêmahana wadwâsewaka ri sang Janamejaya, molahakëna kami sagawe ning mantrî sârabhâra. Hana pwa pangârambha nire yajna sarpa, irikâ ta kami matangguha, yumuktyana ng ujar ira mpu brâhmaṇa haji, yaya tan siddhâ nikang yajna sarpa de nira.”

¹ A. B. F. kata, D. G. H. katha, E. kathâ.

² A. lwiraku, B. D. E. F. G. H. lwirku.

³ A. wang, B. D. E. F. G. H. wwang.

Sumahur ikang nâga len: „Ta niyata ngaran ing upâya mangkana, apan dadi tar panghiḍep sarikâ tinangguhan dening brâhmaṇa lâwan mantri. Kunang kaharêp ni nghulun upâya, dēṇḍa juga gawayakna. Yan hana wiku sang Janamejaya, kinon ira magawaya sarpayajña, ya tikâ sahutēn sanghulun, yatanyan wurunga ng yajña sarpa gawenya“.

Sumahur¹ ikanang lyan: „Arah dahat tan yogya upâyanta, apan wêkas ning pâpa brahmahatya ngaranya, tan yogya gawayakna. Kunang ikang pariwâra, sakweh ning hastapâda milwakna ring naiwedya mwang samidhaprakâra, yekâ paḍa sahutēn sahananya. Ya tikâmaran awēdi lumakwakna gawe mpu ḍang hyang purohita, tâtan hana pinakapariwâra nika phalanya. Nihan ta ng upâya waneh, sakweh nikang bhojana makâḍikang pânamangsa, yatikâ siratana wiṣa, maran mâtikang umangan ya, wurunga nikang yajña donya“.

Hana pwa len sumahur: „Tiwas ikâ lwir ing upâyanyu kabeh, i duwêg ing kamûlan ing kârya pêjahane kang ratu Janamejaya, yathâyogya sahutēnta,² mâtî pwa ya, syapa ta magawaya yajña sarpa len?“

Nâhan ling ning nâga kabeh, paḍamijilakēn swabuddhinya, ndâtan hana kēnoh ri buddhi sang Bâsuki, adharmâ juga pakṣanya kabeh. Sumahur sang Ailapatra, nâga parnah wungsu ri sang Kadrû, ling nira:

„Ai kiteking nâga kabeh! ngûni sēḍēng nirebu çumâpa kita kabeh, panganēn ing apuy, ri kâla ning yajña sarpa³ pagawe sang Janamejaya, mawēdi ta nghulun malayû makisapwan ri sira. Manangkil ta sira bhaṭâra Brahmâ, tumût ta nghulun ri sira. Ḍatēng pwa dewatâ kabeh manēmbah ri bhaṭâra Brahmâ:

„Sang Kadrû çumâpânak nira matya ring yajña sarpa, ndân anumoda ta rahadyan sanghulun aṇaran ta kalingan ika?“

Mangkana ling nikang dewatâ, sumahur bhaṭâra Brahmâ:

„Nâhan kâraṇa ning çâpa sang Kadrû ring nâga: ikang râta kabeh atyanta haruharanya de ning ulâ,⁴ durbala sinahutnya sadâkâla, apan pinakapangayânyanya wiṣanya, ikang nâga kabeh, yukti ta ya matya ring yajña sarpa. Kunang ikang ulâ dharmesṭi tan ilu mangâçâkēn bhuwana, luputa ring yajña sarpa. Kâraṇanyan

¹ A. sumahur, B. D. E. F. G. H. sumahur.

² A. sawutēnta, B. D. E. F. sahutēn, G. H. sahutēnta.

³ In A. desunt verba seq.

⁴ A. om, B. ulah, D. F. H. ulâ, E. G. ula.

luputa, hana ya brâhmaṇa Jaratkâru ngaranya, Yâyawarakulotpanna, wêka ning wiku Yâyawarabrata. Ya ta makastrî nâginî sanâmanya, anaknya lâwan ikâ, ya ta hetunyân luputa ring yajña sarpa."

Mangkana ling bhaṭâra Brahmâ karêngö tēkap ni nghulun. Yatika gawayaknanta."

Mangkana ling sang Ailapatra, agirang ta sang Wâsuki, umas-tungkâra ujar sang Ailapatra.

Tataḥ prabhṛti nâginîm Wâsukih paryarakṣata ¹. Samangkana ta sang Bâsuki rumâksâri nira nâginî mangaran Jaratkâru. Pira ta kunēng lawas nikang kâla, manangkil ta sang Wâsuki mwan sang watēk dewatâ, matakwan ri kâraṇa nirân luputa ring yajña sarpa. Mâjar ta bhaṭâra Brahmâ, an hana çabda karêngö de sang Ailapatra rikana. Ya tikâ gawayaknanya. Manēmbah ta sang Bâsuki mahenak âmbēk nira. Atîta pwekang kâla, lungḥâ tang catur yuga, tēka tang Parîkṣitnâma, ratu Pâṇḍawawangça. Irikâ sang Jaratkâru magawe tapa. Huwus pwa sang Parîkṣit pējah, sinahut ing ulâ sira, ratu sang Janamejaya makastrî sang Bâmuṣṭimân, samangkana ta sang Bâsuki n umehakēn ari nire sang Jaratkâru, ri sang brâhmaṇa Jaratkâru. Sira ta makânak sang Âstîka, huwus cinaritākēn ngûnî tambayan."

Mangkana ling sang Ugraçrawâ macaritākēn. Muwah matakwan ta bhagawân Çonaka ri sang Ugraçrawâ, ling nira:

"Wistârākēn dentâcarita, krama sang Parîkṣit an sinahut ing nâga Takṣaka, yata rēngön sanghulun ikang carita!"

Sumahur sang Ugraçrawâ, ling nira:

VIII.

Hana ² sira ratu sang Parîkṣit ngaran ira, anak sang Abhimanyu patēmu-tangan lâwan sang Uttarî, pinakaçisya bhagawân Kṛṣṇa, paripūrṇa ring bahuweda.

Gowindapriyaḥ samyuktaḥ, prasiddha kâsih bhaṭâra Kṛṣṇa,

¹ De HSS. ⁰kâryyarâkṣakah. Mahâbh. I, 1642: Tataḥ prabhṛti tām kanyâm⁰.

² Bijdr. T. L. V. 6° volgr. V, p. 187, sq.

hinurip nirân kêneng hrû sang Açwatthâma, ri sêdêng ira haneng jêro wêtêng sang Uttari. Mijil ta ya winastwan mahuripa de bhatâra Kṛṣṇa, iningu de mahârâja Yudhiṣṭhira. Sira ta sumilih ratu ri Hâstinapura, ri lungâ sang Pâṇḍawâ¹ nusup ing alas muwah.

Saṣṭiwarṣâny apâlayat², lawas nira siniwi nê mang puluh tahun.

Yathâ Pâṇḍur mahâbâhuḥ³, ndân kadi mahârâja Pâṇḍu sira sakta ring guṇâburu. Asing wukir alas paran irâmet mṛga. Hana pwa kidang tinût nira, anghel ta sira denya.

Kṣutpipâsâçramâturâḥ⁴, ahyun anginuma wwe sira. Hana sira wiku kapanggih ing tégâl ri tēpi ning âçrama, ri panghwaran ing lembu. I sêdêng sang ṛṣi amangan wêrêh ing watsa, sira ta tinan ing paran ikang kidang. Ndâtan sahur ike sang ṛṣi, apan sêdêng nira monabrata, pangaran ira mpu bhagawân Samîti. Saka ri krodha sang nâtha Parikṣit tan sinahuran patakwan ira, hana ta wangke ning ulâ dëlës, ya ta cinukat⁵ nira ri tungtung ing laras nira, kinalungakên ing gulû bhagawân Samîti. Humênêng atah sang wiku. I tēlas nira mahârâja Parikṣit mangkana, mulih ta sira ring kaḍatwan ira. Hana tanak bhagawân Samîti saka ring lembu, sang Çṛṅggî ngaran ira, yatârtha masungu sira, ndân ugra tapa siddhi-mantra sira, wênang mahas mareng kadewatân, nityakâla manangkil ing bhatâra Brahmâ. Kunang ike sang Çṛṅggî ngaran ira maka-swabhâwa göng krodha. Sira ta inujaran sang Kṛṣṇa:

„Dwijaputra! anak ning brâhmaṇa!”

Ndâtan sangke⁶ gëlêng nira, ndân makadon guywa-guywan de nirâṅling:

„Mâ Çṛṅggin garwito bhawa⁷. Kamung Çṛṅggî! haywa kita garwa dahat, awêrö dening guṇanta, tan wruh tēmên kari kita ring kopaçaman.

¹ A. B. G. an, D. E. F. H. ân.

² De HSS. °warṣâna mâlayet (A.), °ni palayet (B. G.), °pâlayet (D. F. H.), ṣaṇi malayet (E.).

³ Mahâbh. I, 1665. De HSS. satta Pâṇḍuḥ mṛggayatuh (A. G.), yatha⁰ huḥ (B. F. H.), sathâ⁰ (D.), yata⁰ (E.).

⁴ De HSS. °çawwanâçrame (A. B. D. E. F.) çawana çrame (G.), H. om.

⁵ A. cinukit, B. D. E. F. G. H. cinukat.

⁶ A. E. H. sangkeng, B. sakeng, D. F. sangke, G. sake.

⁷ Mahâbh. I, 1683. De HSS. twam Çṛṅggi⁰ bhawaḥ.

Pituḥ kaṇṭhe 'pi dundubhī ¹. Sabarin ² mahārāja Parīkṣit sang ratu ri Hāstinapura kumalung-kalung iri sira yayahta ulā dēlēs māti, tathāpinya tan agalak sira; hana ta sira mangke kumalungakēn ulā ri gulū ³ nira; mangkana tolahaṇta, tumirwa bapa!»

Ya ta ling sang Kṛṣa. Krodha ta sang Ḣṛṅgi rumēṅgō wuwus sang Kṛṣa.

Kōpasamraktanayanah ⁴. Molah tāk-anak ing mata nira, sumirat ⁵ abāṅ dening galak, matang yan sirābangun gēlēṅ. Nēhēr mojar i ⁶ sang Kṛṣa:

«Paçya me tapaso balam ⁷. Ai kamung Kṛṣa! tinghali çakti ni tapanku harah ⁸! ikang ratu Parīkṣit pawarahte kami, kumalung-kalung iri bapanku ulā tan hana doṣa nira, awamāna ta sira ring wiku. Hana ta nāga Takṣaka ngaranya.

Martawyaṁ saptarātreṇa ⁹. Mogha ðatēṅa ni çapanku rikang we pitung wēṅgi sumahuta ng ratu Parīkṣit.»

Mangkana ta ling sang Ḣṛṅgī manapathani. Mulih ta sira, katēmu sang bapa tamolah ring gopracāra ¹⁰ kahanan ire ngūni, kunang wangke nikang ulā sēḡēṅ awūk ri gulū ¹¹ nira. Makrak ta sang Ḣṛṅgī tumangis i sira bapa. Atēhēr umalap iri ¹² wangkay nikang ulā, ling nira:

«Ḣrutwemām dharṣanām tāta ¹³. Uḡḡ bapa ni nghulun! rumēṅgō tāku ry awamāna nikang ratu Parīkṣit ri kita, pawarah sang Kṛṣa ri kami, tēlas pwa nghulun çumāpa pangauēn ing nāga Takṣaka, irikang pitung wēṅgi wēkas, doṣanyān kumalung-kalung i ¹⁴ kita ring ulā.»

¹ Mahābh. I, 1694: Pituste 'dya mṛtaḥ skandhe bhujaṅgama.

² A. sabarin marin, B. sabari, D. E. F. G. H. sabarin.

³ A. B. E. G. gulu, D. F. H. gulū.

⁴ De HSS. sphurat locana çañcalah (A. D. E. F. G. H.), °ḡalah (B.). Mahābh. I, 1701.

⁵ A. F. H. sumirāt, B. D. E. G. sumirat.

⁶ A. ing, B. D. E. F. G. H. i.

⁷ Mahābh. I, 1695. De HSS. °bala paçyataḥ.

⁸ A. tapangkwi harah, B. kuharapanku harah, D. E. F. G. H. tapanku harah.

⁹ De HSS. mṛtakyam sapta ratrikā.

¹⁰ A. B. D. E. F. G. H. goḡpracāraṇa.

¹¹ A. B. E. gulu, D. F. G. H. gulū.

¹² A. E. F. H. iri, B. ri, D. G. i.

¹³ Mahābh. I, 1708. De HSS. çrawate dharmma nirastaḥ.

¹⁴ A. E. F. G. H. i, B. ring, D. iri.

Mangkana ling sang Çrṅgḡi. Sumahur ta ¹ sira bapa, kahadang māri monabrata sira, de ning lara nira çināpa sang prabhu:

„Naiṣa dharmas tapaswinām ². Haywa mangkana kitānaku! tan dharma ning wiku kētā ³ krodha ngaranya, kewala kopaçaman mūlya ring ⁴ wwang kadi kita ngaranya. Haywa tākaku krodha, yadyapi ring wwang samānya tuwi, tēkwan sang prabhu sira ta makabhūmi ⁵ iking patapanta ⁶, alas nira marikeking alas pametanta kēmbang samidha, we nira ikang bañu ininumta, sira rumakṣa kita gumawe tapa, matang yan tan hanāngawara; siddhi pwa mantranta, syapa tātung makaprabhāwa ikā? Takarin sang prabhu makayaçekā ring wwang kadi kita wiku; çināpanta pwa sira, tātun yogya ulahta. Sangksepānyānaku, akon aku mājare sang prabhu, yatanyan sirān ⁷ marā ngke, nyā mamalakwāntaça, haywa tan māsih i sira!”

Mangkana ling bhagawān Samīti, mawarah ry anak nira. Hana ta çiṣya nira sang Aghoramuka ngaran ira, ya ta kinon ira mājara ri mahārāja Parīkṣit ri ça pa sang Çrṅgḡi. Ndān merang ta sang prabhu malakwāntaça, tuhun rumakṣāwak nira juga sira. Hana ta prāsāda atīcaya ruhurnya, kadi parwata rūpanya subaddha, yatikā tinulak tālānatur deça, dudū tang brāhmaṇa siddhimantra mwang walyan wiṣāpaha, ⁸ kapwa yatna umariwrteng prāsāda. Mahārāja haneng jēro sira. Tēke pwa ng diwasa kapitu ng wenya, lumāmpah ta bhagawān Kāçyapāhyun tumulunge sang Parīkṣit, dudū Kāçyapa bapa sang Garuḍa, Kāçyapa len sangke sira. Sira ta wruh ring mantrosadha sarpabiṣa, aparan prayojana nirān mangoṣadhanane sang prabhu, yatanyān wehana mās maṇi rājayogya. Sēḍeng haneng hawan sira, rikā ⁹ ta sira sinantwa de ning nāga Takṣaka, lingnya: dwijo bhūtwa wayo'tigah, ¹⁰ mēnggēp kadi brāhmaṇa rūpanya:

„Kwa bhawāms twarito yāti?” ¹¹ Mangkana lingnya:

¹ A. G. om. B. D. E. F. H. ta.

² De HSS. naiwādamo paṇiṣinām (A.), maṇiṣinām (B. D. E. F. G. H.). Mahābh. I, 1711.

³ A. tā, B. D. F. ktā, E. tkā. G. om. H. ntā.

⁴ A. kamulyan ing, B. D. F. G. H. mulya ring, E. ōning.

⁵ A. pakabhūmi, B. D. E. F. G. H. makabhūmi.

⁶ A. G. H. pātāpanta, B. E. pātālapānta, D. F. pātālapaṭṭa.

⁷ A. G. sira, B. D. F. H. sirān, E. siran.

⁸ A. wiçtapaha, B. wiṣāpaha, D. F. G. H. wiṣapaha, E. wiṣapata.

⁹ A. irikā, B. G. rika, D. E. F. H. rikā.

¹⁰ De HSS. dwido bhūto paro dwijaḥ (A.), ōwaro (B. D. E. F. G. H.). Mahābh. I, 1760.

¹¹ De HSS. bhawan taritayogatiḥ (A.), ōtwarita (B. D. E. F. G. H.). Mahābh. I, 1761.

„Ndi ta paran mpungku matang yan agyâgyân tēkap rahadyan sanghulun lumaku, muwah aparan ikang prayojana?“

Mangkana ling nikang nâga Takṣaka. Sumahur bhagawân Kâcyapa :

„Nṛpaṁ Kurukulotpannam. ¹ Sira mahârâja Parîkṣit sira parana mami mangke, sahutēn ing nâga Takṣaka rakwa karēngwan irân mēne, sira ta tambanana sâdhya mami, apan wēka-wēka sang Kuru sira, wangça ning manghuripakēn sarwadharma.“

„Sojar mpungku, nghulun iki si Takṣaka ngarangku ring rât, kinon de sang Çṛnggî sumahuta ri sang Parîkṣit; aparan ikang oṣadhânta ² yan huwus i tēkā ning patinya de ni nghulun?“

Mojar bhagawân Kâcyapa : „Ai kamung nâga Takṣaka ! Nâhan tang wr̥kṣa waringin paripûrṇa sambandhanya; hana pwa wwang sēdēng amadung kayu ikang pinaneknya ri wit nikang waṇḍira, ya tikâ gēsēngana tēkapnyu, aku tumambanana ³ ring mantrosadha sarpabiṣa, pangawruhanta ri mantrangku çakti.“

Maluy ikang nâga ri jâtinya, sinahutnya tang waṇḍirawr̥kṣa, ⁴ mijil tang agniwiṣa sangke tutuknya, gēsēng tang waṇḍirawr̥kṣa bhasmîbhûta tēka ning amanek lâwan wadung⁵nya. Tan ucapakna sahana ning pâng ning waṇḍira mwang ronya, paḍa bhasmî, dadi hawu. Ya tenimpēnakēn de sang ṛṣi Kâcyapa, minantra nira ta ya waidya sarpawiṣoṣadha, tikang paweh sang hyang Brahmâ ri sira. Hanih ikang wiṣa, muwah ta ya paripûrṇa ikang wr̥kṣa waṇḍira, lâwan ikang wwang amanek lâwan wadungnya, tan hana kawikâranya. Âçcarya tâmbēk nikang nâga Takṣaka mulati çakti bhagawân Kâcyapa. Matang yan manēmbah tikang nâga Takṣaka akon maluya sira, maweh mās maṇik upacâra. Maluy ta sira bhagawân Kâcyapa, agirang tâmbēk ikang Takṣaka de sang ṛṣi maluy. Lumâmpah ikang Takṣaka mareng Hâstinapura. Angrēngö ta yan sang prabhu tēlas prayatna, umunggw ing jéro prâsâda, rinakṣa de ning taṇḍa-mantrî nira makabehan, paḍamawa sarwasanjata, tan wâktan sang wiku siddhimantra ring sarpabiṣa. Mângēn-angēn ikang nâga Takṣaka ri prayatna sang prabhu ri Hâstina, amet upâya ikang Takṣaka, kâraṇanyân tēkā ring sthâna sang prabhu kinēmit ing taṇḍa-mantrî saha bala, yatna kumuliling i prâsâda ri sor. Huwus

¹ De HSS. nṛpaṁ kurukulomama. Mahâbh. I, 1762.

² A. E. H. oṣâdhâ, B. osada, D. oṣâdha, F. oṣadhâ, G. uṣadha.

³ A. F. tumbana, B. tumbâna, D. H. tambana, E. tumambana, G. nambana.

⁴ A. waṇḍira kang wr̥kṣa, B. D. E. F. H. waṇḍirawr̥kṣa, G. waṇḍira.

⁵ A. B. E. F. G. H. wadung, D. watang.

ta yomangën-angën sūkṣma ning upāya ikang nāga Takṣaka, matē-mahan ta ya brāhmaṇarūpadhara, umēnggēp mamawa jambuphala pawwatnya ring ṛī mahārāja; atiçaya halēp niking phala pawwat nikā, amānuṣa kahidēpanya; tan sangçaya sang prabhu ri tēkā nikang Takṣaka dwijarūpa. Atēhēr mawwat phala nikang jambu; tinarima de ṛī mahārāja. Kunang kacaritan ikanang amawa phala ning jambu sânak ikang nāga Takṣaka, tumutur sakeng pâtāla, ikang Takṣaka munggw ing sungut ing jambu. Ikang brāhmaṇa mamawa jambu ri huwus ing jambu kawwat, mangunyakën wedaçânti, mangastungkârājaya-jaya mantra, sinwâgatan wineh dakṣiṇa. I tēlas ning wedaçânti kinon ta ya muliheng patapanya de sang prabhu Parikṣit. ¹ Tuwi sandhyākāla tēka tunggang parwata pwa sang hyang Rawi. Ojar ta sireng balādhika, tumañākën yan huwus sang hyang Âditya sumurup. Hatur ing mantrî wāhu tumunggang parwata. Huwus luput hidēp ira, angalap ta sira darçana sasiki, pawwat ² nikang tapaswarūpadhara, tarpahîngan mara kahyunhyun, harsa twas ira ṛī mahārāja. Hana hulēr ikang darçana, mālīt ahirēng, abāng matanya mēlēlō katon de nira, kawatēk ikā kasampayan ira. Ya tikā ginuyu-guyu mojar i patih ira, ndan niyata paninda nira ring krimi larapan ing pati nirân tēkā, ling nira :

„Singgih çapa sang ṛi; nāhan si nāga Takṣaka, mungguh rikang darçanaphala, ya tiki sumahuta mâtyani kami.”

Nāhan mangkanangën-angën mahārāja Parikṣit, kadi pinituturan ikang krimi; maluy ta ya ri jâtinya nāga Takṣaka, sinahutnya ta gulû mahārāja Parikṣit, atēhēr bha smîbhûta ta awak nira madadi hawu. Mēsāt ikang Takṣaka mareng antarāla, mulih ta yeng nāgaloka. I pējah mahārāja Parikṣit, akrak ta panangis ikang sakadatwan. Hinaturan ta sira sandhyâçoca saha widhiwidhāna, linikulikuran. Ri sakatambayanya rinatwakën tânak ira sang Janamejaya. Rare sira, kunang tâpan kinahanan ing çīla rūpasampanna, kinahanan ing guṇa lâwan kaçaktin. Sangçayātuha pwa sira, wruh ring inggitaceṣṭyākāra. Matang yan ling nikang taṇḍa rakryan maka-behan :

„Yogyâbhiṣekan sang Janamejaya çinantyan de dang hyang aṣṭa-seni, mwang sang brāhmaṇa purohita wedapâraga.”

Wineh sira mastrya anak sang Kâçirāja, tanpahingan ing guṇa

¹ A. B. F. H. Parikṣit, D. E. Janamejaya, G. om.

² A. D. E. pawat, B. F. G. H. pawwat.

hayu ning rūpa, makangaran sang Bhāmūṣṭimān wararājakanyā. Sira ta sinomah de haji sang magawe yajña sarpa.”

Mangkana ling sang brāhmaṇa, hinaywan de ning mantrī nira kabeh, an sira makastrī putrī sang Kācīrāja. Winarang ta sira ri kâla ning çubhadiwasa. Samangkana ta kâla sang Jaratkâru mahas amet strī nira, parëng lâwan pawiwâhan haji Janamejaya. Malawas ta sang prabhu siniwi, swastha tang rât de nira, dharmmeṣṭa bud-dhi sirân janânurâga.

Kiñcid ūno Yudhiṣṭhiraḥ. Akēdik ta kasor nira lâwan mahârāja Yudhiṣṭhira, mwang jayaçatru ta sira. Huwus nira malah-akēn deça Takṣilâ, irikâ ta bhagawân Uttangka mâjarakēn i sira bapân mâti sinahut ing nâga Takṣaka. Amratyakṣâkēn pwa sang prabhu ri mantrī nira, yan tuhu mahârāja dewatâ mâti pinangan ing ulâ, kadi ling bhagawân Uttangka. Tuhun pwa ling sang mantrī kabeh. Ya ta hetu nirâhyun magawaya ng ¹ yajña sarpa, malēs-anekang nâga duṣṭa Takṣaka. Matakwan ta sireng mantrī, ikang tumon bhagawân Kâçyapa, an pangucap lâwan Takṣaka ngûni ri hawan. Mâjar ta sang mantrī yan ikang manek ² waringin milu gēsëng de nikang Takṣaka, mahurip ta ya wêkasan de ning mantra bhagawân Kâçyapa. Ya tikâmulih ngke ri Hâstinapura, mâjarakēn gatinya mwang kasiddhyan bhagawân Kâçyapa. Kapuhan mahârāja Janamejaya, matang yan krodha sireng Takṣaka. Nâhan hetu nirâ-kon ameta ri sang brāhmaṇa kabeh, makâdi dang âcârya purohita, tinañân ira yan hana yajña sarpa ngaranya. Sumahur sang brāhmaṇa, ling nira :

»Sâjñâ haji, hana yajña ngaranya, saha mantrawidhiwidhânanya kabeh, kâjar i sang hyang Weda, ndân çrī mahârāja rakwa sinang-graherikâ, ngûni ng atîta, tan hana sira ratu waneh magaway ang yajña sarpa. Sangkṣepanya yogya haji magawaya ng yajña sarpa ³.»

Mangkana ling sang brāhmaṇa, samangkana inâjñân mantri nira kabeh, kinon magawaya ng saji sapakon sang brāhmaṇa, tinatekang yajñâyatana, lwâ nikang deça payajña nira dwiyojana pramâna, inukur de sang brāhmaṇa, kinënan mantra diwya widhiçâstra. Ri sēdëng nirân mukur yajñasthâna, hana takâçawâkyâ, lingnya ⁴:

¹ A. E. F. H., magawaya ng, B. magawe, D. magawa sang, G. agawe.

² A. E. F. H. amaneh, B. hana wwang amaneh, D. G. yan ikang manek.

³ Haec verba in B. desunt.

⁴ A. ling, B. D. E. F. G. H. lwir.

„Sthapatir buddhisampanno wâstuwidyâwiçâradah ¹.“
Kalinganya sang prabhu mahâprajña, wihikan ing wâstuwidyâ
ngaranya, aji ning mangukur sthâna.”

An-mangkana ling nirâkâçabda, brâhmaṇa sang angukur mangke,
inâdeça kēta yan brâhmaṇa wighnanya, hēlōm ikang yajña inajarakēn
i mahârāja Janamejaya, anēmwa ng wighna brâhmaṇa yajña dlâha.
Tâtan enak buddhi nirân manah adeça mangkana. Huwus ning kuṇḍa
ginawe, datēng ta sira mpu sira sang pininang milw ing yajñakârya.
Pratyeka ni ngaran ira: bhagawân Caṇḍabhârgawa wēka Bhya-
wanasthîrahotar, mangunyakēn R̥gweda, bhagawân Koça udgâtar,
mangunyakēn Sâmweda, bhagawân Janmânikuṇḍa brâhmâdinâtha,
mangunyakēn Atharwaweda ², bhagawân Jyotisinggalâmbâyū, mang-
unyakēn Yajurweda, bhagawân Byâsa sira pinakamanggala sabyâsya
ring sabhâ, saha çisya nira sowang-sowang makabehan. Akweh ta
sira brâhmaṇa milu ring yajña, kapwa uttama sira kabeh. Sēdēng
mahoma sira mpu brâhmaṇa kabeh, mangunyakēn arthanâtana, ngkâna
tang nâga nânâwidha manglayang ring âkâça, tumēmpuh ri sang
hyang Kuṇḍa, asangkha pramâṇa, tan wēnang winilang
kwehnya. Hanan mahirēng, hanan maputih, waneh nîlawarna.

Çwasantaç ca mahoṣṭimân ³. Prâṇanya tan wruh ring
dayanya, hanan pawilētan lâwan rowangnya, hanan kasungsang,
hanan pangadēg, hanânwam, hanâtuha, tau wandya pējah tumēm-
puh ri sang hyang Agni, dumilah mangarab-arab, kadi sinyukan
minak, de ning wuduk ing nâga upasamudaya. Ndâtanpa samidha
ta ng kuṇḍa wēkasan, awak nikang kuṇḍa juga samidhâwak ning
nâga kângkēn kayu manibeng agni muntab. Matang yan mangk-
wângde jwalita ning apuy dumilah, asangit ambōnya tēkeng nâga-
loka. Kumētēr ta sang Takṣaka, kawēnēsan tan wring dayanya,
moyagan ikâ çarîranya, kadi dinudut sinuṇḍungakēn. Mēsāt ta sirâ-
mēgil ing swargaloka, mapinta çaraṇa ri sang hyang Indra. Kârunya
tâmbēk hyang Çatakratu, apan prasiddha mitra nira sang Takṣaka.

„Haywa sangçaya kita ng nâga Takṣaka, a singhēl ning wēḍihan
i nghulun nggwananta, yaya tan tibânta ring kuṇḍa!”

Suka ta sang Takṣaka, kunang sang Wâsuki menggung palinggih

¹ Mahâbh. I, 2029. De HSS. nr̥pati buddhisampannam wastu-
widyâwaçâraṇaḥ (A. G.), nḍapati^o (B.), nr̥pâtir^o (D. F. H.), nr̥pati^o
waça çaraṇaḥ (E.)

² A. Atharweda, B. Arthawwadewatâ, D. Ârthawwaweda, E. G. Atar-
wwawedha, F. H. Atharwwaweda.

³ Mahâbh. I, 2036: çwasantaç ca weṣṭayantaḥ paraspāram.

nira, apan de ning sangit nikang nâga pinangan ing apuy, mapinta kâsih ta sire sang Âstika, ling nira:

„Tâsyasih tânaku sang Âstika, kita rakwa çarapa nikang nâga luputa mangkweng yajña sarpa, pawarah bhâtâra ri nghulun, tulung ta kadangta kabeh, ngke nghulun wruha kamahâtmyan ikâ tana-yangku!”

Sumahur sang Âstika: „Haywa rahadyan sanghulun sangçaya, lumakwa nghulun umareng mahârâja Janamejaya, murungakna ri yajna nira, tan dadi nghulun maguywaguywana tuwi, pahalêbâ ta manah rahadyan sanghulun!”

Mangkana ling sang Âstika. Lumâmpah ta sira mareng payajñan. Datêng ta sira ring yajnâyatana, katon tikang nâga kasungsang kawalik masulung-sulung tibeng kuṇḍa, kadi larwa-larwan tumon dilah ning dîpa¹ kâla ning râtri. Mangkana ta padanya tumibâ ring sang hyang Agni. Irikâ ta sang Âstika mangastuti ri çrî mahârâja Janamejaya, ling nira:

„Sâjnâ haji, atyanta paripûrṇa nikang yajña çrî mahârâja, sâkṣât somasya yajno 'pi.² Sâkṣât yajña sang hyang Soma, Baruṇasya yajnaḥ,³ kadi yajña sang hyang Baruṇa samanya waneh, tēkwan sang pinakasadâsya nikang yajña, bhagawân Kṛṣṇa Dwaipâyana, pinakatasik ning Weda sira, tan hanâmadani wruh nireng haji. Kunang çrî mahârâja Kṛṣṇa sarwaguṇopetaḥ⁴, sâkṣât bhâtâra Kṛṣṇa kita, kinahauan ing sarwaguṇa.

„Râmo yathâstraçâstrawit⁵, bhâtâra Râma padanta waneh, wruh ta mangaji sarwâstra.

„Duṣprekṣaṇîyaṃç ça Bhagîrathopamam balam⁶. Sâkṣât mahârâja Bhagîratha kapawitranta, tâtau wēnang tining-halan. Sangksepanya, mahârâja juga wiçwâsa ning stuti kabeh.”

An-mangkana ling sang Âstika, kâkarṣaṇa ta manah mahârâja Janamejaya, mogha sira matwang ri sira, ling nira:

„Nâyam bâlah sthawiro⁷.⁷ yaṃ mato me mahâmunî⁸.

¹ A. B. F. dipa, D. dima, E. G. H. dipa.

² Mahâbh. I, 2097.

³ De HSS. Baruṇa wa yajñañca (A.), °ṇamiwayajñaçca (B. E. F. G. H.).

⁴ Vgl. Mahâbh. I, 2111: Kṛṣṇo yathâ sarwaguṇopapannah.

⁵ Vgl. Mahâbh. I, 2112: Râmo yathâ çastrawid astrawicca.

⁶ De HSS. dakṣaprekṣaṇîyo sanggâ Bhâgiratopamam balam (A.), °sanggwâ⁰ (B.) °sânçâ⁰ (D.), °sangçâ⁰ (E. F. G. H.) Vgl. Mahâbh. I, 2112: Duṣprekṣaṇîyo'si Bhagîrathena.

⁷ De HSS. stuwiro.

⁸ Mahâbh. I, 2114. De HSS: °yaṃ mahâ tena⁰.

„Ike sang brâhmaṇa mēnggĕp wāla, tātān rare sira, atuhā ri hiĕp ni nghulun, apan de nirānguĕcāraṇa wedamantra, mwang sarwamantraçāstrajña ta sira, māsih ta nghulun i sira, mahyun kami mawehana anugraha sakahyuna nira..”

Mangkana ling çrī mahārāja Janamejaya. Tātān enak tâmbĕk bhagawān Caṇḍabhārgawa sangkṣepa nikang yajna, apan mēngĕt sirān brâhmaṇāmighnanāṅkang yajña. Sinĕrĕng nira ta mantra nira, kinon ameta ng nāga Takṣaka, tĕkeng swargaloka. Menggung ta ng Indrabhawana, tan apagĕh ta palinggiĕ sang hyang Indra, kadi dinudutāwak nira ri hiĕp nira, apan ikang nāga Takṣaka mapagĕh denyānggĕgwani tumpal ning wĕdihan ira. Saka ri wĕdi sang hyang Indra milwa tibeng kuṇḍa, tininggalakĕn ira ta ng nāga Takṣaka wĕkasan, katon manglayang ring ākāça trāsāmbĕknya, moghānglih çarīranya, kadi gĕrĕh çabdanya mangohan tan wring dayanya. Tuminghal ta sang Āstika ri meh nikang nāga Takṣaka tibeng kuṇḍa, atikāṣṭa duḥka sirā, katon ta ya manglayang ring ākāça. Kumwā ta ling nira:

„Sarpāpasarpa bhadran te, dūram gaccha mahā-wiṣa¹, Janamejayayajnan te, Āstīke wacanām smara!”

Kahĕrĕt tang yajna wĕkasan, apagĕh māri kadudut de niug mantra çakti. Mangkin amriĕ ta sang Āstika mangastuti ri mahārāja Janamejaya; atyanta siĕ mahārāja; satrām te wiramatw eta t², yan singgiĕ asih pāduka çrī mahārāja, mawehānugraha ri kami, tan yogya tulusakna tang yajna sarpa de haji, kayogyan ikā mahuwusana, na pateyur i horagāḥ³, yatanyan tan mātya tikang nāga kabeh, atyanta kāsyasiĕ kadang ra brâhmaṇa haji..”

Sumahur mahārāja Janamejaya: „Suwarṇam rajatam gāçca, yaccānyam manyase wibho⁴. Nyang mās lâwan rajata mwang lĕmbu pawehangku ri kita rabrâhmaṇa. Kuuang yan huwus mātī si nāga Takṣaka, samangkana nghulun mahuwusana ng yajna sarpa, antyakna ta sakarĕng, apan sĕdĕng manglayang mangke, sinĕrĕng tang mantra de sang yajamāna, meh tibā tang nāga Takṣaka, akāra sagalah sangkeng apuy, inunyakĕn tang çloka sarpāpasarpa muwah de sang Āstika, sahaswī nira mapinta kāsīh ri haji:

¹ De HSS. °wisam.

² De HSS. satran te wiramantretat. Mahābh. I, 2135.

³ De HSS. nyaptāyusyar°.

⁴ De HSS. suwarṇa rajata goçca, yatadadya dwijottamah. Mahābh. I, 2137.

„Sâjnâ haji, tan mäs mapik don rabrahmana haji, duwäg ikang yajña sarpa juga huwusana, ya anugraha çrî mahârâja.”

An-mangkana ling sang Âstîka ri mahârâja, mâr mērat hati ¹ mahârâja Janamejaya, saka ri twang nire sang Âstîka, mēsāt tang Takṣaka muwah mareng pātāla, hinuwusan irikang yajña. Maweh ta sira bhojana, saha dakṣiṇa, dhanam çatasahasrāṇi, inatusiwu de nira maweh dhana, tēka nikang kaṇiṣṭha madhyamottama. Paripūrṇa ta yajña nira. Mangkana ta sang Âstîka wineh nira dhana, saha dakṣiṇa paripūrṇa, kinon ira datēnga muwah hēlēm i kârya nira ng aṇwamedhayajña. Mangastungkâra ta sang Âstîka. Amwīt ta sira mulih mareng nāgaloka. Sinungsung ta sira de ning nāga kabeh, paḍa manādhukâra, makâdi sang Bâsuki. Kinon ira ta malakwanugrahe sira. Mojar ta sang Âstîka:

„Sâyam-prâtar ye prasannâtmarûpâ, loke wiprâ mânawâ ye pare’pi,

„Dharmākhyānam ye paṭheyur mamedam, tesam yusmân naiwa kiñcit.” ²

„Kamung hyang nāga kita kabeh! Mangke pawehantānugraha ri nghulun. Yan hana ta wwang tuhagaṇāṅguccārapākēṇ cariteki, tan hanâtah bhayanya sangke kita kabeh. Samangkana ta anugrahanta ri nghulun.”

Mangkana ling sang Âstîka. „Astu” ling nikang nāga kabeh. Nāhan ta Âstîkacarita.”

Mangkana ling sang Ugraçrawâ.

IX.

Atakwan muwah bhagawân Çonaka, ling nira:

„Kin nâma sarpasatre ’smin patitâ ³ hawyawâhane? ⁴ Ikang nāga māti ring yajña sarpa, kaharēp mami rēngön i nghulun, sang Ugraçrawâ, yan pira kweh nikang nāga tibâ ring kuṇḍa, lâwan syapa pangarananya?”

¹ A. mrattâti, B. F. G. H. mrat hati, D. mrattati, E. mratâ hati.

² De HSS. aham prâtaḥ supraçanâmarûpaḥ, lokendram indro manawetare’pi, dharmākhyatam yena ca yuktam edam, te sâçca yusmâd dhanam ewa kiñcit. Mahâbh. I, 2186.

³ De HSS. patitwa.

⁴ Vgl. Mahâbh. I, 2142: Ye sarppâḥ sarppasatre’smin patitâ hawyawâhane.

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Sahasrâṇi bahûny asmin prayutâny arwudâni ca, asangkhyâni ca. ¹

„Sojar mpungku, tan wĕnang winilang kweh nikang nâga mâti tumibeng kuṇḍa, mewwiwu prayutârwuda sangkyânya. Kunang pinakâdinya: wĕka ning Takṣaka, wĕka ning Airâwata, wĕka ning Korawya, wĕka ning Dhṛtarâṣṭra, kapwa kabeh mahâçakti.

Yojanasya tu wistârâḥ. ² Hana sayojana dawâ ny awak-nya, hana rwang yojana dawâ ny awaknya waneh.

Saptaçîrṣâs triçîrṣâçca ³. Hana pitu hulunya, waneh tĕlu hulunya.

Pançaçîrṣas tathâ 'pare ³. Hana lima hulunya waneh.

Çatasahasraçah ⁴ pâta. Yatikâ tumibâ saka sâtus, saka sewu, matang yan tan kawĕnang winilang kwehnya.

Kunang krama mahârâja Janamejaya, ri lungghâ sang Âstîka, manĕmbah ri bhagawân Byâsa sira, aminta pinacaritâkĕn i pûrwa wangça nira, mwang mûla prastawa sang Pâṇḍawa maprang lâwan sang Korawa.

Ya teka patana nira. Hana çîṣya bhagawân Byâsa, sang Waicampâyana ngaran ira. Sira ta kinon macaritâkna, sangka yan makweh kârya nira. Lungghâtaḥ sira, matang yan sang Waicampâyana kawĕkas macaritâkĕn i mahârâja Janamejaya.

„Anaku sang Ugraçrawâ, tulusakna ng sih ri kami. Yeku kaharĕp ni nghulun carita pirĕngwakna ni nghulun, ikang pacaritânglîlâkĕn manah ning maugrĕngö, carita sang Waicampâyana ri mahârâja Janamejaya, yatikâ wistarâknanta!”

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Nihan ta ling bhagawân Waicampâyana:

„Sâjñâ haji, mahârâja Janamejaya, lumĕkasa bhujangga haji, macarita, yeki Bhâratâkhya ngaranya, gawe râma rahadyan sanghulun bhagawân Byâsa.

Jayojayetihaso'yaṁ çrotawyo wijigîṣuṇâ ⁵. Manîm

¹ De HSS. sahaçrânyabhi hutyasman prayutârwnâ sangkyani (D.), *sra° yutâwurdâ° (A.), *çra° yutarwuda° (B. G.), *yuktarwudha° (E.), *srâ° wudâ° (F. H.) Mahâbh. I, 2143: *çankhyam.

² De HSS. yojanasya tu wistarâḥ. Mahâbh. I, 2164: yojanâyâma-wistârâ.

³ Mahâbh. I, 2162: triçîrṣâḥ saptaçîrṣâçca daçaçîrṣâs tathâ 'pare

⁴ Mahâbh. I, 2163.

⁵ De HSS. jayojayetiwaswayaṁ traiwaiçwa wijigîṣuḥ.

wijayate kṛtsnām, çatrûmç caiwa¹ parâjayet.²
Itihâsa³ ngaranya waneh.

Çrotawyo wijigîṣuṇâ⁴. Yogya réngön de sang prabhu, sang mahyun malahakna çatru, kâla nira huwus mangrëngö carita.

Mahîm wijayate⁵ kṛtsnām. Alah ikang prthiwîmaṇḍala de nira.

Çatrûmçcaiwa parâjayet⁶. Kawaça musuh nira tau wënaug mulata ri mukapadma nira, lâwan kadibyan ira anginaki sâjnâ haji.

Çrâwayed brâhmaṇân çrâddhe⁷. Yan hana sira brâhmaṇa sêdëng anaḍah piṇḍa ning kâla pitṛtarppaṇa, wawan ta sang hyang çâstra Mahâbhârata wacanën ira, moliha ta sa autyapada, bhâgya⁸ yan akweha.

Akṣayyam tasya tacchrâddham⁹. Paripûrṇa niyata nikang piṇḍa.

Upâwartet pitṛn iha¹⁰. Dumadyakën suka sang pitara, mwang mukta kleça sang mangrëngö mulih ing swargaloka. Kunang ta¹¹ ri tambayan mami macarita¹² sang pinakakulatantra bhagawân Byâsa, tumûs tekang Pândawa, ya ta réngön mahârâja, ndya ta ya nihan:

X.

Hana sira mahârâja Basuparicâra ngaran ira, kaḍatwan ira ring Cediwiṣaya, Porawanandanaḥ¹³, wëka-wëka Puru ta¹⁴ sira.

¹ De HSS. ityâsa sujayet kṛṣṇam çatruswera.

² Vgl. Mahâbh. I, 2302—3: Jayonâmetihâso' yam çrotawyo wiji-gîṣuṇâ, mahîm wijayate râjâ çatrûmçcâpi parâjayet.

³ A. D. E. H. itihâsa, F. itihâsâ, G. itihasa.

⁴ De HSS. çrotaheti jigiçûnyam (B., D. G. H.), °sunyam (A. E.)

⁵ A. mayatyammejâtuyet kṛṣṇam, B. mayyammejayet°, D. G. mahya mejâtuyet°, E. F. H. mahyammejâtuyet°.

⁶ A. çatruswera parâjayat, B. G. °parajayet, D. F. H. çatruswaira parâjayet, E. çatruswera.

⁷ Mahâbh. I, 2318. De HSS. çrawayet brâhmaṇa çraddham.

⁸ De HSS. bhahagya.

⁹ l. c.: akṣayyam tasya tacchrâddham upâwarttet pitṛn iha. De HSS. akṣayan tasya tacedam (D. E. F. G. H.), °di (A.), °codam (B.)

¹⁰ De HSS. upawyate pitṛn hitam.

¹¹ A. B. E. F. G. H. ta, D. tata.

¹² A. B. E. F. G. H. macarita, D. carita.

¹³ l. c. I, 2335: Paurawanandanaḥ.

¹⁴ De HSS. puruṣa (B. D. E. F. G. H.), purusa (A.)

Sira ta magawe¹ tapa, umârâdhana bhatâra Indra, tasak pwa samâdhi nira, inanugrahan ta sira ratha de sang hyang Indra, ikang ratha Amarajaya çakti ngûni, sâdhana nira milahakên ikang sapta dwîpa. Ya ta paweh bhatârendra ri sira, wineh ta sira Indra dhwaja, tañda pûjanên irângkên tahun, makaphala kajayaçatrwan, mwaning inanugrahan ta sira wruheng çabda ning sarwasatwa. Anêhër ta sira mahâbalâmitra lâwan bhatârendra. Hana ta nadî Çuktimatî ngaranya, lwah ning Kolagiri, lâwan ta wwainya umilî têngeng kaçatwan, masangga pwekang Kulagiri mwaning ikang Çuktimatî. Ngkâna ta sirân panëmu rare rwang siki jalu-strî, sang Basuprada ngaran ira, arinya strî paripûrñeng ahayu, inaranan sang Girikâ. Ya ta pinakastrî uira, lumâmpah ta sirâburu muwah, mwaning ikang Çuktimatî kahërèt wwainya tan têngeng kaçatwan. Wruh pwa mahârâja Basuparicâra yan ikang² wukir humërèt wwai nikang Çuktimatî, inalihakên ira ikang gunung humërèt, kapanggih tang rare laki-strîriya, anak ikang nadî Çuktimatî, ikang atuha laki-laki. Ya tikâ huwusnya matuha pinakasenâpati de nira, sang Wasuprada ngaranya, arinya strî paripûrñeng hayu. Ya ta inaran sang Girikâ, pinakarabi nira mahârâja Basuparicâra. Lumaku ta sira maburuburu, katon tang sarwakusuma ring alas manêdêng. Matutur ta sire hayu sang Girikâ, katon manis-manis ing waja nira lâwan liñdi uing matângkên nilotpaladhala, mwaning rupit ning susu saha ros ning têngah nira, ûrdhwareta ta çrî mahârâja Basuparicâra, mijil kâma nira, tinadahan ira ta ya roñdon, sarwabhâsajna pwa sira, wruh ri swaçabda ning sarwasatwa. Hana ta çyeua mör ing tawang, sinyang ira tikang hêlang umawâ reta nirawehakua ri parameçwarî nira mangaran dewî Girikâ, inibêrakên tekang kâma de nikang hêlang si Çyeua ngaranya. Sêdêng haneng âkâça ikang hêlang, tinon ta ya de ning padanya hêlang, sandeha mauah ni rowang ikâ, rinêbutnya dinalih molih mangsa, pinarêbutan ikang roñdon maisi reta, rujit ta ya de ning kukunya, matang yan wutah ikang kâma. Tibâ yeng lwah Yamunâ, atyanta lwâ dalêm nikang toya, pinangan ikang kâma de ning iwak magông; kacaritan ikang iwak janma ning widyâdharî kêna çapa. Diwyareta pwa kâma ning kadi sira prabhu wiçesa, amêtêng ikang iwak. Hana ta sang Daçabala ngaranya, parnah wâdwâ de mahârâja Basuparicâra, hulun juru tambangan

¹ A. B. E. F. G. H. magawe, D. pagawe.

² A. kara nikang, B. °pari ngaranya yan ikang, D. °câra nikang, E. G. H. ngaran ikang, F. yan ikang.

maparahu gatinya. Ya ta makolih irikang iwak magöng, ndan pwa çabda ri pûrwakarma ikâ, mogha tatan pinangan ikang iwak denya. Kawënangan ta ya mâsa ning wijil ikang rare kâma mahârâja Basuparicâra, pinakesi ui wêtêngnya, mijil laki-strî. Kunang ikang iwak matëmahan widyâdharî muwah, manglayang ring âkâça, mulih mareng swarga, apan anta çâpanya ngûni rakwa katëmu mangke. Açcarya ta manuh sang Daçabala denya, mwan denya mânak rare laki-strî. Winwatakënya ta ya ri pâduka çrî mahârâja Basuparicâra; ndan mengët ta sang prabhu Basuparicâra an reta nira ngûni, ikang winawa dening çyena kinou wwatakna ring parameçwarî nireng dewi Girikâ. Ya ta makajanma ike ling nira, apan çrî mahârâja trus tinghal, iningu nira tang rare laki-strî. Ikang laki-laki, ya ta sang Matsyapati ngaran ira, sira ta ratu ring Wirâtanagara¹. Kunang ikang strî winehakën i sang Daçabala muwah, inaran sang Durgandhinî, apan kadi gandha ning iwak lwah ambö nira. Kunang pwa de nira inangkën putrî de ni ratu ning tuha rawa, maparëk ri Yamunâ umahnya, maka-nâma sang Daçabala. Kinon ta sang Durgandhinî mamarahwakna wwang mangaliwati Yamunâ, inëntasakën ira. Kinon ta sirâmalakwa usadha ri sakweh ning wwang umaliwat. Yan hana tam-bâmarasana ri mâmbö nirân durgandha, yekâ umalapa makaswâmi nira. Ya ta don irân panambangi. Hana ta rsi bhagawân Parâçara ngaran ira, anak bhagawân Çakri, putu de bhagawân Wasistha. Sira ta mangadëg i pinggir ing Yamunâtoya, mamalaku aliwatakna ring lwah, ling nira.

„Ibu² sang ahayu, açcarya nghulun tuminghali warnanta, Aparan ta sang makaputrî ri kita? syapa ta ngaranta strî? Sangapa ta pinakâran ing râma-renanta? Atyanta konëng-onëng i rûpanta. Yan kita huwus katëkâna swâmi, lalu tan wring eman ing swâ-minta kumon umalintangakna wwang mahawan parahu. Sipi-sipi tan mûlyanya ri kita.”

Mangkana ling sang Parâçara. Sumahur sang Durgandhinî:

„Sâjnâ mpu maharşi, nghulun iki putrî ni bapangku sang Daçabala kinon irân manglakwakna parahu, ametoşadha ring wwang umalintang ing lwah Yamunâ.”

Mâjar ta mala nira yan durgandha. „Asing manghilangakna ri kadurgandhan ira, yukti makaswâmyanta.” Mangkana pawëkas ing bapa ni nghulun.”

¹ A. F. H. Wirâtanagara, B. D. E. Wirâtanagara, G. Wirâta.

² A. B. E. F. G. ibu, D. ibhu, H. om.

Kumwâ mauah bhagawân Parâçara kahanan râga ta sira. Inujaran ira ta sang Durgandhinî sêdêng haneng parahu :

„Ibungku sang ahayu, yan mangkana, nghulun amâryanana ri kadurgandhanta mangke.“

Inusap tâwak nira sang Durgandhinî de bhagawân Parâçara, kahambö sâtus yojana wangi nira dohnya. Inaran ta ya sang Sayojanagandhî ngaran ira wêkasan, katêkân sarâga sira, masangyoga ta bhagawân Parâçara mwang sang Sayojanagandhî. Kunang ikang parahu siniddhikâra dadi dwîpa ri têngah ning Yamunâ, pinariwṛta dening himânaputi riya, tâtan katon sangke pinggir ing lwah. Ngkâna ta nggwan ira masanggama. Pira ta lawas nirân hana ngkâ, amêtêng ta sang Sayojanagandhî. Kunang krama nira maputra, mêne mijil, mêne matuha, sopakâra, manguccâraṇa weda-mantra; i sêdêng nirân wijil, asyât winikṛto mahat, mijil sangkeng muka sira, matang yan sang Byâsa ngaran ira. Dwîpe samsthah swayam balaṁ¹. Ring dwîpa pwa sirân wijil, ya ta sang Dwai-pâyana ngaran ira. Lunghâ ta bhagawân Parâçara. Kunang sang Sayojanagandhî, punah kanyâ bhawiṣyati². Muwah ta sirâ maluy rarâ, panganugraha bhagawân Byâsa. Sira ta sêmbahên bhu-jangga haji, makamanggala ning mucapakên carita, ulih nirâgawe. Ya ta diwyângçawatâra ngaran iki, panurun ing watêk dewatâ, ri huwus ning kṣatriya pêjah³ de bhagawân Râma Paraçu, niṣkṣatriya ikang bhûmi samangkâ, kawêkas tang râjaputrî. Ya ta winijan de bhagawân Râma Paraçu. Mânak ta ya kṣatriya ikang râjapatnî, muwah tang jagat paripûrṇa. Hana pwekang daitya Nala maprang lâwan dewatâ. Lumaku ta yângjanma, mangutpatti mânusawatwa ring loka, kegu tekang prthiwî denya saprawṛtinya daitya, mangkana prabhâwanyân mânusa. Glâna ta bhatârî Prthiwî denya, tan hana wwang tumahênakên prabhâwanya. Manêmbah ta sang watêk dewatâ ri bhatâra Brahmâ, malaku parikrama nira maritrâṇana ng rât kabeh. Mojar ta bhatâra Brahmâ :

„Tâsyasih ta kamung hyang dewatâ kabeh, t anganti ri manusya-loka, donanta humilangakna daityângça kabeh, yatanyân sukâ bhatârî Prthiwî.“

¹ Vgl. Mahâbh. I, 2416: Nyasto dwîpe sa yad bâlas tasmâd Dwai-pâyanaḥ smṛtaḥ.

² Vgl. Mahâbh. I, 2408: Uwâca matpriyam kṛtwâ kanyaiwa twaṁ bhawiṣyasi.

³ A. pja, B. D. E. F. G. H. pjah.

Mangkana ling bhatâra Brahmâ, lumaku tang dewatâ mangjanma, makâdi bhatâra Wiṣṇu mwanng bhatârendra, jauma nira mānuṣa ya ta warahakna, jauma nikang daitya rumuhun ajarakna.

Hana sang Wipracinti ngaran ikâ, anak atuha ¹ ri sang Danu, ya ta makajanma sang Jarâsandha, ratu mahâçakti, siniwi ring Magadhawiṣaya. Hana pwekang Hiranyakaçipu ², daitya mahâçakti, pinatyan de sang hyang Narasingha, ya ta makajanma sang Cedi, sang Dhr̥ṣṭaketu ngaran ira, janma sang Anuhrada ³ sarikâ, daityâ-nak sang Hiranyakaçipu, kaka sang Prahlada, makajanma mahârâja Çalya. Hana ta daitya si Çiwi ngaranya, sira ta makajanma mahârâja Druma. Kunang mahârâja Bhagadatta kajanma uing Wâkâla daitya. Hana ta daitya limang siki, patunggalan i ngaranya: si Hayaçirah, si Hayaçangka, si Gaganamûdha, si Açwaçirah, si Gajawaktra, nâhan ta ngaranya. Ya ta janma nira sang panca Keçwarya, râjaputra lima sânak kapwâgöng çaktinya. Kunëng mahârâja Ugrasena, ratu ring Dwârawatî, wwanng sânak ira sang Dewakî, gandharwapati mangjanma, bhagawân Wṛhaspati mangjanma ri ðang hyang Droṇa, sang Açwatthâma janma sang hyang Ananta sira, mapisan lâwan sang hyang Mahâdewa, sang Prabhâsa ⁴ wungsu sang Aṣṭabasu, sira makajanma sang hyang ekâdaça Rudra sira, sang Çakuni janma sang hyang Dwâpara sira, sang hyang sapta Mâruta, kweh nira pitu, mahârâja Matsyapati, Drupada, Satyaki, Kṛtawarmâ, Kṣatradharma, sang Yuyutsu, kapwa Mârutângça sira kabeh. Hana ta gandharwapati, sang Hangça ⁵ ngaran ira, sira ta makajanma mahârâja Dhr̥tarâṣṭra, sang Mahâsangkyâ makajanma mahârâja Pându, sang hyang Kali makajanma sang Duryodhana. Kunang ari nira makangaran sang Duḥçâsana janma ning Polastya râkṣasa sira, sang hyang Dharma makajanma sang Bhîma, bhatârendra makajanma sang Arjuna, sang hyang Açwinodewa makajanma sang Nakula Sahadewa, sang hyang Soma makajanma sang Abhimanyu, sang hyang Agni makajanma sang Dhr̥ṣṭadyumna. Kunang sang Çikâṇḍi râkṣasângçajanma, sang hyang Wiçwadewa makajanma sang Pancakumâra, anak sang Dropadî kalima, sang hyang Âditya makajanma sang Kṛṣṇa, sang hyang Wâsuki makajanma sang Baladewa, sang Pradyumna anak bhatâra Kṛṣṇa janma sang hyang Smara, makâdi bha-

¹ A. G. hanak atuha, B. hakatuha, D. ânak atuha, E. F. H. anak atuha.

² A. G. Iranyakasipu, B. Iranyakaçipu, D. E. F. Iranyakasipu, H. om.

³ A. Anutrada, B. Anurada, D. E. G. H. Anuhrada, F. Anuhrâda.

⁴ A. G. Prabhâta, B. E. Prabhaka, D. F. H. Prabhâka.

⁵ A. D. E. F. G. H. Hangça, B. Hastâ.

târa Kṛṣṇa dewatângga juga sahana nira. Kuunang strî nira nêmbelas iwu kwehnya, janma ning Widyâdharî sira kabeh, sang hyang Çrî sira ta makajanma sang Dropadî, bhatârî Kuntî. janma ning Widhi dewî sira, sang Mâdrî Kṛtîdewî makajanma ri sira, sang Gandhârî janma ning Matidewî sira, angçâwatâra râja. Nâhan tang angçâwatâra ngaranya, panurun ing dewatâ ring martyaloka. Ya ta mâtira ikâ dening macarita."

Nâhan ta ling sang Waicampâyana. Sumahur ta mahârâja Janamejaya :

"Idan tu çrotum icchâmi ¹. Nihan ta kahyun raputu ² maharṣi carita, pirêngön i raputu sang mahâyati. Kurûpâm wangçam âditah ³. Pâjarakna ikung wangçâwatâra Wasisthakrama, sira ta pirêngön carita pâjara mpungku."

Mangkana ling mahârâja Janamejaya, aminta pinacaritakên ing bhagawân Waicampâyana. Macarita ta sira, ling nira :

"Hana sira mahârâja Duçwanta ngaran ira, prthiwyâh sâgarantâyâh ⁴. Sira ta kumawaçakên prthiwîmanḍala makahîngan catus samudra, tâtan hana wwang magawe hala salawas ⁵ nirân siniwi, kewala dharma ginawayakênnya, tuniru kadharmesthan sang nâtha nityakâla. Lumâmpah ta sirâburu-buru, ry alas nikang Himawânpâda, nâuwidha mṛga ulih nirâburu. Kalunghâ-lunghâ ta laku nira. Amaungguh ta sira patapan, atyanta râmya nikâ de ning ⁶ sarwa kusuma, ngûni-ngûnikang sarwaphala, inuparêngga ring nadî çuci nirmala, sutârtha wenyah mahëning, t êkwan ikang sarwamṛga hanerikâ makâdi singha mwang wyâghra, kadi silih-asih, katûsan de ning kopaçaman sang wiku siddhimantra, ikang sarwakrûra tan wënanng krûra. Maçabda pwekang manuk.

Puṇyaswâdhyâyasaṃghustâm ⁷ wânararkṣaṇiṣewitâm ⁸. Ndan padudwan warna nikang wânararkṣa, kadi swabhâwa ning angunyakên wedamantra, mangkana pwa çabdanya.

¹ Mahâbh. I, 2800: Īmam tu bhûya icchâmi Kurûpâm wangçam âditah.

² A. om. putu.

³ De HSS. wangçawâditah.

⁴ Mahâbh. I, 2801: Prthiwyâç catur antâyâ.

⁵ A. hala was, B. D. E. F. G. H. hala salawas.

⁶ A. nika ning, B. ning, D. E. F. G. H. nikâ dening.

⁷ Mahâbh. I, 2869.

⁸ De HSS. puṇyasodhyâyasangsprṣtaḥ warnapâkṣaramwidhuswarah. Mahâbh. I, 2868.

Kācaryan ta manah sang prabhu rumēngö çabda ning manuk. Tumama ta sire ðalēm āçrama, mahyun wruhe sang tapa sira. Kunang wadwa nira kabeh kinon anghera ring kadohan, sugyan durbalā ng patapan denya. Sadatēng nire jēro āçrama, tan hana sira mpu tâpasa, asēpi tang āçrama. Malungguh ta sireng panti. Tuminghal ta sireng bhūmyāgāra. Anon ta sira strī paripûrṅeng hayu, kadi widyādhari manurun ¹ aswāgata, maweh pādyārghācāmanīya ² ri haji, sumambrame tamuy, apan swabhāwa ning tapatapi, sarjawāmbēknya ring atithi. Mojar ta sang prabhu:

„Ndak atakwan ta ri kita sang tâpini ³, syapa ngaran ira mpu sang tamolah ikeng patapan ngke, mwang ndi paran ira matang yan asēpikang āçrama?”

Sumahur sang tâpikanyā: „Sājnā haji, hantuka parameçwara atane ratāpi ⁴ sang ahulun, ksantabyākua, sira bhagawān Kaṇwa ngaran ira mpu sang tamolah ikeng patapan, ndan mijil sira ngūni amet samidhābhiprāya nira. Yaya tēkā nireng samuhūrta. Angantya ta pāduka çrī mahārāja!”

An-mangkana ling sang kanyā, mogha ta mahārāja katēkân rāga, kadi hiniris ta nāla ni hati nira, rumaras kēna kāmāçara tumon i rūpa sang tâpi. Muwah ta sira mojar:

„Kṣamākna nghulun ibu sang ahayu! mangrēngö nghulun i bhagawān Kaṇwa, brahmacārī rakwa sira tan kēneng strī. Yapwan kita tamolah ri sira, aparan tânggēhta de nira, tasyasih tâwarah duga-duga kami denta!”

Mangkana ling sang prabhu. Sumahur sang tâpi sira:

„Sājnā haji, bapa sira de ni nghulun, mārğa nirān pinakabapa nihan:

„Hana sira brāhmaṇa tamuy. Sira ta takwananeng janmotpatti ⁵ ni nghulun!”

Tinakwanan ta sang brāhmaṇa tamuy de mahārāja Duçwanta. Mawarah ta sira mpu:

„Hana sira ratu, mahārāja Wiçwāmitra ngaran ira. Sirāmāryākēn kaprabhun ira, kapengin kamahātmyān bhagawān Waṣiṣṭha. Magawe

¹ A. B. E. F. G. H. manurun, D. marun.

² A. padyārggacamaniya, B. padyārghācamaniya, D. pādyārghacamaniya, E. G. padyargghacamaniya, F. H. pādyārgghacamaniya.

³ A. tapi, B. G. tapini, D. E. F. H. tapini.

⁴ A. ataṇe ri tapi, B. G. eratapi, D. om. ataṇe ra (ri), E. F. H. ataṇe ra tapi.

⁵ A. F. janmotpatti, B. janmātpati, D. E. janmotpati, G. janmotyati, H. om.

ta sira tapa kaparnah wetan tan madoh dahat saka ngke. Ndan nirâhâra ta sira, tan pamangan tan panginum wwe, çumakti çarîra nira sira. Malawas pwa sirâgawe tapa, sandeha ta buddhi hyang Indra mawëdi kadôha ri kendran ira. Hana ta widyâdharî sang Menakâ ngaran ira, pinakaratna ning Apsarî. Ya ta inujaran sira de hyang Indra :

“Tâsyasih tânaku sang Menakâ! Nâhan sang wiku magawe tapa, sang Wiçwâmitra ngaranya. Ya ta wighnani denta, makaphala wurunga ning tapanya!”

Sumahur ikang widyâdharî: “Sâjnâ hyang mami, mengët pinakanghulun ing kamahâtmyân¹ ira, sang manghanâkën tapa. Kopa-naçca² wai. Göng krodha sarikâ, tēkwan huwus sidhi mantra, wēnang gumēsēngana tribhuwana. Awëdi ta nghulun katēkâna çapa de nira. Kunang yan hana mârğa ni nghulun kawruhana yan pagawe wighua ni tapa nira, ya ta pâjara hyang mami, rapwan tulûsâhayu lampah ni nghulun!”

Mojar bhațâra Indra, ling nira: “Haywa kita sangçaya sang Menakâ! Sang hyang Bâyu sahâyanta, mēlēki gandha ni wastranta ri kâlantānglilâ ri harēp sang Wiçwâmitra. Sang hyang Kâma tumi-hangakna hrû nira, amanaha ri twas sang tapa. Nihan ta sarâga mahyune kita. Yaya kawighnâna tapanya denta.”

Mangkana ling sang hyang Indra. Lumampah ta sang Menakâ. Sadatēng nireng âçrama sang maharṣi, mēnggēp ta sirâmēng-amēng angalap³ sinwam ning nâgapuṣpa. Tēka tang maṇḍamâruta, hangin alon sumingkabakën tapih nira. Kahadang tinghal sang Wiçwâmitra, rumaras ta hati nira, apan pinanah de sang hyang Kâma. Kēna Madanâstra sira, mahyun ta ya sumanggamâ irikang Apsarî, matang yan masangyoga sira wēkasan, sumanggame sang Menakâ. Bhinukti nira tang kâmarasa, amētēng ta sang Menakâ. Māngēn-angēn ta sang Menakâ, huwus ikang prayojana kasiddha, ri pakon bhațarendrāmighnana tapa sang Wiçwâmitra. Yogya ta sira muliheng swarga, mangkana manah nira. Hana ta lwah ring Mālīṇi ngaranya, tûs ning Himawānpâda. Ya ta tinût miṇḍuhur, i tîra nikang lwah mânak-anak ta sira strî, kawēkas i pinggir nikang patîrthan ikang rare. Lunghâ ta sang Menakâ mulih ring swarga, swabhâwa nistrṣṇa sira. Kâri tang rare pinariwrta de

¹ A. B. E. G. kamahatmyan, D. kamâtmyân, F. kamahatmyân, H. om.

² Mahâbh. I, 2926.

³ A. ânngamnginghalap, B. mngmnganghalap, D. E. F. H. ânngâmnga⁰, G. mngamngangalap.

ning manuk, atyanta kâsyasih ning rare. Kunang bhagawân Wiçwâ-mitra, sira ta lungghâtilar patapan. Kathañcit ta bhagawân Kaṇwâng-alap sêkar tût pinggir ning Mâlinînadî. Kapangguh tang raray pinariwrta de ning manuk, çakuni, pinipil ning bhujangga ta ya, iingu sinangaskâra ¹, inaran sang Çakuntalâ, apan çakuni ngûnî mamariwrta ya. Nâhan ta hetu bhujangga haji makânak ang raray."

An-mangkana pawarah nira mpu tamuy ri haji. Ikang si Çakuntalâ singgih ike, tâpî sumwâgata ri pâduka çrî mahârâja."

Mangkana pâjar sang brâhmaṇa tamuy ri sira. Irikâ ta mahârâja Duçwanta sarâga. Uttamajanma ta kari kita sang tâpinî, anak ning widyâdharî mwang wiku çakti siddhi. Yogya ta kita binihajyanku. Mangkanângên-angên sang Duçwanta, sinomah nira sang Çakuntalâ, ndâtan anggâ ta sang Çakuntalâ, kewala tanggêh sira mpu juga. Saka ri hyun mahârâja sumomaha ri sang Çakuntalâ, mojar ta sang Çakuntalâ ri sira:

"Sâjñâ haji, haywa ta kita mithyâsamaya! Manggâ nghulun iri kita. Yan pânâk nghuluu hêlêm lâwan çrî mahârâja, ya tângalilirana kadatwan haji, sumilihe singhâsana ²!"

Sumahur sang prabhu: "Haywa kita sangçaya ri yukti ning ujar gumautyanana ng kaprabhun."

Mangkana ling mahârâja, manggêh sirân tumûtakên gandharwa-wiwâha. Têlas irân masangyoga, amwit ta sira muliheng pâra. Hêlêm rakwa sira muḍdanga sang Çakuntalâ, mangkanojar haji. Têhêr lungghâ sira, tadanantara, tan masowe datêng ta bhagawân Kaṇwa sakeng alas molih samidha mwang sêkar. Ndâtan panungsung sang Çakuntalâ sangka yan erang de ny ulah nira. Kunang pwa kasarwajñânan bhagawân Kaṇwa, tumon i sapracâra nira. Mojar ta sira:

"Anaku sang Çakuntalâ, haywa ta kita malara! Mânaka ratu cakrawartî kita dlâha. Wruh tâku bhaktinta makawitan iry aku. Sangka ri swî mahârâja Duçwanta mapinta-kasih ri kita, nâhan hetunta manggâ pinakastrî, tumûtakên gandharwawiwâha. Tan salah ulah-tânanu."

Mangkana ling bhagawân Kaṇwa. Manêmbah ta sang Çakuntalâ, masêhi jöng sang rsi. Alawas ta sirâmêtêng, wêkasan ta sira mânak laki-laki litu-hayu paripûrṇa. Tumuluy sinangaskâra mpu, sakrama ning pasangaskâra ning kṣatriyasangskâra, inapyâyana nira mpu ri samâdhi. Matuha pwa ya sakamantyan, salwir ing satwa haneng alas

¹ A. F. H. sinangaskâra, B. E. G. sinangaskara, D. sinaskâra.

² A. F. H. singhâsana, B. G. singhasana, D. singhâçana, E. singhâçana.

kinawaçâkên ira, makâdi singha mwan wyâghra lâwan ikang gajah. Ya tikâ kinawaçâkên ikâ de nira; sah satwâni wâçayan. ¹ Kakawaça pwa satwa de nira, inaranan ta sang Sarwadamana. Katêkân ikâ nê mang tahun lawas nirân rare, mangkin katon kalituhayun ing awak nira. Cakrângkita karatalah ². Cakra tulis ni karatala nira, manggihakna ng kacakrawartyan sira dlâha. Inantyakên ira ta ya, ndâtan hana pangundang mahârâja Duçwanta ri sira. Prihatin ta sang Çakuntalâ, tumaugisi tanaya nira. Wruh pwa bhagawân Kapwa ry ambêk sang Çakuntalâ. Makon ta sira i çisya nira tâpasa, umiringakna sang Çakuntalâ, datêngeng mahârâja Duçwanta, mangatêrakna tanaya nira. Lumampah ta sira ³. Sadatêng nireng Hâstinapura, kapangguh mahârâja Duçwanta, sêdêng maweh sewaka sira. Mojar ta sang Çakuntalâ:

“Sâjnâ haji, samaya ni nghulun ngûni mwan mahârâja, yan mânaka nghulun lâwan haji ring dlâha, mangalilirana kaðatwan rahadyan sanghulun. An-mangkana ling patik haji, umom ta sang nâtha, yumogyani samaya mami. Hetu ni nghulun manggân kaha-rasa de rahadyan sanghulun. Ike kâri de çrî mahârâja ri dalêm wêtêng, yateki Sarwadamana ngaranya. Bho h yauwarâjye 'bhi-şicyatâm ⁴. Yogya ta rahadyan sanghulun umabhişekâ ri samangkana. Yauwarâjan suputrakah, maweha ng kayuwarâjan ring suputra rumuhun.”

Mangkana ling sang Çakuntalâ. Sumahur mahârâja Duçwanta:

“Kasya twan duştatâpasi ⁵? Syapa makastri kita sang duştatâpasi ⁶? Aku dinalihta swâminyu, atyanta tan wruh ring asam-bhawa ike ta karih! Hana karikâ ratu cakrawarti makastri tapaswî nîcajanma! Apa tiki kaðatwan katunan strîratna marika nghulun prabhu? Arah laku mûr ta ko saka ngke! Aparan tatan kaharêpa mwân pakastri ⁷ dening prabhu cakrawarti.”

Mangkana ling mahârâja Duçwanta, auangis ta sang Çakuntalâ, sawet ning irang ira. Mojar ta sira muwah:

“Atyanta kâbhimânanta mahârâja, rêngön ike wuwus mami: ikang wwang sâmanya ta yogya angaseng ulah mangkana, tâtan prawrtya

¹ A. satwani wâsayan, B. satwâni^o, D. satwanira wâçayan, E. F. H. satwani^o, G. ^owaçasayan.

² Mahâbh. I, 2991: cakrângkitakarah.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ Mahâbh. I, 3004. De HSS. wanarâjabhisewyatâm.

⁵ Mahâbh. I, 3006. De HSS. ^okin twan tapaswini.

⁶ A. B. D. E. F. G. H. ^opati.

⁷ A. pastri, B. G. pakastri, D. E. F. H. pakastri.

ning kadi kita prabhu. Ndah mangke nggânya praya sang nâtha. Eko 'ham asmîti¹. Nâhan linganta: aku ta tunggal-tunggal, tan hana wruh i pracârangku, an pakastrî si Çakuntalâ. Syapa tumênga tery aku? Mangkanâbhiprâyanta prabhu, haywa ta rahadyan sanghulun mangkanâ, amutamutani hyang âtma ngaranya, sang tamolah ri hatinta. Sâksât paçyati karmâni². Sira ta tuminghal ing wyapârâhala-hayu, samangkana ta sang dewa tatan kêna hinimur-imur.

Âdityacandrâw³ anilânala ca dyaaur bhûmir âpo hrdayam yamaçca,

ahaçca râtriçca ubhe ca sandhye⁴ dharmmaçca jânâti narasya wrttam⁵.

Âditya sang hyang Sûrya, candra sang hyang Wulan, anilânala sang hyang Hangin mwan Apuy. Tumût ta sang hyang Âkaça Prthiwi mwan Toya, muwah sang hyang Âtma, sang hyang Yama tamolah ing rât kabeh. Nâhan tang rahina-wengi mwan sandhyâ, lawan sang hyang Dharma sira, sang dewatâ mangkana tigawêlas kweh nira, sira ta mangawruhi ulah ning wwan ring jagat kabeh, tan kêna winutan, byâpâra nireng rât. Apa matang yan pamutamuta, sadenya ta nghulunta strî, saka ri hînapunya ni nghulun? Nâhan tânakta juga prasiddha sariba ning tapa, tan hana mangde suka.

Pratipadya padâ sînur, dharañireṇu gunthitaḥ⁶, pitur âçliṣyate' nggâni, kim ihâsty adhikam⁷ sukham⁸

Ling sang hyang âgama: pratipadya padâ⁹ sînuh. Ikang rare rakwa sêdêng wênang lumaku. Reṇu ngaranya lêbû. Gunthitaḥ, ibêkan tâwaknya de ning lêbû, apan jênek amêng-amêng ing lêmah, katon pwa sang bapa denya. Pitur âçliṣyate' nggâni¹⁰. Malayû tayâmêkul suku saka ri harṣa ning mânak, pinêkul ta ya tika wêka hinêmban¹¹. Kim ihâsty, adhikam

¹ Vgl. Mahâbh. I, 3015. De HSS. °samanya janomi.

² Vgl. Mah. I, 3018: Hr̥di sthitaḥ karmmasâksi.

³ De HSS. adityacandrowanilonalaçca, dyobhumirapohrdayam⁰.

⁴ De HSS. sâdye (A.), sandhye (B. E. F. G. H.), sâddhye (D.)

⁵ Mahâbh. I, 3017.

⁶ De HSS. paripatyâdayaḥ sunu, hârañireṇugunḍitaḥ.

⁷ De HSS. pitur alagyatenggati, kâmihâstwaditam.

⁸ Mahâbh. I, 3040: kim astyabhyadhikam tataḥ.

⁹ De HSS. parasyatwayadâ.

¹⁰ De HSS. pituraglisyatenggani.

¹¹ A. rare wka hingömban, B. D. E. F. G. H. wka hinêmban.

sukham ¹. Tan hana rakwa suka lwiha sangkerikâ. Saparimâṇa kêtâ sakari ng we de ning kasanggaman ing strî kasih, an ahyun suka ning kumolakên anaknya, lëwih juga kaharasan ing putra. Rahadyan sanghulun pwa tan kataman tṛṣṇa, tumon ing Sarwadamana, sâksât orasaputra, tan ḥana kurang ing lakṣaṇa, umëntyakên sâçrî mahârâja rūpanya. Hâhâh! sang prabhu mūrka dahat manah rahadyan sanghulun!"/

"Ndyâ sang Çakuntalâ kënôh ujarta, sumënggah ikang anak maweh suka, yan hanânaku ikang ² Sarwadamana, apa ya tan kolangku? Kunang apan asambhawa. Atikâyaç ³ ca putras te ⁴. Tonton ta rūpa ny awaknya, aticaya ⁵ göngnya. Bâlo 'tibalawân ayam ⁶. Tatan kaçaktin ing rare kaçaktinya. Kapana ta wwang kadi kami ⁷ mânaka mangkana lwirnya? Sangksepnya, kathayanti na lajjase ⁸. Kita juga tan erang an sangguhëngu' putrangku. Yatheṣṭam ⁹ gamyatâm twayâ ¹⁰. Laku tulih saparanta, haywa kita mangkên swâmi ry aku!"

Mangkana ling çrî mahârâja Duçwanta, hana tâkâçawâkya karëngö de nira mwang taṇḍa rakryan makabehan. Nâhan ling ning âkâçawâkya:

"Bharaswa putram Duçwanta! ¹¹ Ai mahârâja Duçwanta! Haywa sangçayekung rare kolakên: putranta iku. Satyam âha Çakuntalâ ¹². Tuhu çabda sang Çakuntalâ, anakuyekwâ swâmî kita."

Mangkana ling nikang âkâçawâkya, tumëdun ta mahârâja Duçwanta sangkeng singhâsana, kumolakên i sang Sarwadamana sira. Atëhër tumangisi sang Çakuntalâ sira:

"Ibu sang Çakuntalâ! Nghulun ngûni harṣa ri tēkanta. Kunang tâpan ¹³ kâhërët de ni kaprabhun i nghulun, sugyan ta makwehâ-

¹ De HSS. kimihâstyaditi sukaṁ.

² A. yan anak tuwi kang, B. D. H. yan ânaku ikang, E. yan hanâku ikang, F. yan hanânaku ikang, G. yan anaku hikang.

³ De HSS. aticayaçca.

⁴ Mahâbh. I, 3066: ⁰te putro.

⁵ A. ati, B. D. E. F. G. H. aticaya.

⁶ De HSS. bâlopibalawân ksaḥ.

⁷ A. ka, B. D. E. F. G. H. kami.

⁸ De HSS. kawayanti tilajjate. Mahâbh. I, 3064.

⁹ De HSS. yatheṣṭya.

¹⁰ Mah. I, 3068.

¹¹ De HSS. bharatha putro Duçwânta. Mah. I, 3102.

¹² De HSS. mahâsatyoktakuntalâm. Mahâbh. I, 3103.

¹³ A. tâpṅgan, B. D. E. F. G. tapan, H. tâpan.

pawâda nikang loka, sênggahên nghulun tan tuhwa ¹ pakastrî kita, ngûniweh mangakwa putra tan putrangku. Hana pwa dewaçabda karêngö mangke, suminggihakên sang Sarwadamana prasiddha putra ni nghulun télas karêngö de ning râat kabeh, atyanta girang ni nghulun, lungguhakna ni nghulun iug ² singhâsanekâ, sumiliha ta karaksakau ing râat, mârya ta ya mangaran Sarwadamana: sang Bharata ngaranya apan: bharaswa putram Duçwanta ³ ling ning dewaçabda."

Mangkana ling sang Duçwanta. Atêhër umupaksamâkên ujar sang Çakuntalâ, ri irang nire sang mantrî kabeh. Têka pwa ng çubha diwasa, inabhiçeka nira ta sang Bharata, sumilih raksa ka ning bhuwana. Dinon ira ta sang ratu samanta, alah ta yâtakut de ni prabhâwa nira. Sira ratu cakrawartî, gumawe suka ning loka, magawe ta sira yajna, makapurohita bhagawân Kaṇwa sira. Yenedam bhâratam kulam ⁴. Sang Bharata kottaman ira, sira ta hetu nimitta uing Bhâratakula hana mangke."

XI.

Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana, macarîtâkên mahârâja Janamejaya. Sumahur ta sira:

"Suçrumas tantramâm wipra, pûrwângçasambhawe samah. Sojar mpungku, huwus karêngö lwir ning kawitan inghulun, sangke pawarah mpungku. Kunang kaharêp ni nghulun mangke, yan yogya wistarâkna dening macarita, makapûrwaka sang hyang Soma, apan Somawangça rakwa kawitan i nghulun ra mpu. Wangçakrama nira ya ta warahakna mpungku ri kami!"

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana:

"Çṛṇu ⁵ râjan mama somam! Sâjnâ haji, mangrêngö raha-

¹ A. F. tuha, B. tuhâ, D. tuhwâ, E. G. H. tuhwa.

² A. ning, B. D. E. F. G. H. ni nghulun ing.

³ De HSS. putra Duçwanta.

⁴ Mahâbh. I, 3112.

⁵ A. gr̥ṇa, B. D. E. F. G. H. çṛṇa.

dyan sanghulun somawangça, krama nira. Pura dwaipâyanabrate, ikang solih bhujangga haji mangrëngö, ri bhagawân Kṛṣṇa Dwaipâyana, ndya ta ya niban:

Sang hyang Soma ngaran ira¹, anak bhatâra Dharma. Sira ta makastrî sang Rohiṇî, pinakânak nira ta sang Budha, sang Budha makastrî sang Ilâ, makânak sang Waiwaswata Manu, atuha sangke sang Ikṣwâku. Sang Ikṣwâku ngaran ira, apan rwa wangça ning ratu, Sûryawangça lâwan Somawangça. Sang Budha makânak sang Purorawâ, ratu ring Prayaça sira, pinggir Ganggâ lor. Sang Purorawâ makastrî sang Urwaçî, uttama ning widyâdharî, pinakânak nira ta sang Âyu, makastrî sang Pradhu, mânak ri sang Nahuṣa. Sang Nahuṣa makânak sang Karmadâ, pinakânak nira sang Yayâti. Sang Yayâti sira ta wistârâkna, makastrî ri sang Dewayânî, anak bhagawân Çukra. Ndyta ta niban kacarita nira:

Bhagawân Wṛhaspati pinakapurohita de ning watëk dewatâ. Bhagawân Çukra pinakapurohita de ning daitya. Mahyun pwa bhagawân Çukra mënanga ning daitya. Magawe ta sira tapa, umârâdhana bhatâra Parameçwara. Sewu tahun lawas nira magawe tapa, inanugrahan ta sira sang hyang amṛta sanjîwanî, haji ning maughuripakën mâti. Hana ta sang Jayanti ngaran ira, anak sang hyang Indra. Sira ta mangunggahi ri bhagawân Çukra, mânak ri sang Dewayânî, hana nikaug widyâmṛtasanjîwanî ri bhagawân Çukra. Atyanta suka nikaug watëk daitya. Rumëngö ta sira bhagawân Wṛhaspati, mahyun ta sira wruheng aji nira sakeng bhatâra Parameçwara widyâmṛtasanjîwanî. Kinon ira ta sang Kaca masewakâ ri bhagawân Çukra, mangajya widyâmṛtasanjîwanî. Mangkat ta sira mareng bhagawân Çukra. Atyanta sih bhagawân Çukra ri sang Kaca. Kinon ira ta mahwana lëmbu, pamarîkṣa nire sang Kaca. Panca warṣâṇi cirâṇi². Limang tahun lawas nirâsewaka ri bhagawân Çukra, irṣya tekang daitya, wruh ri pakṣa ning dewatâ kumon i sang Kaca mangajyâmṛtasanjîwanî. Pinatyan ta sira de ning asura, wangke nira binuncangakën ing sukêt. Kâla meh wëngi pwa surup sang hyang arka³, mulih tang lëmbu tan hanângiring. Ndâtan katon sang Kaca mulih. Kunang ikâ sang Dewayânî mojar sire sang bapa:

„Bapa! sâmpun surup sang hyang âditya mangke. Ikang lëmbu tan hanângiring. Byakti mati niyata sang Kaca, apau kinelikan⁴

¹ A. ngara, B. D. E. F. G. H. ngaran ira.

² Vgl. Mahâbh. I, 3209: Pañcawarṣaçaṭâṇy ewam.

³ A. om. arka.

⁴ A. inelikan, B. D. E. F. G. H. kinelikan.

de nikaug daitya, an prasiddha warga ning dewatâ sarika. Tasyasih ta bapa, huripana kadang ni ngulun! Tam winâ na hi jîweyam¹. Yapwan mâti tan wënanug hulun mahuripa.”

Mangkana ling sang Dewayânî, sumahur bhagawân Çukra: “Anaku sang Dewayânî, haywa kita sangcaya! Mrtam sanjîwayâmy aham². Huripana ta tang Kaca.”

Mangkana ta ling nira, pinasang nira tang widyâmrtasanjîwanî. Sinyangan³ ira ta sang Kaca. Datëng ta sira mijil sangkeng alas. Menak ta manah sang Dewayânî. Katon pwa mahurip sang Kaca de nikang daitya, prihati tayâmet upâya. Pinâtjanya ta sang Kaca muwah, tinununya wangkay nira, hawu nira pinipilnya, winorakën ta yeng madya, madya ngaranya sajöng, hinaturakën ing bhagawân Çukra. Hana pweka çesa nikang hawu, winorakën tayeng këlakëlan celeng umah, pinangan de bhagawân Çukra, muwah ikang sajöng ininum nira. Mawëro⁴ ta sira luhya, lupa ri sang Kaca. Muwah ta sang Dewayânî mâjar i sang bapa, mapitutor⁵:

“Bapa! Matanghya ta⁶ rahadyan sanghulun! (Mâti ngganya pun Kaca. Umapa pangawruha ni nghulun?)⁷ Mangke kâla surup bhatarâditya, mulih ikang⁸ lëmbu tan hanângraksa ya. Tasyasih ta bapa, huripën pun Kaca muwah!”

Sumahur bhagawân Çukra: “Âyusya⁹ na ciram mrtah. Haywa kita malarânaku, pati nikang Kaca, apan jâti nikang janma, makâwasâna ng pati. Tëkwan yan huripën ta ya mène, pëjah pwa ya muwah. Apa ta daya ning manghuripana¹⁰ pingrwa pingtiga? Sangksipta ning ujarkw i kita: panglampwa ta ye patinya!”

Sumahur sang Dewayânî: “Bapa! Atyanta salahâsa ni nghulun, yan¹¹ tulusa mâti kadang i nghulun sangkeng kadewatan. Katuhwan denyâmrih sewaka ri kita, denyâhyun i sang hyang aji. Haywa ta yan olih anugraha, makâwasâna pati mangke de ni çisyanta daitya.

¹ De HSS. twam⁰ jîwayan. Mah. I, 3214: ⁰ca jîweyam.

² De HSS. kuttham sañjiwanam iti. Mahâbh. I, 3215.

³ A. D. E. F. G. H. sinengan, B. sinungan.

⁴ A. mawarë, B. mawarëh, D. E. F. G. H. mawërë.

⁵ A. pitutor, B. mapituhtur, D. E. F. G. H. mapitutor.

⁶ A. matangyanta, B. tangyata, D. G. H. matangya ta.

⁷ Haec verba in A. desunt.

⁸ A. hulih kang, B. D. E. F. G. H. mulih ikang.

⁹ A. ayupya, B. ayusya, D. E. F. H. ayusya, G. hayusya.

¹⁰ A. G. manguripana, B. mahuripana, D. F. H. manghuripana, E. man-guripa.

¹¹ A. ya, B. D. E. F. G. H. yan.

Agöng iliknya ri sang Kaca, kadyangganyân melik ri nghulun; yan tan hana sih rahadyan sanghulun ri kami, kenakanyâm-witaku muliheng kadewatan, umareng kaki ni nghulun bhatâra Indra."

Mangkana ling sang Dewayânî rakwa, awêlas ta bhagawân Çukra ri putri nira, pinasang nira tang widyâmṛtasanjîwanî, sinyangan ira sang Kaca, sumahur ta sire dalêm wêtêng:

"Sâjñâ mpungku! Pinatyan de nikang daitya patik maharṣi. Hawu ni nghulun winorakên ing madya mwanng kélakêlan. Ya ta hinaturakên ing rahadyan sanghulun denya, kapangan kenum de rahadyan sanghulun. Tawa prasâdân ¹ na jahâti mâm smṛtiḥ ². Kunêng tasyasih rahadyan sanghulun mangke, mârğa ning tan tulusa pêjah, mijila sangke garbha pâduka maharṣi, nâhan pwânugraha mpungku!"

"Uduh anaku sang Kaca! Katuhwan kaduṣṭan ikang daitya karih! Mogha tâku malupa ri kita, tan wruh yan kapangan dengku. Salwir ing kapangan masuk ing wêtêng ni nghulun; ikang wastu len sakeng kita niyatanya gëseng ya. Wijil ta kita, bêlah ta wêtêngku hawana nanta métu! Aku pêjaha, marapwan kita huripa!"

Mangkana ling sang ṛṣi Çukra. Ujar ta sang Kaca:

"Sâjñâ maharṣi! Tan sapira lara ni nghulun pêjah saka ri pêjaha rahadyan sanghulun mangke, makanimitta wijila ³ ning Kaca sangke wêtêng mpungku."

Mangkana ling sang Kaca. Mojar ta sang Dewayânî ri sang bapa:

"Tawa paçyet sa widitam, nâsmi çaktâ⁴ samudbhawaḥ. Bapa tan mahurip nghulun, niyata mâtya tumûtakna kita, muwah patya ⁵ ni pun Kaca. Yapwan hanânugraha pâduka mpungku ri sang Kaca, wehana widyâmṛtasanjîwanî, sâdhana ny anghuripakna kita mêne, sahânugraha mpungku!"

Kârunya ta bhagawân Çukra, winehakên ira ta sang hyang aji ri sang Kaca, saha rahasyanya ⁶ winarah nira sêdêng sang Kaca hane jêro wêtêng. I têlas ning aji katama de sang Kaca, binêlah nira ta wêtêng nira prihawak ⁷. Mijil ta sang Kaca. Katon pwa

¹ De HSS. atha prasâdanta.

² Mahâbh. I, 3237.

³ A. mijila, B. D. E. F. H. wijila, G. wijil ing.

⁴ Vgl. Mah. I, 3240: jîwiturî nâsmi çaktâ.

⁵ A. matya, B. D. E. F. G. H. patya.

⁶ A. rasyanya, B. rahaçyanya, D. F. G. H. rahasyanya, E. rahaşyanya.

⁷ A. prihawa, B. D. E. F. G. H. prihawak.

sira mpu pĕjah, hinuripan ira ta sira, minantran¹ing amṛtasanjīwanī. Mahurip ta dang² ācārya guru muwah. Manĕmbah ta sang Kaca ring guru, apau sira sang Kaca tĕlas kânugrahan siddhimantra. Mengĕt pwa bhagawân Çukra, an kabancana de ning madya, hetu ning wiwarahakĕn ikang çâstra. Çināpa uira tang sajöng mwang mângsarasa³, ling nira:

“Yo brâhmaṇo'dyaprabhṛtiha kaçcin mângsapānam tathâ⁴. Mangke tambay ning brâhmaṇa taupamangan daginging celeug umah, tanpanginum surâpâna, (surâpâna ngaranya sajöng, salwir ing sinanggah sajeng, twak waragang, badyag, twak ing tal, budur), ling⁵ ning çâstra sangke bhagawân Çukra: Mohât pâsyati⁶ durbuddhih. Kalingan ing çabda: ikang wwang awĕrö de ning sajöng durbuddhi, solah tan solahnya, ujar tan ujaranya, sangke⁷ mohanyân warĕg sajöng, magawe ahangkâra ning buddhi, yan hana sira brâhmaṇa mpu manginum sajöng, makanimitta moha nira, ngĕniwĕh amangana⁸ daging ning celeug umah, ya abhakṣa-bhakṣa ngaranya, ya apeyapeya⁹ ngaranya, amangan camah anginum wastu camah, adharma ngaranya,¹⁰ tan dharma sang pandita ikâ. Brahmahatyâ niçāpayet¹¹ *.”

Nāhan çāpa bhagawân Çukra: “Jwah tasmât sapāpa ning brahmahatyâ tinĕmunya!”

Mangkana çāpa bhagawân Çukra ring¹² sajöng, matang yau tan dadi mpu brâhmaṇanginum madya, yadyapi katĕka ring mangke. Huwus rakwa wineh anugraha sang Kaca, amwît sireng guru, muwah amwît i sang Dewayânī, muliha ring kadewatan. Mojar ta sang Dewayânī:

“Sang Kaca! atyanta sih ni bapa ni nghulun ri kita, makanimitta guruççrûṣanta, sewu tahuu lawastâsewake sira, wineh ta kita

¹ A. mintran, B. D. E. F. G. H. minantran.

² A. dang, B. D. E. F. G. H. dang.

³ A. mangsara, B. D. F. G. H. mangsarasa, E. mangsarasa.

⁴ De HSS. °nyât prawṛttiḥ kaçcit mangsapanan tathâ. Vgl. Mahâbh. I, 3250: °mohât pâsyati mandabuddhih.

⁵ A. li, B. D. E. F. G. H. ling.

⁶ De HSS. mohat paçyati.

⁷ A. D. E. F. G. H. sangkeng, B. sakeng.

⁸ A. D. E. F. G. H. amangana, B. amangan.

⁹ A. apeyapeya, B. peyape, D. E. F. H. apeyapeya, G. hapeyapeya.

¹⁰ A. B. E. F. G. H. ngaranya, D. nganya.

¹¹ A. kâpayet, B. E. G. H. çapayet, D. F. çapayet. Vgl. Mah. I, 3250 apĕtadharmâ brahmahâ caiwa sa syâd.

¹² A. B. E. F. G. H. ring, D. ri.

widyâmr̥tasañjīwanī. Huwus kita siddhimantra. Kunang yan tan kitâtīcāya pakadangan i nghulun, tan nghulun amarēkakna ri kita, yadyapi hana sih ira tan sapira. Kewala nghulun sangkanta sinihan, ngūnī sēdēngta pinatyan ing daitya, kami juga manēmbah aminta sih ri bapangku, swīkāra kumon aku manghuripana kita n hane jēro wētēng ira. Hinurip nira ta kita; kalingan ing ujar mami, yan yogya kita mālāpa ri nghulun, saha widhiwidhāna nikang pāṇigraha. Bhaktim atyantāwarjitaḥ ¹. Mangke kita tuminggalakēn i kami. Apa ta kita tan engēt ing hutang sih, apan atyanta bhaktingku ri kita?"

Mangkana ling sang Dewayānī. Sumahur sang Kaca:

"Ai sang Dewayānī! Wruh nghulun yan para ny asihta ri kami, aparan ta yan wehana widyā de nira mpu, ya tan hana sihanta? Kunang i pakonta marigrāhā ri kami, tan yogya ri hidēp ni nghulun. Guruputrī sadā ² mama ³, apan putrī ning guru kita. Bhakti ni nghulun ing guru bhakti ni nghulun i kita."

Mangkana ling sang Kaca. Krodha ta sang Dewayānī ri de nirān tan pinisinggih buddhi nira. Manapatha ta sire sang Kaca:

"Jwah tasmāt kamung Kaca, widyā siddhim na te ataḥ ^{*4}, astu tan siddhyā ning ajinta paweh i bapangku, apan kita tan malēs asih ry aku."

Mangkana ling sang Dewayānī. Mojar ⁵ sang Kaca ri sira:

"Çināpanta pwāku ⁶, makanimitta göng ni rāganta. Malēsa ⁷ nghulun manāpa ri kita, apan tan tulus ike sihta ri kami, huwus mapagēh anugraha nira mpu ri nghulun. Mangke çināpanta ⁸ kami, yan apa ta pamalēsangkw i çāpa ri kita ⁹: Rṣiputro na te kaçcij jātu pāṇim grahīṣyati ¹⁰. Astu kita makamarwa dāsinta, kunang ikang widyâmr̥tasañjīwanī, çināpanta tan siddhi ri nghulun,

¹ Vgl. Mahābh. I, 3266: na mām arhasi dharmajña tyaktum.

² De HSS. guruputrintawa.

³ Mah. I, 3262.

⁴ A. D. F. H. siddhin na te ataḥ, G. ⁰hata, B. siddhi ya te hataḥ, E. siddhin na te hataḥ. Vgl. Mahābh. I, 3271: Tataḥ Kaca na te widyā siddhim eṣā gamiṣyati.

⁵ A. F. H. mājara, B. G. majar, D. mā, E. mojar.

⁶ A. G. pwaku, B. D. E. F. H. pwāku.

⁷ A. D. E. F. G. H. malēsa, B. malēs ta sa ⁰.

⁸ A. E. sinapan, B. sināpan, D. F. H. çināpan, G. çinapan.

⁹ A. add. mangkana, B. D. E. F. G. H. om.

¹⁰ De HSS. rṣiputryān te dāsīm jatu parigṛtasyatam. Mah. I, 3274.

ndan ¹ çisya ni nghulun pwa ya siddhya, apan tan sayogya doṣa ni nghulun denta, kewala sakeng atwang i ngwang aguruputrî.”

Mangkana ling sang Kaca, lunghâ ta sira mulih mareng kahyangan.

Byatîta sang Kaca mulih ring kadewatan. Pira kunang ikang kâla, tucapa ta sang Dewayânî māmēng-amēng ing taman sira, makering sang Çarmiṣṭhâ, anak sang Wṛṣaparwâ, ratu ning daitya. Adyus ta sireng talaga, saha paricârikâ sang Çarmiṣṭhâ (sahasra cetikâ) ². Ri sēdēng nirādyus, datēng tikang bāyu madērēs, tumûbakēn hulēs nira. Arok tikang wastra kawawa de ning alisyus magōng. Mēntas ta sang Dewayânî de nirādyus mwan sang Çarmiṣṭhâ sakeng talaga, sama umalap hulēs nira, ndan salah alap sang Çarmiṣṭhâ sira. Hulēs sang Dewayânî inalap nira. Agēlēng ta sang Dewayânî, mawâda ta sira, saka ri krodha sang Çarmiṣṭhâ sinuṇḍungakēn ta sang Dewayânî ring sumur. Dawuh ta sireng sumur, mulih ta sang Çarmiṣṭhâ saha sahasra ³ paricârikâ. Ri kâla sang Dewayânî tibeng sumur, datēng ta sira mahârâja Yayâti sakeng paburwan. Tumurun sakeng ⁴ kuda sira, cinangcang ikang kuda ring kayu nâgapuṣpa, sawet nirâlapâ ⁵ toya, inungang nira pwekang sumur, mesi strî litu hayu. Sinântwa nira ta ya:

“K â twam tāmranakhî çyâmâ ⁶. Aparan ta kitebu strî rahayu? Apa lwir ira sang rowangta matēmu tangan? Tan dadya kitânak ing sâmanyajâti. Aparan ikang wwang lumēbwakēn ing sumur i kita? Atyanta kasyasihta. Pawarah ta kita haywâtakut! Nghulun ratu Somawangça, sang Yayâti ngaran i nghulun, mangēntasakna kita sakeng sumur.”

Ling sang Dewayânî:

“Sâjuâ haji mahârâja Yayâti. Tasya Çukrasya kanyâ’ham. ⁷ Nghulun sang Dewayânî ngaran i nghulun, anak bhagawân Çukra. Kunang ikang ⁸ anibākēn ing sumur i kita Çarmiṣṭhâ ngaranya. Tasyasih ta dudut taugan i nghulun de haji!”

Mangkau ling sang Dewayânî. Dinudut ta sira de sang Yayâti,

¹ A. om. B. D. E. G. ndan, F. H. ndân.

² Haec verba in A. desunt.

³ A. G. sahaparicarikâ, B. sahaçramaricârika, D. F. H. sahasahasra paricârikâ, E. sahaçra paricarikâ.

⁴ A. saking, B. sangke, D. E. F. G. H. sakeng.

⁵ A. sawet ning nira lapa, B. D. E. F. H. sawet nirâlapa, G. nira⁰.

⁶ De HSS. kotyamâmânikirṣyamam. Mahâbh. I, 3295.

⁷ Mah. I, 3297.

⁸ A. om. B. D. E. F. G. H. ikang.

sinëngkâkën sakeng¹ sumur, sinântwa nira mahalëbâ ri manah nira. Lunghâ ta sang Yayâti mwan sang Dewayânî. Hana ta si Gupikâ ngaranya, kawula sang Dewayânî. Ya ta malayû mawarah ri² bhagawân Çukra ri tibâ sang Dewayânî ring sumur. Malayû atulung anak nira rakwâbhiprâya nira. Kapanggih ta sira huwus mëntas³ sakeng sumur. Mojar ta sang Dewayânî saha tangis:

„Bapa! Atyanta kasyasih ni nghulun sinuṇḍungakën ing Çarmiṣṭhâ⁴ ring sumur. Tâmbis ta nghulun mâtya yan taṇ datënga çrî mahârâja Yayâti, sira ta masih mangdudut tangan i nghulun, hetu ni nghulun kapanggih denta. Kunang si Çarmiṣṭhâ akweh wuwusnya tan rahayu, sumëngguh kita wiku hîna dîna, tamolah mangastuti ri bapanya, makahuriptân malap dhana, tangeh pwa kasampayanya. Tasyasih ta patunggw ing kadewatan! Nghulun mâjare kaki ni nghulun bhatârendra, sangka yan nghulun tan wënanng kumëlakën ikang Çarmiṣṭhâ.”

Mangkana ling sang Dewayânî. Awëlas⁵ ta bhagawân Çukra. Mojar ta sira, ling nira:

„Anaku sang Dewayânî! Prastâwa ning tan molah i sang Wṛṣaparwâ amrih magawe mantra pwa yeki, kuminkin haywa rasikâ, apau çisyânggëhnya ya dengku; kadi krama bhagawân Wṛhaspati an tamolah umâpyâyani bhatârendra, mangkana ta gati mami ri sang Wṛṣaparwâ. Hana pwa kawikâra ni manahta de ning⁶ Çarmiṣṭhâ, tan dadyâku humënënga, apau kita pinamrihakënu.”

Mangkana ta ling bhagawân Çukra ri sang Dewayânî. Tumuluy sira mareng mahârâja Wṛṣaparwâ; mojar ta sira:

„Mahârâja Wṛṣaparwâ! Enggal dahat tasak tang pâpakarma ginawayakënta; ikana sang Kaca brâhmaṇa sêḍëng guruçuçrûṣa ri kami, pinatyan ta ya nirdoṣa. Yatiki makaphala mangke; ndya tang phala yan kwa⁷ linganta:

He warjjitam wiçâto' ham⁸. Tinggalaknangkwa kita tēke kadangta kabeh; makanimitta lara sang Dewayânî de sang Çarmiṣṭhâ, amwît ta kami mangke ri kita.”

¹ A. sangse, B. sakeng, D. E. F. G. H. sangkeng.

² A. D. E. F. G. H. mawarah ri, B. mareng.

³ A. si huwus mantas, B. sira hawus mëntas, D. E. F. G. H. ⁰huwus⁰.

⁴ A. Çrmiṣṭhâ, B. D. E. F. G. H. Çrmiṣṭhâ.

⁵ A. mawlas, B. D. E. F. G. H. awlas.

⁶ A. de, B. D. E. F. G. H. dening.

⁷ A. yan ta, B. yangkwa, D. E. F. yan kwa.

⁸ Vgl. Mahâbh. I, 3337: sthâtum tadwiṣaye râjan na çakṣyâmi twayâ saha.

Mangkana ling bhagawân Çukra. Harohara ta manah sang Wṛṣa-parwâ, mēkul suku bhagawân Çukra sira, (ling nira) ¹ :

„Sojar mpungku! Sarwajñamaragati ² rahadyan sanghulun, ya tan tuṣṭa tapwa swabhâwa gati nikang daitya dâna, anēmbah ri suku rahadyan sanghulun, samangkana ta yan tinggalaknanta. Hana pwa gēlēng sang Dewayânî kâraṇanya, aparan ta prâyaçcittanya?“

Mangkana ling sang Wṛṣaparwâ. Sumahur bhagawân Çukra :

„Wihikan nghulun göng ni bhaktinta ng daitya dâna kabeh. Kunang pangantyakna mami mangke. Prasâdyatam Dewayânî ³ T apinta-kasih ri sang Dewayânî! Sakahyun ikâ ta gawayanta! Jîwitam yatra me sthitam ³. Apan rasikânak kahanan ing hurip mami.“

Mangkana ling bhagawân Çukra. Apinta-kasih ta mahârâja Wṛṣa-parwâ ri sang Dewayânî, yan apa ta paweha nira. Mojar ta sang Dewayânî :

„Sang Çarmiṣṭhâ hulun-huluna ni ngwang saha paricârikânya sewu!“

Winehakēn ira de sang Wṛṣaparwâ, matang yan pinakahulun sang Çarmiṣṭhâ wēkasan saha sahasra paricârikânya. Pira kunang antaranya mojar ta sang Dewayânî ri sang bapa :

„Bapa! Atyanta suka ni nghulun makahulun sang Çarmiṣṭhâ, makanimitta sihta. Kunēng mahârâja Yayâti dumudut tanganku ngûni, ri kâla ni nghulun tibeng sumur. Yan yogya nghulun wehakne sira de ⁴ rahadyan sanghulun! Yapwan tan yukti nghulun ameta jalu muwah.“

Mangkana ling sang Dewayânî. Tanwihang bhagawân Çukra. Pinet ira ta mahârâja Yayâti, inujaran ira ta sira. Ling maharṣi :

„Anaku mahârâja Yayâti! Wahaswa bhâryâm dharmēṇa ⁵ Dewayânîm sumadhyamâm ⁶. Ikâ sang Dewayânî kaharas tanganya denta, kâlanta mēntasakēn ing sumur. Dharma tikang ulahta, matang yan tarimâkneng kita dengku. Kunang sang Çarmiṣṭhâ kawulanya tikâ, haywa makastri ⁷ ya!“

Mangkana ling bhagawân Çukra. Manēmbah ta mahârâja Yayâti, umastungkâra bhagawân Çukra sira, tinarimâkēn ira ta sang Dewa-

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. sarwajña paragati, B. D. E. F. G. sarwajñamaragati, H. om.

³ De HSS. pramâṇatwan dewayânîm. Mahâbh. I, 3341.

⁴ A si, B. D. E. F. G. sira de, H. om.

⁵ De HSS. tawâsya nâryya dharmmaṇam.

⁶ Mahâbh. I, 3392.

⁷ A mastri, B. G. makastri, D. E. F. H. makastri.

yâni, mulih ta sira. Alawas ta sirâkurën, mânak ta sira rwang siki, sang Yadu ngaran sang matuha, sang Turwaçu ¹ ngaran sang anwam, pada lituhayu paripûrña, kady anak ning dewatâ lwirnya. Tuminghal ta sang Çarmiṣṭhâ, kapengin mânaka. Datëng pwa mahârâja Yayâti mamëng-amëng ing taman. Sang Dewayânî tan milu. Mojar ta sang Çarmiṣṭhâ:

„He prabhu mahârâja Yayâti! Iking taman kahanan i nghulun sâksât taman ing dewatâ. Tan hana wwang sâmanya tumameriya. Nghulun pwa kinon de sang Dewayânî tamolahana ngke. Aparan ta swâmya ni nghulun lena sangke mahârâja? Kaḥ striyam sparṣ-tum ² arhati? ³ Apan tan hana waneh muktya tamolahi ngke.”

Mangkana ling sang Çarmiṣṭhâ ri mahârâja Yayâti. Harṣa ta sira ri hayu sang Çarmiṣṭhâ. Inangën-angën ira ta pinëkët bhagawân Çukra, yan tar wënanng makastri sang Çarmiṣṭhâ. Kepwan ta manah uira, mâjar ta sira wëkasan:

„Ibu sang Çarmiṣṭhâ! Wruh nghulun kottamanta. Haywâgya kita pâpigrâha ni nghulun. Kunang hetu ni nghulun angepwan, ri huwus pinëkët bhagawân Çukra, ya tan makastri kita, awëdi ta nghulun mithye sira.”

Sumahur sang Çarmiṣṭhâ: „Sâjnâ haji! Hana mara ling ning âgama: Na narmayuktam wacanam hinasti ⁴. Yan ikâ rakwa guywaguywana. Na strîṣu râjan na ⁵ wiwâhakâle ⁴. Mangkana tang mithyâ ring strî, mithyâ kâla ning wiwâha kunang Prâpatyaje ⁶ sarwadhanâpahâre ⁴. Lâwan mithyâ ri sêdëng ning hana wwang maharëp hilangakna prâpanya de ning duṣṭa, mwang nimitta ning wënanng lënok, sêdëngnyâhyun alapën drwya nikâ de ning durjana. Pancânrtânyâharapâtakâni ⁷. Ya pañcânrtâ ngaranya. Nâ tang mithyâ tanpanëmu pâpa. Mahârâja pwa mâstungkâra ujar bhagawân Çukra, ri kâla ning wiwâha, sêdëng rahadyan sanghulun tinariman sang Dewayânî. Aparan ta mithyâ doṣa nikâ? Apan wiwâhakâla, lâwan ujara ni nghulun:

Dewayânîm aham dâsîm. Nghulun prasiddha kawula de

¹ A. Turusu, B. D. F. G. Turwusu, E. Turwungsi, H. om.

² A. D. E. F. G. H. sparçam harati, B. spaçam⁰.

³ Mahâbh. I, 3408.

⁴ Mahâbh. I, 3412.

⁵ De HSS. na strimrṣawâda.

⁶ De HSS. prânantajet.

⁷ De HSS. pañcânrtannâmahinâsti pâmam.

sang Dewayânî. Wâçyan dâsî nṛpena hi. Sang Dewayânî kinawaçâkên de mahârâja. Apa matang yan tan kawaçâkna nghulun de mahârâja? Apan dr̥wya ning strî prasiddha dr̥wyanta katatwan ikâ.

Mangkana ling sang Çarmisthâ. Yukti ri hiðep sang prabhu. Mapanggih ta sireng taman. Ngkâna ta sira masanggama. Mânak ta sira tëlung siki, ngaranya sang Druhyu, sang Anu, sang Pâru, kapwa litu-hayu paripûrñawayawa. Amëng-amëng pwa sang Dewayânî ring taman, tumutur i sang jalu. Katon tang rare tëlung siki, sandeha ta sira, tulyalakṣaṇa sang prabhu ikang rûpa. Tina-nan ira:

“Anaku kong kumâra! syapa makânak i kita?”

Mangkana ling sang Dewayânî. Manuduh tikang rare ri çrî mahârâja. Atêhër marâmëkul suku nira. Manastâpa ta sang Dewayânî, matang yar intar sirân ulih mâjar i sang bapa. Prayatna mahârâja Yayâti, tumûtakên i sira, i takut ni gëlëngana de bhagawân Çukra. Satêka sang Dewayânî ring âçrama sang Çukra, manangis mâjar i sang bapa:

“Bapâtyanta sampay nikang Yayâti ri pinëkëtta ngûni, ikang tan pastrya si Çarmisthâ. Ndâtan agëlëng tâku yan paðanak ni nghulun. Tiga pwânak nikang Çarmisthâ; nghulun mânak rwang siki. Sang-kṣepanya, tan asih sang Yayâti ri nghulun, matang yan panëmbah ni nghulun ri kita.”

Krodha ta bhagawân Çukra, çumâpa mahârâja Yayâti sira:

“Mithyâcârasya dharmeṣu cauryam bhawati Nâhuṣa¹. Ai Yayâti! Mithyâdharma ngaran ing ulah mangkana. Sapâpa ning maling pâpanta. Mangkana pwa prawṛttinta. Tasmâj jarâ twâm acirâd dharṣayiṣyati durjayâ². Kawaçâkna rare kita, matuhâ tansamâsa, marapwan tan wënan ring kâmarasa.”

Mangkana ling bhagawân Çukra. Manëmbah ta sang nâtha mukṣamâkên i çila nira:

Sâjnâ mpungku! Engët pinakanghulun sapinëkët i samaya mpungku³ ngûni, apan pwa mangkana umambah kalinganta, mamalaku pwa pinakastrî dharma prawṛttinya, tan anggâ ta nghulun. Bhrû-

¹ De HSS. mithyawâcasya dharmmaçça coryya bhawati Nâhuṣa. Mahâbh. I, 3459.

² De HSS. jara twam âwirât dharmmawiwiyati durjjayat. Mah. I, 3454.

³ A. ngku, B. D. E. F. G. mpungku, H. om.

ñahety ucyate¹ buddhaiḥ². Sapāpa ning amangkēl pāpa ning amatī rara jēro wētēng: Adharmabhayasamwignah³. Awēdi ng pāpa nghulun. Çarmiṣṭhām upajagmiwān⁴. Ya ta hetu ning pinakastrī sang Çarmiṣṭhā. Hana pwa gēlēng mpungku mangke, yar yoga surudakna tang çāpa. Jareyam na wiçecca mām⁵. Yatanyan tan tēke nghulun.”

Mangkana ling mahārāja Yayāti. Sumahur bhagawān Çukra:

“Nāham mṛṣā brawīmy etat⁶. Tan dadi kami mṛṣawāda, yāwat kita manggihakna jarā. Yapwan hana putranta salah-siki tumarimā⁷ ng çāpa, samangkana ta kita luputeng jarā. Pinta-kāsihi ta anakta kabeh!”

Mangkana ling bhagawān Çukra. Mulih ta sang uātha mwan sang Dewayānī. Saḍatēng nireng kaḍatwan, pininta-kāsih ta sang Yadu, anak nirātuha ri sang Dewayānī, ling ira:

“Anaku sang Yadu! Nghulun çināpa⁸ de ni kakinta bhagawān Çukra: atuhā tansamasa ngku’n tapwan warēg inghulun kayowanan. Tāsyasih tānaku aku kita parana ning çāpa, kumalilirana ng⁹ jarā. Yan tēkā sewu tahuu¹⁰, maluya kita yowana, muliheng kaḍatwan, nghulun mûrā¹¹ wanawāsa.”

Mangkana ling mahārāja Yayāti. (Sumahur sang Yadu)¹²:

“Sitaçmaçrur nirānando rajayā¹³. Ikang wwan atuha kinon inghulun, maputih rambutnya mwan kumisnya, kawēlas-harēp tan hana kawihikanya. Tām jarām nābhikāmaye¹⁴. Yata dumeḥ nghulun tan harēp ing jarā.”

Mangkana ling sang Yadu. Krodha ta sira mahārāja Yayāti, ling nira:

¹ De HSS. bhrunanggāt (A.), bhrunahât (B. D. E. F. H.) procyate, G. bhrunahatyecyate.

² Mah. I, 3457.

³ Mah. I, 3458.

⁴ De HSS. çarmiṣṭhā upajeçmitam (A.) *jegmitan (B. D. E. F. H.), G. *tā. Mahābh. I, 3458.

⁵ De HSS. jiryate na wiçeṣatam. Mah. I, 3461.

⁶ De HSS. na mṛṣyagrahawakyataḥ. Mah. I, 3462.

⁷ A. tumari mariha, B. D. E. F. G. H. tumarimaha.

⁸ A. B. G. sinapa, D. F. H. çināpa, E. sināpa.

⁹ A. kumaliranang, B. D. E. F. G. H. kumaliliranang.

¹⁰ A. tawun, B. D. E. F. G. H. tahun.

¹¹ A. mara, B. muwah, D. E. F. mûrā⁰, G. mûra, H. mura.

¹² Haec verba in A desunt.

¹³ De HSS. sitasmâçrawayediya. Mah. I, 3471.

¹⁴ De HSS. tajjaran nana kāmayet. Mah. I, 3472.

„Yat twam me hrdayâjjâto ¹. Anaku sang Yadu! Kita ta prasiddha mijil saking hatingku, çarîranta kabeh sakeng çarîra ni ngwang tatwanya. Ya ta kita yogya kumalilirana suka-duhka ni ngwang. Tan-anggâ pwa kita kumalilirana sasuka-duh kangku. Tasmâd arâjyabhâk tâta ². Matang yan tan kumalilirana kadatwanku kamu.”

Mangkana ling mahârâja Yayâti. Huwus nirân çumâpa sang Yadu, pininta-kasihani ira ta ³ sang Turwaçu. Tunggal kadi çabda sang Yadu ngûni, mangkana de nira mojar, ya ta tan-anggâ. Agêlêng ta sira:

„Anaku ⁴ sang Turwaçu! Yayâku tan pânak-anak kita, apan tar gumawayakên pakonku. Tasmât prajâsamucchedam. ⁵ Yata matang yan pëgata wangçanyu, matang yan wruh lara ning tan pawêka.”

Mangkana ling nira ri sang Turwaçu. Inujaran ira ta sang Druhyu ⁶, anak atuha ri sang Çarmiṣṭhâ. Mangkana juga tarpamisinggih. Mojar ta sira:

„Aku ta mapinta-kasih ri kita, ndâtan anggâ i pakonku. Salahâsa ta ko'n tar ⁷ pamisinggih ri pangutus mami.

Tasmâd Druhyo priyaḥ kâmo na te sampatsyate ⁸ kwacit ⁹. Mangkana ta lwiranyu: tan katêkâna kaharëpmu, marapwan wruh ri lara ning salahâsa.”

Tumût pwa sang Anuḥ pininta-kasihani ira. Mojar ta sira:

„Jarâdoṣas twayâ proktaḥ ¹⁰. Kita mujarakên doṣa ning jarâ, prastawanta tan-anggân pininta-kasihani. Tasmât twam pratilapsyase ¹¹. Yâ ta matang yar têtâ ng jarâ ri kita, mwang wêkanta kabeh matuha ta ya salah-mâsa.”

Samangkana çâpa nire sang Anuḥ. Mâsö ta sire sang Pâru, anak wungsu ri sang Çarmiṣṭhâ:

¹ De HSS. °añjâtaḥ. Mah. I, 3474.

² De HSS. °jâran na bhuktayet. Mah. I, 3474.

³ A. pininta niran ta, B. D. E. F. pininta kasihani ta, G. °kasihani ira, H. om.

⁴ A. âku, B. E. G. hanaku, D. F. ânaku, H. om.

⁵ De HSS. °prajâsamacchedam. Mah. I, 3478.

⁶ A. B. Dhruyu, D. E. F. G. Druhyu, H. om.

⁷ A. salahasâta kon ta, B. salahâsa ta⁰, D. °tâkon tar, E. F. °takon⁰, G. °tako, H. om.

⁸ De HSS. °drohya priyaḥ kamaḥ na te syate.

⁹ Mah. I, 3485.

¹⁰ De HSS. °dopa twayâ toyam.

¹¹ De HSS. °pratimâsate. Mah. I, 3490.

„Anaku sang Pôru! Tan hana hinarêp-harêpku kumalilirana kleça bheda tan lena sangke kita, ikeng atuha tanmâsa, yar yogya kita panaranya. Yapwan têngang sewu tahun, samangkana kita muwaha yowana ¹, amuktya ng wişaya sumiliha kađatwan i nghulun.”

Mangkana ling mahârâja. Manêmbah ta sang Pôru umastungkâra ujar sang Yayâti. Matuha ta sira, mahârâja Yayâti muwah yowana, amukti wişaya. Akurên ta lâwan sang Dewayânî. Mânak ta sira strî, inarau sang Mâdhawî. Têka pwa sira sewu tahun, inujarakên ta sang Pôru :

„Prîto ² 'smitawa rūpeṇa ³. Atyanta suka ni nghulun deni yowananta bhinuktingku sewu tahun. Gr̥hâṇa ⁴ yauwanam so 'ham ⁵. Muwaha ta kita yowana muwah!”

Inabhiṣeka ta sang Pôru ratu, kumaliliri ⁶ kađatwan haji ring Madhyadeça. Mahârâja Yayâti sirâtâpa muwah, tumûtakên brata sang râjarsikrama. Sang Pôru kâri madêg ratu, apan sayogya mituhu ri bapa, ndâtan hilang kayowanan hane sira, ratu cakrawartî, phala ning mamintuhu, Bhrâtaron tyâdhipâḥ ⁷ smṛtaḥ. Kunang wwang sânak nira kabeh, ratwadhipatyeka sira, an çinâpa mahârâja Yayâti tēhēr; mabrata sira, abbhakṣaḥ çaradaś trimçad ⁸. Têlung puluh tahun lawas irâhâra wwe. Bâ'yubhakṣaḥ punaḥ-punaḥ. ⁹ Muwah makopajîwa bâywâhâraprapayana. Ekapâdaś tu ṣaṇ māsân ¹⁰. Mangekapâda sira nêmanḡ lek, tar kēna ning âhâra ¹¹, makâhâra mantra. Wêkasan pwa ya mâti ta sireng ¹² patapan, mulih ring swargaloka, sapalungguhan lâwan bhatâra Indra. Pira kunang lawas nira haneng swarga, matakwan ta bhatârendra ri sira :

„Mahârâja Yayâti! Paripûrṇa dahat ikang swarga pinangguh

¹ A. B. yohana, D. E. F. G. H. yowana.

² De HSS. prato.

³ Vgl. Mahâbh. I, 3498: Puro prîto 'smita watsa.

⁴ De HSS. gr̥hwaṇam.

⁵ Cf. Mah. I, 3516: Gr̥hâṇedaṁ swayauwanam.

⁶ A. kumalilira, B. G. kumalilirana, D. E. F. H. kumaliliri.

⁷ De HSS. brataro dhâdhipâḥ.

⁸ Mah. I, 3548.

⁹ Cf. Mah. I, 3549: tataç ca wâ'yubhakṣo' bhût. De HSS. na bhakṣyan salilam trimçam.

¹⁰ De HSS. ekapâdastuṣanmâsam. Cf. Mah. I, 3550: ekapâdasthi-taç câsît ṣaṇ māsân.

¹¹ De HSS. hâra.

¹² A. sirang, B. D. E. F. G. H. sireng.

ta, makanimitta göng ni tapanta, kenâpi tulyas tapasâ Ya-yâte ¹, hana ² kari ratu kadi kita, wë nang magawe tapa?"

Mangkana ling sang hyang Indra. Sumahur mahârâja Yayâti:

"Nâham dewamanuṣyeṣu ³. Tan panon ta nghulun dewa ngûniweh manuṣa, wë nanga magawe tapa kadi nghulun, apan atyanta durlabhanya."

Mangkana ling mahârâja Yayâti. Sumahur sang hyang Indra:

"Awamâna dahat kita, sang Yayâti, humalahakën tapa ning dewatâ kadi tapanta. Kṣiṇe patitâsya râjan ⁴. Matang yan tibâ kita sangkeng swargaloka."

Mangkana ling bhatârendra. Kasumpêk ta mahârâja Yayâti, katûb de ning prahâra pracanda. Manganjali ta sira:

"Sâjñâ bhatârendra! Kṣamâkna çabda ni nghulun! Singgih ⁵ yan salah, ike tibâ ni nghulun sangkeng swargaloka, tumampuha ri papupulan sang mahâpuruṣa, sêdëng nira magawe yajnakarma, yatanyan nghulun tau uliheng swarga muwah."

"Astu" ling bhatârendra. Tibâ ta sira kadi tibâ ning andaru kasungsang lwir nira. Hana ta sang Askâra ngaranya, putu nira sangkeng sang Mâdhawî. Sira ta pinuput de ning kaka nira, sang Prahardhana, sang Basumân, (sang Çiwi) ⁶, kapwa ratu sira kapat, i sêdëng nira magawe yajna, i ruhur nikang payajnan. Ngkâna ta sirân kasumpêk, ndâtan tibeng lëmah sira ⁷, kasangga de ni kukus nikang yajna.

Tawedaṁ dauhitra ⁸ iti. Ya ta putu nira sangke sang Mâdhawî sang manghanâkën ⁹ yajna, katon pwa sira de sang yajamânâṣṭaka ¹⁰. Sinântwa ta sira:

"Kasya twaṁ yuwâ wâsawa ¹¹ tulyarûpo ¹² bhagawan? Aparan ta rahadyan sanghulun tibâ sangkeng âkâça, sêdëng yowana-rûpa, kadi rûpa bhatârendra rûpanta? Moghâwêlas manahku tumon sanghulun tibâ."

¹ Mah. I, 3564.

² A. tan ha, B. D. E. F. G. H. hana.

³ A. °pu, B. nahan° çyeçu, D. nâham° nûṣyesu, E. °nuṣyeṣû, F. G. H. °ṣu. Mahâbh. I, 3565.

⁴ Cf. Mah. I, 3566: Kṣiṇe punye patitâsyadya râjan.

⁵ A. sanggih, B. D. E. F. G. singgih, H. om.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. sa, B. D. E. F. G. H. sira.

⁸ A. duwihitra, B. D. E. F. H. duhitra, G. duhita.

⁹ A. E. manganakën, B. D. F. H. manghanakën, G. om.

¹⁰ A. E. yajamanâṣṭapâ, B. °naṣṭaka, D. F. H. °kâ, G. yajamana.

¹¹ De HSS. °yuwasat°.

¹² Mah. I, 3570.

„Aham Yayâtinâmo Nahuṣaputraḥ¹. (Nghulun tina-
nâuta)², mangréngö ta kita: ratu Yayâti, anak mahârâja Nahuṣa.
Pûroḥ pitâ³ sarwabhûtâwamânât⁴. Ikang prasiddha ma-
kabapa sang Pûru. Kunang pwâwamâna ring sarwabhûta. Nâhan
hetu ni nghulun tibâ sangkeng swargaloka”.

„Sâjñâ haji! Tan wë nang lyanta karih rahadyan sanghulun, pi-
tâmahah, kaki sanghulun sangkeng ibu rahadyan sanghulun,
apan anak sang Mâdhawî sanghulun kapat. Yam loka widhis
surendra çânti phalam. Yapwan hana phala ning punya
sanghulun, tan hana paranya waneh, bheda sangke rahadyan sa-
nghulun, muwaha⁴ ta haji swargaloka, amuktya phala ni nghulun,
sang amwang⁵ kapunyan dahat.”

„Nghulun tibâ ngke ng payajñan, ulihku mapinta-kâsih ri bhatârendra
mateki. Kunang ikang swargaloka phala ning⁶ gawentâyajña, hayun
katon ta pwa ya paripûrpanya, ndâtan pabhuktîriya, apan tan dadi
phala karma bhinukti wwang waneh”.

„Sâjñâ haji pinakanghulun sang pradhâna! singgih ikang kar-
mâhala, mwang ahayu phalanya tan wë nang ikâ bhinukti ning
wwang len, ya tan winehakën de sang maphala karma ya, sa-
nghulun padârtha umunyakëna ng karma ri haji; tarimanta ra-
hadyan sanghulun sapradhâna (bapa)⁷, kënoh ikâ pakṣanta, yeku
tyâga ngaranya, ikang wwang winehakën swarganya, ndâtan sang
brâhmaṇa swarga nikâ.”

„Nghulun pwa pakṣa kṣatriya, tâtar yogya nghulun tumarimâ
ring kadi kita.”

„Sâjñâ haji! Pinakanghulun si Basumân ngaranu mami. Yan yogya
rahadyan sanghulun tumarimâ ng dâna⁸!

Krîṇiṣwaitâms⁹ trṇakenâpi râjan¹⁰. Tan apa rahadyan
sanghulun manumbasa swarga, panumbasa¹¹ rahadyan dukut lêpas
sapunggël, maran punya ngaranya.

¹ Mahâbh. I, 3577: Aham Yayâtir Nahuṣasya putraḥ.

² Haec verba in A. desunt.

³ De HSS. puruhuta.

⁴ A. muhaha, B. D. F. G. H. muwaha, E. mâwaha.

⁵ A. D. anëmwang, B. E. F. G. H. amwang.

⁶ A. nang, B. D. E. F. G. H. ning.

⁷ Bapa in A. B. deest.

⁸ A. F. H. dâna, B. dhâna, D. dhana, E. danâ. G. dana.

⁹ De HSS. trîṇiṣwetan.

¹⁰ Mahâbh. I, 3666.

¹¹ A. manumbasa, B. D. E. F. G. H. panumbasa.

„Sang Basumân bapa! mithyâwiku ngaran ira ¹, mēnggēp mamēlēng tan tuhu, apan alpawastu panukunya, tatan yuktīkang ulah ikâ, tēkwān tapwan hana sira mahâpuruṣa ngaranya makoliḥ ikâ.”

„Sâjnâ haji! pinakanghulun si Āiwi ngaran mami. Dou inghulun putrapotrakân pagawe çubhakarma, pagēha ning kawitan ing swargaloka, uâ donya.”

„Sanghulun dohitra ² sadâkâla magawe dharma. Apa ta matang yak ³ tibâ? Mapagēha pwa kiteng swargaloka, apan hana yaça rahadyan sanghulun, ngkâneng manusyaloka, inucap de ning rât kabeh.”

Nâhan ta ling mahârâja Yayâti maugucap lâwan putu nira. Datēng ta ng dewadûta mangilyakēn ratha, hawana mahârâja Yayâti mareng swargaloka, lima kweh nikang ratha, matunggalana sang manunggangi ratha, kapwâmukti phala ning gawe nikang ⁴ rât kabeh, apan anglayang ikang ratha kalima, udan ratha sang Āiwi lēwih dērēsnya, manghadēpakēn ⁵ lēwih ikang dharma ginawe kalingan ikâ.”

XII.

Nâhan carita bhagawân Waiçampâyana. Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah, (ling nira) ⁶:

„Ikaug Pûruwangça kaharēp ni nghulun wistârâkna de mpungku macarita.”

Sumahur sang Waiçampâyana, ling nira:

„Ato jâtas tu Yâdawaḥ. Ikâ sang Yadu anak matuha. Sira ta mawēka sang Yadukula, ikang sinaungguh watēk Yadu.

Turwaçor ⁷ Yawanâḥ smṛtâḥ ⁸. Kunēng wēka sang Turwaçu yekâ watēk Yawana ngaranya. Druhyoḥ sutâs tu wai bhojâ ⁹. Kunang wēka sang Druhyu watēk Bhoja ngaranya. Anos tu mlecchajâtayâḥ ¹⁰. Kunang wēka sang Anu mlecchajâti tēma-

¹ A. G. nya, B. D. E. F. H. ira.

² A. duhiyatra, B. D. E. F. G. H. duhitra.

³ A. F. yat, B. D. E. H. yan, G. ya.

⁴ A. ning, B. rika, D. E. F. G. H. nikang.

⁵ A. mangkadēmakēn, B. E. G. mangadēpakēn, D. F. H. manghadēp°.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ De HSS. Turwuso (A. B.), Turwusoḥ (D. E. F. H.), G. om.

⁸ Mahâbh. I, 3533.

⁹ De HSS. Druhyuç ca suto bhojâḥ.

¹⁰ De HSS. Anuç ca mlecchajeyjâtâḥ.

hanya. Muwah ¹ sang Pâru ucapen wêka nira. Sang Pâru makastrî sang Koçalyâ, pinakânak nira sang Janamejaya, kadi nâma haji. Sang Janamejaya sira ta magawe yajña wiçwajit, pintiga lumakwakên yajña, kamênâ nirânusupeng alas. Sira ta makastrî sang Anautâ, wêka Magadha, makânak nira sang Praciwân ta, sang umalahakên ikang deça wetan kabeh. Sira ta makastrî sang Açwatî, pinakânak nira sang Sampâyanî ². Sang Sampâyanî makastrî sang Parudhwanî, sang Warânggî ngaran ira waneh pinakânak nira sang Garhaspati. Sang Garhaspati makastrî sang Bhânumatî, anak sang Kartawîrya. Mânak sirâ sang Sarwabhomâ. Sang Sarwabhomâ makastrî sang Sarwajunânî, anak sang Prasenajit ³, pinakânak nira ta sang Ayutanâyî ⁴, matang yan sang Ayutanâyî ngaran ira, magawe puruṣawedhana sâyuta sira.

Puruṣawedhanas tanayam iti. Matang yan Ayutanâyî, sang Ayutanâyî makastrî sang Campâ, pinakânak nira sang Hrdhwa ⁵. Sang Hrdhwa makastrî sang Dhwanâ, anak sang Augga, pinakânak nira ta sang Rkṣa. (Sang Rkṣa) ⁶ makastrî sang Jwâlâ, anak sang Takṣaka, pinakânak nira ta sang Matinara ⁷. Sang Matinara magawe tapa ri pinggir ing nadî, rwawêlas tahun lawas nira, inunggahan ira (ta sira ⁸) de sang hyang Saraswatînadî, pinakânak nira ta sang Trasnu. (Sang Trasnu ⁹) makastrî sang Kalinggî, pinakânak nira ta sang Îlina. (Sang Îlina ¹⁰) makastrî sang Upadânawî, pinakânak nira ta sang Duçwanta. Sang Duçwanta makastrî sang Çakuntalâ, makânak nira ta sang Bharata. Sang Bharata makastrî sang Watsâ, makânak nira ta sang Suhotra. Sang Suhotra makastrî sang Sawarnâ, anak sang Ikṣwâkukula, pinakânak nira ta sang Hastî, sang guma-way ikang kaḍatwan, matang yan ing Hâstinapura ngaranya. Sang Hastî makastrî sang Yaçodharî, anak sang Trigarta, pinakânak nira ¹¹ ta sang Wikunṭhana ¹², makastrî sang Sudewî, anak

¹ A. add. sira.

² A. Sampiyani, B. G. Sampayani, D. E. F. H. Sampâyanî.

³ A. Prasenât, B. D. E. F. G. H. Prasenajit.

⁴ A. E. Hayutanayi, B. D. F. G. H. Hayutanaya.

⁵ A. Rḍwa, B. G. Hrdwa, D. E. F. H. Hrdhwa.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. B. Mahinara, D. F. G. H. Matinara, E. Patinara.

⁸ Haec verba in A. desunt.

⁹ Haec verba in A. desunt.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

¹¹ A. D. ira, B. E. F. G. nira, H. om.

¹² A. Wiçuñcana, B. D. E. F. Wicuñcana, G. Wikuñjana, H. om.

sang Darçana ¹, mânak ri sang Ajamîdha. Sang Ajamîdha ta sira makastrî pintiga, ngaranya: sang Ailâ, sang Dhûminî, sang Keçinî, anak ing ratu sira katêlu. Anak nira sang Dhûminî sang Dhûmrâkşa, makastrî sang Wimalâ, pinakânak nira ta sang Sambarana ². (Sang Sambarana ³) makastrî sang Tapatî, anak sang hyang Âditya, pinakânak nira ta sang Kuru, sang gumawe ikang tégâl Kuruksetra. Sira ta hetu sang Korawawângça hana mangke. Sang Kuru makastrî sang Yamadhî, pinakânak nira ta sang Parîkshit, samanâma lâwan kaki rahadyan sanghulun, makastrî sang Udayinî, makânak sang Suyaçâ. Sang Suyaçâ makânakbi sang Suyaçinî, pinakânak nira ta sang Bhîmasena. Sang Bhîmasena makastrî sang Kumârî, pinakânak nira ta sang Pratîpa. (Sang Pratîpa ⁴) makastrî sang Sunandâ, pinakânak nira ta sang Çântanu, makastrî sang Ganggâ, pinakânak nira ta sang Dewabrata, sang Bhîsma ngaran ira waneh. Muwah kaping rwa ning strî nira sang Çântanu sang Sayojanagandhî, sang pinakebu bhagawân Byâsa ngûni. Sira ta punah kanyânugraha bhagawân Parâçara. Sira mahârâja Çântanu ngaran ira, sira ta sinomah sang Bhîsma lâwan sang Sayojanagandhî. Makurên ta sang Sayojanagandhî mwan sang Çântanu. Pirang warşa kunang lawas nirâtêmu tangan, pinakânak nira ta sang Citrânggada mwan Citrawîrya. Sang Citrânggada makastrî sang Ambikâ, sang Citrawîrya makastrî sang Ambalikâ ⁵. Pêjah ta sira tanpânak, kinon ta bhagawân Byâsa magawe putrotpâdana ri sang bini haji kalih, yatanyan tan pégata ng Duçwantawangça. Amituhu ta sira magawe putrotpâdana ri sang strî walu-walu kalih, pinakânak nira ri sang Ambikâ sang Dhṛtarâstra, ri sang Ambalikâ mijil sang Pându. Sang Widura makebu anak ning mantri patih. Sang Dhṛtarâstra makastrî sang Gandhârî, makânak sang Korawakula. Sang Pându makânak sang Pâṇḍawakula. Sang Arjuna sira magawe wangça, pinakastrî nira sang Suprabhâ, ari bhatâra Kṛṣṇa. Anak sang Suprabhâ sang Abhimanyu. Sang Abhimanyu mastri ri sang Uttari, pinakânak nira sang Parîkshit, makastrî sang Mâdrâ. Sira ta makânak rahadyan sanghulun. Matang yan Poru ngaran sang nâtha, apan wêka Pûru."

Mojar mahârâja Janamejaya: "Waluyana ta carita mpungku ngûni, wistârâkna kacaritan mahârâja Çântanu!"

¹ A. Damana, B. Dargana, D. E. F. G. H. Darçana.

² A. G. Sambharana, B. D. E. F. H. Sambarana.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ Haec verba in A. desunt.

⁵ A. B. D. E. F. G. H. Ambelikâ.

„Ndyā ta nihan“, mojar bhagawān Waiçampāyana, ling nira:

„Hana sira ratu sang Mahābhīma ngaran ira, ratu sūryawangça. Sira ta magawe açwamedhayajna sahasra, lâwan rājasūya sātus; phala ning yajna nira mulih sireng swargaloka. Pira kunang lawas ni-reng swarga, manangkil ta sire bhatāra Brahmā mwan sang dewatā kabeh pađa manangkil. Milu ta dewi Ganggā manangkil. Kahadang pwa tapih nira kasingkab de ning hangin. Tumungkul sahana ni ¹ sang dewatā haneriyā tan ahyun tuminghala. Kunang sang Mahābhīma sira tuminghal ². Agělēng ta bhatāra Brahmā mulati sira. Çināpa nira ta mangjanmā ³ mānuṣa, makastri sang Ganggā, apan tanyogya prawṛtti ning dewatā mangkana. Manastāpa dewi Ganggā, an këna çāpa de bhatāra Brahmā. Tumurun ta dewi Ganggā sangkeng swarga. Kawit kapanggih sang Aṣṭabasu de nira, këna çāpa de bhagawān Wasiṣṭha, niṣṭarūpa hilang kadewatan ira. Matakwan ta dewi Ganggā, ling nira:

„Kamu hyang Aṣṭabasu, kadi prihati ⁴ gatinta. Aparan laranta rūksāwayawa?“

Pađa sumahur sang Aṣṭabasu hetu ning lara, ling nira ⁵:

„Hana sira ṛṣi Wasiṣṭha ngaran ira. Sira ta makalēmbu i sang Nandinī. Inalap mami tekang lēmbu. Agělēng ta sira, çumāpa nghulun dadya mānuṣa.“

Mangkana ling sang Aṣṭabasu. Muwah mojar dewi Ganggā:

„Sang Mahābhīma çināpa ⁶ bhatāra Brahmā mangjanmā mānuṣya, kängkēn putra de mahārāja Pratīpa ⁷ sira. Sira makastri ⁸ kami dlāha. Yan kita këna çāpa dadi mānuṣa sang Aṣṭabasu, t'asyasih t'angjanmā ⁹ kita ri kami, marapwan tan alawas dadi janma. Kunang deya ning upāya mami, asing ¹⁰ solah ni nghulun tan pihē-rana de ning swāmi. Yapwan pinihēranya, ngkana tāku tuminggalakna mulih nghulun mareng swarga, apan paminta ni ngwang anta çāpa ¹¹ ri bhatāra, tēlas ing maputra wwalung siki ¹² muliheng swarga.“

¹ A. D. E. ning, F. H. ni, G. om.

² A. tuminghali, D. E. F. G. H. tuminghal.

³ A. majanmā, D. E. F. H. mangjanmā, G. mangjanma.

⁴ A. E. prihatin, D. F. G. H. prihati.

⁵ Haec verba in A. et G. desunt.

⁶ A. sināpa, D. E. F. çināpa, G. çinapa, H. om.

⁷ A. E. F. G. Pratīpa, D. H. Pratīpa.

⁸ A. G. makastri, D. F. H. makastri, E. mâkastri.

⁹ A. E. G. tangjanma, D. tângjanmā, E. H. tângjanma.

¹⁰ A. asi, D. âsing, E. F. H. asing, G. hasing.

¹¹ A. çapa, D. E. F. çāpa, G. sapa, H. om.

¹² A. G. H. çiki, D. E. F. siki.

Mojar sang Aṣṭabasu: „Rahayu yan mangkana, nghulun mangjanmâ ri kita ike sânak mami wwalung ¹ siki. Kunang deyanta, hilyakna janma mami yan mahu mêtû, abalangkneng Ganggâ, yatanyan tau alawasa nghulun mangjanmâ. Kunang sang Prabhâta malawas angjanma, apan agöng dosanya sangkeng dosa mami.”

Mangkana ² ling ning sânak ira ikang pitung siki. Mangkana dewî Ganggâ sirâmituhu pawêkas sang Aṣṭabasu. Pira kunang wistâra ning kâlanya ³, tucapa ta mahârâja Pratîpa, sang ratu ri Hastinâpura. Sira ta magawe tapa ri tîra ning Ganggâ majalagamana sira. Makêm sira sore, ring prabhâtakâla mëntas, muwah-muwah sira mangkana. Nângkên soma sira nirâhâra ⁴. Datêng ta dewî Ganggâ, mangisapu ri putu sumântwa ri sang prabhu, ling nira:

„He Kuruçreṣṭha, mahârâja Pratîpa! Nghulun hyang ning nadî, kâkarṣaṇa ⁵ de ning bratanta. Moghangkw ahyun i kita, matang yan kami datêng mangke, sumewâ haji don i nghulun.”

„Dewî Ganggâtyanta dibya ning rūpanta. Suṣṭhuḥ locanam âkr̥ti. Salwir ing konëng-onëng hane çarîrantâwayawanta kabeh. Anghing ndâtan panuwuhakên râga ni nghulun. Kadi panon ing bapa ring anak, mangkana manahku tumon ⁶ ri kita, tẽkwan ikang dakṣiṇoru, unggwan ing anak makisapwan tatwa uikâ ring bapanya. Kunang ikang bâmoru pupu kiwân, ya nggwan ing strî makisapwan ing lakinya. Tëngën pwa yonggwanta, matang yan ⁷ mantwa ni nghulun kita, yan pânak mami dlâha.”

Mangkana ling mahârâja Pratîpa. Antarlîna ⁸ ta dewî Ganggâ. Huwus mahârâja Pratîpa magawe tapa, mulih ta sira ring kaḍatwan. Amëtëng ta strî nira sang Sunandâ ngaran ira. Mangjanma ta sang Mahâbhîma ri sira, sang çiuâpa de bhaṭâra Brahmâ ngûni. Çântasya jajne santânaḥ ⁹. Sëdëng çânta pwa sang prabhu, makânak i sira, inaranan ta sang Çântanu, litu hayu paripûrṇa, tan hana kakurang nireng lakṣaṇa, sarwâstrakuçala, wihikan ing sarwâyudha. Têka pwa ng kayowanan ira, inabhiseka ta sira ratu,

¹ A. E. F. H. walung, D. G. wwalung.

² A. mangke, D. E. F. G. H. mangkana.

³ A. E. G. kala, D. F. H. kâla.

⁴ A. F. H. nirabâra, D. E. G. nirahara.

⁵ A. E. F. G. H. kakarṣaṇa, D. kakârṣana.

⁶ A. tumona, D. E. F. G. H. tumon.

⁷ A. ya, D. E. F. G. H. yan.

⁸ A. antarlina, D. antarlîna, E. antarlinâ, F. antarlîpa, G. lina, H. antarlîna.

⁹ De HSS. çantasya jajñe çantanah. Vgl. Mah. I, 3882.

sumilih i karakṣakan ing rât. Mahârâja Pratîpa lumaku wanawâsa sira.

Tucapa ¹ ta mahârâja Çantanu, sira ta mṛgayâçîla, ² maburu-buru ry alas nira ri pinggir ing Ganggânadî, tinût nira mingruhur, ekâkî, tunggal-tunggal sira tan parowang; adoh ulih nira lumaku, kapanggih ta dewî Ganggâ, diwyâbharanabhûṣitâm ³, sangkep ing bhûṣana, sâksât sang hyang Çrî manurun. Kapûhan ta sang Çantanu, tumon dewî Ganggâ. Mojar ta sira:

„Ibu sang ahayu, sang konang-onang jaghananta, sang ⁴ paripûṇa gêmuh ing stanadwayanta! Aparan ta karowanganta? Sangapa makaputrî kita? Apa kâryanta kapanggih irikang Ganggânadîtîra? Nghulun mogha kâma tâbra mahyun iri kita.”

Sumahur dewî Ganggâ: „Nghulun tinañân çrî mahârâja Çantanu, sugyan kita tan wruh iry aku mangke: nghulun Jâhnawî ngaranku, sumanggrahâ ⁵ ri naranâtha don mami. Bapantâhyun sira mamantwa rikâna ling nire nghulun, ngûni ri kâla nirân pagawe tapa ri târa ni nghulun. Ya ta dumeh ni ngwang anurun mara ngke, akurêna lâwan kita nghulun. Kunêng samayangku lâwan kita, haywa ta nghulun winch ujar tanyogya mwang tan uhutaneng sarwakârya. Yapwan sinêngkëran ing çabda tan panût sakahyuna ni nghulun, niyata tinggalaknangku kita”.

Mangkana ling sang Ganggâ. Mulih ta mahârâja Çantanu saha dewî Ganggâ, winawa nira mañjing i dalem kadatwan. Akurên ta sira. Samwatsarân gatân māsân ⁶. Kalunghâ tang lek lâwan tahun, tan kawruhan wilang nikâ, makanimitta ug suka nira, de mahârâja silih-asih mwang dewî Ganggâ, warëg ing sanggama, mangjanma ta sang Aṣṭabasu ri sira, nângkên tahun sira mânak, ndâtan iningu nira, inabalangakên ira ring lwah juga, pitu kweh sang Aṣṭabasu huwus mangjanma ri sira, sang Dhara, sang Dhruwa, sang Soma, sang Âpah, sang Anila, sang Nala, sang Pratyangga. Nâhan tang Aṣṭabasujanma têlas binuñcaug ing lwah nângkên tahun, hënti ning rare pitu tinibakên ing Ganggânadî, mangjanma ⁷ ta

¹ A. hucapa, D. E. F. G. H. tucapa.

² Mah. I, 3888: babhûwa mṛgayâçîla.

³ Mah. I, 3891.

⁴ A. om. D. E. F. G. H. sang.

⁵ A. sumanggaha, D. E. F. G. H. sumanggraha, E. sumanggrahâ.

⁶ Vgl. Mah. I, 3906: sambatsarân rtûn māsân bubudhe na bahûn gatân.

⁷ A. F. majanma, D. E. G. H. mangjanma.

sang Prabhâta, wungsu sang Aṣṭabasu. Mojar ta mahârâja Çântanu ri sang Ganggâ:

„Sang Ganggâ! Akweh dahat anakta, tinibâkên ing lwah juga kabeh. Mahâpâpa tēmen prawṛttinta. T ahuwusa nike ulahta, māmâtî rare!“

Mangkana ling mahârâja Çântanu. Sumahur dewî Ganggâ:

„Yat samayaṃ kṛtaṃ rājñâ ¹. Hana ta samaya mami ngūni lāwan mahârâja Çântanu, tan uhutana kami ring sarwabyâpâra. Mohut pwa kita mangko, aryakna mangko. Kunang hetungkw anghabalangkên ikang ² rare, nihan prastâwanya, ndak pacaritâkên kita mangke: Hana sang Aṣṭabasu ngaran ira, dewatânak sang hyang Dharma, patunggalan i ngaran ira: (sang Dhara ³), sang Dhruwa, sang Soma, sang Âpah, sang Anila, (sang Anala ⁴), sang Pratyangça, sang Prabhâta. Sira makastri sang Dyoh. Hana ta sira ṛṣi mahâçakti, bhagawân Wasiṣṭha ngaran ira. Sira ta madṛwya lēmbu sang Nandinî ngaranya, suruhan ira sangke sang hyang Îçwara. Kâtiçaya ⁵ nikang lēmbu amētṛwakên sakaharēp; yan hana wwang anginum susunya, sthira ⁶ yauwana, tan kēneng tuha, sahasra daça jîwanti ⁷. Hinga ning hurip ing anginum susunya sapuluh iwu tahun. Ya tikâ kahyun sang Dyoh. Mojar ta sire sang Prabhâta:

„He swâmî, t asyasih ta kita ri kami! Alap lēmbu sang ṛṣi Wasiṣṭha! Pakênanya de ni nghulun, hana mitra mami ring manuṣaloka, rājaputri anak mahârâja Uçînara ⁸, sang Jîwatî ngaran ira. Ya ta paweha ni nghulun manginum susunya ⁹, narapwan tan katêkâna jarâ, maran apagēh dengkw amitra (lāwan) ¹⁰ rasikâ.“

Mangkana ling sang Dyoh, sangke sih nira mapriyâ, lumâmpah ta sang Prabhâta sumyang i wwang sânaknya kabeh, inalap nira tang Nandinî. Wruh pwa bhagawân Wasiṣṭha, çinâpa ¹¹ nira sang Aṣṭabasu, mangjanmâ ring manuṣa, apan tan solah ning dewatâ

¹ Vgl. Mah. I, 3912: Yathâ sa samayaḥ kṛtaḥ.

² A. ika, D. E. F. G. H. ikang.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ Haec verba in D. desunt. G. Nala.

⁵ A. çatiça, D. H. kâtiçaya, E. çâtiçaya, F. G. katiçaya.

⁶ A. swira, D. H. sthira, E. F. G. sthira.

⁷ Vgl. Mah. I, 3938: Daçawarṣasahasrâṇi sa jîwet sthirayauwanah.

⁸ De HSS. Huçinara. Vgl. Mah. I, 3941.

⁹ A. sunya, D. F. G. susu, E. susû, H. susunya.

¹⁰ Lāwan in A. deest.

¹¹ A. sinapa, D. G. çinâpa, E. F. sinâpa, H. om.

solah nira. Mapinta-kasih ta sira tan malawasa dadi manuşya. Mojar ta bhagawân Wasistha :

„Kita pitung siki tan malawasa janmanta, apan tan mukya ning doşa. Kunang ikâ sang Prabhâta, yeku mukyanya, apan tumûtakên ujar ni strînya strîbhogan warjayiṣyati ¹. Tatan pastri dlâha magêhakna dharma sang watêk Kuru, gumawayakna sakahyun sang bapa”.

Mangkana ling sang Wasistha. Ri huwus sang Aṣṭabasu mulih ring swarga, tumurun ta sang Prabhâta mangjanma. Yeki winêtêngakên i nghulun mangke. Kunang ring hêlêm yan mijil, tan ilu ya hinilyakênku ring banu, gumawayakna kahyunta dlâha.”

Mangkana ling dewi Ganggâ. Antarlîna ta sira, mulih mareng nadi Ganggâ muwah. Kawêkas ta mahârâja Çantanu prihati ri patinggal dewi Ganggâ, tan wring deya nira kângên ing dewi nira. Mulih ta sireng kadatwan, tathâpi tan lupa de nira rumakşa ikang rât. Swastha ta ng bhuwana de nira, kapwâtutur i dharmanya sowang-sowang. Śaṭ tringçat hi na sanggamah. Tigang puluh nêman tahun lawas nira tan pastri, kewala gumawayakên karâkşan ing jagat juga sira. Muwah ta sirâburu-buru ring alas, tēpi nikang Jâhnawî. Katon tekang Ganggâ kşaya toyanya, alit hilînya ta kadi göngnyeng lagi. Sandeha ta manah nira, tinût nira ta hulu nikang lwah. Katon ikang rare mangadêg i têngah ning lwah, sahadhanunya mwanng cara kumambang ing wai ², subaddhâpagêh kadi dinawuhan. Ya dumeh ikang Ganggâ tan adêrês hilînya. Kawêngan tâmbêk nira mulat. Kşana hilang tang rare, parêng hilang mwanng warayangnya tēka ning langkap ikâ. Kamatênggêngên ta mahârâja Çantanu, mingêtakên wêkas ning rare. Tadanantara datêng ta dewi Ganggâ tumuntuni putra nira, mâjar i mahârâja Çantanu :

„He mahâprabho, kita mahârâja Çantanu ! Iking ³ rare mangabhyâsa dhanurwedacâstra, anakta lawan nghulun iki, ikang hane dalêm wêtêngku ngûni, nduk sêdêng tuminggalakên kita, si Dewabrata ngaranya de ni nghulun, atyanta prajñâ nikâ, winêh ni nghulun mangajya wedacâstra ri bhagawân Wasistha. Têlas tama ikang caturweda denya, sahopâdhyâyanya kabeh. Têlasnya mangaji ta ya dhanurdharacâstra ri bhagawân Râma Paraçu. Ya tikâ tēlas kabhyâ-

¹ De HSS. strîbhogan yajagamyati. Mah. I, 3959.

² A. E. F. G. we, D. H. wai.

³ A. iki, D. E. F. H. iking, G. hiking.

sanya. Ike magawe kahērētan ikaug lwah. Wîram putram grhâṇemam! ¹ Tâlap! T ulihakēn i kaḍatwan!//

Mangkana ling dewî Ganggâ; suka tâmbēk mahârâja Çântanu. Inalap nira ta sang Dewabrata, mulih ta sireng kaḍatwan, mājara-kēn ikaug Dewabrata ring rât kabeh, an prasiddhânak nira lâwan dewî Ganggâ. Patang tahun lawas sang Dewabrata tamolah i sira bapa. Atyanta sih çrî mahârâja maputra ri sira. Kathancana mamēng-amēng ta mahârâja Çântanu mareng Yamunâ. Mangrēngö wrtta ning jana yan hana ² gandha sugaudha, kady ambö ning sari ning çatapra katawan de ning mâruta, atyantottama ³ wanginya, sumök sumâr tēke hati. Sadatēng nireng Yamunâ, tuhu ling nikang mawarah ri sira. Tinût nira sangka nikang wangi. Kapanggih ta sang Sayojanagandhî de nira. Sira ta makagandha mangkana. Atēhēr paripûrṇa hayu ni rūpa nira. Sarâga ta mahârâja Çântanu tumon i sira. Mahyun ta sira ri sang Sugandhinî. Tinañan ta sira de mahârâja, mâjar ta sira yan Daçabalakanyâ, wēka sang Daçapati. Tumuluy sira mare sang Daçabala, ratu ning Diwara sira, sâdhya sang prabhu ri Hâstina, mamēlya ring rajata ⁴ mwang kâncana ratna sira. Ya ta panumbasan ire sang Gandhawatî hidēp nira. Mojar ta sang Daçapati ri haji:

„Sâjñâ çrî mahârâja! Tan mäs maṇi ⁵ kaharēp i nghulun panumbasa sang nâtha. Kunang yan sang prabhu mahyun ⁶ i nghulun, kasatyan rahadyan sanghulun panumbasa haji, ndi ta ling patik haji ri sang ahulun sang Gandhawatî sira ta dharmapatnya de sang nâtha, anaknya sumiliha karatun haji ring dlâha. Kunēng (anak haji) ⁷ sang Dewabrata tan sumiliha sira ring kaḍatwan, sanistanyan prasiddhânak atuhâ, yan ⁸ manggâ mahârâja mangkana, wehakna ni nghulun ⁹ ri haji sang Gandhawatî.”

Mangkana ling sang Daçabala. Glâna ta mahârâja Çântanu de ning ujar sang Daçapati, apan prasiddha kasih nira ri sang Dewabrata. Inabhimata nira sang Dewabrata sumiliha ng kaḍatwan ira, tâtan

¹ Cf. Mah. I, 4005: putram wîram grhâṇ naya; 4001: grhâṇemam.

² A. ha, D. F. G. H. hana, E. hanâ.

³ A. E. atyankottama, D. G. atyantotama, F. atyantottama, H. om.

⁴ A. rata, D. râjata, E. rajâta, F. G. rajata, H. om.

⁵ A. mani, D. F. G. maṇi, E. maṇik, H. om.

⁶ A. mayun, D. E. F. G. mahyun, H. om.

⁷ Haec verba in A desunt.

⁸ A. yâ, D. E. F. G. yan, H. om.

⁹ A. nghulu, D. E. F. G. nghulun, H. om.

angga sang Daçabalânak nira tukunën ing apeni ratnakâncana. Mulih ta mahârâja, ndân tâbra hyun ire sang Gandhawatî. Tau hana hyun ireng ¹ strî len, tar këneug pangan turû ² sira, mâri tuhagaña ring dharma sira, akingking wet ni lara nira. Wruh pwa sang Dewabrata ri kâraña nirân ³ prihati, lumampah ta sireniring de ning mantri mare sang Daçapati, amalakwi sang Gandhawatî warangën ira lâwan sira bapa, atêhër pinakadharmapatnya sang nâtha. Kunëng çabda sang Daçabala, madëg kadi ngûni. Mojar ta sang Dewabrata:

„Satyañ wâdam hi te putram. Ike çabda ni nghulun, sang Daçabala, tuhu-tuhu tan ujar ing lënok. Anak sang Gandhawatî juga ratwa, nghulun tan ratwa!“ ⁴

Sumahur sang Daçapati: „Rahayu yan mangkana, yan tuhu-tuhu kita tan ratwa, ndan anakta hëlëm ratwa kahyunta, sang Dewabrata!“

Mojar sang Dewabrata muwah: „Sang Daçabala! Pratijnâ mami rëngönta: tan ikang kaðatwan juga tinggalakna ni nghulun, ikang wişaya strî tinggalakna ya. Brahmacyâdya me mûlam ⁵. Mangke tambayan i nghulun brahmacya. Putrakârya bha-wişıyati. Ikang kabrahmacaryan ⁶ ginawayakën. Ring apen tâku dumadyaknâng anak?“

An-mangkana ling sang Dewabrata, karëngö dewatâçabda de sang Dewabrata: Bhîşmo'yañ nigrahañ çruwân. Ling ning dewatâ: „Bhîşma ngaranya katakut nikang ksatriya ikang pratijnâ, apen tan hana ksatriyâtinggala kaðatwan.“

Mangkana ling ning dewaçabda, matang yan sang Bhîşma ngaran sang Dewabrata wëkasan. Winehakën ta sang Gandhawatî de sang Daçapati. Mulih ta sang Bhîşma manëmbahi sang bapa, mâjarakën i tēkâ sang Gandhawatî de nira. Suka ta sira bapa ri ðatëng sang Gandhawatî. Kapûhan ta sang bapa de ni kajitendriyan ira. Sangka ri göng ni prabhâwa nira, sih sang bapa ri sira, winehakën ira ta sang hyang aji ⁷ Swacchandamarana, aji wënanğ panghërèt hurip, mwanğ pamangsila kâraña ning enggal paratra. Kunëng pakurën sang

¹ A. G. ire, D. E. F. ireng, H. om.

² A. D. G. turu, E. F. turû, H. om.

³ A. E. niran, D. F. nirân, G. nira.

⁴ A. ratu, D. E. F. G. ratwa.

⁵ Cf. Mah. I, 4060: adyaprabhṛti me dâça brahmacyañ bhawişıyati.

⁶ A. brâhmacyyan, D. F. kabrahmâcaryyan, E. kabrahmâcaryyan, G. kabrahmacaryyan, H. om.

⁷ A. haji, D. F. G. hyang aji, E. hyang haji, H. om.

Āntanu lāwan sang Gandhawatī, mânak ta sira jalu rwang siki, atyanta ring paripūrṇa. Sang Citrāṅgada ngaran sang matuha ¹. Kunéng ari nira sang Citrawīrya ngaran ira. Sédéng yowana sang Citrāṅgada ² Citrawīrya, katékān ta mahārāja Āntanu maraṇa, mulih ta sireng swarga muwah. Rinutwakēn ta sang Citrāṅgada de sang Bhīṣma. Satyawatyā mate sthitah ³. Mituhu pakon sang Gandhawatī. Prihati ta sang Bhīṣma ry ari nira turung mastrī salah-siki. Dinon ira tang ratu sāmanta kabeh, sakawaça de nira bapa ngūni. Angulati ta sira rājaputrī sayogya pakastrī ny ari nira kālīh. Hana ta ⁴ mahārāja Kācīpati ngaran ira, mânak ⁵ kanyā tēlung siki. Ngaran ing putrī: sang Ambā, sang Ambikā, sang Ambalikā, paripūrṇa ring hayu. Apsary upamāḥ ⁶. Kadi widyādhari rūpanya. Ya ta sinwayambarākēn karēngō ring purāntara. Milu ta sang Dewabrata ring swayambara (makoliha ning ari nira kālīh mapakēna striya uira ikang kanyābhiprāya nira. Datēng ta sireng Wāraṇāwatī, kaḍatwan mahārāja Kācīpati. Kapanggih ta narapatimaṇḍala, papupulan ing ratu sāmanta, sang milu ring swayambara) ⁷. Abhrā sinang tang sabhā de ning koparēnggān sang kanyā tēlung siki. Mojar ta sang Dewabrata ri sang ratu sira kabeh:

“Ai bhūmipāla kita sahana ning ratu milu ring swayambara! Ikang kanyā wiwāhan de ning wwang kadi kita prabhu. Pilih lwir ning mās maṇi rājayogya, lwir ning kaçaktin kunang, yan dadi harsa wiwāha, tinarimākēn sahawidhiwidhāna, dadi swayambara mārganya waneh. Pramādād amṛtamatuḥ. Hana ulih ing angalap sangkeng walātkāra. Dehakṣi dharmawādinah. Ikang wiwāha ulih ning walātkāra, ya tikā lwih ri sakweh ning wiwāha yan ing prabhu, lwih pwa ya gawayakna nghulun maugke ikang walātkāra, matang yan alapēn i nghulun ikang kanyā tigang siki. Asing krodha ya ta lāwana mami mapranga! Yatnā ta kita kabeh! Tumekākna kaharēpta!”

Mangkana ling sang Dewabrata. Inalap nira ikang kanyā tigang siki, inēnah nireng ratha ikang kanyā. Lunghā ta sira sakeng sabhā-

¹ A. matuwa, D. F. G. H. matuha, E. matuhwā.

² Hoc verbum in A. deest.

³ De HSS. satyawādi mata sthitah. Mah. I, 4071.

⁴ Hoc verbum in A. deest.

⁵ A. E. G. manak, D. F. mânak, H. om.

⁶ Mah. I, 4083: kanyās tisro' psaropamāḥ.

⁷ Haec verba in A. desunt.

maṇḍala. Masö tang ratu kabeh kapwa sumambut sanjatanya. Hana ta sang ratu ring Andyakapura, (sang Maṇḍara) 'pati ngaranya. Ikâ ta pinakâdinya tumututi sang Dewabrata. Paḍa wâni nireng palagan. Makweh lwir ikang sanjata: hana gadâ muçala, cakra, tomara. Ibêk pêpêt ikang âkâça(deça) ² de ning warayangnya. Ndatan pangêne salah-siki ning astranya, apan tinulak tinanggul ri warayang sang Dewabrata. Sira ³ amanahakên sarwâstranipunâ, tau hana wênang tumahên i çakti nira. Kâṇḍëg ta ya lakunya mâri sâhasa ri sang Dewabrata, linûd nira pinanah ring diwyâstra. Mangkin kanglihan manah nira. Kunang sang Maṇḍarapati krodha manah nira, salahâsa kâlapan rarânâma sang Ambâ, apan kahyun ira ngûni. Masö ta sang Maṇḍarapati umudani sarwâstra. Mamalësi ta sang Dewabrata, Bârunâstra pamanah nira. Pëjah ta kudanya kârun tékeng sârathinya. Kerangan ta sang Maṇḍarapati, tar wênang mapag sang Dewabrata. Tatan kâwara laku nirân makolih kanyâ tëlung siki. Datëng ta sireng Hâstinapura.

Mâjar ta sire sang Gandhawatî ri kawiwâhan sang Citrânggada mwang sang Citrawîrya. Mangrëngö pwa sang Ambâ, yau sira winehakên i sang ari, salah-tunggal pinakaswâmya, yan sang Citrânggada, ⁴ sang Citrawîrya kunang, tan-angga ta sira. Mojar ta sang Ambâ ri sang Dewabrata, ling nira:

„Ai kaka sang Dewabrata! Tan ahyun nghulun tarimâkna ri arinta salah-siki. Don i ⁵ nghulun ngûni kita, malapeking putrî tiga, apan ngûni râma ni pinakanghulun sumungakên i kita juga, nduk ing swayambara.”

Mojar ta sang Dewabrata: „Ibu sang Ambâ! Taha tan nghulun malape kita. Nihan ari ⁶ ni nghulun sang Citrânggada mwang sang Citrawîrya, pametakna mami kanyâ tiga, nghulun adëgakên ratu rasikâ. Nghulun tan wênang mastrî. Sâdhya ni ngwang gumawayakna brata kabrahmacaryan.”

Mojar sang Ambâ: „Kita juga sang Dewabrata pakaswâmya ⁷ ni nghulun tan wanehan!

Hëñëng sang Dewabrata ri twas nira. Mojar sang Gandhawatî:

¹ Haec verba in A. desunt.

² Hoc verbum in A. deest.

³ A. sara, D. E. F. G. H. sira.

⁴ A. add. yang, D. E. F. G. H. om.

⁵ A. dening, D. E. F. G. H. don i.

⁶ A. tari, D. E. F. hari, G. âri, H. om.

⁷ A. E. makaswâmiha, D. F. H. pakaswâmiha, G. pakaswamiha.

"Tanaya mami sang Dewabrata! Tâlap bapa sang kanyâ t asyasih dahat ikâ!

Sumahur sang Dewabrata: "Ibu tan ahyun rânak rahadyan sanghulun, ahyun magêhakna ng satyawacana, ri denyan mujarakên guma-wayâ ng tapa kabrahmacaryan."

(Mangkana ling sang Dewabrata) ¹. Hênêngakna wacana sang Gaudhawatî ri kâlapan ikâ sang Ambâ. Tucapa ta sang Citrânggada mwang sang Citrawîrya. Sang Ambikâ tinarimâkên i sang Citrânggada. Sira inabhiṣeka ratu ri Hâstina. Sang Ambalikâ sinungakên ² i sang Citrawîrya. Ya ta paḍa winarang de sang Dewabrata saha widhiwidhâna parikrama ning pânigraha. Têlas nirâmarang ing sang antên ira, lunghâ ta sang Dewabrata. Lumingsir i buddhi ³ sang Ambâ mahyun i sira. Tumût ta sang Ambâ ri sang Dewabrata. Kepwan ta manah nirân ⁴ tinûtakên de sang Ambâ. Lunghâ lampah sang Dewabrata, lëpas laku nira dûra sangkeng Hâstinapura, mungsî ⁵ patapan bhagawân Râma Paraçu para nira. Malawas ta sirengkana. Pira kunang ikang kâla, tuminggalakên râjya mwang matinggal ing wwang sânak nira kâlih. Kadâcitkâla hana ta sira Gandharwapati, sang Citrânggada ngaran ira. Niyata sirâgêlêng i sang Citrânggada ari sang Dewabrata, makanimitta de nirâmaḍa-haran paḍa Citrânggada. Ya ta hetu ni galak sang Gandharwapatî Citrânggada. Dinon ira ta sang Citrânggada kṣatriya. Tigang wulan lawas nirâprang. Péjah ta sang Citrânggada kṣatriya kawênang de ning Citrânggada widyâdhara.

Tucapa muwah sang Dewabrata, ri hana nireng âçrama sang Râma Paraçu, sinwâgatan ta de sang ṛṣi Bhârgawa:

"Anaku sang Dewabrata! Aparan tekang strî milu ri kita, atyanta litu-hayu ni rūpanya?"

Mâjar ta sang Dewabrata ri sang guru ri nimitta sang Ambâ tumût ri sira. Kârunya tâmbêk bhagawân Râma Bhârgawa rumêngö pawarah sang Dewabrata. Kinon ira ta mâlapa ri sang Ambâ sang Dewabrata. Tan-angga ta sira, ling nira:

"Tan sênggahên langganâguru rânak mpungku ri rahadyan sanghulun, tan ahyun ri kâlapan ing râjaputrî. Kepwan de ning pratijñâ

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. sira winehakên, D. E. F. G. H. sinungakên.

³ A. budi, D. F. G. buddhi, E. H. om.

⁴ A. G. nira, D. F. H. nirân, E. niran.

⁵ A. add. ta, D. E. F. G. H. om.

ngûni kâla nirângucap lâwan sang Daçapati, sinëmbawan de ning dewaçabda sangkeng âkâça."

Këdö ¹ juga maharşi Râma Paraçu kumon makurëna; sangka ri sowe nira mawacana, ndâtan pëgat de nirâçabda, i wëkasan samâ-mijilakën wuwus tan rahayu, umwab hati sang Râma Bhângawa krodha ta sira wëkasan, paða galak nira kâlih. Irikâ ta sira silih-përëp. (Kasoran ta sang rşi Bhângawa, kapërëp) ² daða nira de sang Dewabrata. Ngkâna ta sirân kahënëngan. I wëkasan sirâmijilakën ³ çabda:

"Mangke tambayan i nghulun tan paçisya kşatriya, apan maweh duhkâmingrwân ⁴ pâpani. Laku ta kamung Dewabrata! Milag sangke ⁵ patapangku mangke!"

Lunghâ ta sang Dewabrata. Tinûtakën ta sira de sang Ambâ. Adoh ulih nirân ⁶ lumaku. Irikâ ta sirâmëptang gaḍdewa nira, winatëk nira tekâ hru nira tikşna, ling nira:

"Ai kita ng Ambâ! Haywa kita tumût i nghulun! Laku ⁷ t ulih mare Hâstina! Pamëgil i wwang sânakku, yan maluya ri mahârâja sang pinakarâmantâ kunëng".

Mangkana ling sang Dewabratâwëntang câpa nira saha sanjatâ-ngayati sang Ambâ, sangke pamëdimëdi nira, ndatan tuhu-tuhu ning harëp amâtyanâmbëk nira. Mangkin masö ta sang Ambâ ri sira:

"Sojar ta sira, ai sang Dewabrata! Sabhâgya nghulun matya denta. Erang nghulun maluyeng râma-reṇa, ngûniweh yan maluyeng Hâstinapura. Syapa ngkâna wëgilëngku?"

Saka ri suwe sang Dewabrata mamatëk laras ira, aringëtën ikâ tangan ira, murucut ikanang hru sangke jariji nire têngën. Lari ning sañjata lumëpas, këna ta jaja sang Ambâ ring astra de sang Dewabrata. Pinalaywan ta sang Ambâ de sang Dewabratânëhër amatëk hru nire jaja sang Ambâ. Tiuangisan ira ta sang Ambâ, kaluputan ta sang Dewabrata sirân analahâsa. Inambën ira ta jaja sang Ambâ ring wëdihan, apan tërüs ikang jaja këneng panah. Mâjar sang Dewabrata saha tangis:

¹ A. këdöh, D. E. F. G. H. këdö.

² Haec verba in A. desunt.

³ A. kasoran ta sang Bhânggawa, hamijilakën.

⁴ A. duhkâ pingrwa, D. E. F. duhkâmingrwâ, G. duka mirwa, H. duhkâ-mingrwân.

⁵ A. D. F. H. sangkeng, E. sangke, G. sake.

⁶ A. nirâ, D. F. H. nirân, E. nira, G. niran.

⁷ A. lah, D. E. F. G. H. laku.

„Uđû ibu sang Ambâ! Mapa rehangku mangke denta?”

Mojar sang Ambâ ri sang Dewabrata, ling nira:

„Wuwus ni nghulun pirêngakna de rahadyan sanghulun! Yeki mangke larangku denta, gati ni nghulun umilu ri kita, mangguhakên sih rahadyan sanghulun, ndâtan angga ta ya lunghâ sake ¹ sukunta, dadi tumêmwakên duḥkabhâra. Hana ta pratijñâ mami: kita sang Dewabrata, yan nghulun mangjanmâ ² irikang dlâha, ngkâna tâku malêsâmatyani kita, yan madadyânak çri mahârâja Drupada, ikang anâma Çikandî, tumûti prang ³ sang Pâṇḍawa, makalaga Korawa ⁴ çata.”

Nâhan ta wêkas ing mawuwus pëjah ta sang Ambâ kadi maturû.

Muwah tucapa ta sang Citrawîrya. Sira ta inabhiṣeka ratu ri Hâstina, gumantyan sang Citrânggada. Pira karikâ lawas sang Citrawîrya madëg ratu, makabini haji sang Ambalikâ, katëkân ta sira rogapiḍita ⁵ yakṣâbhîbhûtasanggamaḥ ⁶. Kinawaçakên de ning kadadi ing panakit ikang yakṣa, makasopana de ning jënëk ing sanggama, kasaktan ing strîwiṣaya, makâwasâna busung, ndâtan patulungân lara nira. Mâti ta sira sêdëng yowana. Atyanta duḥka sang Gandhawatî, malara ⁷ sirânangis. Tan ucapakna lara sang Ambalikâ, atîta panangis nira, (tan huningan) ⁸. Ginawe ta ng ⁹ pretatarpana ¹⁰, saha widhiwidhâna, winëh çocângkên tilëm, katëka ri kaparikrama ning çuddha çrâddha.

Pira kunang ikang kâla, yan pira kari warṣanya tan hana sumilih ratu ri Hâstinapura, mâjar ta sang Gandhawatî ri sang Dewabrata:

„Anaku sang Dewabrata! Atyanta lara ni nghulun ri pati nyarinta kâlih pisan, lumûd tanpatinggal putra. Syapa tânuwuhakna santâna haji sang mulih dewatâ, mârğa nikang Kuruwangça tarpëgata? T asyasih tânaku! Iking râjaputrî kâlih yan yogya pakar-mâkna, moliha dharmaswâmî, marapwan makaphalâ ng anak, manulusakna wêka wet haji dewatâ, kapagëha nikâ wangçanta, apan anghing kita santâna nira mangke.”

¹ A. sakeng, D. G. H. sake, E. F. sangke.

² A. E. F. G. H. mangjanma, D. mangjanmâ.

³ A. paprang, D. E. F. G. H. prang.

⁴ A. Korawe, D. E. F. G. H. Korawa.

⁵ A. rogamiḍita, D. °piḍita, E. °pidita, F. °piḍita, G. °piḍita, H. om.

⁶ Cf. Mah. I, 4142: yakṣmapâ samagrhyata.

⁷ A. sara, D. E. F. G. H. malara.

⁸ Haec verba in A. desunt.

⁹ A. ta, D. E. F. G. H. tang.

¹⁰ Cf. Mah. I, 4144: pretakâryâni sarwâni tasya samyag akârayat.

Mangkana ling sang Gandhawatî. Sumahur sang Bhîṣma :

„Ibu! Wihikan nghulun pakon adharma pangutus rahadyan sanghulun. Kunang yan hana pratijnâ ni nghulun gumawayakna ng tapa kabrahmacaryan, ring apa wĕnanganya tan satyawacana? Makanimitta pamalaku râma rahadyan sanghulun ya tumbasan i râma ni nghulun, ikang pratijnâ mangkana ya ta rinakṣa ni nghulun pinahatĕguh. Matang yan tan- angga nghulun ri pakou rahadyan sanghulun, ikang makasthya râjaputrî kalih. Kunang yan mahyun ing dharma gawayakna, yatanyân¹ tan pĕgata ng santâna, kayogyan ikâ pametakna ta brâhmaṇa, magawayakna putrotpâdana. Hana pwekânaknya kadadi de sang brâhmaṇa, yekâ kṣatriyângga mahârâja ngaran ira, ya ta putrîkrta. Kunang kramanya: pânigrâhasya tanaya². Ya ta pâpigrâhana saha-widhikarmâ, tingkah ning wiwâha ubhaya hita hetu. Prasadha pinakaputra don ikang pâpigrâha, irikang bini haji, (kadi krama nikang kanyâ haji)³, ngûni sĕdĕng mati jalunya de sang Râma Paraçu, kawĕkas tan pânak. Irika ta bhagawân Râma Paraçu magawe putrotpâdana. Mânak ta ya wĕkasan, anaknya prasiddha kṣatriyakula, pinakarâkṣaka ning râta, sumilih ratu. Samangkana deya rahadyan sanghulun ri⁴ sang Ambikâ mwan Ambalikâ! Muwah hana carita ni nghulun rĕngwakna waneh, yogya darçana ning magawe dharma rahayu. Ndyâ ta ya :

„Hana sira bhagawân Utathya ngaran ira, kaka bhagawân Wṛhaspati. Sira ta makastri sang Mamatâ. Sĕdĕng amĕtĕng sang Mamatâ, mati ta bhagawân Utathya. Tamolah ta sang Mamatâ mamarâçraya ri bhagawân Wṛhaspati, de ning kâmalolyâtyanta bhagawân Wṛhaspati ri sang Mamatâ, ndâtan angga ta sang Mamatâ. Saka ri swî bhagawân Wṛhaspati, tâtan kawĕnang tinulak, pinakastri nira ta sira. Anântwa tekang rare dalĕm wĕtĕng, apan huwas atuhâbisângucap, mwan anguccârana wedamantra. Amogha mojar sangke jĕro wĕtĕng sang ibu :

„Ayogyas te bhagawanta! Bapa bhagawân Wṛhaspati! amogha satĕka ning retanta, nghulun kasĕsĕkan; sawĕtu ning çukrâtĕmahan dadi rare, tan hana nggwana⁵ ning rwang siki ngke. Bharâtyantas tawa retah. Atyanta bhâra ning retanta.”

¹ A. yatanyâ, D. F. H. yatanyân, E. yatanya, G. yatanyan.

² Mah. I, 4177.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ A. ra, D. E. F. G. H. ri.

⁵ A. E. F. H. nggwana, D. G. nggwan.

Mangkana ling ning raray ing dalëm wëtëng. Atêhër tumulak reta bhagawân Wṛhaspati. Matëmahan ta ya brâhmaṇa wruh mangaji. Yatikâ ¹ Bharadhwāja ngaran ira. Satêka ning krodha bhagawân Wṛhaspati, yan tinulak reta nira, çinâpa nira tang ² raray ing garbha:

„Ai kong rare jëro wëtëng! Sarwabhbûtahitaṁ karma. Iking karma gawengku kahyun ing sarwabhûta iki. Winikalpan tapokarma tawa darça prawaksyâmi. Jawah tasmât ³ ta kita manona tamah sadâkâla, wutâ ta kita”.

Mangkana ling bhagawân Wṛhaspati, matang yan wuta ikang rare, inaranan sang Dîrghatama. Sira tâmarâçraya sire kaka nira sang Sâradhwâna nâma nira. Wineh ta sirâkëmitanâlang. Pinangan pwekang alalang de ning lëmbu. Sinikëp nira pwa ng wṛṣabha, mapinta-kâsih tikang wṛṣabha, kadaṇda ning karma ning goh, ikang aga mya-gama na h ⁴, kadaṇda pakolih ikang tan yukti, inuwâkën ira tang lëmbu. Atêhër agawe godharma sira. Pinakastrî nira ta sang Adhwanî, winehakën ira sireng Dîrghatama, yatanyan pânaka. Katon pwa sira wuta, sumanggah atuha. Tan harëp ta sang Sudeṣṇâ. Hana ta kahula ⁵ nira sang Kâkṣawatî ngaranya. Ya ta kinon irângunggahane sang ṛṣi. Mânak ta ya brâhmaṇa wiçësa. Sang Kâkṣawana ngaran ira. Wruh pwa mahârâja Bâli, ya tan angguh sang Sudeṣṇâ i sang brâhmaṇa. Mapinta kâsih ta sira, tan hana wangça nira sumiliheng dlâha, manggâ sang Sudeṣṇâ wëkasan. Mânak ta sira sang Sudeṣṇâ ratu mahâçakti. Sira ta tirun mangke, matang yan yogya sang Ambikâ sang Ambalikâ pametakna brâhmaṇa, magawaya ⁶ putrotpâdana, narapwan mânaka humuripakna Kuru-wangça”.

Mangkana ling sang Bhîṣma. Mângen-angën ta sang Gandhawatî ⁷ sirân tumungkul sawet ing irang nira:

„Anaku sang Bhîṣma! Yan pangënoha iki çabda ni nghulun, hana sang Dwaipâyana ngaran ira, brâhmaṇa wiçësa, kinon de bhatâra Brahmâmistârâkna sang hyang Weda. Sira ta bhagawân Byâsa ngaran ira, anak ni nghulun tambayan, ndug aswâmî bha-

¹ A. E. yatka, D. F. yatikâ, G. H. yatika.

² A. om. D. E. F. G. H. tang.

³ A. smât, D. E. F. tasmâd, G. H. tasmât.

⁴ A. agamyagâmanaḥ, D. E. F. °samâna, G. °samana, H. sâmana.

⁵ A. kahula, D. E. F. G. H. kawula.

⁶ A. magaweya, D. E. F. magaweḥa, G. magawe, H. magawaya.

⁷ A. E. G. Gandhawatî, D. F. Satyawatî, H. om.

gawân Parâçara, apan punah kanyâ ughulun pakaswâmî bapanta. Rasikâ ta kaharëp i nghulun makastryeking ¹ bini haji kâlih, yatanyau tan hilanga ning Kuruwangça, yan pauginakane tanayangku.

Mangkana ling sang Gandhawatî. Mengastungkâra ta sang Dewabrata ri sira. Inangënanngën ira ta sang Byâsa, kṣaṇa siran datëng mangabhiwâda ring sirebu. Mukhâçrupâtâ yatheccâ. Kapitangis ta ² sang Gandhawatî de ni girang niran datëng sang Dwaipâyana. Mojar ta sira :

„Anaku bhagawân Byâsa bapa! Prastâwa ning umârâdhane rahadyan sanghulun, wwang sânak ta pëjah kâlih. Tasyasih teng Kuruwangça! Tan hanâçraya pinaka³çaranyanya lena sangke kita. Yan yogyanak i nghulun agawaya santâna, makasthya tang râjaputrî kâlih, saha ⁴ pâpigrawahidhi, makadon santâna, kumaliliranang Hâstinapura. Bhîṣmasya mama saumatam ⁵. Huwus ta nghulun amwît i sang Bhîṣma, ndân manganumata sarikâ, i wruha ny anak ni nghulun.”

Mangkana ling sang Gandhawatî, sumahur bhagawân Byâsa :

„Tatputre sangçayah prayam. Hidëpku ibu tan sangçayan rahadyan sanghulun! Nghulun gumawayakna kahyunta. Kunang ulaha ning bini haji, mabratâ rumuhun, salawas ning mangkana nghulun magawaya putropâdana, maran ikang putra utama. Mitrabarunamantrayah. Umârâdhana prabhâwa ⁶ sang hyang Baruna, humuripakna Bhâratawangça.”

„Anaku bhagawân Byâsa bapa! Ardhâlon dahat ikang anugraha, iking kadatwan tan hana râksakanya. Yathâ sadyah ⁷ prapadyate ⁸. Samârganyân pânaaka usön. Ya tikâ gawayaknanta, mangkana ling ni nghulun i kita.”

„Mapa ta ibu yan mangkana? Wirûpo'ham wisahitam. Haywa tan kumëlakën rûpa ni nghulun ikâ sang bini haji, yayagawe brata nikâ yan wënaug tumona rûpa ni nghulun.”

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Mapinta-kâsih ta sang Gandhawatî ri wëtu nikang bini haji kâlih, ling nira :

„Anaku sang Ambikâ, sang Ambalikâ! Lakinta sang Citrânggada

¹ A. makastryaking, D. E. F. makastryeking, G. pakastryeking, H. om.

² A. G. H. om, D. E. F. ta.

³ A. pinalaku, D. E. F. H. pinaka, G. om.

⁴ A. E. F. G. saha, D. sa, H. om.

⁵ A. santanam, D. E. F. sanmatam, G. sanmata, H. om.

⁶ A. F. G. H. pranawa, D. prâbawa, E. pranawa.

⁷ De HSS. sadye.

⁸ Mahâbh. I, 4262: Sadyo yathâ°.

Citrawîrya pĕjah tan pĕnak. Hana ta wwang sĕnakta sarikĕ, pininta kĕsihan i nghulun, agawaya putrotpĕdana, datĕnga ring wĕngi mĕne kita. Haywa ta kita wihang ri sapamalakunya ¹, tanyogya ling sang hyang ĕgama.”

Mangkana ling sang Gandhawatĭ. Manggĕ ta sang wini haji kĕlih, ndĕ winaling nira, sang Bhĭṣma inujaran ira. Sinanggraha ta sira ring paturwan sahana nikang upacĕra mabindanĕga ², sugandha dhĕpa dĕpa puspa gandha wastrottama, (kapwa subaddha kabeh ³), tan hana kurang. Datĕng ta bhagawĕn Byĕsa ri paturwan sang Ambikĕ ⁴. Kasuluhan ta sira de ning panjyut, kapilajaĕĕdhara ⁵, mawyang kumis nira, dumilah ikang mata. Tuminghal ta sang Ambikĕ, kagyat ta sirĕmĕrĕm tan wĕnang mulat, kunang twas nira kumĕlakĕn i pakon sang Gandhawatĭ. Amrih ta sirĕngĕlakĕn ⁶ ri pangharas bhagawĕn Byĕsa. Mojar ta sang Dwaipĕyana ri sang ibu ling nira:

„Ibu! Tan sangĕaya rahadyan sanghulun anak nira sang Ambikĕ. Nĕgĕyutasamaprĕnah ⁷. Kadi ĕakti ning parwata, tan kĕna inugahugah. Widya prajna mĕtuĕ wigunahetunĕ. Hana pwa wiguna ning ibunya, mĕrĕm tumon i rĕpa ni nghulun. Ya ta hetu ning putranya mĕtu wuta.”

Mangkana ling bhagawĕn Byĕsa. Lunghĕ ta sira. Sĕ 'priye na ĕokam ĕalyah, kutam wĕdhakam ⁸ ĕtmajam. Ri lunghĕ bhagawĕn Byĕsa, kĕri sang Ambikĕ, tontonĕn i rĕpa nira, makĕnak sang Dhĕtarĕṣṭra, wuta sake ĕalĕm wĕtĕng sira. Muwah ta bhagawĕn Byĕsa pininta-kĕsihan sira. Tumama ta sire paturwan sang Ambalikĕ. Pĕṇḍurasya tu sandehah. Wĕnang nirĕn ⁹ tuminghal sakarĕng. Tumiling ta ya wĕkasan mawĕnĕs muka nira pĕndurawarna, maka-nimitta wĕdi nira. Mojar ta bhagawĕn Byĕsa:

Yasmĕt Pĕndos tu putrakah ¹⁰. Sang Ambalikĕ ¹¹! Kawĕnĕ-

¹ A. sapangutusnya, D. E. F. G. H. sapamalakunya.

² A. E. F. mabindanĕga, D. mabindhanĕga, G. ĕnaga, H. mapindanĕga.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ A. Ambilikĕ.

⁵ Cf. Mahĕbh. I, 4278: Tasya kṛṣṇasya kapilĕ jaĕĕ.

⁶ A. G. sirĕngĕlakĕn ra, D. F. H. siranghlakĕn ri, E. sirĕhlakĕn ri.

⁷ De HSS. ĕsahapraṇah. Mah. I, 4282.

⁸ A. wĕnakam, D. E. F. wĕdhakam, G. wadakam, H. wĕdakam.

⁹ A. sirĕn, D. E. F. nirĕn, G. nira, H. niran.

¹⁰ Cf. Mah. I, 4290: Yasmĕt pĕṇḍutwam ĕpannĕ.

¹¹ A. E. F. G. Ambilikĕ, D. Ambikĕ, H. om.

san kita ¹ de ni rūpangku. Tasmât pāṇḍuḥ bhawiṣyati. Matang yan pāṇḍu warna ni wēkanta”.

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Mânak ta sira pāṇḍurawarna. Inaranau ta sang Pāṇḍu. Mahyun ta sang Gandhawatî maputwa ² paripûrṇawayawa. Kinon ira ta bhagawân Byâsâmithunâ ³ muwah, ndâtan anggâ sira. Hana ta dâsî nira anak ning mantri, sang Dâtrî ⁴ ngaranya. Ya ta hinyasan ira, kinon aturwa ri paturwan ira. Datēng ta bhagawân Byâsa riya, manungsung rasikâ, manghaturi ⁵ pādyârghâcâmaṇīya. Suka ta bhagawân Byâsa, sinanggama nira. Manganugrahani ta sira mânaka riya, mânak paripûrṇawayawâ, buddhi ⁶ kârunya matwang wiçesa mahâprajña gumaway ikang dharma, mangkanânak sang Dâtrî ⁷. Sira ta sang Widura ngaran ira, pincang ndâtan dahat, nimitta ning mangkana sang Dâtrî sinanggama amañcal ri sira, sang Widura anwam de sang Pāṇḍu, sang Widhura janma sang hyang Yama, kēna çapa de sang brahmarṣi kabeh, makanimitta de nirānibāni daṇḍa ri bhagawân Ānimāṇḍawya”.

Nāhan ta carita bhagawan Waiçampāyana. Matakwan ta mahârāja Janamejaya, ling nira:

XII.

“Kiṁ kṛtām karma dharmacça ⁸? Aparan doṣa bhatâra Yama çināpa de sang brahmarṣi ⁹ kabeh, hetu ning çapa de bhagawân Ānimāṇḍawya, yekâ kaharēp ni nghuluṇ caritākna, pirēngön ra putu mpungku.”

Mangkana ling mahârāja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampāyana:

“Kaçcid brāhmaṇa daṇḍam syât ¹⁰. Hana sira brāhmaṇa

¹ A. titah, D. E. F. G. kita, H. om.

² A. mapututa, D. E. F. H. maputuha, G. maputu.

³ A. Byâsa, D. E. F. Byâsâmituna, G. Byasa miturûna, H. Byasâmithuna.

⁴ A. Sâditri, D. E. F. Sâdatri, G. Sadatri, H. om.

⁵ A. E. G. mangaturi, D. F. H. manghaturi.

⁶ A. budi, D. E. F. G. H. buddhi.

⁷ A. Saditri, D. E. F. G. H. Dâtrî.

⁸ Mah. I, 4305: ⁰dharmena.

⁹ A. D. brāhmāṣi, E. F. brahmārṣi, G. brahmarṣi, H. brāhmarṣi.

¹⁰ Cf. Mah. I, 4306: Babhūwa brāhmaṇa kaçcin Māṇḍawya iti wiçrutah.

bhagawân Animândawya ngaran ira. Sira ta magawe tapa, mauna-brata sadâkâla pratipatti nigadhyate. Hana ta maling mareng patapau ira, manghôtakên dr̥wya ulihnyâmaling. Têkâta wadwâ sang prabhu tumutût ing maling. Tinañân ta sira ri para nikang maling, tan sumahur sira apan monabrata. Kapangguh ta ng maling mahêthôtan i sor ing panglîla nira. Kasikêp ta ya tiua-lyan winawe sang prabhu. Kinou ira ta ya patyanîkang corah. Kunang sang Animândawya çinûla lôt¹ nira, sinangguh sira milu ring maling. Ndâtan mâti sira, dhumâraṇa prâṇa nira, makanimitta çakti ning yoga. Karêngö pwa sira de sang watêk brahmar̥ṣi, hetu nirân lumawad mareng patapan sang Animândawya, sahana sang brahmar̥ṣi kabeh, matakwan ri doṣa nirân çinûla. Kahaḍang sang Animândawya mari mona, mojar tan hana doṣa nira, sira tan wruh i sangka nikang maling, apan sêḍêng nirâyoga dhâraka. Magêlêng tâmbêk sang brahmar̥ṣi kabeh. Datêng ta sire sang prabhu, mâjar i tan sayogya ning doṣa, dinudutan ikang çûla, ndan malwat ikâ² tan kawenang. Ya ta tinugêl nira tang çûlâgra. Lungâ ta sang brahmar̥ṣi mare kahanan sang hyang Yama, matana kêraṇa ning duḥka sang Animândawya. Mâjar ta sang hyang Yama, ling nira:

„Pâtanggânâm suceḥ puccam niçitam darbhaghâ-takam³. Patakwan sang brahmar̥ṣi ri kami, ngûni ri pûrwa-janmanya sêḍêng rare, sang Animândawya manunḍuki lôt ning wilalan, inukal-ukalanyâlalang. Ikâ karma doṣanya tinêmu mangke. Yeku phalanyân duḥka kabhukti, matang yan çinûla silitnya.”

Mangkana liug sang hyang Yama. Sumahur sang brahmar̥ṣi kabeh:

„Alpadoṣas twâparâdho dharma daṇḍasya duṣkr-taḥ⁴. Kamung hyang Yama! Alpawastu ḍahat doṣa sang Animândawya, dentâugdaṇḍa mahâbhâra irikang⁵ rare, tan yogya tibâua daṇḍa, ikang rare yan turung kinahanan ing hiḍêp hala hayu. Mangke⁶ pwa kita ḍumaṇḍa tan sayogya daṇḍan⁷. Çûdrayonau bhawiṣyasi⁴. Mangjanmâ ta kita mânuṣa, mebwa çûdrâ, atêhêr pincanga kita.”

Ri huwus sang brahmar̥ṣi çumâpa sang hyang Yama, mara ta

¹ A. E. lêt, D. F. G. H. lôt.

² Ikâ in A. deest.

³ Cf. Mah. I, 4332: Patanggikânâm puccheṣutwayeṣikâ praweçitâ.

⁴ Cf. Mah. I, 4333: Alpe' parâdhe' pi mahân mama daṇḍastwayâ dhrtâḥ, çûdrayonâw ato dharma mânuṣaḥ sambhawiṣyasi.

⁵ A. F. H. irikang, D. ikang, E. iki, G. om.

⁶ A. mangkana, D. E. F. G. H. mangke.

⁷ A. E. daṇḍa, D. F. G. H. daṇḍan.

sira muwah ri patapan sang Animāṇḍawya brahmarṣi, paḍa muccāraṇa weda pāpasanghāra. Modal tang cūla sangkeng wunwunan sang Animāṇḍawya, nirwighna sira paripūrṇa kadīng lagi. Mulih ta sang brahmarṣi kabeh, makering bhagawān Animāṇḍawya. Kalingan ing widhi sangkeng āgama. Catur warṣeṣu doṣe ca bhawiṣyād iti pātakah¹. Yadīkang rare magawe doṣa ri padblas tahun wayahuya, yogya tibāna ḍaṇḍa. Pare na kurwate pāpam¹. Yan kurang sangkeng padblas tahun, tan tibāwana ḍaṇḍa. Ya ta manēmu pāpa sang anibāni² ḍaṇḍa. Nāhan tang māryada, manēhōr tinūt de bhaṭāra Brahmā, mangastwakēn sang hyang Yamāngjanma³ manuṣya. Yamo Widurajanmanā. Janma sang hyang Yama kaṇḍāpa, sang Widura sira mebwa cūdrayoni, sang Animāṇḍawya mangjanma ri sang Sañjaya Walkagaṇa. Sira ta sang Sañjaya ngaran ira.”

Nāhan ta pacarita bhagawān Waiṇampāyana. Waluyana ng kathā ri wētu nikang rare tēlung siki, iningu de sang Bhīṣma, winarah ing sarwāstra paripūrṇa prajñā, sang Dhṛtarāṣṭra mahācakti sira, kadi kēlar ing liman sātus cakti nira, mapagēh tatañcala buddhi⁴ nira, tatan wikāra ri hana ning doṣa ri sira, matang yan rinatwakēn de sang Bhīṣma. Sang Pāṇḍu sira sarwakuṇḍalaguṇanipūṇa, widagdha ring sarwāstra, enak katama de nira tang dhanurdharaṇāstra, matang yan rinatwakēn de sang Bhīṣma. Kunang sang Widura dadi mantrī sira, rowang nira gumunitāngalap kēna, paripūrṇa tang rāt kṛtayugatulya. Tan hana ta lētēhuya. Hana ta mahārāja Basubala ngaran ira, ratu ring Gandhāradeṇa, bapa sang Çakuni. Hana tārinya strī sang Gandhārī ngaranya, bhakti ring bhaṭāra Rudra, sadākāla magawe brata. Inanugrahan ta yānaka sātus. Karēngō pwa ya de sang Bhīṣma. Mahyun ta sira sumrahanang panomah, makasthya sang Dhṛtarāṣṭra, umṛddhyakēna Kurukula. Makonkonan⁵ ta sira ri mahārāja Basubala, umalakwānak nira. Winehakēn ta sang Gandhārī, hinatērakēn de sang Çakuni. I ḍatēng nira winarang ta⁶ sang Gandhārī. Wruh pwa sang Gandhārī, an wuta⁷ sang Dhṛtarāṣṭra. Malap ta sira dodot pamepyan ire mata

¹ Cf. Mah. I, 4334: ācaturdaṇḍakād warṣān na bhawiṣyati pātakaṁ, parataḥ kurwatām ewa doṣa ewa bhawiṣyati.

² A. sang ani, D. E. F. H. sang anibāni, G. anibani.

³ A. E. Yamājanma, D. G. Yama mangjanma, F. H. Yamāngjanma.

⁴ A. budi, D. E. F. G. H. buddhi.

⁵ A. G. makon, D. F. H. makonkonan, E. makonkona.

⁶ Ta in A. deest.

⁷ A. wruta, D. an yuta, E. F. H. an wuta, G. han wuta.

nira, tulya Dharma ri hidēp nira, paḍa tan panona ri patiwrata nira. Atēhēr ta sirâpratijñâ tan panona jalu waneh. Mangkana kasatyan sang Gandhârî. Suka ta sang Dhṛtarâṣṭra de sang Gandhârî.

Hana ta sang Sûra ngaran ira ¹, Yaduçreṣṭha, utama ning watēk Yadu. Sira tânak sang Basudewa, (ari sang Basudewa ²) sang Dhṛta ngaran ira. Sira tânak sang Kuntabhoja, ratu ring ³ Kuntawisaya, parēnah sang Kuntabhoja de ⁴ sang Sûra: Pitṛbratayu çeṣâya ⁵. Hana tânak ⁶ sang Kuntabhoja strî, inaranan ⁷ sang Kuntî, kanyâ sēḍeng ahayu. Dewatâtithi pûjyate ⁸. Kinon agawaya ⁹ dewapûjâ nityakarma, mwang mangiwwâ ¹⁰ taḍahan. Hana ta sira brâhmaṇa tamuy, bhagawân Durwâsâ ngaran ira, datēng sakeng ¹¹ patîrthan sira, mahyun malabuh brata, labuhana de sang Kuntabhojanâtha. Kinon ta sang Kuntî umiwwâ sira salwir i taḍah ¹² sang brâhmaṇa, paweha nira ring tamuy. Enak ta manah sang ṛṣi de sang Kuntî hatur bhojana mahâpawitra.

Mojar ta sira: „Anaku sang Kuntî! Nihan tang mantrâdityahrdaya ngaran ira ¹³, agēlēm angârâdhana dewatâ, sakahyunta dewatâ manuruni manganugrahani putra. Mangkana phala nikang mantra ginawayakēn.”

Mangkana ling bhagawân Durwâsâ. Manēmbah ta sang Kuntî. Pira ta kunang antara nikang kâla, mahyun ta sang Kuntî wruha kasiddhyan ikang mantra. Kinârya nira pwang âditya awâhanâ-mijila sakeng Udayaparwata. Pinasang nira ta sang hyang mantra. Datēng ta sang hyang Âdityâmintonakēn rūpa nira, makunḍalâkawacâkirat bâhu saha makuṭa, bhâswara de ni teja nira. Mojar ta sang Kuntî:

„Sâjñâ bhaṭârâditya! Kṣamâkna nghulun umârâdhana sang hyang. Tuhun umarîksa kasiddhyan sang hyang widyâjñâna ning pinakanghulun, tan dadyakna doṣa mata ya.”

¹ A. ngaranya, D. E. F. G. H. ngaran ira.

² Haec verba in A. desunt.

³ A. ning, D. E. F. G. H. ring.

⁴ De in A. deest.

⁵ Cf. Mah. I, 4383: Pitṛswasrîyâya.

⁶ A. hananak, D. E. F. hana tânak, G. *tanak, H. om.

⁷ A. E. F. G. inaran, D. inaranan, H. om.

⁸ Cf. Mah. I, 4384: brâhmaṇâtithipûjane.

⁹ A. agaweya, D. E. F. G. H. agawaya.

¹⁰ A. pangawwâ, D. E. F. G. H. mangiwwâ.

¹¹ A. sire, D. E. F. G. H. sakeng.

¹² A. taḍa, D. E. F. G. H. taḍah.

¹³ A. G. ngaranya, D. F. H. ngaran ira, E. om.

Mangkana ling sang Kuntî, sumamby aněmbah. Mojar ta hyang Âditya:

„Wedâham ¹ iti tat sarwam ². Ai sang Kuntî! Wihikan nghulun prawrtti ny angěnanğenta kabeh. Asti me darçanam dewam ³. Kunang hana karika darçana katona(ning) ⁴ kadi kami hyang, matang yan kita mânaka kadi rūpangku rūpanya, mijila saha kuṇḍalakawaca. Kita punahkanyâ tan hana wihikana yan mânak.”

Mangkana ling sang hyang Âditya. Sah ta sira. Pira kunang kâla, mijil tang rare paripūrṇa saha kuṇḍalakawaca. Erang ta sira. Bandhupakṣabhayât sadâ ⁵, awēḍi kawruhana de ning wandhuwarga makâdi sang bapebu. Inabut nira tang rare ring Ganggâ, pinahayu munggw ing baṇḍuṣa, dinuluran sarwadṛwya. Hana sang Hradiratna ngaranya, wwang sujanma. Sira tumon ikang baṇḍuṣa, inalap nira ya. Katon pwa mesi rare, pinahayu iningu de ning strînya, sang Hradâ ngaranya, pinakânaknya. Wasunâ saha jâto' ⁶ yam ⁷. Madulur dṛwya kapangguh, inaran sang Basusena. Sang Karṇa ngaran ira waneh. Wyatîtan kocapa nikâ sang Basusena. Sang Kuntî sira punahkanyâ, tan hana wruh yan mânak sira. Sinwamyambarākēn ta sang Kuntî de mahârâja Kuntabhoja. Milu tang bhûmipâla sahasra, sakweh ⁸ sang ratu ring Bharatawarṣa ⁹. Milu ta sang Pându. Singhatanusama ¹⁰. Kadi pangawak ¹¹ ing singhâwak nira. Wṛṣabhâkṣa ¹² iwa. Kadi mata ning wṛṣabha mata nira. Sira ta kahyun sang Kuntî. Winarang ¹³ ta sira de sang Kuntabhoja. Samâpta ning kawarangan ira, mulih ta sang Pându ri sang Kuntî, sapatēmwan (sira) ¹⁴ silih-asih.

¹ De HSS. wideyan.

² Mah. I, 4393: Wedâham sarwam ewaitad yad Durwâsâ waram dadau.

³ Cf. Mah. I, 4394: amogham darçanam mahyâm.

⁴ Ning in A. deest.

⁵ Mah. I, 4402: tadâ.

⁶ De HSS. basusenâhradâto.

⁷ Cf. Mah. I, 4404.

⁸ A. akweh, D. E. F. G. H. sakweh.

⁹ A. add. milu tang bhumipâla sahasra akweh.

¹⁰ Hoc verbum in A. deest.

¹¹ A. pawak, D. E. F. G. H. pangawak.

¹² Cf. Mah. I, 4416: simhadarpaṁ mahoraskam wṛṣabhâkṣam mahâbalam.

¹³ A. winarang, D. E. F. G. winarah, H. om.

¹⁴ Sira in A. et G. deest.

Anâthamârṣa. Tan hana ratu magëlëng ¹ i sira. Hana ta mahârâja Madrapati ngaran ira, ratu ring Madrawiṣaya. Sira ta makânak ri sang Çalya. Hana ta sira ari sang Çalya strî, sang Mâdrî ngaran ira. Rûpeṇa putrîm anindyâm. Tan hanâmadeng guṇa mwanng hayu nira. Sira ta lamarën de sang Bhîṣma, tambëhan ing strî sang Pându, narapwan amṛddhyakna Kuruwangça. Lumampah ta sira mareng Madrarâjya, mawwat sarwadṛwya, panukwa ri sang. Mâdrî. Winehakën ta sira. Muwah ta sang Pându winarang. Hana ta sang Parasârî ngaran ira, anak mahârâja Dewaka ². Ya tika sinomah de sang Bhîṣma, pinakastrî sang Widura, paripûrṇa tikang Kuru, ri pangadëg sang tigang siki, sang Dhṛtarâṣṭra, sang Pându, sang Widura.

Sang Dhṛtarâṣṭra makânak sang Korawa çata, sang Pându makânak sang panca Pândawa, sang Widura makânak sang Winayasampanua."

Nâhan ta carita bhagawân Waiçampâyana.

XIII.

Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah:

"Katham ³ putraçatam jajne ⁴? Apa krama nikang putra sâtus, an winijilakën de sang Gandhârî, mwanng sang Pândawa pinakânak sang Pându? Ya tikâ wistârâkna mpungku!"

Mangkana patakwan mahârâja Janamejaya. Sumahur sang Waiçampâyana:

"Bhagawân Byâsa magawe brata. Mahyun pwa sirâlabuhana brata nira. Mara ta sira ri sang Gandhârî, amalaku manaḍaha. Sinanggraha ⁵ sireng bhojana, makâdi gokṣîrarasa. Suka tâmbëk nira. Amalaku ta sira pinintan anugraha. Manëmbah ta sang Gandhârî, amalakw anaka sâtus. Inanugrahan ta sirânaka sâtus. Tadanantara amëtëng ta sang Gandhârî. Sam watsarad wayam ⁶. Rwang tahun lawas nirâmëtëng, tan ⁷ wijil ikang rare. Karëngö pwa wṛtta sang

¹ A. maglang, D. F. G. H. maglëng, E. maglång.

² De HSS. Dewata.

³ De HS. katha.

⁴ Mahâbh. I, 4485.

⁵ A. sirananggraha, D. E. F. G. H. sinanggraha.

⁶ Mah. I, 4491.

⁷ A. om tan.

Kuntî mogha sungkāna ring Çataçrngga ¹, mânak sang Yudhiṣṭhira, malara ta manah sang Gandhârî, matang yan pupuh ta wētēng ira, mijila tang rare. Mētu rāh mângsapecî ² sāngguṣṭa pramâṇanya, kweh ni wilangnya gēnēp sātus. Wruh pwa bhagawân Byāsa ri wijil nikang rāh, datēng ta sirāwēdi wurunga nikang ³ putra. Mājar ta sang Gandhârî, an karuhunan mânak de sang Kuntî, hetu nirāmupuh wētēng nira. Sumahur bhagawân Byāsa :

„Anaku sang Gandhârî! Anugrahangkwi kitânaka sātus. Na bhawet ⁴. Tan dadya ikâ wurunga. Pameta kita ⁵ dyun sātus, unggwana ning mângsapecî. Hibēki ghr̥ta, kēmitēn pahayun mangdadyana rare.”

Mangkana pakon bhagawân Byāsa. Pinahayu tang mângsapecî, munggw ing dyun hinibēkan ghr̥ta. Pinarikrama nira tang dyun saha widhimantra. Sapuluh lek lawasnya haneng dalēm ning dyun. Matēmahan ta ya rare mijil sakeng dyun, lituhayu paripūrṇa. Mantramâtrena māsajaiḥ ⁶. Salek ta lawasnya kinabehan mijil, pinakādinya sang Suyodhana. Janmataçca pramâṇena jyeṣṭho rājā ⁷ Yudhiṣṭhirah ⁸. Yan ing janmapramâṇa matuha sang Yudhiṣṭhira, apan sira rumuhun mijil, kawuri ⁹ wētu nira sang Suyodhana ¹⁰, tuhun kawuri haneng garbhawāsa sira.

Yasmin ahani durdharṣo jajne ¹¹ Duryodhanas tathâ, tasmin ahani Bhîmo'pi prajajne sumahâ-balah ¹².

Kunang ikang janmapramâṇa matuha ike sang Yudhiṣṭhira, yekâ kâla wijil sang Bhîma. Parēng mētu ¹³ sira kâlîh i wijil sang Duryodhana, inaranan de sang Bhîṣma mwan sang Widura. Mojar sang Dhṛtarâṣṭra, an makaçakti sang brâhmaṇa sira.

¹ A. çr̥ha, D. E. F. G. H. çataçrngga.

² A. E. F. H. mangsamesi, D. mangsapesi, G. mangçamesi.

³ A. E. F. H. nikang, D. ni, G. ning.

⁴ Mahābh. I, 4499.

⁵ A. E. F. G. H. kita, D. om.

⁶ A. mantrapâtrenamanajeh, D. ⁰makrenamajaiḥ, E. F. H. ⁰mā-trenamāsajaiḥ, G. ⁰matrenamasajeh.

⁷ A. praja, D. F. H. rājā, E. rajyā, G. om.

⁸ Mah. I, 4506: Janmatas tu pramâṇena jyeṣṭho rājā Yudhiṣṭhirah.

⁹ A. kawuri, D. E. F. G. H. kâri.

¹⁰ A. Yuyodhana, D. E. F. G. H. Suyodhana.

¹¹ A. jājña, D. E. F. jājñe, G. H. om.

¹² Mah. I, 4507. De HSS.: Yasmin dwāyanam darçano⁰.

¹³ A. E. F. G. H. mētu, D. wētu.

Yudhiṣṭhiro rājaputro jyeṣṭho naḥ¹ kulawardhanaḥ². Sang Yudhiṣṭhira sira prasiddhātuha, amṛddhyakna Pāṇduwangeṣa sanghulun. Atuha pwa rasikā. Prāptaḥ swagunato³ rājyam². Yogya ta sumiliha ratu.”

An-mangkana ling nira yukti. Na tasmin wācyam asti⁴ naḥ². Haywa ta inujarakēn, matang yan mangkana. Ayaṁ twānantaras tasmād api⁵ rājā bhawiṣyati². Apan anak i nghulun sang Duryodhana ratwa, kumalilirana ratu, nistanya rare tuwi”.

Nāhan ta ling sang Dhṛtarāṣṭra. Huwus nira mojar, mangalulu tikang asu lor, wetan, kidul, kulwan. Tuminghal ta sang Widura, mojar ta sira:

“Durnimitta dahat ikang ciwaruta i wētu nikang Duryodhana, ri⁶ haturnya ratwakna, (byakta rasika sang Duryodhanāngajarakna prang)⁷ dlāha, humilangakna Kurukula, tan ahayu hiḍep ni nghulun. Kunang deya mahārāja Dhṛtarāṣṭrāyakananta sang Duryodhana, sadenyan kurangānak ta sātus anak mahārāja, makaphala kaswasthān ing Korawa, makadon kawṛddhyau ing santāna haji apan samangkana prāyaçcittanya”.

Mangkana ling sang Widura, ndātan kapisinggih de sang Dhṛtarāṣṭra, makanimitta sih tṛṣṇa nira ring anak, iningu nira tang rare sātus, sinangaskāra sapangaskāra ning kṣatriya. Hana tānak sang Dhṛtarāṣṭra ring Waicyā, len sangkeng sātus, anantara wijilnya sake sang Duryodhana, sang Yuyutsu ngaran ira. Kunang patunggalan i ngaran sang Korawa, ya ta krama ning tuwuhnya nyājarakna:

Sang Duryodhanānak atuha. Tumūt ta sang Yuyutsu, anak ireng Waicyā, tumūt sang Duḥçāsana tunggal ibu ri sang Duryodhana. Duḥsaha⁸, Samawinda, Anuwinda⁹, Durdharṣa¹⁰, Subāhu,

¹ De HSS. ⁰nakulawardhanaḥ.

² Mah. I, 4511.

³ De HSS. pwagunasaḥ (A.), wāgunasaḥ (D. G.), wwâ⁰ (E. F. H.).

⁴ De HSS. na yasmin wākyan asti taḥ.

⁵ De HSS. ayaṁ twānantāram, asmāt pāpi⁰.

⁶ A. ra, D. E. F. G. H. ri.

⁷ Haec verba in A. desunt.

⁸ A. Dussa, D. F. H. Dussaha, E. Dusahā, G. Dusaha.

⁹ In A. deest.

¹⁰ A. Duddhadaça, D. F. G. H. Dûrddaçā, E. Dûrddhaçā.

Duḥpradarçana ¹, Durmarçana ², Durmuka, Duṣkarna, Wikâla, Wiçakti, Citrakâla, Citrasandha, Sulokacitra, Upacitra, Citrâkṣa, Cârucitra, Surasakti, Durmada ³, Duṣpramâna, Wiwitsu ⁴, Wikatânana, Urnanâbha ⁵, Sukâçananda, Wicitrihâtana, Sugrama, Duṣwimocana, Haya bâhu, Citrakunḍa, Bhîmadewa, Bhîmabala, Durbalâkî, Bala wardhana ⁶, Ugrâyudha, Kanakâyu, Dhṛkṣetra, Çokârî, Anurâdha, Dharpasandha, Jarâsandha, Sudâtra, Çuddha, Ugra, Açwaketu, Senânî ⁷, Duṣparâjaya ⁸, Aparâjita ⁹, Taṇḍâçraya, Citralakṣya, Dur bharata, Dṛḍhahasta ¹⁰, Suhasta, Wedha, Citrâçraya Âdityaketu ¹¹, Bahwâçî, Bhagadatta, Ugrâçrayî, Paṇḍikunḍa, Kunḍadhâra ¹², Anudhâra, Bhîmaratha, Wîrabâhu, Alobha, Abaçwa, Rodrakarmâ ¹³, Dṛtapara, Anâdhṛçya, Kunḍabhedî ¹⁴, Wirada, Dîrghacitra, Prabhâta, Dîrghabâhu, Mahâcitra, Kanakadhwa ¹⁵, Citradharma, Jayawikata.

Nâhan tang râjaputra sâtus, lëwih sasiki de sang Yuyutsu. Ya ta krama nikâ: hana tânak ¹⁶ sang Gandhârî, sang Duṣkampana ngaran ikâ, winêtêngakên ri huwus sang Korawa çata mijil. Âyus sacasyâdhikaḥ. Ikang Duḥçalâ ya lëwih ¹⁷ sâtus, strî sira. Yekâ pinakastri sang Jayadratha. Mangkana krama nikâ sang çata Korawa, yan pinakânak sang Gandhârî.

Kunëng sang Pâṇḍawa pinakânak sang Pâṇḍu. Yekâ caritâkna bhujangga haji mangke. Sang Pâṇḍu rinatwakên de sang Bhîṣma, sumilih ring singhâsana, gumawayakên karakṣakan ing rât, ginawayakên ira tang digjayawijaya, kâlahan ing çatru. Ikang deça tēlas alah de nira, ring Magadha, ring Mithila ¹⁸, ring Kâçîwiṣaya,

¹ De HSS. Duṣpradhana. Cf. Mah. I, 4542.

² De HSS. Duṣçana. Cf. Mah. I, 4542.

³ De HSS. Durmanda. Cf. Mah. I, 4544.

⁴ A. D. E. F. G. H. Wiwiksyu.

⁵ De HSS. 0bâma.

⁶ A. D. E. F. G. Balawandhana, H. Bâlawandhana.

⁷ A. D. E. F. Çebani, G. Sesani, H. Sesâni.

⁸ Mah. I, 4548.

⁹ Mah. I, 4549.

¹⁰ De HSS. Dhṛpahasta. Cf. Mah. I, 4549.

¹¹ De HSS. Adiketū. Cf. Mah. I, 4550.

¹² Mah. I, 4550.

¹³ Mah. I, 4551.

¹⁴ Mah. I, 4552.

¹⁵ Mah. 4553.

¹⁶ A. hanakânak, D. hanak, E. F. H. hana tânak, G. hana tanak.

¹⁷ A. Duṣça lwih, D. Duṣçalâ ya lwih, E. F. H. Duṣçâla⁰, G. Dusala⁰.

¹⁸ A. Metila, D. G. Mitîla, E. H. Mithila, F. Methila.

Suhmâ, Swendra, kapwâweh sarwaratna sahananya, makâdy açwa gaja strî utama wâhana, dinuluranya kanaka rajata wastrâdi; paripûrṇa wibhâwa sang Pându, umṛddhyakēn kawangcan ing kawitan ira. Pira kunēng lawas nirân siniwi, lumâmpah ta sirâburu ry alas nikang Himawânpada. Tumût ta strî nira kâlih, sang Kuntî mwan sang Mâdrî, umingu sirang anak kapât ring patapân, apan tan salek rwang lek lawas nirânuṣup ring alas. Aranye nitya satatam. Kewala tamolah ring alas matinggal kaḍatwan. Kawit hana ta ya¹ hariṇî çwetawarṇâ, kidang wadon pinghe, atyanta konēng-unēng² i rūpanya. Hana ta sira ṛṣi, bhagawân Kindama ngaran ira, kēna rāga sira dadi kidang lanang, tumûtakēn ikang hariṇikanyâ çwetawarṇa. Sinanggama nira ta ya. I sēḍēng sang Kindama makrîḍa, pinanah nira ta yeng astra tikṣṇa. Kârun ta ya kēneng hrâ tēke strînya. Mojar ikang kidang lanang dadi nira bhagawân Kindama, manuṣyawacanam, sojar ing wwang wuwusnya, mucap i mahârāja Pându:

„Atyanta niṣṭuranta ring satwa harah! Tan hana³ kârūṇanta tumon mami sēḍēng masanggama. Aham Kindama tūnâmnah⁴. Sugyan tan wruha kita ri kami, aku si Kindama brâhmaṇa nghulun, tamolah agawe tapa makâhâra sarwalatâ, matēmahan kidang de ning hyunkw ing kâmarasa. Twayâ'ham hingsito yasmât⁵. Pinanah tâku sēḍēng masanggama. Taryogya prawṛttinta mangkana. Prâpya sweccchahitam sadâ⁶. Matang yan manggiha duḥka lanâ. Yâwat kita masanggamâ lâwan strînta, pējaha tanpamangguha ng kâmarasa. Kunang anugrahangu ri kita, tan karakētana brahmahatyâ⁷, apan mrgarûpangu mâtî denta“.

Mangkana ling bhagawân Kindama. Prihatin⁸ ta sira mahârāja Pându de ning çâpa sang Kindama. Mati pwekang mrga, mulih ta⁹ sang Pându ring patapân, mâjar i sang Kuntî, mwan sang Mâdrî:

„Ibungku sang Kuntî, sang Mâdrî! Mahâbhâra dahat duḥka pinangguhku çinâpa de sang ṛṣi Kindama. Pējaha rakwa yan pa-

¹ Ya in A. deest.

² A. F. G. H. konēng unēng, D. konēng, E. konēng onēng.

³ A. tan ha, D. F. G. H. tan hana, E. tan hanâ.

⁴ Mah. I, 4585: Aham hi Kindamo nâma.

⁵ De HSS. twaya ham hingsakah tasmât. Mah. I, 4588.

⁶ Cf. Mah. I, 4587: Prâpsyasidṛçam ewa hi.

⁷ A. H. brâhmatya, D. E. F. brâhmâhatya, G. brahmahatyâ.

⁸ A. E. prihatin, D. F. prihati.

⁹ Ta in A. deest.

krîdâ lâwan kita, tēhēr ajātakâmarasa. Ndātan sapira lara ri nghulun, yan huwusa kita paḍa maputra. Mangke pwa kita turung mânak. Apa ta prâyaçcitta nikâ, lena sangke lumakwa wiku ughulun mangke, tamolaheng âçrama, gumawayakna ng tapa brata.”

Mangkana ling nira. Manangis ta sang strî kâlih. Kinonakēn ira tikang wadwâ muliheng pura, tumûtakna sira maharṣi Bhîṣma mwang sang Widura. Muwah kinon ira mâjarakna ri pamangguh nira duḥka, ri sang Dhṛtarâṣṭra, makâdi ri sang Ambikâ Ambalikâ, pâjarakna ri tan muliha nira ring rājya muwah, manēhērakna ¹ sira haneng wukir, tumûtakna krama ning rājarsibrata. Ri lunghâ nikang wadwâ, linûngsur ira tekang rājabhûṣaṇa, makâdi cûḍâmaṇi len kuṇḍala sawit kanaka kirât bâhu pinuṇyâkēn ira ri sang tâpa, muwah sabhûṣaṇa ² sang strî haji. Masalin ta sira bhûṣaṇa kulit ing kayu. Saweṣa ning wiku weṣa nira. Makâhâra mûla phala sarwaphala. Mahas ³ ta sireng âçrama, ameta deça unggwana nirân wiku. Tēka ta sireng Nâgasthâgiri, ring Citrarathawâhana, ring Nâgasthânâçrama ⁴, mwang ring Gandhamâdanâçramaparwata, Indradyumnasara, ring Hangsakuta. Datēng ta sireng Çataçrṅga, irikang patapân uttama, ngkâna ta sirânger. Sinēgēh-sēgēhan ta sira de sang maharṣi. Pira ta kunang lawas nira ngkâna, kângēn-angēu ta kleça nirân tanpânak. Inujaran ira ta sang Kuntî, mangucap ing cûnya sira ring dewî Kuntî:

”Ndak warah ta kiteng dharmadeçana. Iṣṭam dattam tapas ⁵ ta tptam ⁶. Ikang puṇyadâna tapa prasiddha dharma sâdhana tan muliheng swargaloka. Ndātan kabhukti rakwa phala nikâ ri sēḍēng ning tanpânak. Kita pwa magawe tapa mangke, wyartheki pamribta, apan tanpânak, makanimitta nghulun tan wēnang masanggama lâwan kita, de ning çâpa sang Kindama ya ⁷. Sangkṣepa ny ujar ning kadi kami, yar yogya kitâmalakwa putra ri sang brâhmaṇa, yatanyan iking tapa ginawayakēnta paripûrṇa. Hana carita ni nghulun: Sang Çaradaṇḍāyanî ⁸ ngaran ira, strî mahârāja wîra. Pējah pwa sang swāmî manēhēr tanpânak sira. Kinon ta sirâmeta

¹ A. nhērakna, D. E. F. G. H. manhērakna.

² A. sabhasaṇa, D. E. F. H. sabhûṣaṇa, G. sabhuṣaṇa.

³ A. smahas, D. E. F. G. H. mahas.

⁴ A. Bhâgaswânâçrama, D. E. F. H. Nâgasthânâçrama, G. om.

⁵ De HSS. iṣṭa dattam tapo.

⁶ Mah. I, 4668.

⁷ Ya in A. deest.

⁸ De HSS. °yini. Cf. Mah. 4677.

putra de ning¹ guru nira, mamalaku putroipâdana ri sang brâhmana. Mânak ta sira tĕlung siki, sang Durjaya pinakâdinya, mwanğ ibu ni nghulun dewi Ambikâ mwanğ Ambalikâ. Mengĕt râma ni nghulun bhagawân Byâsa manganugrahani hurip ni nghulun. Mangkana ta lwirantâmeta putra!”

Ling sang Kuntî: “Swâmî, mahârâja Pându! Kĕnoh dahat ujarta ri nghulun. Yekâpadharma ngaranya. Kunĕng agöng ikâ paritrâpanta ri nghulun. Yatikâ rakşan i nghulun. Mangke yan yukti mânaka, t’agawe bratasamâdhi, yatanyan² masiha ng dewatâ, mang-anugrahanana putra. Nâhan ta carita ni nghulun i mahârâja:

Hana sira mahârâja Wyuşıtâçwa³ ngaran ira, ratu kṛtapunya, tuhagaņa magawe yajña. Hana ta kâsih nira, sang Bhadrâ ngaran ira, uttama ning strî patiwrata. Pĕjah pwa sang swâmî, tanpânak sira. Prihati ta sang Bhadrâ. Ahyun pwa milwâmatya sira, manangis sumambe dewatâ, ikang çawa ning laki kinolakĕn ira. Karĕngö ta ujar nira ring âkâça, sinahuran de ning dewatâ:

“Aşţame gacchatî swâmî⁴! Ibu sang Bhadrâ! Haywa kitâlara, mânak aku lâwan kita, i kâla ning aşţamî mwanğ caturthî muwah ring caturdaçi, samangkana ta swâmintânuruna ring paturwanta.”

An-mangkana ling ning âkâçaçabda, masanggraha ta sang Bhadrâ rikang kâla samangkana. Manurun ta sang swâmî. Ya ta matang yan pânak patang siki, sang Madrâ pinakâdinya. Mangkana ta kahyun i nghulun, pinakapanirwana mânak.”

Ling mahârâja Pându: “Ibu sang Kuntî! Atyanta durlabha dahat ikâng anugraha kahyunta. Nihan ta mûla ning strî yan larangan. Ndak pacaritâkĕn ta kita mangke, ngûni ring mûla karma, swatantra karma ning strî, sakahyunya pinakajalunya, kadi lwir ing tiryagyonî. Ndâtan pamangun pâpa prawṛtinya, apan tan hanâng dharma sĕngkĕr ing swâmî. Nâhan hetunyân mangkana. Kunĕng mûla ning hana sĕngkĕr, hana sira bhagawân Uddâlaka ngaran ira. Sira tâtamuyan brâhmana. Katon pwa sira mastri hayu. Kinahyunan ta sira de sang brâhmana tamuy. Dinudutnya ta tangan sang brâhmanî rabi bhagawân Uddâlaka.

¹ A. de, D. E. F. G. H. dening.

² A. yatanyâ, D. E. F. G. H. yatanyan.

³ De HSS. Dyuşitâçwa. Cf. Mah. 4717.

⁴ Cf. Mah. I, 4712: Aşţamim wâ etc. et 4711: Uttiştâ bhadre gaccha.

Hana tânak nira lakilaki, sang Çwetaketu ngaran ira. Agëlëng¹ ta sang Çwetaketu, yan katon sirebu pinarigraha de ning brâhmaņa tamuy². Matangguh ta sira bapa:

„Anaku sang Çwetaketu! Haywa ta kita krodha ri sang brâhmaņa tamuy, yan pamarigraheng³ ibunta, apan tan adharma ng ulah mangkana kramanya.”

Mangkana ling sang bapa. Sumahur sang Çwetaketu:

„Bapa! Tan ahyun nghulun ing maryâdâ mangkana, apan walâtkâra katonanya. Nghulun mangke magawaya ng sêngkêr: Wyuccarantyaâḥ patim nâryâ⁴. Yan hana ta pwa strî majalun hana swâminya. Bhrûṇahatyâ kṛtaṁ param⁵. Salwir ing pâpa ning bhrûṇahatyâ tinëmunya, paḍa lâwan pâpa ning amâtî rare jêro wêtëng pâtakanya. Mangkana prawṛtṭyanya. Mangkana tekang jalu-jalu yâwât yan harëp ing strî patiwrata, mahyuna ring strî brahmacârî kunang, mangguhakna bhrûṇahatyâ, pâpa⁶ tinëmunya. Kunang yan apadharma mwanng tanpânak, konën ya strînyâmetânaknya, tan ilwa ikâmangguha ng pâpa, apan dharmân pânak nikâ.”

Mangkana ling sang Çwetaketu, magawe yaça sira. Ya ta tinût ing râṭ kabeh⁷.

Muwah hana ta sira ratu mahârâja Kalmâṣapâda ngaran ira, ratu Sûryawangça, kadatwan ira ry Ayodhyâ⁸. Hana ta strî nira sang Dâyantî ngaran ira (tarpânak. Sira ta kinon ameta putra ri bhagawân Wasista. Mânak ta sira, sang Açmaka ngaran ira⁹). Mangkana ta lwiranta!”

Sumahur ta sang Kuntî: „Yan atiçaya kahyunta mangkana, hana tâji ni nghulun paweh bhagawân Durwâsâ¹⁰, kâla ni nghulun kanyâ, Âdityahṛdaya ngaran sang hyang aji, wënang mangârâdhana dewatâ manganugrahana putra. Anujnâtâ twayâ dewam¹¹.

¹ A. glëng, D. E. F. aglëng, G. haglëng, H. om.

² A. tamiy, D. E. F. G. H. tamuy.

³ A. E. parigraheng, D. F. G. H. pamarigraheng.

⁴ Cf. Mah. I, 4732a. De HSS. sâcârântaḥ patiryânâ.

⁵ Cf. Mah. I, 4732: Bhrûṇahatyâsanam ghoram.

⁶ A. E. pâpa, D. F. H. pâpan, G. papan.

⁷ A. tabeh, D. E. F. G. kabeh, H. om.

⁸ A. E. F. G. H. Ayoddhya, D. Ayodya.

⁹ Haec verba in A. desunt.

¹⁰ De HSS. Durwawça.

¹¹ De HSS. anujñâta tatho dewaḥ. Mah. I, 4751.

Yan hana pakonta ri nghulun, syapa ta kahyuntârâdhana ni nghuluu?"

Mangkana ling sang Kuntî. Agirang ta mahârâja Pându. Kinon ta bhatâra Dharmârâdhana nira ¹, yatanyân pânaka dharmesta ². Inârâdhana nira ta sang hyang Dharma, datêng manganugrahani putra. Amêtêng ta sang Kuntî. Samwatsaram gata m ³ mâse. Gêncp satahun kâla sang Gandhârî mamêtêng, samangkana kâla sang Kuntî mangârâdhana sang hyang Dharma. Malawas sirâmê-têng, mijil tang rare lituhayu paripûrpa.

Indradewasamâyuktam jyeṣṭha çuklâṣṭame mâse, diwâmadhyagate sûryo tithau pûrṇe supûjite ⁴.

Ilang kâla wêtu nikang rare, aṣṭamî çukla sêdêng téngah ng we, Jyeṣṭha nakṣatra, Indra dewatâ. Abhijit muhûrta, uttama ⁵ kâla. Hana ta dewatâçabda ⁶ ring âkâça, lingnya:

"Eṣa dharmawidhiḥ ⁷ çreṣṭhaḥ. Yeki wruh ing dharma dlâha."

Mangkana ling ning âkâçawâkya. Inaran tang rare sang Yudhiṣṭhîrânak atuha ri sang Pându.

Muwah ta sang Kuntî kinon angârâdhanâ bhatâra Bâyu, narapawan mânaka çakti. Inârâdhana nira ta sang hyang ⁸ Prabhanjana. Inanugrahan ta sirânaka, ring Poṣya çukla wêtu nira. Hana tâkâçabda:

"Sarwabalinâm çreṣṭhaḥ ⁹. Yekâ uttama mahâçakti dlâha."

Mangkana ling ning âkâçawâkya. Au wâhu mijil ikang rare kini-sapu de sang Kuntî. Hana ta wyâghra mêtû sangkeng sukêt. Alayu ta sang Kuntî mawêdi tumon iriya, malupeng kinisapu nira. Tibâ tikang rare ring wungkal. Çilâ bajre wicûrṇitâ ¹⁰.

¹ A. kinon ira ⁰Dharmmârâdhana.

² A. dharmma, D. F. G. H. dharmmeṣṭha, E. dharmmaṣṭha.

³ Cf. Mah. I, 4759: sambatsara dhr̥te garbhe. A. samwatsârang-gane, D. samwatsarangkatam, E. F. samwatsâranggatam, G. H. samwatsa".

⁴ De HSS. diwamâddhyagate suryyaḥ tiwo (A.) titho (D. E. F.) punye".

⁵ Mah. I, 4764: Aindre candrasamâyukte muhûrte 'bhijite 'ṣṭame, 'tipûjite.

⁶ A. E. G. utama, D. F. H. uttama.

⁷ A. F. H. dewataçabda, D. G. dewaçabda, E. dewatâçabda.

⁸ Mah. I, 4766: Eṣa dharmabhr̥tâm çreṣṭho.

⁹ Hyang in A. deṣṭ.

¹⁰ De HSS. sarwabâlânâm sreṣṭhanam. Mah. I, 4773: Sarweṣâm balinâm çreṣṭho.

¹¹ Cf. Mah. I, 4775: Çilâ gâtrair wicûrṇitâ.

Ndan syuh tikang watu de ning awak ikang rare. Âçcarya ta sang Pându. Inaranan ta sang Bhîmasena. Yasmin kâle tu ¹ Bhîmeti jajne Bharatasattama ². Ikang kâla wijil sang Bhîma, Duryodhanaçca jayate ³. Yeka kâla sang Duryodhana mijil, matang yan paða tuha nira kâlih. Mahyun ta sang Pându mânaka muwah, lwira ny anak nira, aprameyabalotsâhah ⁴, mwang tan hanâmaða çakti nira lâwan utsâha nira. Mangkanângên-angên ira. Mabrata ta sira mangârâdhana ⁵ sang hyang Indra. Têka ta sang hyang Indra manganugrahani putra kahyun ira. Ya ta pakânak sang Arjuna. Jâtamâtre kumâre tu ⁶. Ri sêdêng ira sang Arjuna wâhu mêtû, hana tâkâçaçabda karêngö de ning wwang akweh:

„Kârtawîryasamah Kuntî ⁷. He sang Kuntî! Iku anakta sang Arjuna ngaranya, paða lâwan sang Arjuna Sahasrabâhu wîryanyeng dlâha, umalahakên ing samânta nrpati, umanggihakna diwyâstra. Ya ta gumawayakên sukanta.”

Mangkana ling ning âkâçawâkya. Tibâ tang puspowarşa, kumêtug tang paðahi ring âkâça, apan sang watêk dewatâ mwang siddharşi manglayang ring ambaratala, angastuti ri wêtu sang Arjuna. Katon de sang wiku ring Çataçrngga sira kabeh, enak ta manah ira mpu makabehan.

Makon ta sang Pându mangârâdhanâ ⁸ dewatâ muwah, ndâtan anggâ sang Kuntî, apan tanyogya juga hidêp irân lëwiha sangkeng pin tiga, huwus samrddhya ikang râjaputra katêlu. Mapinta-kâsih ta sang Mâdrî ri sang Pându; mamalaku pinâjarakên i sang Kuntî sira. (Mojar ta sang Pându i sang Kuntî sira ⁹):

„Tulusakna sihta ri nghulun! Yan yogyârinta sang Mâdrî wehanta dewârâdhana, yatanyân pânaka tumirwa ri dharmanata!”

Mangkana ling sang Pându i sang Kuntî. (Mojar ta sang Kuntî ¹⁰):

¹ De HSS. kâlena.

² Mah. I, 4776: Yasmin ahani Bhimas tu^o.

³ Mah. I, 4777: Duryodhano' pi tatraiwa prajajñe.

⁴ Mah. I, 4779b.

⁵ A. mârâdhana, D. G. maradhana, E. mângaradana, F. mârâdhana, H. om.

⁶ Mah. I, 4792a. De HSS. jâtamâte kumâratwe.

⁷ De HSS. Karttawiryasamo Kuntî. Mah. I, 4794a.

⁸ A. ngârâdhana, D. manganaradhanaha, E. manganaradana, F. mangâradhanaha, G. manganaradhana, H. om.

⁹ Haec verba in A. desunt.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

„Maweha nghulun dewatârâdhananya, ndan pisan, haywa ping rwa.”

Mangkana ling sang Kuntî. Angârâdhana ¹ dewatâ sang Mâdrî, sang hyang Aṣwino dewa ngaran ing dewatâ kêmbar pada-pada inârâdhana. Mânak ta sira kêmbar, inaran sang Nakula Sahadewa. Hana ta dewatâçabda ²:

„Rûpasattwagunopetau ³. Iku anakta kâlih makaguna buddhi satwa lâwan rûpa, hetunyan lëwiha sangkeng wwang akweh.”

Mangkana ling nikang dewatâçabda sangkeng âkâça. Enak tâmbëk sang Pându yan pânak ⁴ limang siki. Anusamwatsaran jâtâh ⁵. Kunang krama nira anunggal tahun wijil nira, matang yan satahun kathanira sangkeng wwang sânak nira, rwawêlas tahun tuwuh nira.

Têka tang wasantamâsa ⁶, panëdëngan ing sarwapuṣpa. Amëng-amëng ta sang Pându ring alas lâwan sang Mâdrî. Katêkân ta sira kâmarâga ⁷, moghâlupa ri çapa bhagawân Kindama. Pinarigraha nira ta sang Mâdrî, inuhutan tan kawênang. Masanggama ta sira. Têhër tan kapangguh ikang kâmarasa. Manangis ta sang Mâdrî ri pëjah sang Pându. Datëng ta sang Kuntî manangis. Mojar ta sang Kuntî:

„Antëtku sang Mâdrî! Atiçaya dahat nohanta. Suka kita tumon sang prabhu huwus konëng-unëng. Aku ta jyestapatnî, tathâpi ⁸ tapwan katon sira sarâga, matang yan sang Mâdrî tâsyasih ⁹ tengu tang rare kalima. Nghulun tumûtakna sira, palar ¹⁰ nghulun umulateng suka ni ngkâneng swargaloka”.

Ling sang Mâdrî: „Kaka sang Kuntî! Wihikan nghulun ilaranta ri pati mahârâja. Atyanta de ni nghulun manulak, ndâtan kawênang sirân ¹¹ piniheran. Mangke pwa ri pëjah haji, makanimitta râga nira ri nghulun, yogya ta nghulun tumût amungsî swargaloka. Kunëng anak ni nghulun kâlih, kitâsih ari kasyasihnya!”

¹ A. mangarâdhana, D. angaradhana, E. angaradana, F. H. angârâdhana, G. hangaradhana.

² A. detaçabda, D. dewaçabda, E. dewatâçabda, F. G. dewataçabda, H. om.

³ Mah. I, 4852: Satwarûpagunopetau.

⁴ A. manak, D. F. pânak, E. G. panak, H. om.

⁵ De HSS. anyasamwatsarañjâtah. Mah. I, 4856.

⁶ A. waçâtamâsa, D. waçantamâsa, E. wasantamâça, F. H. waçântamâsa, G. bhaçantamasa.

⁷ A. sirâga, D. F. H. sira kâmarâga, E. sira kamaragâ, G. *kamaraga.

⁸ A. tathâpinya, D. E. F. H. tathâpi, G. tathapi.

⁹ A. kâsyasi, D. E. G. tasyasih, F. tâsyasih, H. tâsyâsih.

¹⁰ A. malar hulun, D. E. F. G. palar nghulun, H. om.

¹¹ A. G. sira, D. F. H. sirân, E. siran.

Mangkana ling sang Mâdrî. Milu ta sira ¹ pĕjah, tumĕdun ing tunwan sang swâmâ. Kâri ta sang Kuntî mwan sang Pâṇḍawa rinakṣa nira mpu kabeh. Pituwĕlas wĕngi lawas sang Pâṇḍu pĕjah, lumâmpah ta sang maharṣi sakwehnya haneng Çataçrugga, umatĕrakĕn sang Pâṇḍawa mareng Gajâhwaya. Winarahakĕn sireng sang Bhîṣma, sang Dhṛtarâṣtra mwan sang Widura. Ling sang ṛṣi kabeh mâjar:

„Kâma bhogân parityajya ². He çrî mahârâja Dhṛtarâṣtra, muwah sang Widura, makâdi sang Bhîṣma! Bhujaṅga rahadyan sanghulun ike ³ mangatĕrakĕn sang pañca Pâṇḍawa, saha sang râjamahiṣî, muliheng Hâstinapura. Ikâ sang Pâṇḍu tĕlas tuminggalakĕn sarwabhoga. Tamolah sireng ⁴ patapân lâwan sang strî kâlih, ri huwus nira çinâpa ⁵ de sang Kindama. Mahyun pwa sira mânaka ⁶. Mangârâdhana sireng dewatâ. Inanugrahân ⁷ ta sira putra limang siki. Sira ta sang Pâṇḍawa ngaran ira. Pĕjah ta sang Pâṇḍu, milu ta sang Mâdrî tumĕdun ing tunwan ira. Kawĕkas ta sang Kuntî. Sira ta inatĕrakĕn sang tapa makabehan, muliheng kaḍatwan ira, manghuripakna Kuruwangça.”

Mangkana wuwus nira mpu makabehan. Agirang ta sang Bhîṣma ⁸ Dhṛtarâṣtra Widura, de nira mpu makabehan angatĕrakĕn i sang Kuntî, making sang pañca Pâṇḍawa. Tumuluy sira mpu ring Çataçrugga paḍâmwit ⁹ mulih ri patapân ira sowang-sowang. Lungĥa tang kâla, rwawĕlas tahun ta ya ¹⁰ lawas sang pañca Pâṇḍawa ri Hâstinapura, magawe ta sang Dhṛtarâṣtra pitrtarpana, katilĕman mahârâja Pâṇḍu mwan sang Mâdrî. Maweh ta sira bhojana ri sang brâhmaṇa, saha dakṣiṇa puṇya. (Paripûrṇa ikang puṇya) ¹¹ dâna, saha widhiwidhâna. Winarah nira ta sang porajana janmâthâni ¹² ri hana sang Pâṇḍawa prasiddhânak sang mahârâja

¹ A. si, D. F. G. sira, E. sirâ, H. om.

² De HSS. Paṇḍubhogân parityajyan. Cf. Mah. I, 4918.

³ Hoc verbum in A. deest.

⁴ A. tamolahe, D. H. tamolah sire, E. F. G. ⁰sireng.

⁵ A. sinâpa, D. F. çinâpa, E. G. sinapa, H. om.

⁶ A. si manaka, D. F. sira mânaka, E. ⁰kâ, G. sira manaka, H. om.

⁷ A. inanugrahan, D. E. F. G. inanugrahan, H. om.

⁸ A. Biṣma, D. F. Bhîṣma, E. G. Bhîṣma.

⁹ A. G. paḍa mwit, D. F. paḍâmwit, E. pada mwit, H. ⁰mwit.

¹⁰ Hoc verbum in A. et G. deest.

¹¹ Haec verba in A. desunt.

¹² A. para jamma thâni, D. F. porajana janmâthani, E. ⁰tâni, G. ⁰tani, H. ⁰thâni.

Pāṇḍu. Ya tekâ ri huwus ning pitṛkārya, ḍatēng ta bhagawân Byâsa mâjar ing sirebu:

„Iking kâla mangke ghorarûpa, dumadyakēn ¹ i hilang ni sang kṣatriya ² kabeh. Tan yogya rahadyan sanghulun tuminghaleng cîrpanya. Wyatîtañcâçrame sthitaḥ, matang yan ³ tamolaheng âçrama, gumēgwa jñâna sang wiku mwang rânak sanghulun sang Ambikâmbalikâ.”

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Agirang ta sang Gandhawatî, lumâmpah lâwan mantu nira kâlih, tumûtakēn tapa bhagawân Byâsa. I lungḥâ nira iningu tang râjaputra kabeh de sang Bhîṣma. Kapwa wineh ry arauanya ⁴ sowang-sowang mwang bhûṣanpanya. Bâla-kriḍâya tatparâḥ ⁵, kajēnēkan i salwir ing raray amēngamēng kolih nira, ndân sang Bhîma juga lēwih çakti nira, yan pasikēp yan patarung ⁶. Yathaike parike çatam, lēwih tunggal yan malâwan sâtus. Sor sânak sang Korawa, yan kumabehi ri sang Bhîma. Eka ewam widhanyataḥ ⁷ Sang Bhîma tan parowang sânak nira, ndân alah ta sang Korawa de nira. Madyus ta sireng Ganggâ, kinawaçakēn ira ta sang Korawa. Hanan tinibakēn ira, hanan sinilēmakēn ira ring wwai, tan wineh mijila tumulwi. Hana ta wrkṣa jambu pinanek de sang Korawa çata. Dinēdēl pwa witnya de sang Bhîma, tibâ sang Korawa çata. Ayun tang jambu kogah ⁸ witnya, mapanas twas sang Duryodhana. Amet ta sira upâya, pamalēsa nire ⁹ sang Bhîma. Hana ta pasabhân pinggir ing wwai ¹⁰, inēnahan ira madira taḍah. Asing ininum agawe wērō sinajyakēn ¹¹ ing sira. Anghel ta de nirâmēng-amēng, cinaḍang ing taḍah, manginum. Maturû ta sang Bhîma. Wiçrânto madamohitaḥ ¹². Awērō ta sira de ning mada winoran asing maweh wērō. Ri paturû nira, tinalyan ta ya de sang Duryodhana, wineh atēguha de ning

¹ A. dumadya, D. E. F. G. dumadyakēn, H. om.

² A. ṣatriya, D. E. F. G. kṣatriya, H. om.

³ A. yat, D. ya, E. F. G. H. yan.

⁴ A. yyârananira, D. ryârananya, E. F. yyârananya, G. yyaraṇanya, H. om.

⁵ Cf Mah. I, 4977b: Bâlakriḍâsu sarwâsu wiçîṣṭâs tejasâ 'bhawan.

⁶ A. E. F. G. H. matarung, D. patarung.

⁷ Cf. Mah. I, 4981b: Eka ewa nigṛhnati nâtikṛçehrâd Wrkodarah.

⁸ A. koga, D. E. F. G. kogah, H. om.

⁹ A. E. F. nireng, D. G. nire, H. om.

¹⁰ A. E. F. G. H. wwe, D. wwai.

¹¹ A. sinadyakēn, D. E. F. G. H. sinajyakēn.

¹² Cf. Mah. I, 5016: çrânto madawimohitaḥ. De HSS. wiṣantwa madhu⁰.

ambëbëd ¹, tinibákën ing bañu, ndâtan wikâra sira. Mëntas ta sira, ikang pâça pëgat de nira. Muwah ² ta sang Bhîmâturû. Hana ta ulâbiša, sinahutakën ing sarwasandhi nira, ndâtan panganini untunya ³. Matanghi ta sang Bhîma, pinëgat nira tang sarpa ⁴. Muwah sang Suyodhana makira-kira hala, maweh bhojana huwus tinibân wiša. Mâsih ta sang Yuyutsu. Mâjar ta sira yan mési racun ikang bhojana pasanggraha sang Duryodhana. Ya ta pinangan ira tan wikâra sira. Sangcayâgëlëng ta sang Duryodhana ri sira, muwah magaway ⁵ upâya sira. Ndâtan pawarah sang Pâṇḍawa ri sang Bhîšma, apan inuhutan sang Widura. Atuha ⁶ pwa ng putra kabeh, wënanng mangajya, kinon ta sira mangajya ri dang hyang Kṛpa, mangabhyâsa ri sang hyang weda. Kunang kacaritan dang hyang Kṛpa caritâkna nihan:

Hana sira sang Çaradwan ngaran ira, putra bhagawân Gotama. Jâtas saha çaraiḥ ⁷. Parëng mijil lâwan warayang nira. Sira ta mangaji dhanurweda, mangabhyâsa sarwâstra. Magawe ta sira ratha. Sandeha ⁸ ta sang hyang Indra. Kinon ira ta sang Jânapadî ⁹ mighnani tapa nira. Lumampah ta sang Jânapadî mare kahanan sang Çaradwan. Katon ta sirâdyus irikang talaga, ahyun ta sang Çaradwan, ūrdhwareta sira; sawet ning râga tâbra mijil kâma nira, madarawayan ing pupû nira. Kinërik ta ya ring wuluh watangan ing hrû nira. Diwya reta ta pwa ng kadi sira wiku mahâçakti. Mogha mamëtëng watangan ikang hrû. Paçcât tâpasah Çaradwan. Inaryakën ira ta ng laras lâwan hrûnya. Lunghâ ta sirâ-mangun tapa muwah, reta nira mijil sake jëro ning wuluh watangan ing hrû, mijil jalu-strî. Kawit pwa mahârâja Çantanu mṛgayâ ¹⁰, lumakw aburu. Katon ta rare de nira. Kṛpañ jâtaḥ parîpsuça. Mogha ta sirâwëlas; inulihakën ire kaçatwan. Kṛpayâ ¹¹. Asih pwa ya hetu nirân alap ya. Inaran ta sang Kṛpa, ikang strî sang

¹ A. abëbëd, D. E. F. G. H. ambëbëd.

² A. muwa, D. E. F. G. H. muwah.

³ A. untu nira, D. E. F. G. untunya, H. om.

⁴ A. sarpa, D. F. G. sarppa, E. sarppâ, H. om.

⁵ A. F. H. magawe, D. E. G. magaway.

⁶ A. atuha, D. F. G. atuha, E. atuhwa, H. om.

⁷ Mah. I, 5072 b.

⁸ A. sandeya, D. E. F. G. sandeha, H. om.

⁹ De HSS. Jalapadî. Cf. Mah. I. 5076.

¹⁰ De HSS. mṛgâyâ. Mah. I, 5084: Mṛgayâñ carato râjñah.

¹¹ Mah. I, 5086 b: °kṛpayâ'nwitaḥ.

Krpî, iningu pinakânak. (Atuha pwa ya ¹), datêng ta sang Çaradwan mâjar yan putra nira ikang rare, winarahan irângajya. Wedopa-wedasarwâstrah. Winarahan ireng ² dhanurweda. Sarwâ-strakuçala. Wihikan ing sarwâyudha. Sira ta pangajyan sang Korawa Pândawa. Hana pwâri nira sang Krpî, sira ta pinakastrî sang Droṇa. Muwah kacaritan sang Droṇa, nihan:

Hana sira sang Bharadwâja ngaran ira, anak bhagawân Wṛhaspati, ikung tinulak de sang Dîrghatamâ ngûni. Sira ta magawe tapa. Hana ta widyâdharî, sang Ghṛtawirâ ³ ngaran ira, amêng-amêng ing patapân ira. Hana ta mandamârutâmingkabakên tapih nira. Satinghal ⁴ sang Bharadwâja, mijil ta ya reta nira, tinadahan ire droṇa. Matêmahan ta ya rare. Droṇe samabhawad ⁵ Droṇah ⁶. Dadi ring luwang, inaranau ta sang Droṇa. Sang Bharadwâja sira mangaji dhanurweda ri bhagawân Agniweça ⁷, brâhmaṇânak sang hyang Agni. Wineh ta sirâgneyâstra, ikang hrû wênang amijilakên apuy. Hana ta mahârâja Prâsâda ngaran ira, ratu ring Pâncâlanagara. Sira ta makaputra ri sang Drupada, mangabhyâsa dhanurwedâstra mareng patapân bhagawân Bharadwâja. Irikâ ta sira swamitra lâwan sang Droṇa. Ikâ ⁸ sang Droṇa wineh anugrahâgneyâstra de bhagawân Bharadwâja. Ri huwus nira maweh Âgneyâstra, mulih ta sang Bharadwâja ring ⁹ swargaloka. Kawêkas ta sang Droṇa de nira. Irikâ ta makastrî ri sang Krpî. Pinakânak ta sang Açwatthâmâ. Matang yan sang Açwatthâmâ ngaran ira:

Açwatthâkâçe jâtaḥ pratiçabdâçwa gatam ¹⁰. I kâlanya wâhu mijil, hana ta çabdâkâça karêngö kadi çabda ning kuda. Açwatthâmeti bâlo 'yam ¹⁰. Ya ta hetunya ngaran Açwatthâmâ. Ndâ tanpântuk sang Droṇa pangupajiwa nira. Amet ta sira sâdhana ¹¹ ri katêmwa ning bhukti. Aminta mâs ri bhagawân Râma Paraçu, apan karêngö utsâheng dhana sira, ndan sep huwus hënti ikang mâs,

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. G. ire, D. E. F. H. ireng.

³ A. Ghṛtarâ, D. Ghṛtawira, E. Ghṛtawirâ, F. H. Ghṛtawirâ, G. Gṛtawira.

⁴ A. sahâ tinghal, D. E. F. G. satinghal, H. om.

⁵ De HSS. samabhawet.

⁶ Mah. I, 5106: Tataḥ samabhawad Droṇah kalaçe.

⁷ A. Niwedya, D. E. F. G. H. Niweçya. Mah. I, 5107: Agniweçam.

⁸ A. irikâ, D. E. F. H. ikâ, G. ika.

⁹ A. G. ri, D. E. F. ring, H. om.

¹⁰ Cf. Mah. I, 5116 b—c: Açwasyewâsya yat sthâma nadataḥ pra-diço gatam, Açwatthâmaiwa bâlo 'yam.

¹¹ A. sâdha, D. sâdhana, E. sâdana, F. sâdhâna, G. sadhana, H. om.

têka ning bhûmi pinuñyâkên de sang Râma Paraçu. Âçâbhûta ta sang Droṇa. Mojar ta sang Râma Paraçu:

„(Sang Droṇa!) ¹ Hana dhanurwedaçâstra pawehangkwi kita, saha rahasyanya kabeh, çisñanta dlâha ya ta maweha mâs mwang mañi, yaya tan kasyasihanta de niki.”

Mangkana ling sang Râma Paraçu. Manëmbah ta sang Droṇa, mangaji sarwâstra sira. Têlas nira mangaji, mara ta sireng ² Pân-câlanagara. Mangrëngö sang Drupada sumilih ratu, apan prasiddha mitra kâsih nira ³ ngûni. Yogya sarikâ pamalakwana ⁴ sâdhana. Datëng ta sira tumuntuni sang Açwatthâmâ. Mojar ta sang Droṇa:

„He mitra mahârâja Drupada! Atyanta bhâgya ni nghulun, yan kita katëkân ⁵ sumilih ri kadatwan râma haji, apan pradhana ni nghulun rasikâ. Kunang hetu ning mara ngke, yan yogya putrâç-watthâmâ wehanopajiñwanya, sasih ning mitra ni nghulun!”

„Ai! Mapa lingta sang Droṇa, mitraku mwang kita? Syapa sinanguhta mitra? Sang ratu ring Pâncâlarâjya ⁶ mitranta rasikâ. Ring kapana kita swamitra lâwan sarikâ? Têhër si Drupada juga mitranta ngûni. Mûda dahat sarikâ sang Droṇa, katëkân amitra lâwan sang prajñâ.

Nâçrotriyah çrotriyasya hînadîno warah sakhâ ⁷.

Nârâjâ sanggate râjnâ sakhipûrwâtma sanggate ⁸.

Ndak warah ta kita sang Droṇa: nâçrotriyah çrotriyasya. lkang brâhmaña wruh mangaji ngaranya, tan dadi swamitra lâwan brâhmaña tanpaguṇa. Mangkana ikang wwang hîna dîna tan dadi ya mitrâ ri sang sugih mâs mañi râjayogya. Mangkana ikang wwang dudû ratu tan dadi ikâ mitrâ lâwan sang ratu, ngûniweh sang huwus prabhu, ring kapana ⁹ ta ya mitrâ lâwan tan prabhu? Kita pwa mâjarakên samitra lâwan aku, ring kapana ta yan singgiha? Sangkṣepa ni wuwuskwi kita: apungguug dahat kamu ¹⁰ sang Droṇa.”

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. sira heng, D. E. F. G. H. sireng.

³ A. hasih ira, D. F. H. kâsih nira, E. G. nira.

⁴ A. mamalakwana, D. E. F. G. H. pamalakwana.

⁵ A. add. mangke.

⁶ A. Pañcâlarâçya; D. Pañcâlarâjya, E. Pañcâlarâjyâ, F. Pañcâlarâjya, G. Pañcâlarajya, H. om.

⁷ De HSS. waraç çakah.

⁸ Cf. Mah. I, 5144: Nâçrotriyah çrotriyasya nârathi rathinah sakhâ, nârâjâ pârthiwasyâpi sakhir pûrwañ kim iṣyate.

⁹ A. ri kapana, D. F. G. H. kapana. E. kapanâ.

¹⁰ A. kamung, D. E. F. G. kamu, H. om.

Mangkana ling sang Drupada. Alara tãmbëk sang Droṇa, an sinuṇḍungakēn deni wadwā haji kumon mûra sangkeng panangkilan. Lunghâ ta sirânēhēr krodha ri sang Drupada. Mara ta sireng ¹ Gajâhwaya, mare kaka nira ḍang hyang Kṛpa. Pira kunang lawas nirân hana ² ngkâna, tinon ira ta sang Korawapâṇḍawa mangabhyaśa dhanurweda, ndah tapwan widagdha sira ³ kabeh, tan wring deya nira tibâ ning uṇḍi nira ring sumur. Mojar ta sang Droṇa, ling nira:

„Ai sang rājaputra kita kabeh! Don ing astra matang yan inabhyaśakēn ⁴ ing kadi kita, makasâdhana ri kasiddhân ing kârya. Kepwan pwa kita kâlapa nikang uṇḍi sangkeng sumur. Haywa ta kitâpunggung! Nihan ng astra sâdhana ning umalap ikâ.”

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Pinanah nira tikang uṇḍi ring alalang. Ikang alalang pamanah nira. (Pinanah nira) ⁵ ta yeng alalang muwah. Têka pwa yeng ruhur dinudut nira ta ya, katawan tikang uṇḍi. Kapûhan ta sang rājaputra kabeh i ⁶ kasiddha nikang astra. Mojar ta sire kaki nira sang ârya Bhîṣma. Sinayutan ta ḍang hyang Droṇa lunghâ sangkeng Hâstina. Sira ta pinakapangajyan sang Korawapâṇḍawa wêkasan. Alawas sirân pangaji, kapwa ta sira widagdha, mahurhûran ⁷ ing kaprajñân. Mojar ta ḍang hyang Droṇa, (ling nira) ⁸:

„Ai sang rājaputra kita kabeh! Yan huwus tēlas tama kita ring astra ⁹ dhanurweda. Mama kâryam iti kiñcid ¹⁰. Hana ta ¹¹ kârya mami kēḍi-kēḍik. Ya ta siddhâknanta!”

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa, siddhâ ning kâryajar nira, kâlaha nira mahârāja Drupada. Ndan humēnēng sang rājaputra kabeh. Anghing sang Arjuna jugângaku kasiddhâ ning ¹² kârya tēkap nira. Pinēkul ta sira de ḍang hyang Droṇa, inarēkan ¹³ muka nira.

¹ A. sirang, D. E. F. G. H. sireng.

² A. tana, D. G. H. hana, E. F. hanâ.

³ A. nira, D. E. F. G. sira, H. om.

⁴ A. ikabhyāśakn, D. ibhyāśakn, E. hinābhyāśakn, F. H. inabhyāśakēn, G. inabhyāśakn.

⁵ Haec verba in A. desunt.

⁶ A. ing, D. E. F. H. i, G. hi.

⁷ A. matuturan, D. E. F. mahurhûran, G. ⁰huran, H. om.

⁸ Haec verba in A. desunt.

⁹ A. asta, D. E. F. G. astra, H. om.

¹⁰ Cf. Mah. I, 5216: Kâryam me kâṅgkṣitam kiñcid.

¹¹ Ta in A. deest.

¹² A. ni, D. E. F. G. ning, H. om.

¹³ A. ingarēkan, D. F. inarēkan, E. G. hinarēkan, H. om.

Makweh ta rājaputra sakeng purāntara milu mangaji. Hana watēk ¹ Wṛṣṇi, hana ² watēk Andhaka, kapwa winarah nira sahana nira kabeh. Pinarīkṣa nira ta sang Arjuna ³, wineh manaḍaha ⁴ ri kâla ning kulēm, ri paḍēm ing pajyut. Yaya ta sira manaḍah abhyāsa ⁵ ri kahanan ikang pinangan ⁶. Ya ta panglinggan ḍang hyang Droṇa ri kaprajñān ira. Winarah ta sireng çikṣâ, tēkeng tomara prakāça çakti, huwus kakawaça tikâ ⁷ kabeh de sang Arjuna. Mojar ta ḍang hyang Droṇa:

„T watsamo ⁸ bhawitâ loke ⁹. Anaku sang Arjuna! Tan hana paḍanta ring dhanurdhara dlâha. Anghing kita wiçesa rikâ.”

Mangkana ling ¹⁰ ḍang hyang Droṇa, manēmbah ta sang Arjuna. Hana ta sang Ekalawya ngaranya, anak sang Hiranyadhanuḥ. Ya tâhyun mangajya ri ḍang hyang Droṇa, ndâ tan tinanggap nirâpan ¹¹ Niṣâdaputra. Magawe ta ya Droṇapratima, manggalanyân pangabhyāsa ¹² dhanurweda. Mogha ta widagdha de ning bhaktinya ring guru. Wimokṣâdânasandhâne ¹³. Wruh de ning mangalap hrû, manihangkên ¹⁴, wruh manglēpasakên. Kawit pwa sang Pāṇḍawa maburu. Hana ta asu umalup ikang ¹⁵ Ekalawya. Pina-nahnya ta ya hibēkan tutuknya de ning hrû. Kapûhan ta sang Arjuna ntoni ¹⁶ ya. Matakwan ta sira sangka nikang dhanurweda. Mawarah ta sang Ekalawya, an ḍang hyang Droṇa sinēmbahnya. Manastâpa ta sang Arjuna, apan kalēwihan hiḍēp ¹⁷ nira ry awak nira. Mâjar ta sire ¹⁸ ḍang hyang Droṇa:

¹ A. watē, D. E. F. G. H. watēk.

² A. hâna ta, D. E. F. G. H. hana.

³ A. add. juga, D. E. F. G. H. om.

⁴ A. panaḍaha, D. E. F. G. H. manaḍaha.

⁵ A. anyâsa, D. F. H. abhyâsa, E. abhyasa, G. habhyasa.

⁶ A. pi, D. E. F. G. pinangan, H. om.

⁷ A. hika, D. F. tikâ, E. G. tika, H. om.

⁸ A. E. F. G. H. tatsamo, D. tansamo.

⁹ Mah. I, 5237 b.

¹⁰ A. li, D. E. F. G. H. ling.

¹¹ A. om. D. F. nirâpan, E. nirâpa, G. nirapa, H. om.

¹² A. manggalan npangajyâma, D. F. manggalanyân pangabhyâsa, E. manggalan pangabhyasa, G. pangabhyasa, H. om.

¹³ De HSS. wimokṣandânasyândâne. Mah. I, 5245 b.

¹⁴ A. manihakên, D. E. F. G. H. manihangkên.

¹⁵ A. umalupi sang, D. E. F. H. umalup ikang, G. ing.

¹⁶ A. E. G. toni, D. F. ntoni, H. om.

¹⁷ A. iḍēp, D. E. F. G. H. hiḍēp.

¹⁸ A. siray, D. E. F. G. H. sire.

„Sojar mpungku, pinakanghulun sinangguh tanpa paḍeng dhanur-dharaçâstra ¹, adwâ rahadyan sanghulun, apan hana çisya mpungku tamolah ring alas, mangaran Ekalawya, prasiddha lëwih sangke nghulun.“

Mangkana ling sang Arjuna. Mengët ta ḍang hyang Droṇa ring Ekalawya, sang tinulak nirekana. Lumampah ta sira mareriya, makering sang Arjuna. Satëka nireriya ², manëmbah ta sang Ekalawya, umarpaṇâkën awakuyan çisya parënah nira. Mojar ta ³ ḍang hyang Droṇa:

„Yadi çisyo' si me ⁴ putra ⁵. Anaku sang Ekalawya! Yan tuhu kita çisya mami, t'agawe ta kita gurudakṣiṇa, humarëpakna mami dakṣiṇanta, angguṣṭanta ri têngënan, yekâ ⁶ pawehanta kami!“

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Tinugëlnya ta dakṣinângguṣṭa nikâ, sinëmbahakënya ri ḍang hyang Droṇa. Enak tâmbëk ⁷ sang Arjuna. Sira ta lëwih lâghawa nireng dhanurweda. Kunang sang Bhîma mwang sang Duryodhana gadâyudha paweh nira ri sira. Sang Açwatthâmâ wineh nira ri sarahasya uing astra kabeh. Samangkana pinakâdi ning çisya ḍang hyang Droṇa.

Mahyun ta ⁸ ḍang hyang Droṇa wruha ri guṇa nikang râjaputra kabeh. Magawe ta sira paksyâkṛti gangsa, kadi manuk dadali rūpanya, inungguhakën ing wrkṣâgra, atiçaya ruhurnya. Ya tikâ kinonakën tujun tēḍasnya. Prathama ⁹ ning manihangakën hrû sang Yudhiṣṭhira. Tinanân ta sira de ḍang hyang Droṇa:

„Anaku sang Yudhiṣṭhira! Katon ikang manuk dadali denta?“

„Sojar mpungku, katon“.

„Katon ikang kayu nggwanya ¹⁰ denta?“

„Katon“.

„Wwang sânakta katon?“

„Katon“.

„T'ahuwusantânaku manglayat laras! Tan këua ikang manuk denta“.

¹ A. dhanurweddharacâstra, D. F. H. dhanurdharacâstra, E. dhanûr-dharastra, G. dhanurdhara.

² A. tēkâ sira riya, D. E. F. G. H. satëka nireriya.

³ A. om ta.

⁴ De HSS. yadi çisya na pe.

⁵ Cf. Mah. I, 5264b: Yadi çisyo'si me wîra.

⁶ A. G. nyekâ, D. E. F. H. yekâ.

⁷ A. tâmbëknya, D. E. F. G. H. tâmbëk.

⁸ Ta in A. deest.

⁹ A. pratamâ, D. prathama, E. G. pratama, F. H. prathamâ.

¹⁰ Nggwanya in A. deest.

Tumût ta sang Duryodhana. Tinañân ira, yaya ta sahur nira kadi sahur sang Yudhiṣṭhira. Tumût ta sang Korawa kabeh. Tinañân ira, yaya ta sahur (nira kadi sahur) ¹ sang Duryodhana. Ya ta (matang yan) ² inuhutan sirâmanaha. Matakwan ta sire sang Arjuna:

„Katon ikang dadali dentânaku sang Arjuna?“

„Sojar mpungku, katon.“

„Katon ikang kayu denta?“

„Taham“.

„Katon aku denta?“

„Taham“.

(„Wwang sânakta kabeh katon?“

„Taham“) ³.

Huměňěng dang hyang Droṇa sakarěng. Muwah ta sirâtakwan:

„Katon tēṇḍas ning manuk denta, muwah awaknya katon?“

„Taham“.

Mangkana ling sang Arjuna. Enak tâmběk dang hyang Droṇa, kinonakěu ira tang warayang ⁴ lěpasakna. Pěgat ta gulû nikang dadali kěna linakṣya ri warayang sang Arjuna. Kinolakěn ta sira de dang hyang Droṇa, kinaniṇṇayân iromalahakna mahârâja Drupada. Ri huwus nira mangkana māměng-aměng ta dang hyang Droṇa ring Ganggâ, iniring de sang râjaputra kabeh. Tumurun pwa sireng lwah. Sinahut ta wētis nira de ning wuhaya. Mawû ta sirâmintat lung. Těka ta sang Arjunânpanahi ⁵ kang wuhaya, parěng mwang paminta lung sang Droṇa. Pějah tang wuhaya, limang siki tang panah kuměne ya. Mangkin ta dang hyang Droṇâsih i sira ⁶. Hana ta wěkas ni warayang nira rinahasya, Brâhmaçiraḥ ngaranya, mwang ikang Âgneyâstra paweh nira bapa ngûni. Ya ta winihakěn ire sang Arjuna. Nihan pasamaya dang hyang Droṇa:

„Anaku sang Arjuna! Yeking Brâhmaçiraḥ ngaranya, warayang amětwakěn apuy. Yadyapin ikang tribuwana byakta gěsěnga tikâ denya. Ya ta pinakâjinta. Haywa ta ⁷ kitâmanahakěn ing manuṣa hînaçakti, sugyan kahawâ ng ⁸ tribuwana denya!“

¹ Haec verba in A. desunt.

² Haec verba in A. desunt.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ Warayang in A. deest.

⁵ A. Arjjunâmanahi, D. F. H. Arjjunânpanahi, E. A. ⁰pamanahi, G. manah ikang.

⁶ A. F. sih ira, D. sih ing sira, E. G. sih i sira, H. âsih i sira.

⁷ A. add. kita.

⁸ A. et G. om ng.

Mangkana ling dang hyang Droṇa. Maněmbah ta sang Arjuna, māláp ikang ¹ Bráhmaçirah saha rahasyanya, tēlas tinarima kabeh. Huwus sang Korawapāṇḍawa ² labdhâstra, mahyun ta sang Bhîṣma wihikana ri kawidagdhân ira sowang-sowang. Ginawe ta sabhâ unggwana nira mintonakna ng kaçaktin. Mijil ta sang Dhṛtarâṣṭra, Widura, sang Gandhârî mwan sang Kuntî, tumonton anak nira. Tambe ning inadu sang Bhîma mwan sang Duryodhana. Gadâ tikâ sinâmbut nira. Kapwa ta ³ sira silih-pupuh ⁴, paḍa lâghawa paḍa çakti. Samadâw iwa kunjarau ⁵. Kadi ta sira liman (atukar paḍanya liman ⁶) waringutēn de ning medanya. Tan hanâsor silih- ⁷ cidra. Masowe pwa silih-palu, kinon ta sang Açwatthâmâ sumapihana ry astra nira. Marâryan ta sira kâlih. Madëg ta dang hyang Droṇâkon ikang sabhâ humēnēnga, apan kumutug de ni lēbû ning sabhâ tinapak ing wwang asamûha mwan pahyâ ning wwang akweh. Sinambe nira ta sang Arjuna, kinon ira madëgâmintonakna pangawruh nira. Prayatna ta sang Arjuna, makawacâmawa laras sinâmbut nira ng Âgneyâstra, warayang amijilakēn apuy dumilah, prajwalita ring antarâla, pinadēman ireung Bârunâstra, warayang amijilakēn wwai ⁸. Tumût tang Pârjanyâstra, warayang amētwakēn megha, tinutûtan ing Bâyabyâstra, warayang amētwakēn hangin. Aneka widhikang ⁹ astra pangawruh nira: (hanâmijilakēn lēmah ¹⁰), hanâmijilakēn wukir, sahântardhânanya, panglēsû ri wētunyân sowang-sowang. Kapûhan ikang wwang kabeh mulati sira. Gumērēh çabdanya mangastuti ri sang Arjuna. Ri sēḍēng sang Arjunâmintonakēn sarwâstra nira, ḍatēng ta sang Karṇâmawa laras mwan warayang, makunḍala muktikânana, katejan de ning kunḍala mûrti nira, mahalēp ta sirâtijyoti kawaca. Singhamûrtikânana. Kadi paugawak ing singha gâtra nira. Mâdëg ing sabhâmaṇḍala sira. Tinakwanan pwa sireng prayojana nira, mâjar ta sira yan mahyun angadwa kaçaktin mwan sang Arjuna, katona de ning râta kabeh. Magirang ta sang Duryodhana, an hanâmapaga çakti sang Arjuna.

¹ A. mālapa kang, D. E. F. H. māláp ikang, G. malap ikang.

² A. Korapâ, D. E. F. H. Korawa pāṇḍawa, G. °pāṇḍawa.

³ A. tka pwa, D. E. F. G. H. kapwa ta.

⁴ A. prē, D. E. F. G. H. pupuh.

⁵ Mah. I, 5344 b: Samadâw iwa kuñjarau.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. sili, D. E. F. G. H. silih.

⁸ A. F. H. wwe, D. wwai, E. G. we.

⁹ A. widhi kang, D. E. F. H. widhikang, G. widi kang.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

Kinol nira ta sang Karṇa, hinaywan saprayojana nira. Mojar ta sang Arjuna, ling nira:

(*„Anāhūtopadīṣṭānām*)¹. Ikang wwang yan manapak sabhāntara, ndātan hana umaritrāṇa ya, kewala tēka² ri kāwakanya, prihawak juga, ikang wwang mangkana kramanya, ataḥ³ lokaḥ⁴, yeka tan wruh ring lokasthiti ngaranya, tapwan wruh ring lokamaryāda, ring kapana tāmanggiha ng swargaloka?”

Mangkana ling sang Arjuna. Sumahur sang Karṇa, ling nira)⁵:

„*Sabheyaṁ samasamṛdhyā*⁶. Iking sabhā ngaranya, anghing tumamerikā, an mangke ikang wwang paḍa hana, balaṁ dharmmo’ nuwartate⁷, ndan sang lēwih⁸ ḥṛkti nira maka-sabhā iking sabhā, iki⁹ pwa ya ta sabhā pamintonana kaḥaktin. Apa ta doṣa tumameriya yan hana ng kaḥaktinya?”

Mangkana ling sang Karṇa. Hinaywan ta ḥabda nira de sang Duryodhana. Amuwus ta sang Korawa sira kabeh, umariwṛtte sang Karṇa sira. Kunang sang Bhīṣma, sang Widura, dang hyang Droṇa, Kṛpa, umariwṛtte sang Pāṇḍawa sira. Aparwa tikang sabhā. Tuminghal ta dewī Kuntī ri saug Karṇa, matutur ta sira ry anak nira ri sang hyang Āditya ikang hinanūt nireng Ganggā ngūni¹⁰, byakta ri¹¹ hiḍḍep nira, apan hana ng kuṇḍala kawaca panglingga¹² ni sira. Tumitis la luh nira, marabas tar wēnang inampēt¹³. Kumētēr tikang hati de ning wēlas-harēp, ndātan hana winarah nira, tuhun umulat tekā¹⁴ ri sira. Sēḍēng sang Karṇa manāmbut laras, mojar ta bhagawān Kṛpa, ling nira:

„Ai sang Karṇa! Ike sang Arjuna ngaran ira, sakahyunta rowa-ngantāngadwa ng kaḥaktin, prasiddhānak mahārāja Pāṇḍu, wungsu ring dewī Kuntī. Pataṇa mami syapānak i kita? Aparan¹⁵ wangḥa

¹ Mah. I, 5396. De HSS. *anahr̥topadr̥ṣṭānām*.

² A. om. D. watkā, E. F. H. tkā, G. tka.

³ A. H. om. D. ata, E. F. G. ataḥ.

⁴ Mah. I, 5396 b: Ye lokās tātā.

⁵ *Anahr̥topa dr̥ṣṭānām* — nira in A. deest.

⁶ Cf. Mah. I, 5397: Ranggo’yaṁ sarwasāmānyaḥ.

⁷ De HSS. balaṁ dharmme na°. Mah. I, 5397 b ult.

⁸ A. salwih, D. sang lwir, E. F. G. H. sang lwih.

⁹ A. iking, D. E. F. G. H. iki.

¹⁰ A. nire nguni Ganggā, D. E. F. G. H. nireng Ganggā ngūni.

¹¹ A. byatita, D. E. F. H. byakta ri, G. byakta.

¹² A. palingga, D. E. F. G. H. panglingga.

¹³ A. inamēt, D. F. H. inampēt, E. G. hināmpēt.

¹⁴ A. kewalatkewala, D. G. ekā, E. F. H. tekā.

¹⁵ A. add. kang.

kawwanganta? T'awarah ta ri kawitanta ¹, kamênâ ² kita mârê-pakua sang Arjuna!

Mangkana ling dang hyang Kṛpa. Merang ta sang Karṇa, tumungkul tinañan i ³ kawitan ira. Sumahur ta sang Duryodhana, ling nira:

„Kâçcarryân ike bhagawân Kṛpa. Tiga tang sinangguh kṣatriya kulîna: hana kula ngaranya ça'uryah, hana ⁴ kaçûrân, ya hetu ning sinangguh kṣatriya. Senyaparakâçah ⁵, pinupul de ning wadwâ makweh. Kunang: Suçaktir aprameyaçca, taupa parimâṇa ring suçakti nira, asing sakawwanganya, ya nimitta ning sinangguh kṣatriya. Ikâ pwa sang Karṇa tinañâkên kawitan ⁶ ira, tan anggâ pwa sang Arjuna mangadwa kaçaktin kalawan tan ratu. Angganâ tho ⁷ bhawiṣyati ⁸, nghulun rumatwakna sira ry Anggawiṣaya.”

Mangkana ling sang Duryodhana, inaswakên ta ratna suwarna bhûṣaṇa; hibêkan irikang sabhâmadhya de ning sarwopakâra, sopacâra, saha wijagandhakṣata, dhûpadîpa, sugandha wastrâlangkâra ⁹, sasaji ning abhiṣeka. Dinyus ta sang Karṇa malungguh i ratnapalangka. I tēlas irâdyus, masalin sira wêdihan malit, saha bhûṣaṇa ¹⁰ ning prabhu, mungguh ing singhâsanapâda, inastwakên Anggarâja. Tēlas nira kṛtâbhiṣeka, muwah mareng sabhâ pamintonan kaçaktin, mahyun apranga mwang sang Arjuna, tumihangakên laras nira. Irikâ ta datēng sang Adhiratha, harṣa n tumonânak niran inanugrahan ¹¹ kaprabhun. Mangolakên ta ya mangarêki muka mēlēs de ning sâmbara. Âdara ta sang Karṇa, tuminggalakên laras nira ¹² sumēmbah i sang bapa. Katon sang Karṇa pinêkul de sang Adhiratha, tuminghal ikang wwang kabeh, kumaniṣcaye sira yan sûtajanma. Mojar ta sang Bhîma:

¹ A. kawwitantâ, D. G. H. kawitanta, E. F. kâwitantâ

² A. kumnâ, D. F. H. kamnâ, E. G. kamna.

³ A. ing, D. E. F. G. i, H. om.

⁴ A. na, D. F. G. H. hana, E. ana.

⁵ Cf. Mah. I, 5413b: Satkulînaçca çûraçca yaçca senâmî prakarṣati.

⁶ A. tinañânan kawwitan, D. tinañâkên awwitan, E. F. ⁰kaw⁰, G. tinañan kaw⁰, H. om.

⁷ De HSS. Angganâtha.

⁸ Cf. Mah. I, 5414b: Tasmâd eṣo'nggawiṣaye mayâ râjye'bhiṣicyate.

⁹ A. kṣata wastra, D. E. G. wastra langkâra, F. H. wastrâlangkâra.

¹⁰ A. busaṇa, D. E. F. H. bhûṣaṇa, G. bhuṣaṇa.

¹¹ A. F. H. inugrahan, D. G. inanugrahan, E. hinanugrahan.

¹² Nira in A. et G. deest.

„Ai sang Karṇa! Na te mahākṣatriyasûtadwandwah. Tan yukti kadi kita mapratidwandwa lâwan aringku sang Arjuna, âpan kita sûtajanma. (Kunang gawayanta) ¹: Pratodo gr̥hyatâṁ tena ². Manggëñgi pratoda juga, sarathya ning kadi kami kṣatriya. Inanugrahan pwa kita kaprabhun ³, eman tikang Anggarâja bhinukti ning hînanjanma, kadi pawitra ning kṣîra mwan ghr̥ta, winehakën ta ya ring asu, mangkana ta paḍanya.”

Nâhan ta ling sang Bhîma! Sumahur ta sang Suyodhana:

„Sang Bhîma! Tanyukti dahat iku wuwusta. Tan apilih ⁴ ing ka-janman ika sang çûra ngaran ira. Yâwat hana kaçaktin ing sira, yeka kṣatriya ngaranya. Mengët kite dang hyang Kṛpa, mijil sakeng çarastamba kacaritan ira. Muwah dang hyang Droṇa, mijil sakeng luwang kacaritan ira. Kathamapinya ⁵ hana ng astra prabhâwa ri sira. Manëmbah ta kita kabeh (ri sira) ⁶, hinganyan gupa lêwih ngaranya. Mangkana ta sang Karṇa. Apa matang yan ⁷ tar yogya ratwagnâryawangçawiṣaya? Tonton ta kêtâ ⁸ paripûrṇa ny awaknya, saha kuṇḍalakawaca! Yogya karikâ hînanjanma ⁹ mangkana!”

Nâhan ling sang Duryodhana. Atêhër tumuntunakën sang Karṇa, katêkân tang astamânakâla ¹⁰, ri surup sang hyang Âditya, maluwaran ikang astradharmakârya. Mulih ta sira kabeh. Ya tikâ tambay sang Karṇa rinatwakën sang Duryodhana.

XIV.

Byatitan ikang kâla, huwus enak tama ¹¹ sang Korawapândâwa ring astra sira. Makon ta dang hyang Droṇa dumona mahârâja Dru-pada, gëlëng ira tan inaku mitra ngûni, ndan haywa ta ¹² pinatyan

¹ Haec verba in A. desunt.

² Mah. I, 5424: ⁰twayâ. De HSS. pratoda grahitana tena.

³ A. kaprabhu, D. E. F. G. H. kaprabhun.

⁴ A. tan pa pilih, D. E. F. G. H. tan apilih.

⁵ A. D. E. G. katamapinya, F. H. kathamapinya.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. yâ, D. G. H. yan, E. yat, F. yât.

⁸ A. waktâ, D. E. ktâ, F. tatâ, G. H. om.

⁹ A. janma, D. F. H. hînanjanma, E. G. hinajanma.

¹⁰ A. mânakâla, D. âstamânakâla, E. G. astamânakâla, F. H. aṣṭa⁰.

¹¹ A. F. ta manah, D. G. H. tama, E. tamâ.

¹² Ta in A. deest.

pawêkas nireng kinonkon, tuhun alahakna juga. Lumâmpah ta sang Korawapâṇḍawa dumon mahârâja Drupada, inambulan ikang Pâncâlarâja. Aprang ta mahârâja Drupada, ndan ¹ sor ta malayû wadwa nira kabeh, kalyus tanpanolih, giri-girin de ning kaçaktin ing Bhîmârjuna, matinggal ri mahârâja Pâncâla, tan hana ² wâni manglâwan. Kâri ta mahârâja Drupada tungga-tunggal ³. Kasikêp ta sira wêkasan, winwatakên dang hyang Droṇa mahârâja Drupada. Mojar ta sira ri sang Pâncâlarâja, ling nira:

„Ai sang Drupada! Haywa kita sangcaya ring prâṇâtika ⁴, ya ya tan pêjahanta de mami. Kṣamiṇo brâhmaṇâ wayam ⁵. Upakṣama kadi kami brâhmaṇa. Kunang hetu ning makon dumona kita, hana ujarta ngûni kengöt ⁶ ni nghulun, i tan dadya ning ratu samitra lâwan tan ratu. Aku ta prasiddha mitranta sangkan lare, sinangguh ta mangaku-aku. Mari tâku mitra i wêkasan, apan tan pamangguhakên kaprabhun, matang yan tan mapagêh pamitrangku lâwan kita, tan ⁷ sênggahëntâku mitradrohaka mangke, apan tan inaku mitra, matang yan alapênku tang ⁸ Pâncâla satêngah, ikang ⁹ salor ing Ganggâ. Ya ta kaḍatwanangku. Kunang ikang sakidul ing Ganggâ mangaran ing Kapilyanâgarî, ya ta kaḍatwananta!”

Mangkana ling dang hyang Droṇa. Kinon ira ta mahârâja Drupada muliha. Ri ulih nira mungsir ¹⁰ kaḍatwan, atêhër manastâpa ta sira, ahyun ¹¹ ta sira patya ¹² dang hyang Droṇa. Mahas ta sira ring sarwadeça, ameta brâhmaṇa siddhimantra, manganugrahanana putrâmējahana dang hyang Droṇa. Byatîta mahârâja Drupada. Tucapa ta sang Duryodhana. Sira ta prihati rumêngö kânurâgan sang Pâṇḍawa, inucap ing râta ¹³ kabeh yogya sumiliha ratu, kumalilirana kaḍatwan sang bapa. Mâjar ta sire mahârâja Dhṛtarâṣṭra, ling nira:

¹ A. ndâ, D. E. G. ndan, F. H. ndân.

² A. ha, D. F. G. H. hana, E. hanâ.

³ A. F. G. H. tunggatunggal, D. E. tunggal tunggal.

⁴ A. prâṇâtika, D. prâṇantikâ, E. G. prapantika, F. H. pranâ.

⁵ De HSS. ⁰ brâhmaṇaḥ karmma. Mah. I, 5505.

⁶ A. hengët, D. F. H. kengöt, E. G. kengët.

⁷ A. ta, D. E. F. tan.

⁸ Tang in A. et E. deest.

⁹ A. ika, D. E. F. G. ikang, H. om.

¹⁰ A. mungsir, D. E. F. H. mungsir, G. musir.

¹¹ A. hyun, D. E. F. H. ahyun, G. mahyun.

¹² A. matya, D. E. F. H. patya, G. ri patya.

¹³ A. nirâ, D. F. G. ing râta, E. H. ning râta.

„Crutam me jagatâm wâk(h)yam ¹. Bapa ni nghulun mahârâja Dhṛtanagara! Ujar nikang râṭ kabeh rinëngö ni nghulun, ahyun rumatwakna sang Pâṇḍawâbhiprâyanya, tan apekṣa ry âjñâ sang ârya Bhîṣma mwang âjñâ rahadyan sanghulun, apan mahârâja Pâṇḍu sira sinangguh madṛwya ng pura, sira makakaḍatwan ngke ring Hâstina. Rahadyan sanghulun hana ngke sinangguhnya mamarâçraya juga. Sugyan tuhwa prayojana nikang loka, yan yogya rahadyan sanghulun kumona sang Pâṇḍawâmëngamëng ring Wâraṇâwata, tumontona râmya nikang deça. Pinaka nghulun gumawayopâya samâr-ganyân hilanga ngkâna, yatanyan tan pawâdhakâ ² nghulun tumung-galakna ng kaḍatwan.”

Mangkana ling ³ sang Duryodhana. Sumahur sang Dhṛtarâṣṭra: „Anaku sang Duryodhana! Mapa ngaran ing âmbëk mangkana? Tan yukti ulahta iko, walingta tan silih-asih ta kami ri hana ning wwang sânakta sang Pâṇḍu. Mangkanopama ning ulahtânaku mwang sang Pâṇḍawa, apan gati ning sânak amisan, prasiddha sânak ngaranya. Haywa mâtsaryâmbëk tânaku! Apa ri hidëpta i dang hyang Droṇa, Kṛpa, Widura, ngûniweh ⁴ Bhîṣma, yaya tan hënënga nira, yan mâtya sang Pâṇḍawa. Sangksepanyânaku, patût padulur lâwan sang lima sânak, narapwan kitân tinëmu ng hayu, mwang amuhara suka nikang râṭ kabeh.”

Mangkana ling mahârâja Dhṛtanagara. Sumahur sang Duryodhana, ling ⁵ nira:

„Bapa! Haywa kita sandeha ⁶ ri çrî Bhîṣma katakutana! Madhya ta sira tan hanenilwan ira. Sang Açwatthâmâ pakṣapâta ⁷ ri nghulun. Nihan ta dang hyang Droṇa tumûtakën i swabuddhi ning anak nira. Dang ⁸ hyang Kṛpa tumûtakën dang hyang Droṇa, apan ari nira kâsih nira. Atëhër sang ârya Widura juga tumût i sang Pâṇḍawa. Aparan ta kawëdihangkwi rasikâ?”

Mangkana ling sang Duryodhana. Humëñëng sang Dhṛtarâṣṭra, ndân angepwan sira. Hana pwa pangucap sang Pâṇḍawa ri ramya nikang deça Wâraṇâwata. Irikâ mâjar sang Dhṛtarâṣṭra, ling nira:

¹ Cf. Mah. I, 5666: Çrutâ me jalpatâm tâta.

² A. °wâkâ, D. G. °wadaka, E. °wadhaka, F. H. wâdhaka.

³ A. li, D. E. F. G. H. ling.

⁴ A. nguniwe, D. E. F. G. nguniweh, H. ngûniweh.

⁵ A. li, D. E. F. G. H. ling.

⁶ A. sandeya, D. F. G. H. sandeha, E. sandehâ.

⁷ A. pakṣamâta, D. G. pakṣapata, E. F. H. pakṣapâta.

⁸ A. ða, D. E. F. ðang, G. H. dang.

"Anaku sang Pândawa! Singgih ikang deça Wâraṇâwatâhayu. Tamêng-amêng ¹ ta kiteriya, t'aweh ² bhojana ri sang brâhmaṇa, saha dâna sarwaparṇa! Aku kumonakên i kitewön ri wwang ngkâna. Yapwan huwus kâryanta, samangkana kita muliha!"

Mangkana pakon mahârâja Dhrtarastra. Agirang ta ³ sang Pândawa. Lumâmpah ⁴ mwanq ibu nira dewi Kuntî. Huwus amwît i sang Bhîsma, i dang hyang Droṇa, Kṛpa, Widura, lungâ ta sirâhawan ratha. Sang Widurânutûti sira, mapinêkêt akon prayatne sira, apan mahâbhaya ta ng deça ngkâna, ndâtan sarwâstra bhayanya.

"Aloham niçitam ⁵ çastram ⁶. Hana ta sañjata ⁷ ndâtan sanjata pinakâwaknya, ndân malandêp ⁸ sangkeng loha ⁹ ya, sang ¹⁰ mengêt irikâ ¹¹, ndâtan dadi sira manggiha ng lara."

Mangkana pawêkas sang ârya Widura. Sandeha ¹² tâmbêk nirâpan umangên-angên ujar sang ârya Widura, mitutur i sira. Datêng ta sireng Wâraṇâwata, sinungsung ta sira de ning wwang thâni ngkâna, kapwânêmbah mâjarakên girangnya. Hana ta si Purocana ngaranya, wadwâ kâsih sang Suyodhana, prasiddha winarah ri rahasya ning upâya, kinon sumêgêh-sêgêhana sang Pândawa. Ya ta sumungsung ¹³ i sira, sumanggraheng çayanabhojanâdi. Hana ta jatugṛha ngaranya, umah gala-gala sapaniṣkâranya, amânuṣa kagawayanya. Ya ta kinonakên paturwana nirângkên dunungan. Tuminghal ta ¹⁴ sang Yudhiṣṭhira, mojar ta sire sang Bhîma:

"Âgne(yam) ¹⁵ iti he Bhîma ¹⁶. He aringku kita sang Bhîma! Yeki ng âgneyagrha ngaran ike. Kalingan ny ujar sang ârya Widura ngûni, haywa ta kita pramâderiya!"

¹ A. hârngamêng, D. F. H. târngamêng, E. târngâmêng, G. tamngamêng.

² A. kâweh, D. F. H. tâweh, E. G. taweh.

³ A. om ta, D. E. F. G. H. ta.

⁴ A. lumâmpah, D. F. H. lumâmpah, E. G. lumampah.

⁵ A. E. F. G. H. nikitañ. D. niçitañ.

⁶ Mah. I, 5755.

⁷ A. sañja, D. E. F. G. H. sañjata.

⁸ A. ndâlândêp, D. E. F. H. ndân malandêp, G. ndan malandêp.

⁹ A. lewa, D. E. F. G. H. loha.

¹⁰ A. sa, D. E. F. G. sang, H. om.

¹¹ A. iriya, D. E. F. irikâ, G. irika, H. om.

¹² A. H. sandeya, D. E. F. G. sandeha.

¹³ A. sumusung, D. E. F. G. H. sumungsung.

¹⁴ A. tumingha, D. E. F. G. tuminghal ta, H. om.

¹⁵ De HSS. agnem.

¹⁶ Cf. Mah. I, 5781b. Kṛtañ hi wyaktam âgneyam idam weçma parantapa.

Mangkana piněkēt sang Yudhiṣṭhira. Tadanantara datēng ta sang Kānana, kinen de sang Widura mare sang Pāṇḍawa, mājar ta yeng çûnya ¹ :

„Pinakanghulun si Kānana, kinon ârya Widura, magawayeng ² gr̥hamadhya ngke makâryâkna guhâ, umijila ri heng ning bapra, hawana rahadyan sanghulun mijila sakeng jatuweçma, apan ing ³ caturdaçi tēngah wēngi iking jatugr̥ha kinon tunwanana de sang Duryodhana ring si Purocana. (Haywa ta rahadyan sanghulun tan engēt ring mangkana!)”

Nāhan ling sang Kānana. Mangañjali ta sang Yudhiṣṭhira ry asih sang Widura; lumēkas tikang Kānana mangguhâ, atyanta wi-dagdhanya, tan katon suksukanya, de ning mantrawaṣaṭ, pinahayu tinutupan papan, ri sâraharah nikang gr̥hamadhya, yatanyan tan sandehâ ning Purocana ⁴). Lîlâ ta sang Pāṇḍawa, mēnggēp nirbhaya katonan ira. Adan ⁵ paburwa ring alas molih sarwamrga, bhino-janâkēn ing sang brâhmaṇa, saha dānapuṇya ⁶. Tēka pwa ng catur-daçi çukla, maweh ta sira utsawa, maweh pangan inum ring anak thâni. Hana ta thâni mânak limang siki, milu manaḍah bhojana. Mawērō ta ya de ning pâna madya. Manginēp ta ya, tan wēnang mulih ring deçanya, maturû ring paciran ikang jatugr̥ha, mogha kadi kinon ing hyang. Mangkana si Purocana, wiparîta de ning madya, maturû ri lawang ing jatuweçma ⁷. Sēḍēng nidrâ tang rât kabeh, madēg ta sang Bhîma tumunwani tang jatugr̥ha. Murub ta ya tan kahē-rētan, sumurup ta sireng guhâ gawe nikang Kānana ngûni mijil ri heng ning bapra. Saka ri wēdi sang Bhîmân kawruhana de ning wwang akweh, sinunggi nira ta dewî Kuntî, mwang sang Yu-dhiṣṭhira, sang Arjuna, matunggalan bâhu nira. Kunang sang Nakula Sahadewa matunggalan ing pupû nggwan ira. Alayû ta sira, kadi dērēs ning bâyu dērēs nira. Ri patunu nikang jatugr̥ha, niç-caya tang wwang kabeh, sahana ning Wâraṇâwata, yan pangutus sang Duryodhana manunwanana ng jatugr̥ha. Tan hana wâni matutura, tuhun tumangisi sang Pāṇḍawa juga ya. Irikang saka-tambesuk, paḍa tēka manonton ikang thâni. Ri paḍēm ikang apuy,

¹ A. sunya, D. F. G. çûnya, E. çunya, H. çûnya.

² A. magawian, D. E. magawayam, F. G. magaway ing, H. om.

³ A. i, D. E. F. G. H. ing.

⁴ Haywa—Purocana. Haec verba in A. desunt.

⁵ A. hadan, D. G. han, E. F. H. hanan.

⁶ A. saḥâḍapunya, D. sahadhanapûnya, E. saḥâdana⁰, F. saḥâḍanapûnya, G. sahadhanapûnya, H. saḥâḍanapûnya.

⁷ A. G. jatugr̥ha, H. jâ⁰, D. jatôweçma, E. F. ⁰wesma.

kapanggih ta wangkay nikang Nişâdî ¹ saha putranya lima sânak. Byakta wangkay sang Pâṇḍawa ri hiḍêp ning mulat, apan tan katon wiçeşa dharmanya, huwus gësêng de ning apuy. Muwah katon ta wangkay nikang Purocana, tamolah ri saṇḍing ing dwâra ri nggwanya turû. Malayû tikang anak thâni, mâjar i mahârâja Dhṛtarâştra mwanng sang Bhîşma, Droṇa, Kṛpa, mâjar i pati sang Pâṇḍawa. Manangis ta sira kabeh, kunang sang Widura tan sapira tangis nira. Kinonakên ² ta sang Pâṇḍawa pagawayakna ³ tilêm, saha pasangaskâra ⁴ ning mati. Iniwö ⁵ ta sira ngkâna, ring Wâraṇâwata. Byatûtan ikâ ⁶ sang magawe tilêm, tan kocapa.

Tucapa sang Pâṇḍawa. Mangidul laku nira sangkeng Wâraṇâwata. Sawêngi tar kêneng turû sira, tan parâyan sirân laku, enggal ta sirân lumampah, mangkin adoh para nira. Mamanggih ⁷ ta sira alas göng ⁸ atiçaya ⁹ sukêtanya, tan kaparan de ning manuşa. Ya ta pinurug de ¹⁰ sang Bhîma. Tikêl kayu-kayunya ¹¹, kahawâ de ning panapak ning suku nirâr laku, ngûniweh tang rinûgakên sakaharêp de nirân laku; nista nirân sumunggi dewî Kuntî, ya yan tan anghel maka-nimitta kêral nira. Asing kaparag puh rêbah tikêl, tan wênang ¹² mangadêg de ning dêrês ni ¹³ laku nira sang Bhîma. Akon ta sira marâryana ring alas, sangke yan harêp maturwa de ning arip nikang mata. Hana ta nyagrodhâgöng waringin ¹⁴ matöb pangnya ¹⁵, irikâ téngah ning alas, atîs câyânya ri sor. Hana ta çilâ maratânayanâlâwâ, ngkâna ta parâryan ira, kinalasan ira rwan ing kayu. I surup sang hyang Âditya, maturû ta sang ¹⁶ Kuntî. Kunang sang Bhîma sira ta mamet wway, angrêngö pwa sira çabda ning manuk rawa, pinaran ira ta ya. Katon ikang talaga çuci nirmala, mahëning wwainya

¹ A. Nisaddha, D. Nisândi, E. G. Nisandi, F. Nisandhi, H. om.

² A. kinontakên, D. E. F. H. kinonakên, G. kinon.

³ A. yamgawe, D. F. H. pagawayakna, E. magayakna, G. magawayakna.

⁴ A. G. pangaskara, D. F. H. pasangaskâra, E. pangaskâra.

⁵ A. ingiwö, D. F. H. iniwö, E. G. iniwê.

⁶ A. ikang, D. E. F. H. ikâ, G. ika.

⁷ A. para manggih, D. E. F. para nira mamanggih, G. hamanggih, H. om.

⁸ A. E. G. göng, D. F. H. göng.

⁹ A. atisaya, D. atiçaya, E. âtiçaya, F. âtiçaya, G. hatiçaya, H. âtiçaya.

¹⁰ A. dening, D. E. F. G. H. de.

¹¹ A. kayukayukanya, D. E. F. G. kayukayunya, H. om.

¹² A. awnang, D. F. wnang, E. G. wênang, H. om.

¹³ A. E. ning, D. F. G. ni, H. om.

¹⁴ A. waringi, D. E. F. G. waringin, H. om.

¹⁵ A. matêb sarnya, D. F. mahöb pangnya, E. G. matêb pangnya, H. om.

¹⁶ A. add. Bhima.

hibékan tuñjung ¹. Madyus ta sirânginum wwai ². Mângên-angên ta nghel ning wwang sânak nira, karuhun nghel nirebu nira, tatan-patahënan pamarabas ning luh nira; umwas ri pipi, mogha tar wênang lumampah de ning wêlas-harëp. I wêkasan sira malaku. Satêka nira ri wwang sânak nira, paða sukânidrâ sor ning waringin. Malungguh ta sira tan milu maturû. Hana ta râksasa si Hiðimba ngaranya, munggw ing çâlmaliwrksa ri têngah ning alas. Asing wwang mara ngkâna pinanganya. Katon pwa ³ sang Pâṇḍawa denya, magirang ta ya manahnya. Inujaran ta yârinya râksasî, si Hiðimbî ngaranya:

“Aringku si Hiðimbî! Hana manuṣagandha ike, kâmbö dengku. Byakteki wwang. Nâhan ta ya turw i sor ning wandhira, tar wruh yan mahâbhaya ⁴ iking alas pinaranya. Laku ta wawa ngke ryaku, haywa sowe-sowe! Agyâku manginuma râhnya, amangse dagingnya!”

Mangkana ling sang Hiðimba, lumampah târinyânâma Hiðimbî. Katon sang Bhîma litu-hayu denya, cyâma warna ⁵, makiris ahijo, paripûrṇa lwir ny awaknya, singhaskandha ⁶ tulya, kadi pakêkês ⁶ ning singha, haros parinâha ny awak nira, matambas kadi wunga kuṇḍur gulû nira, puṣkaradrk ⁷, kadi dala-dala ning nilotpala mata nira. Kapûhan ta ⁸ sang Hiðimbî tumoni sira, ri wagus ing rûpa nira. Mângên-angên ta ya, tan ahyun tumûtakna sapakon i kakanya:

“Yan wwataknangkw iki panganënya, anghing sakarëng pawehanya inak âmbëk ⁹ lâwan suka ning kenuman ing râhnya. Yapwan pakswâmya ta ya, malawas aku sukâ de nikâ.”

Mangkanângên-angên sang Hiðimbî, pinahayunya ta rûpanya, salwir ing manuṣarûpa ¹⁰ pinahayu, pinakasolahnya têngeng pahyas-nya, sopacâra ¹¹ bhûṣaṇa ning manuṣyâkr̥ti, konangunang tininghalan ¹². Mojar ta ya sarâgâsëmu guyu, nihan lingnya:

¹ A. tuñjungya, D. E. F. G. H. tuñjung.

² A. E. we, D. G. wai, F. H. wwai.

³ A. ta, D. E. F. H. pwa, G. om.

⁴ A. mahâbaya, D. F. G. mahâbhaya, E. mahabhaya, H. om.

⁵ Mâh. I, 5943a: Ayaṁ çyâmo mahâbâhuḥ simhaskandho mahâ-dyutiḥ.

⁶ A. pakës, D. E. F. G. H. pakêkês.

⁷ Mâh. I, 5943b: Kumbagriwah puṣkârâkṣo bhartâ yukto bha-wen mama.

⁸ A. G. H. om. ta.

⁹ A. inakâhambëk, D. E. F. H. inakâmbëk, G. °ambëk.

¹⁰ A. manuṣa, D. E. F. manuṣarûpa, G. °rupa, H. om.

¹¹ A. sâpacâra, D. E. F. sopacâra, G. °cara, H. om.

¹² A. tiningalan, D. E. F. G. H. tininghalan.

„Swâmî sang malinggih ring çilâtala ¹! Mahâbhaya tan sinipi iking alas pinaranta. Syapa bhayangkwa ² linganta, (hana râksasa si Hiðimba ngaranya) ³, tamolah ring çâlmaliwrkša, raṇḍo magöng têngah ning alas. Ya ta makâsananya ⁴; hetu ning wwang tan hana sabhâ mara ngke, asing wwang mara ngke pinanganya. Kunang kami si Hiðimbî ngaran i nghulun, ari nikang Hiðimba râksasa, kinon ikâmatyane kita. Katêkan pwa nghulun râga tumon kalituhaywan rahadyan sanghulun, matang yan huripanangkwa ⁵ kita, wawangku mareng çûnya deça, tan hana kalahalanta ⁶ dengku, ilu tandak wörakên kita, sugyan tar ⁷ wruha wwang sânakw i kita”.

Sumahur sang Bhîma, ling nira:

„Ibu sang râksasî mahayu! Atyanta suka ni nghulun dentâsih ri kami. Kunang tâpan ⁸ bhakti mebu mwang asih mawang sânak, tar wënanng tuminggalakên i sira”.

Ling sang Hiðimbî: „Swâmî, haywa kita sangcaya! Sira ta kabeh huripên i nghulun, winaweng deça çûnya, wörakna mami kita kabeh”.

Ling sang Bhîma: „Ndâtan wënanng mungwâturû mwang ibu ni nghulun, tuwi sêðëng nirenak maturû. Ndya tâku wânýânanghya? Sangkšepa ny ujar ni nghulun, sadenya tèkâ wwang ⁹ sânakta yan wënanng dhumâraṇa kabeh”.

Ling ning râksasî Hiðimbî: „Wruh nghulun ri twangta makaka makâðing ibu; yan yogya mareng deça çûnya ri pucak ning gunung, ngkana ta (hana lîlâ) ¹⁰ paturwan uttama çayana. Apa ta halëp nikang maçayana rwan ing kayu-kayu ¹, maguling ing çilâtala? Kunang hawana ning mareng ¹² pucak ing gunung çûnyadeça, manunggange walakang ni nghulun, ngke ¹³ katona kamahâtmyan ing kadi kami râksasî denta. Wungu ta kakanta mwang ¹⁴ ibu lâwan

¹ A. silâtâla, D. H. çilâtala, E. F. çilâtâla, G. çilatala.

² A. bhayakwa, D. E. F. G. H. bhayangkwa.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ A. mahakâsananya, D. E. F. makâçaṇanya, G. pinakasthananya, H. om.

⁵ A. huripanangku, D. E. F. G. H. huripanangkwa.

⁶ A. kala, D. E. G. kalahalanta, H. om.

⁷ A. ta, D. F. tar, E. G. tan, H. om.

⁸ A. âpa, D. E. F. tâpan, G. H. tapan.

⁹ A. wang, D. E. F. G. H. wwang.

¹⁰ Haec verba in A. et H. desunt.

¹¹ A. add. atyanta suka kunang.

¹² A. mareng mareng, G. mare, H. om.

¹³ Ngke in A. deest.

¹⁴ Mwang in A. deest.

sânaktânwam çîghra, kon sira ¹ manunggangge walakang ni nghulun ² „!

Tan-anggâ ta ³ sang Bhîma ri sawuwus nikang râkṣasî. Masowe hiḍḍep ikang râkṣasa si Hiḍimba ⁴. Datêng ta ya ri kahanan sang Pâṇḍawa maturû lâwan ibu nira. Tinon ta yârinya somyarûpa, atyanta krodhanya. Mâjar ta ya:

„Dhik ta ai kong duṣṭa Hiḍimbî! Apa hiḍḍepmu harḍp sarâga lâwan manuṣâdhama? Lumḍbur yaça ning kadi kami râkṣasa. Agöng dahat ikang duryaça pâpa tinḍmunta pinakawwang sânak. Panglâmpu ta ko harah! Panganḍnku kong manuṣa kaniṣṭa. Mangkana ta kamung Hiḍimbî, kahyunyu malakya manuṣya, tuluyḍnku ⁵ panganḍn mḍne tan wandya, wruha rasa ri krodhangku.”

Mangkana ling nikang râkṣasa Hiḍimba. Manguhuh ta ya makrak angikikan, masö sahasâmbḍknya ⁶ tan panggalḍng.

Lohitâkṣaḥ ⁷, mabâng matanya. Mahâbâhuḥ, atîçaya lwâgöng ⁸ bâhunya. Tîkṣṇadamṣṭrojjwalânanaḥ, dumilah mukanya kasḍnwau de ning lungid ing sihung ⁹nyângingîdingî dalâṅgîdângarabarab. Lumarap kilatnya, de ning paghâṣanye sor ing ruhur. Mahirḍng warna ny awaknya, kadi meghâṅghḍmu hudan, kadi dḍrḍs ing sḍdung aliwawar dḍrḍs ning uḍwâsanya. Ūrdhakeçaḥ, umiṇḍuhur ta ya rambutnyâwyang awḍrutwḍrutan. Bhayânakaha, katatakut, sâkṣât mṛtyu mâwatâra. Mawḍdi pwa sang Bhîma kasinggula sang maturû, dinudut nira tang çilâ dinohakḍn sakeng ung-gwanya; paturwan ing, wwang sânak nira mwang sang ibu nira, kahabalang ta ya wwalu wḍlas dḍpa dohnya sakeng unggwanya ngûni. Masikḍp ta sira, silih pḍrḍp, kapwânidra cinidra.

Wâraṇau ṣaṣṭi ¹⁰ hâyana u ¹¹, kadi patukar ning liman sḍḍḍng yowana kâlauyâwḍrö de ning medanya. Rûg rḍbah ¹² parawaça tang ¹³

¹ A. om. sira.

² A. walakangku, D. E. F. G. H. walakang ni nghulun.

³ A. et H. om. ta.

⁴ A. rakṣa si ḍimba, D. F. râkṣasa si Hiḍimba, E. râkṣasa H^o, G. nikang H^o, H. om.

⁵ A. tulwiyanku, D. E. F. G. tuluyḍnku, H. om.

⁶ A. saḥâmbḍknya, D. E. F. H. sahasâmbḍknya, G. sahasambḍknya.

⁷ Mah. I, 5981: Ewam uktwâ Hiḍimbâm sa Hiḍimbolohitekṣanaḥ.

⁸ A. atîçayâhḍng, D. E. F. atîçaya lwâgöng, G. ^olwagḍng, H. om.

⁹ A. siyung, D. E. F. G. sihung, H. om.

¹⁰ De HSS. hasti^o.

¹¹ Mah. I, 6005b: Mattâwiwa ca samrabdhau wâraṇau ṣaṣṭihâyana u.

¹² A. add. ta.

¹³ A. tar, D. E. F. G. tang, H. om.

kayu-kayu de ning patukar nira. Matanghi ta sang maturû, kagyat sira kabeh, de ning panghëruk ¹ nira mawilët, silih-dëdel, silihtampyal. Rûg sahana ning kayu ² kapurug de nira. Muwah dërës ning hangin-angin irângusir inusî, silih-gyat ginyat, silih-bandha. Katon pwa dewî Kuntî matanghi de sang Hiðimbî, masö ta ya manëmbah, mâjarkën hyunya ri sang Bhîma, lâwan mâjarkën i çakti ni kakanya, yan pinakabhaya ning alas inusî de nira. Irikâ ta sang Arjuna mâjar i kaka nira:

„Kaka Bhîma! Agöng rakwa kaçaktin ikang râkşasa Hiðimba. Haywa ta kaka pramâda ri lëkasnya ring ³ palagan! Mangkana ⁴ yan anghel rahadyan sanghulun marâryana [sakarëng ⁵! Nghulun lawananyäsikëp apërëp.”

„Antëku ⁶ sang Arjuna! Udâsîno nirîkşaswa ⁷. Haywa kita sangçaya, tonton patukar ni nghulun lâwan râkşasa. Yaya patyanya dengku.”

Ling sang Arjuna: „Kaka Bhîma! Yan matyekung râkşasa si Hiðimba, kim anena cirañ ⁸ kâlam ⁹? haywa sowe-sowe ¹⁰, patyani juga usën, sugyana katëkâna rodramûrti, kâla surup ning âditya muwah, byaktâgöng kaçaktin ikang râkşasa irikâ.”

Prayatna ta sang Bhîma sapitutur sang antën ¹¹, mogha ta suku nikang râkşasa sinikëp nira kâlih. Pinutërakën ira ta ya, inutitakën, tinibâkën ing çilâtala, linudan ira ri ¹² muştîpâtinya. Tikël ta ya walakangnya de ning pâdatâla nira. Mangohan ta ya mamëkasi huripnya, (kadi çabda ning gërëh, gumuruh angampuhan karëngö ring âkâçamañdala. Pëjah ta ya tanpamyati patinya manglëñdo, mukanya bëntar, koñjëm ing çilâtala) ¹³. I pëjah sang Hiðimba, manëmbah ta sang Hiðimbî ri dewî Kuntî. Mâjar ta ya ri sira, lingnya:

„He mahâdewî! Nghulun râkşasî makaswabhâwa krûrarûpa. Ndan

¹ A. pahruk, D. E. F. G. panghruk, H. om.

² A. kayukayu, D. E. F. G. H. kayu.

³ A. ri, D. E. F. G. H. ring.

⁴ A. et G. om. mangkana.

⁵ A. sakarë mangkana, D. E. F. G. H. sakarëng.

⁶ A. antëku, D. E. F. H. antëku, G. hantëku.

⁷ De HSS. udasino bhirâkşasya. Mah. I, 6026.

⁸ De HSS. parañ (A. G.), warañ (D. E. F. H.)

⁹ Mah. I, 6027: Kim anena cirañ Bhîma.

¹⁰ A. suwe-suwe, D. E. F. G. H. sowe-sowe.

¹¹ A. add. karëngö ring âkâça mañdala, pjah ta ya tan pamyati.

¹² A. E. F. H. ring, D. G. ri.

¹³ Kadi çabda — çilâtala. Haec verba in A. desunt.

tinggal ni nghulun ikâ ¹ krûrâkâra ning râkṣasîrûpa, sasolah swabhâ-wangkw i ngûni kabeh. Nyang solah ning manuṣa gawayën tuladana mangke, wet ning hyun ni nghulun ri rânak mahâdewî. Kunang yan hana sanmata rahadyan sanghulun, yan ² yogyâ nghulun umiwwa ri jöng mahâdewî, mawwata sarwabhojana, mijila sangkeng manah patik mahâdewî, apan swakarma ning kadi kami mangkana.”

Nâhan ling sang Hiḍimbî. Mojar ta sang Kuntî, ling nira:

„Anaku kita sang Bhîma! Tan apa kita makastri râkṣasî, apan dharma ngaranya ³. Haywâgigu ring ulah! Ikâ kewala çaraṇanta i sêdëng ning haneng ⁴ alas. Haywa wikalpa wêkangku!”

Mangkana ling dewî Kuntî. Mojar ta sang Yudhiṣṭhira ri sang Hiḍimbî:

„Sang Hiḍimbî! Haywa kita sangçaya! Têlas anugraha ring râma ni nghulun, alap târingku sang Bhîma, t'agawe ko sukamanggala ⁵, saparikrama ning wiwâha! Kami ta kawêkas ngke ring alas.

An-mangkana ling sang Yudhiṣṭhira, winörakën ta sang Bhîma mareng giriçngga. Hinyasanya tâwaknya, salwir ing agawe konëng-unëng i rûpanya, salwir ing ⁶ uttama bhûṣaṇa ⁷ pinakabhûṣaṇanya ⁸. Suka ta sang Bhîma denya. Mâmëng-amëng ta ya ring deça wanântarâtyanta râmyanya, pinaran ira kâlih sang Hiḍimbî, mahas ing udyânawana, ring âçrama, ring parwata wanadeça, têlas pinaran ira kabêh, yatheccha, masanggama sira mwang sang Hiḍimbî. Mânak ta sira râkṣasarûpa, tîkṣṇadamaṣṭra ⁹, malaṇḍëp sihungnya, sutâmrânetra, mabâng matanya, mahâwaktra ¹⁰, alwâ tutuknya, çangkukarṇa ¹¹, kadi lipung talinganya, mahâtanuḥ, magöng awaknya, mahâjâṭhara ¹², magöng wëtëngnya, mahâbalaḥ ⁹,

¹ A. E. F. G. H. ikang, D. ikâ.

² A. ya, D. E. F. H. yan, G. yar.

³ A. aṣa sira dharmmaranya, D. E. F. G. H. apan dharmma ngaranya.

⁴ A. nikaneng, D. E. F. G. H. ning haneng.

⁵ A. putramanggala, D. E. F. H. sukamanggala, G. çubhamaṇḍala.

⁶ A. salwing, D. E. F. G. H. salwir ing.

⁷ A. buṣaṇa, D. E. F. H. bhûṣaṇa, G. bhuṣaṇa.

⁸ A. om.

⁹ Mah. I, 6073: Bhîmanâdam sutâmroṣṭham tîkṣṇadamaṣṭrâṁ mahâbalam.

¹⁰ Mah. I, 6072b: Wirûpâkṣam mahâwaktram çangkukarṇam.

¹¹ A. anggukarṇa, D. E. F. G. H. sanggukarṇa.

¹² A. mahâjâṭawara, D. E. F. H. mahâjâṭara, G. mahajâtara.

agöng çaktinya, makëral ya. Bâlo 'pi yauwanam ¹ prâptah ², sangkan-sangkan rare mareng alas-alastan atakut ing sarwabhaya. Agra-stah, tanpa ³ lwang kayowanan i rūpanya, manojawah, aticaya dërës ning lakunya, parëng lâwan manah gëlis ning lampahnya, sakaçaktin ing rākṣasa çaktinya. Manëmbah ta ri ⁴ sang bapa mwan ri sang ibu. Ghaṭopamah kacokeçi ⁵, towi katon ta ya rambutnyâtëb mawërut-wërtan, kadi ghaṭākāra lwir i gëlungnya. Tasmād Ghaṭotkaca(nāma, inaranan ta sang Ghaṭotkaca) ⁶, atyanta lituhayunya, ikā sang Ghaṭotkaca, inahākën de bhaṭārendra uliha ning ⁷ lipung sang Karṇa dlāha. Mangkana denyān pinakānak sang Bhīma. Sāmpunya sang Hiḍimbī mānak, maluy ta sang Bhīma mareng kahanan ira dewi Kuntī, makering ⁸ sang Bhīma mwan sang Ghaṭotkaca. Katëmu ta sang catur Pāṇḍawa ri pūrṇa bhojana tan hana kakurang sangke kamahātmyan ira sang Hiḍimbī. Manëmbah ta sang Ghaṭotkacāmalaku kinatuturan ⁹, yan hana yogya gawaya nira kâla ning ewëh, samangkana sira datënga. Lunghā ta sira mwan sang ibu, ri tēlas nira manëmbah ri dewi Kuntī mwan sang pañca ¹⁰ Pāṇḍawa. Kawëkas ta sang Pāṇḍawa mwan sang ibu.

Muwah ¹¹ ta sirānusup ring alas, tâpasarūpadharāḥ ¹², saweṣa ning wiku pinakaweça lakṣaṇa nira, tuhagaṇa majaṭa mawalkala, i takut nirān kawruhana yan sang Pāṇḍawa, makweh ikang deça kahaliwatan de nira. Kathaṇcana kapangguh ta bhagawān Byāsa ring hawan ¹³ de nira. Manëmbah ta sira musapi jöng çrī mahāmuni, mājarakën i lara nira de sang Korawa çata. Mojar ta bhagawān Byāsa:

„Anaku sang Kuntī! Haywa kita prihati de ning kaduṣṭan ikang

¹ De HSS. wālo piwa yowana.

² Mah. I, 6076: Bâlo' pi yauwanam prâpto.

³ A. tapa, D. E. F. G. H. tanpa.

⁴ A. ring, D. E. F. G. H. ri.

⁵ Cf. Mah. I, 6079: Ghaṭo hāsyotkaca iti mātā tam pratyabhāṣata, abrawit tena nāmāsyā Ghaṭotkaca iti sma ha.

⁶ Haec verba in A. et H. desunt.

⁷ A. ulihakën ing, D. E. F. G. H. ulihaning.

⁸ A. makeri, D. E. F. G. H. makering.

⁹ A. pinatuturan, D. E. F. G. H. kinatuturan.

¹⁰ A. et G. om. pañca.

¹¹ A. mwah, D. E. F. G. H. muwah.

¹² Cf. Mah. I, 6086b: Saha Kuntya mahātmāno bibhratastāpasam wapuḥ.

¹³ A. āwan, D. F. H. hawan, E. awân, G. awan.

Korawa çata. Don mami ðatëng mara ngke, marahakën i sukâ-wasânanta. Iku anakta ¹ sang Yudhiṣṭhira kumawaçâkna ng prthi-wîmaṇḍala ² dlâha. Bhîmasenârjunabalât ³, makanimitta çakti sang Bhîmârjuna. Pangher ta kita ring deça ring Ekacakra ⁴. Ngkâna tâku lumawada kita hëlëm».

Mangkana ling bhagawân Byâsa, antarlîna ta sira.

Lumampah ta sang Pâṇḍawa mareng Ekacakraṇḍala. Dumunung ta sireng brâhmaṇagrha, makangaran bhaikṣakarma. Ardham bhaikṣasya sarwasya bhîmo bhungkte mahâbalaḥ ⁵. Kapwânasi sira kabeh, solih nirânasi pinupulakën ira de sang Kuntî. Pinarwa ta ya, ikang saparwa tinunggalakën ing sang Bhîma, ikang satëngah kinabehan ira sang catur Pâṇḍawa mwan sang Kuntî. Mangkana prawṛtti nira hana ring Ekacakraṇḍala. Pira ta lawas nira hana ngkâ ⁶, katëkân ta sang brâhmaṇa duḥkabhâra, kinon amijilakna wwang sasiki, taḍaha nikang râkṣasa Baka, pinakaratu nikang deça ring Ekacakraṇḍala. Anangis ⁷ ta sira mwan sira strî, mwan anak nira sajalwistrî. Mojar ta sira:

«Ibunya sang brâhmaṇî!» angling ya ⁸: «Aparan ta upâyanta mangke, pet luputanta sing sarwadharma, tan pisan pingrwâmarâku mapitatur i ⁹ kita, akon lunghâ mareng dûra deça, ndan tṛṣṇa juga kita ngke. Mangke pwa katëkân anti. Mapa tâng enaka, apan tan wënanng tumunggalakën kita, anak teki kanyâ atiçaya sihkwi iriya, arinyeka jalu-jalu turung wâla, menaka nggânya kita kabeh, juga parëng amâtya, panganën ikang râkṣasapati, tan kadi ¹⁰ mâtya salah-tunggal.»

«Bapa sang brâhmaṇa! Haywa ¹¹ rahadyan sanghulun prihati! Ikang strî ngaranya, tumulunga lara ning swâmî don ikâ. Hana pwa duḥkabhâra ¹² mangke, duwëg ta nghulun wehakenng râkṣasa

¹ A. mânakta, D. E. F. anakta, G. hanakta, H. ânakta.

² A. prthwimaṇḍala, D. E. F. H. prthiwimaṇḍala, G. prtiwimaṇḍala.

³ De HSS. ⁰balan. Mah. I, 6096b.

⁴ A. om. D. ing re⁰, E. G. irekacakra, F. ing ekacakra, H. ring⁰.

⁵ Mah. I, 6108b: Ardham sarwasya bhaikṣaya bhîmo bhungkte mahâbalaḥ.

⁶ A. ngkâna, D. F. H. ngkâ, E. ngkanâ, G. ngkana.

⁷ A. G. hanangis, D. E. F. H. anangis.

⁸ Haec verba in A. desunt.

⁹ A. hi, D. E. F. G. H. i.

¹⁰ A. kadya, D. E. F. G. H. kadi.

¹¹ A. hawwa, D. F. G. H. haywa, E. aywa.

¹² A. câra, D. F. H. bhâra, E. G. bhara.

Baka, palar nghulun amēnangana dharma ning strī patribrata, gumawaya suka ning swāmī.”

“Ibu! Māwalokana ¹ çabda ni nghulun. Yan mātya rahadyan sanghulun, bapa ni nghulun māti, apan tan wēnang kasaha ri kita. Mātya pwa sira, syapa tuminghalana nghulun? (Ari ni nghulun ²) rare turung wruh ring kalinga. Nghulun juga wehakneng rākṣasa, parahwantāngēntasana ng duḥkārṇawa, apan ya rakwa dharma ning anak, sih magawaya ³ paritrāṇa ring kawitan, ya ta isyana ni nghulun!”

Mangkana ling sang anak sang brāhmaṇa kanyâ. Sumahur tārinya, kadi grahapraweṣa lwirnya, mabāṅg matanya, sphuṭatara denya mojar:

“Mâ pitâ kranda ⁴ mâ mâtâr ⁵! Bapa! Ibu! Haywa kita prihati! Pahuwusan ⁶ manangis! Anenâham wadhiṣyâmi rākṣasam puruṣâdakam ⁷. Akwa mātya si Baka, ikang rākṣasa prasiddhāmangan wwang.”

Mangkana ling ny arinya. Irikâ ta dewî Kuntî datēng, mata-kwan ri prihati nira sang dwija. Mawarah ta sang brāhmaṇa:

“Ibu mami sang tamuy! Atyanta dibyanta wēnang tumañākēn ing lara mami. Ndak warah ta kita sang tamuy. Ikang deça ngke ring Ekacakramaṇḍala, hana rākṣasa si Baka ngaranya, tamolah ring Yamunâtīra ⁸. Ya ta siniwinya ngke phalanyân pinakaratu ngke rākṣasa, tan katēkân bhaya sangkeng paramaṇḍala, kapwâwēdi ⁹ kang deçāntara de ning prabhâwa nikang rākṣasa Baka, maweh ta jan-māngkēn tahun, taḍaha nikang rākṣasapati. Lwir ning taḍahnya: kēbo saprāṇa, meṣa saprāṇa, (wwang saprāṇa ¹⁰), sarwāṇḍaja ¹¹ sewu, sahāmbambanya, dinuluran sarwapāna. Ya ta gilir salawang-salawang. Kunang yan tan ¹² paweh taḍahan, panganēnta rakwa hēntyakna

¹ A. om. na.

² Haec verba in A. desunt.

³ A. magaweya, D. E. H. magawaya, G. magawe.

⁴ De HSS. rodha.

⁵ Cf. Mah. I, 6201: Mâ pitah kranda mâ mâtâr mâ swasas.

⁶ A. mawuwusan, D. F. G. H. pahuwusan, E. pawuwusan.

⁷ De HSS. anena hi wadhamṣyatti rākṣase puruṣamangsam. Mah. I, 6202b: Anenâham haniṣyâmi rākṣasam puruṣâdakam.

⁸ A. Yamunatirah, D. Yamûnâtira, E. 0rah, F. H. Yamunâtira, G. Yamunatira.

⁹ A. wda, D. F. H. wdi, E. G. wdi.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

¹¹ A. sarwwaṇḍa, D. F. H. sarwâṇḍaja, E. G. sarwwaṇḍaja.

¹² A. tar, D. E. F. G. H. tan.

de nikang rākṣasa Baka. Katēkân pwa ganti mami mangke. Ya ta hetu ning anangis, tṛṣṇa mânak mastrî kami.»

Mangkana ling sang brâhmaṇa. Sumahur dewî Kuntî:

«Haywa ta mahâbrâhmaṇa malara ¹! Lilimânak ni nghulun, ikang panggulû ya ta wehakna de rahadyan sanghulun, panganan ² ikang rākṣasa!»

«Om ibu mami sang tamuy! Atyanta dibyanta, ndan kami iki pâpa dahat. Waling tatan pada lâwan pâpa ning brahmahatyâ pâpa ni ngwang, mâtyana sang atithi, sang tamuy mangke katēka ring gṛhanya. Sangkṣepa nikang ³ ujar, sadenyân pêjaha sakutumbî kami, rapwan tan pangawâkna tamuy ni nghulun.»

«Sojar sang brâhmaṇa! Pira lalisa ni nghulun mânak! Yadyapin mânaka sâtus ngwang yan malwang ikâ sasiki, pinakeman i nghulun. Kunang hetu mami umañgankên putra ni nghulun, sâsambhawa çaktinyan humilangaknekang ⁴ rākṣasa, apan huwus katon ikâ lêkasnya de ni nghulun, wēnang amâtî ⁵ rākṣasa.»

Mangkana ⁶ ling dewî Kuntî. Agirang ta sang brâhmaṇan rumēngö wuwus dewî Kuntî. Winarah nira tânak nira sang Bhîma, ri katulunga ning lara sang brâhmaṇa. Manggâ ta sang Bhîma. Ikang sakatambay esuk, dinânan ⁷ ikang sêkul mapakênâ rikang ⁸ rākṣasa Baka, winawa nikang wwang thâning Ekacakramaṇḍala, sahameṣa, mahiṣa, sarwâṇḍaja, pâna sarwamadya, madulur ⁹ matsya mângsa, sahâmbambanya, winawa mareng Yamunâtîra, ri kahanan ikang rākṣasa Baka. Lumâmpah ta ¹⁰ sang Bhîma dumulurakên ikang sêkul taḍahan. Sadatēng nireng sthâna watangan panadaha ning rākṣasa, malungguh ta sira ngkâna, humarêpakên ikang sêkul, pinangan ira tikang ¹¹ sêkul pasanggraha ning rākṣasa Baka, tan hana bhaya nira sânanakanîlamâtra. Mijil tikang rākṣasapati sake dalēm, sahasâmangan ¹² abhiprâyanya. Katon ta sang Bhîmâ-

¹ A. lara, D. E. F. G. H. malara.

² A. panganēn, D. E. F. G. H. panganan.

³ A. nya kang, D. E. F. G. H. nikang.

⁴ A. ^onengkang, D. F. H. ^onekang, E. ^ongang, G. ^ona.

⁵ A. F. D. amâtî, E. hamati, G. amati.

⁶ A. samangkana, D. E. F. G. H. mangkana.

⁷ A. dinândan, D. E. F. H. dinânan, G. dinanan.

⁸ A. rika, D. F. G. H. rikang, E. nikang.

⁹ A. madulura, D. E. F. G. H. madulur.

¹⁰ A. om. ta.

¹¹ A. hikang, D. F. G. tikang, E. om. H. tika.

¹² Mangan in A. deest.

mangan ikang sêkul ¹, krodha ta yâmbëknyâmulati sira, mulyar matanya, kumêrut halisnya, kadi bëlaha ng prthiwî de ning panguhuhnyân gumuruh, sâksât gëlâp atarung çabdanya n umanuman sang Bhîma, yar pangan ikang sêkul pasanggrahanya. Ndâtan iniwö de nira, kewalânadah umungkurakên kahanan ² ikang râksasa. Tinêpak ta denya walakang ira sang Bhîma ring karatalanya. Apagêh ta sira niçcala de sang Bhîma malinggih ³, mangkin enak panadah nira juga. Mangkin krodhekan râksasa. Mangdawut ta ya kayu satal göngnya. Ya ta pamupuhnya ri walakang sang Bhîma. Humë-nëng ta sira tar wighani ri pamupuhnya. Huwus pwa sirânadah manginum wwai ⁴, masö sopacâra. Mâdëg ta sira tumonton ri ⁵, rûpa nikang râksasa, kagirigiri bhayânaka, matunggalan kayu tanganyân pamupuhnya ri sang Bhîma. Malës ta sirângdawut kayu satal göngnya, inurutan ronyân pinakagadâ nira; pinupuhakên ⁶ ing râksasa, makañjaran mabhairawa ⁷. Kapwa silih-pupuh. Syuh tang kayu çirpân pinakagadâ nira. Dudut ang pukah kedëkan (de ning parukêt) ⁸ nirâprang. Kadi paprang ning daitya Wṛta ⁹ lâwan bhatârendra, silih-cidra silih sikêp. Kapwâwani pādâyudha sira wëkas. Liṇḍû tekang prthiwî kolâhala de ning papêrêp nira. Kanghelan ikang râksasa. Sinikêp nira ta ya, bâhunya binandhana ¹⁰ tan wineh nira molaha. Atêhër sinumpêtakên ¹¹ inutitakên, dinêhâk tinur ¹² tinutûtan pādatala, dinêkung walakangnya tinikêlakên ing ¹³ gadâ, pinulirakên gulûnya, Mangohan ta ya wëkas ning prâpanya. Mâti ta ya ikang râksasa. Mojar ta sang Bhîma:

„Çrutwam he ¹⁴ râksasaḥ sarwe ¹⁵! Pangrëngö ¹⁶ ta kita ng râksasa kabeh, sakwehmu tamolah irikang deça! Haywa

¹ A. caru, D. E. F. G. H. skul.

² A. tahanan, D. E. F. G. H. kahanan.

³ A. linggih, D. E. F. G. H. malinggih.

⁴ A. manginu wwe, D. F. H. manginum wwai, E. ⁰way, G. minum we.

⁵ A. et G. om. ri.

⁶ A. pinuput⁰, D. E. F. G. H. pinupuh⁰.

⁷ A. G. mabherawa, D. E. F. H. mabhairawa.

⁸ Haec verba in A. desunt.

⁹ A. si wṛta, D. E. F. H. wṛtta, G. wṛta.

¹⁰ A. binandhangdana, D. E. F. H. binandhana, G. bhinandhana.

¹¹ A. sinupitakên, D. E. F. G. H. sinumpêtakên.

¹² A. nhör tinu, D. F. dinhâ tinur, E. G. H. dinhâk tinur.

¹³ A. i, D. E. F. G. H. ing.

¹⁴ De HSS. çrutwangi.

¹⁵ Cf. Mah. I, 6299: Tasya tadwacanam çrutwâ tâni rakṣâmsi bhârata.

¹⁶ A. mangrëngö, D. E. F. H. pangrëngö, G. pangrëngë.

ta kita ¹ mamâtî wwang. Mangke wêkasamwa, yadyan hana ng rākṣasāmangana wwang, tumirwa patinya si Baka.”

Mangkana ghoṣaṇa sang Bhîma, karēngö de' nikang Bakânucâra ², mangastwakēn ta ya, matang yan somya tang rākṣasa katon de nikang wwang ring Ekacakramaṇḍala. I tēlas ikang rākṣasa si Baka pējah, mulih ³ ta sang Bhîma ring çâla. Kapûhan tikang wwang kabeh ri pati nikang rākṣasa Baka. Makweh ta ya wwang tumonton, wangkenyâdbhuta mapulang râh, kadi pucak ing wukir runtuh lwirnya. Matakwan ta ye sang brâhmaṇa, yan aparana ⁴ kawwangan sang umâtî ⁵ ratu Baka. Ndâtan pawarah sang brâhmaṇân Pâṇḍawa. „Tuhun hana brâhmaṇa siddhimantra umaku pâtya nikang ⁶ rākṣasa Baka, sira nggânya umâtî ya.”

Mangkana ling sang dwija. Enak ta manah nikang wwang ring Ekacakramaṇḍala. Nâhan ta ⁷ gawe sang Pâṇḍawa tamolah ing Ekacakramaṇḍala.”

Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana.

XV.

Muwah ta mahârâja Janamejaya matakwan tumuluyakna ng ⁸ carita.

„Tulusakna sih mpungku ring ra putu maharṣi, gati sang Pâṇḍawa kathâkna mpu!”

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana, ling nira :

„Alihakna ng talinga pangrēngö! Ngûni ri kâla sang Pâṇḍawa haneng Gajâhwaya, tēluwēlas tahun lawas nira. Tinunwan pwa sireng ⁹ jatugrha, minggat ta sireng Hiḍimbawana. Tēka pwa sireng Ekacakramaṇḍala, patang tahun lawas nira. Hana ta sira brâhmaṇa tamuy, umujarakēn yan mahârâjâ Drupada magawe swayambara. Matakwan

¹ A. om. kita.

² A. ripurâtara, D. bakânucâra, E. bakângucara, F. H. bakâring puraṭâra, G. bakangucara.

³ A. muli, D. E. F. G. H. mulih.

⁴ A. yan apa, D. F. G. H. yan aparana, E. hana paran.

⁵ A. umâtî, D. F. umâtî, E. umati, G. ûmati.

⁶ A. nika, D. E. F. nikang.

⁷ A. om. ta.

⁸ A. tumuluyakna, D. F. G. H. tumuluyaknang, E. tumulwiyaknang.

⁹ A. sirang, D. E. F. sireng.

ta sang Yudhiṣṭhira ri sang brāhmaṇa tamuy, nimitta mahārāja Drupadān mānak, apan tapwan pānak sira ngūni, ri kāla nirān alah de sang Pāṇḍawa winwatakēn ri dang hyang Droṇa. Mawarah ta sang brāhmaṇa tamuy :

„Mahārāja Drupada inalapan kaḍatwan ira satēngah de dang hyang Droṇa. Agēlēng ta sira mahas ing deḡāntara, amet brāhmaṇa siddhi mantra, manganugrahanana putra wēnang umējahana dang ¹ hyang Droṇa. Mangkanābhiprāya nira. Datēng ta sira ring ² Ganggākūla, hana sira brāhmaṇa rwa sānak, sang Yajñopayajña ngaran ira. Sira ta Pinggalakeḡaputra, anak bhagawān Pinggalakeḡa. Karēngō pwa sira yan siddhi mantra. Ya ta hetu nirān umandēmi pāda sang brāhmaṇa, musapi lēbū ning suku nira, mājarakēn i lara ning hati nira. Mapinta-kasih ta sirāmalaku pinahomākēn, makaphala ³ Droṇāntaka. Amrih ta sirāsewakā. Rwang tahun lawas nira ri ⁴ patapan sang brāhmaṇa, asih ta sang Yajñopayajña. Samangkana ta sira maya-jñākēn abhiprāya sang dwija rwa sānak. Mulih ta mahārāja Drupada labdhaprayojana makering sang brāhmaṇa pinet nira. Saḡatēng ireng kaḡatwan ira, magawe ta sira yajña pūrṇa homa widhiwidhāna. Madyus ta mahārāja Drupada ring kumbhasnāna parikrama. Tēlas ira ⁵ magawe snānawidhi, amūjā ta sira, mangahwāna ta sang Yajñopayajña ri bhatāra Rājāstrawīrāmara, sakala sira pinūjā ring ajyāhuti, pinalakwan putra mahācakti. Mijil tang ⁶ kumāra sangkeng madhya ning kuṇḡa, kadi dilah ning apuy dilahnya, saha makūṭa kawaca, manggēgō khadga lāwan dhanuh, saha hrūnya. Tumuluy manunggang ring ratha, Hana ta dewaḡabda karēngō :

„Eṡa droṇasya mṛtyawe ⁷. Yeku mātyana ng Droṇa“, ling ning ākāḡaḡabda. Sākṡād agni mahābala, ajyāhotiphalam labhet. Agirang ta mahārāja Drupada. Muwah hana ta strī mijil sangkeng sthāṇḡilamadhya ⁸. Kṛṡṇā nilotpalākṡiṇi. ⁹ Hirēng warṇa ny awaknya, kadi dala-dala ¹⁰ ning tuṇjung biru matanya.

¹ A. ḡa, D. F. ḡang, E. G. H. dang.

² A. ri, D. E. F. G. H. ring.

³ A. makatāla, D. E. F. G. H. makaphala.

⁴ A. ring, D. E. F. G. H. ri.

⁵ A. nira, D. E. F. G. H. ira.

⁶ A. ta, D. E. F. G. H. tang.

⁷ Mah. I, 6367: Eṡa droṇabadhāya wai.

⁸ A. saṇḡilamāddhya, D. F. sthāṇḡilamāddhya, E. stāṇḡi, G. standilamadya.

⁹ A. ^onilokṡini.

¹⁰ A. dhala, D. E. F. H. dhala-dhala, G. dala-dala.

Nīlakuñcitamūrdhajā¹. Mahirēng ekēl rambutnya. Padma-kesaragandhanam. Kadi gandha ning (sari ning)² padma wanginya. Asyaḥ ṣrutwā³ tathā kroṣāt. Karēngö kojaran ing angucap, gandhanya kongas ing ghrāṇa, yadyan sakroṣa dohanya, sāksāt dharma sumēloh warna nira, tan hana pahinya mwang dewatānya. Ahirēng⁴ pwa warna ny awaknya, inaranan ta sira dewi Kṛṣṇā, sang Dropadī ngaran ira waneh, apan Drupadātmaajā. Kunang ngaran⁵ ing kakanya, ikang mijil sakeng kuṇḍamādhyā, Dṛṣṭatwāt⁶, apan masiga. Dharmādyutsambhawāt. Muwah mijil sangkeng dharmawidhi, kagawayan ing yajñadharma. Nāhan matang yan sang Dhṛṣṭadyumna ngaran ira. Mangkana krama ny anak sang Drupada rāja, sang Dhṛṣṭadyumna kinon ira mangajya dhanurweda ri ḍaṅg hyang Droṇa. Tuwi mangrēngö⁷ ḍaṅg hyang Droṇa ri kacaritan⁸ sang Dhṛṣṭadyumna, an pakolihi sira jēmah. Tathāpinyān⁹ mangkana, winarahan ira ta ya mangaji juga, kalinganya pangdan ing swakarmakārya, apan tan hana¹⁰ ewēh ri sang paṇḍita. Sang Dropadī sira ta sinwayambarākēn de mahārāja Drupada, praçāsta karēngö ring deçāntara.”

Mangkana pawarah sang brāhmaṇa tamuy ri sang Yudhiṣṭhira. Mahyun¹¹ ta sira milwa ring swayambarakārya.

Tadanantara ḍatēng ta bhagawān Byāsa. Manēmbah¹² ta sang ṛṣi, mangaturakēn pādyārghācamanīya. Mojar ta bhagawān Byāsa:

“Anaku sang Kuntī! Hananta sang Pāṇḍawa, matang yan ḍatēng kami mangke ri kita, kumona kita mareng Pāncāla, umilwa ri swayambara sang Drupada. Kacaritan ikang anak ḍarā, hana pwa ya brāhmaṇikanyā, pratidināmūjā ri bhaṭāra Çangkara, amalaku aswāmī

¹ De HSS. nilakuñcitamūrdhanam (A. nilakulingta). Cf. Mah. I, 6400b: Nilotpalasamo gandho; en 6399: Çyāmā padmapalāçākṣi nīlakuñcitamūrdhaja.

² Haec verba in A. desunt.

³ A. syaḥ twā.

⁴ A. aihiring, E. F. H. ahirēng, G. airēng.

⁵ A. ran, E. F. G. H. aran.

⁶ Mah. I, 6406b: Dṛṣṭatwād atidhr̥ṣṇutwād dyumnādyutsambhawād api.

⁷ A. marēngö, E. om. F. H. mangrēngö, G. mangrēngö.

⁸ A. caritan, E. F. G. H. kacaritan.

⁹ A. tathāpinyang, E. tathāpinyā, F. H. tathāpinyān, G. tatapinya.

¹⁰ A. ta, E. F. H. tan hana, G. tan.

¹¹ A. máyun, E. F. G. H. mahyun.

¹² A. manēnambah, E. F. G. H. manēmbah.

uttama, salwira ¹ ning guṇanya, dharmajña, çûra, balawân, kṛta-widyâ, priyambada ². Têka pwa bhatâra Çangkara, mamalaku tayâ-nugraha. Nda ping lima ta ya mojar: »Patin dehi ³, patin dehi, patin dehi, patin dehi, (patin dehi) ⁴, dharmainah, çûrah, balawân, kṛtawidyâ, priyambadaḥ. Inanugrahan ⁵ ta yâswâmya limang siki, makaguṇa ng dharmâdi, hêlêm ing pûrwajanmanya, ikang brahmarşikanyâ, mangkanânugrahanya, sangkeng sang hyang Çangkara. Ya ta pinakânak inahârâja Drupada, makangaran sang Dropadî. Tâtan hana yogya swâmya nikâ, bhedâ sangke rahadyan sanghulun, matang yan tanaya mami yogya kita milwa ring ⁶ swayambara.»

Mangkana ling bhagawân Byâsânêhër antarlîna sira.

Agirang ta sang Pâṇḍawa; ri lunghâ bhagawân Byâsa, amwît ta sireng brâhmaṇa duunungan ira ⁷. Lumâmpah ta sireng rahineng kulêm, saka ri wêdi nirân kasepa ring swayambara. Sêḍêng têngah wêngi wâhu sumurup sang hyang wulan, mângên-angên ta sang Arjuna, suluh pinakapanghulu ni laku nira. Satêka nireng ⁸ Ganggâtîra, hana ta gandharwapati, sang Anggaraparṇa ngaran ira, sêḍêng majalakrîḍa lâwan strînya, sang Kumbhînasî. Katon pwa sang Pâṇḍawa malintang de nikâ ⁹, (magêlêng ta sira) ¹⁰, ling nira:

»Ai sang Pâṇḍawa! Tanyogya dahat ulahta, lumangghana samaya ning dewatâ, iking madhyarâtrî ngaranya, kâla ning gandharwâmêng-amêng mara ngke. Kita pwa manusya, tatan yogya kita tumirwa krîḍâ mami, matang yan wighraha kita.»

Mangkana ling sang Anggaraparṇa. Sumahur ta sang Arjuna:

»Ai kita ng gandharwapati! Singgih ujarta ndân ikang wwang ¹¹ sâmanya ikâ. Kami pwa ksatriya mahâçakti. Aparan ta doṣa mami n lumâmpaheng ¹² madhyarâtrî?

¹ A. H. lwira, E. F. G. salwira.

² A. prihambada, E. G. priyambada, F. H. priyambâda.

³ Cf. Mah. I, 6433b: Pañcakṛtwas twayâ hy uktaḥ patiṁ dehitṛyaṁ punaḥ.

⁴ Haec verba in A. desunt.

⁵ A. E. inugrahan, F. G. H. inanugrahan.

⁶ A. G. ri, E. F. H. ring.

⁷ A. dunungan ingan ira, E. F. G. H. dunungan ira.

⁸ A. tkeng, E. F. satka nireng.

⁹ A. nira, E. F. nikâ.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

¹¹ A. wwa, E. F. G. H. wwang.

¹² A. lumâmpahar, E. F. G. lumâmpaheng, H. lumâmpahe.

Mangkana ling sang Arjuna. Krodha ta sang Anggaraparṇa, linēpasakēn ta warayang nira, yatna ta sang Arjuna. Ikang suluh ya ¹ panulak nire ² warayang sang Anggaraparṇa. Mojar ta sira :

„Ai sang gandharwapati! Sahasâ dahat kitānglēpasakēn ³ hrû ⁴. Iking Âgneyâstra ⁵ pamalēsangkwi ⁶ kita ⁷, kacaritan ikâ, pangangnugraha ning (guru ni) ⁸ nghulun çrî dang hyang Droṇa, ndân samaya nire kami, tan lēpasakneng manuṣya hīnaçakti. Kita pwa gandharwapati, yogya tariman iking Agneyâstra.”

Mangkana ling sang Arjuna. (Linēpasakēn ira ta ri ⁹ sang Anggaraparṇa. Murub ta ratha nikâ, dumilah de ning Âgneyâstra. Ri wēdi nira sang Anggaraparṇa gēsēnga, lumumpat ta sira tuminggalakēn ratha nira. Rinēnggut ta sira de sang Arjuna. Malayû ta sang Kumbhīnasî mēkul suku sang Yudhiṣṭhira, amalakw inuripa sang ¹⁰ swâmî. Mojar ta sang Yudhiṣṭhira :

„Aringku sang Arjuna!) ¹¹ Haywa kita sahasâmâtyani sang gandharwapati! Nihan strīnya manangis mangupakṣamâ ¹² malakw inurip.”

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Inuwākēn ¹³ ira ta sang Anggaraparṇa, an hinurip ¹⁴ de sang Arjuna. Mojar ta sang gandharwapati ¹⁵ :

„Nghulun gandharwarâja, makangaran sang Anggaraparṇa. Alah pwa nghulun apērang denta, mâr्या ta nghulun makangaran sang Anggaraparṇa. Kunēng ngarana ¹⁶ ni nghulun mangke sang Wicitraratha, apan wicitra ¹⁷ ratha ni nghulun, gēsēng de ning diwyâstra. Hana tâji ni nghulun Cākṣuṣīwidya ngaranya, paweh

¹ A. om. ya.

² A. nira, E. F. H. nireng, G. nire.

³ A. kitâlpasakēn, E. F. H. kitānglēpasakēn, G. kitānglēpas°.

⁴ A. wru, E. F. G. H. hru.

⁵ A. iki, E. F. G. iking agneyastra, H. °agneyâstra.

⁶ A. pamalēsankwe, E. F. G. pamalēsangkwi, H. °kwî.

⁷ A. add. ngagneyastra.

⁸ Haec verba in A. desunt.

⁹ A. linēpasakna ratha, E. om. F. H. linpasakn ira ta ri, G. ira ri.

¹⁰ A. et E. om. sang.

¹¹ Linēpasakēn-Arjuna. Haec verba in E. desunt.

¹² A. F. G. mangupakṣama, H. °mâ, E. pangupakṣama.

¹³ A. inguwākēn, E. F. H. inuwākēn.

¹⁴ A. G. H. inurip, E. F. hinurip.

¹⁵ A. F. G. H. gandharwwapati, E. Angaraparṇa.

¹⁶ A. F. H. arana, E. G. aran.

¹⁷ A. citra, E. F. G. H. wicitra.

sang Wiḡwāwasu ri nghulun. Guṇa nikang¹ aji, yan hanâ kahyun i ngwang katona ngke tribhuwana, mogha ta ya katon. Ya tekâ paweha ni ngwang i kita, mârğanta² lëwiha sangkeng wwang akweh. Lâwan hana kudâtîçaya dërësnya, kâma warṇa³, tan apilih warṇanya, kâma ġamaḥ, tan apilih ikang deça parana⁴nya, prasiddha dṛwya ning gandharwa. Ya ta pawehan⁵ i nghulun i kita wet ning sihkwa amitra, mangke tambayan i ngwang amitrâ lâwan rahadyan sanghulun. Çatasaṅgkhyâsusiddheçchâ. Sâtus irikang sarwasarwa⁶, sumiddhâkna sakahyunta!”

Mangkana ling sang⁷ Wicitraratha. Sumahur sang Arjuna, ling nira:

“Sang gandharwarâja! Kita umehakën ikang aji Cākṣuṣîwidyâ ri nghulun, krama ning ajinta winehakën i kami, maweha ng mâs krama ning wwang wineh, pinakadakṣiṇâ ri sang hyang widyâ. Mapa ta daya ni ngwang mâlapa ikang aji, apan tan hana mâs ni nghulun, maweha dakṣiṇe⁸ kita?”

Mangkana wuwus sang Arjuna. Sumahur sang Wicitraratha, ling nira:

“Ai sang Tâpatya! Ike hurip ni nghulun winehakën⁹ de rahadyan sanghulun, ya tikâ lëwih sangkeng mâs¹⁰. Lâwan ta muwah yan yogyâ¹¹ nghulun wehananta irikang Āgneyâstra, yatanyan saphalâ pamitrâ ni nghulun lâwan kita!”

Mangkana ling sang Wicitraratha. Mangastungkâra ta sang Arjuna, umalap ikang Cākṣuṣîwidyâ, mwang umehakën ikang Āgneyâstra i sang Wicitraratha. Tat¹² prawṛttiḥ mitradṛḍham. Ya tikâ-mangun tēguh ning pamitra nira sang Arjuna mwang sang Wicitraratha. Irikâ ta sang Arjuna matakwan i sang Wicitraratha kâraṇa nirân sinangguh sang Tâpatya. Mojar ta sang¹³ Wicitraratha, ling nira:

¹ A. ning, E. F. G. H. nikang.

² A. H. mârğgana, E. F. mârğganta, G. margganta.

³ Mah. I, 6489: Kâma warṇâḥ.

⁴ A. F. H. parana, E. H. para.

⁵ A. F. G. H. pawehan, E. paweyan.

⁶ A. ikang sarwwa, E. irikang wwasarwwa, F. G. H. ⁰sarwwa³.

⁷ A. om. sang.

⁸ A. F. G. H. dakṣiṇe, E. ddhakṣiṇa.

⁹ A. F. G. H. winehakën, E. wanehakën.

¹⁰ A. mâmas, E. F. H. mâs, G. mas.

¹¹ A. F. H. yogyaha, E. yogya ta, G. yogya.

¹² A. tanat, E. F. H. tat, G. ṭat.

¹³ A. sa, E. F. G. H. sang.

„Nihan ta hetu ni nghulun sumënggah ri kita sang Tâpatya: Hana sira ratu ri Hâstina, mahârâja Sambaraṇa ngaran ira, bhakti ri sang hyang Âditya nityakâla, pratidina masûryasewana sira. Mâsih pwa ¹ sang hyang Âditya ri mahârâja ² Sambaraṇa. Hana ta anak nira kanyâ, sang Tapatî ngaran ira, paripûrṇa ring ahayu. tan hana paḍa ³ nireng sarwaloka. Ya ta kaharëp nira tarimâkneng mahârâja Sambaraṇa. Kawit pwa mahârâja Sambaraṇa lumâmpah ⁴ aburuburu. Kâri ta wadwâ nira kabeh. Sira ta juga tunggal-tunggal manusup ring alas. Irikâ ta yan manurun sang Tapatî, umintonakën rûpa nira ri haji. Kapûthan ta mahârâja Sambaraṇa, tumon i ⁵ sira atyanta ri lituhayu. Mojar ta sira:

„Ibu ni nghulun sang ahayu! Aparan ta kita kanyâ kapangguh irikeng ⁶ alas? Sang hyang Çrî kari kita? Yan tan ⁷ mangkana hyang Saraswatî karikâ? Pilih ta kita Girîndraputrî panahanahâ mami kita. Athawâ prabhâ sang hyang Âditya sira tumurun kunëng, matang yan katejân ⁸ iking alas denta? Apûrwa dahat hayunta! Nghulun âcarya tumon i rûpanta. Aparan ta prayojananta? T'asyasih ta ⁹ ri nghulun! Warah tâku ri ngaranta!„

Mangkana ling mahârâja Sambaraṇa. Tan sahur ¹⁰ tikâ sang tinañân, amogha antarlîna ri pangadëgan ira, hilang tan kinawruhan paran ira. Pinet nira de çrî mahârâja, sinusupan irekâng alas, inulatan ira ring sukët, muwah ring ¹¹ gihâ, ring lwah, asing sasambhawa parananya, tan kapangguh de haji. Glâna ta çrî mahârâjânangis asâmbat ¹² ri de nira tar kapangguh. Mûrchita ta sirânibâ ri ¹³ pangadëgan ira. Ri tēlas mahârâja kalëngën, manglilir ta sirângadëg. Irikâ ta tininghalan muwah ¹⁴ sang kanyâ. Agirang ta manah mahârâja, pakṣa nirân sahasânggamëlana. Ndâtan kawë nang pinarigraha de

¹ A. F. G. H. pwa, E. ta.

² A. hmârâja, E. mahârâjya, F. H. mahârâja, G. sira.

³ A. maḍa, E. F. G. H. paḍa.

⁴ A. lumpah, E. F. H. lumâmpah, G. lumampah.

⁵ A. G. H. ri, E. F. i.

⁶ A. irikang, E. F. H. irikeng, G. ing.

⁷ A. om. tan.

⁸ A. atejan, E. F. G. H. katejan.

⁹ A. om. ta.

¹⁰ A. sinahur, E. F. G. H. sahur.

¹¹ A. ri, E. F. G. H. ring.

¹² A. F. H. sasâmbat, E. âsasâmbat, G. asambat.

¹³ A. F. G. H. ri, E. ring.

¹⁴ A. F. H. muwah kang, G. °sang, E. muwwang.

mahârâjâwak nira sang kanyâ, apan tejomaya sira. Muwah tikang ¹ kanyâ sumântwa ri sang prabhu :

„Ai mahârâja Sambaraṇa! Asmr̥ta smr̥ta ² he nâtha! Matutura ta rahadyan sanghulun! Haywa kita kadi bhrânta! Wruh nghulun ry angên-angênta. Prasiddha kēna kâmaçara kita tumon i rūpangku. Kunēng kepwanta palalu, tapwan wēnang haji ³ mâlapa kami mangke, sanista ni ngwang swatantra kanyâ, makanimitta turung ubhaya ⁴ kita lâwan râma reṇa mami. Yapwan kita kēdō mahyun ⁵ i kami, palaku ta nghulun i bapangku sang hyang Âditya, narpwan nghulun enak makurēn kalâwan kita hêlēm!”

Mangkana ling nikang kanyâ. Manēhēr sūksma muwah, tan katon. Kawēkas ta sang prabhu wimûrchita glâna, apan tan wruh ring deya nirân sumomaha ri sang Tapatî, ring apa wēnanga nirân maprîti tulusa silihasiheng pasanggaman, apan mewēh panganugraha sang hyang Âditya. Atēhēr ta sira tamolah ing alas, magawe tapa ri pinggir ing lwah, umârâdhana ri sang hyang Âditya. Rwawêlas wēngi lawas nira mabrata. Datēng ta bhagawân Wasiṣṭha sumântwa ri sira :

„Haywa kita sangçaya, mahârâja Sambaraṇa, irikang kanyâ kinahyunanta, kami mapinta-kâsiha ri sang hyang Âditya. Pangher tânaku ⁶ sakarēng!”

Mangkana ling sang maharṣi. Umiṇḍuhur ta sirâkâçagâmî, lumâmpah mareng ⁷ sūryaloka. Mâjar ta sire sang hyang Âditya, ling nira :

„Sâjñâ bhaṭârâditya! Yan yogya, ratu Sambaraṇa tarimanani ⁸ sang Tapatî, yatanyan pânaka uttama, amṛddhyakṇa kṣatriyadharmâ!”

Mangkana ling bhagawân Wasiṣṭha. Winehakēn ta sang Tapatî de sang hyang Âditya. Tumurun ta bhagawân Wasiṣṭha sangkeng sūryaloka, makolih sang Tapatî. Datēng pwa sireng alas kahanan sang Sambaraṇa, winarang ta sang Tapatî mwan mahârâja Sambaraṇa. Suka ta sang nâtha, kalinganya, mangkana ta kâtiçayan ikang

¹ A. hikang, E. F. G. H. tikang.

² A. H. smr̥ga, E. smr̥te, F. G. smr̥ta.

³ A. F. G. H. aji, E. haji.

⁴ A. ubaya, E. F. G. H. ubhaya.

⁵ A. mayun, E. F. G. H. mahyun.

⁶ A. tâku, E. F. H. tânaku, G. tanaku.

⁷ A. F. H. sirâkâçagâmî lumâmpah mareng, G. lumampah mahas sireng, E. sira tka ta sireng.

⁸ A. tariman, E. F. H. tarimanani, G. tarimana.

wwang yan mahâ daçraya. Amalaku ta sira tamolaheng alas, amuktya ramya ning wukir. Inanujñân ¹ ta sira de bhagawân Wasistha. Rwawêlas tahun lawas nira tamolah ing alas, masukasukan lâwan sang Tapatî. Samangkana ta lawas nikang lahrû ri kaðatwan ira. Durbhikṣa tang râṭ, tan panëmu pangan. Katëkân lapâ ikang wwang. Inundang ta sira winêlas-harëp de ning mantrî nira. Kinon ta sira muliha de ning bhagawân Wasistha. Mulih ta sira makering sang Tapatî, dinulur de ning bhaṭa mantrî nira. Satëka nireng kaðatwan, prawawarṣa sahasrâkṣaḥ çasyâni ², tumibâ tang hudan lwirnya ring kuna ³, paripûrṇa muwah tang râṭ, suka ikang sarât de nira, ri pakurën mahârâja Sambarana mwan sang Tapatî. Mânak ta sira ri sang Kuru, sang prasiddha gumawayakën tégâl Kurukṣetra. Matang yan wêka sang Tapatî kita ⁴, hetu ni nghulun manënggah Tâpatya."

Mangkana ta rakwa ling sang Wicitraratha. Matakwan ta sang Arjuna muwah. ⁵ Sumahur sang Wicitraratha, ling nira:

"Alihakna talinga pangrëngö: nihan kacaritân ⁶ bhagawân Wasistha. Hana sira mahârâja Wiçwâmitra ngaran ira, ratu rikang Nikunjanagara sira ⁷. Sira tãmëng-amëng ing Wasisthâçrama. Tina-muy ta ⁸ sireng sarwabhojana, nânâwidha matsya mâṅsa mwan dadhi ghr̥ta kṣîra saha bhûṣaṇa, mwan wastrâdi mûlya gandha puṣpa sarwalepanâjënu, lâwan maṇi suwarna durnyân winawa ning widyâdharî lâwan widyâdhara. Tanpahîngan halëp nikang pasëgëh sang maharṣiwarâ. Kapûhan mahârâja tumon. Matakwan ta sira ri sangka uing panamuy nira, apa matang yan agawe âçcarya ning mulat, apan mahalëp ⁹ dahat. Mawarah ta bhagawân Wasistha ri sangka nikang panamuy: hana lëmbu nira sangkeng sang hyang Îçwara. Ikâ ta sangka nikang pasëgëh kabeh, wënan amëtwakën sakaharëp. Pinalaku nira tekang lëmbu de mahârâja Wiçwâmitra, hurupana nira ta rakwa ri lëmbu sârwuda, de mahârâja Gâdhisuta. Ndâtan paweh ta

¹ A. inajñân, E. F. inanujñân, G. hinanujñân.

² A. wa arṣipakanam, E. warṣaṣaṁ satani, F. warṣaṁ tatra nitâni, G. warṣa satraṇi, H. waa. Cf. Mah. I, 6630: Prawawarṣa sahasrâkṣaḥ çasyâni janâyan prabhû.

³ A. ring kuna, E. F. H. ri kâna, G. ri kana.

⁴ A. om. kita.

⁵ A. F. majar i sang Arjjuna, H. mâjar sang Arjjuna muwah, E. matakona ta sang A. muwah, G. matakwan°.

⁶ A. ta caritan, E. F. kacaritân, G. H. kacaritan.

⁷ A. et H. om. sira.

⁸ A. et H. add. ya.

⁹ A. apa maalëp, E. F. G. H. apan mahalëp.

bhagawân Wasiṣṭha, apan pangiwö nireng tamuy, gatinÿân hana. Krodha ta ¹ mahârâja Wiçwâmitra, inalap nira tang lëmbu makanimitta ng sahasâ, dinudut inalahala tekang Nandinî. Mangohan ta sirâ-malaku tulung ri bhagawân Wasiṣṭha. Mojar ta bhagawân Wasiṣṭha :

„Tan wënanng kami tumulunge kita, sang Nandinî, apa matang yan mangkana. Kṣatriyânâṁ balaṁ tejo ². Kahalëp ning kadi siran kṣatriya teka ³ makapangayâya kawîryan ira. Brâhmaṇânâṁ kṣamâ ⁴ balaṁ ². Kunëng pangayâya ning kadi kami brâhmaṇa kopasamañ juga. Ya ta matang yan humëñëng kami, hînganya yan ahyun kita mangke ri ⁵ sang prabhu tumûtakën irikang tatali panarik mahârâja. Yan tan ahyun manghera ri sang prabhu haywa tumûtakën ikang tatali panarik! Sangkṣepa ning ujar i nghulun : sakenaka ni manahta!“

Mangkana ling sang Wasiṣṭha. Tananggâ tâmbëk sang Nandinî. Sangka ri walât-kâra mahârâja Wiçwâmitra ri sira, maçabda ta ⁶ sira ghoranâda, mangap ikana tutuk nira. Mijil tekang bhûta piçâca râkṣasa daitya sangkeng uçwâsa tutuk ring irung. Dudû tang mijil sangkeng mûtra nira, nânâwidha prakâranya, saha sañjata winawa nikâ, kagiri-giri krûra makërak angamahamah, sahasâ sumaput mangasut angëmbuli ⁷ manurumbul amûk ri wadwâ ⁸ mahârâja Wiçwâmitra. Tan këna tinahënan paprangnya mwang panëwëknya ri wadwâ mahârâja Wiçwâmitra. Çirṇa ta ⁹ wadwâ sang prabhu de ning piçâca bhûta râkṣasa daitya dânwawa, ndâtan këna winalësan pamûk nikâ. I wëkasan hinuwâkën ikâ ta sang Nandinî de ning wadwâ sang Wiçwâmitra, apan gila-gila tumon i ¹⁰ rowangnya pinangan, inamës winunuh ning piçâcânglangga ¹¹ rudhirânglalar usus makingkarâruharuhan wijawijah. Malayû ta ya bala sang prabhu matinggal tuhanya ¹². Kâri ta mahârâjanunggal-nunggal tinilar ing wadwâ. Sangka yan merang sirâlëpasi hrû irikang piçâcagaṇa bhûta. Ikâ sañjata sang prabhu tan pamyati. Mulih ¹³ ta sira manastâpa,

¹ A. datëng, E. F. G. H. krodha ta.

² Mah. I, 6676.

³ A. et G. om. teka, H. ktekâ.

⁴ De HSS. kṣamam.

⁵ A. ring, E. F. G. H. ri.

⁶ A. et G. om. ta.

⁷ A. mangëmbuli, E. F. G. H. mangasut angëmbuli.

⁸ A. om. wadwâ.

⁹ A. om. ta.

¹⁰ A. ing, E. F. G. H. i.

¹¹ A. piçâcânglanggang, E. piçaccânglanggâ, F. H. piçâcânglangga.

¹² A. tuwanya, E. F. G. H. tuhanya.

¹³ A. muli, E. F. G. H. mulih.

kângën-angën ira ikâ kerang nira tan polih ning ¹ amalâtkâra, kahidëp tan hanânglëwihana ² kaprabhawân ing prabhu, mangke pweki sor de ning prabhâwa sang maharşi. Ya ta matang yan sira n ahyun lumakwa wiku. Tininggalakën ira ta kađatwan ira. Lumampah ta sirâgawe tapa, mangârâdhana bhatâra Brahmâ. Tasak pwa samâdhi nira, inanugrâhan ta sira kasiddhyan, salwir ing kasiddhyan sang brahmarsî kabeh, pađa lwir nira mahâçakti. Atêhër tan hilang ³ awahiri nira bhagawân Wiçwâmitra ri bhagawân Wasistha. Nihan wyakti ny awihiri nira: hana sira mahârâja Çodha ngarau ira, ratu sûryawangça, kađatwan ira ry Ayodhyânagarî. Lumampah pwa sirâburu. Saka ri sowe nirânusup ring alas, kşutpipâsâ ⁴ sira, wêlkang ta sira malapâ wwe, matang yan pamet âçrama, katêka ta sireng Wasisthâçrama. Kawit pwa bhagawân Çakrî, anak atuha ⁵ de bhagawân Wasistha. Sira ta kapapag de nira, wâhu mijil sakeng patapan, kinon ira suminggaha de mahârâja Çodha, tan suminggah sira, apan tan yogya brâhmañâninggahana ratu. Krodha ta mahârâja Çodha, pinalu nira ta hhagawân Çakrî ri apus ning kuda. Krodha ta bhagawân Çakrî, çinâpa ta mahârâja Çodha. Ling bhagawân Çakrî:

„Ai râkşasa jwah tasmât ta kita sang prabhu, apan ⁶ kita kadi ⁷ prawrtti ning râkşasa buddhinta, amalu wiku tanpadosa, tâtan ulaha ning prabhu prawrtti mangkana. Tasmât twam adya-prabhrti puruşâdo bhawişyasi ⁸. Matang yan matëmahana râkşasa kita, makatwêkka mangke.”

Mangkana ling nira. Matëmahan ta sang prabhu râkşasa atyanta krûrâkârarûpa mahas ing sarwadeça. Kapangguh ta bhagawân Wiçwâmitra de nira. Manëmbah ta mahârâja Çodha, mâjar yan çinâpa de bhagawân Çakrî. Matutur ta ⁹ bhagawân Wiçwâmitra ri wahiri nire ngûni mwan bhagawân Wasistha. Mahyun ta sira ri patya ¹⁰ bhagawân Çakrî. Kinon ira ta mahârâja Çodhâmangana ¹¹ bhaga-

¹ A. H. nirang, E. F. ning, G. om.

² A. hana lëwihana, E. F. H. hanânglëwihana, G. ana nglwihi.

³ A. H. ilang, E. F. G. hilang.

⁴ Cf. Mah. I, 6700: Tṛṣṇârtaçca kşudhârtaçca.

⁵ A. atuha, E. F. G. H. atuha.

⁶ A. F. H. anpa, E. apan, G. apa.

⁷ A. ta, E. G. kadi, F. H. ha.

⁸ De HSS. tasmâd agrahya prawrtti aparado bhawişyati. Mah. I, 6708b.

⁹ A. et G. om. ta.

¹⁰ A. matya, E. F. G. H. patya.

¹¹ A. G. H. mangana, E. F. amangana.

wân Çakrî, ndâ tananggâ sirâ mangana. Hana ta rākṣasa si Kingkara ngaranya. Ya ta kinon bhagawân Wiçwâmitra mangâweça ri mahârâja Çodha. Kâweça ta sira de ning rākṣasa Kingkara. Samangkana ta sira maprawṛtti ning rākṣasa, umahas irikang sarwadeça. Hana ta sira brâhmaṇa wrddha wayah ira, akuru de ning brata nira. Sira ta yâmintâ linabuhan brata nira, mahyun bhojana saha mângsa. Mâjar ta sira ri mahârâja Çodha, ling nira :

„Nghulun mahârâjâmintâ linabuhan brata ¹ mami de çrî mahârâja.”

Sumahur mâhârâja Çodha: „Ai sang brâhmaṇa wrddha! Tau sangçayâ ta kitâmalakwa labuhana bhojana ri kami, ndan angantya ta ² kita sakarêng, ngke tânghera ³ rumuhun! Nghulun umutusângratêngi bhojana sang brâhmaṇa mangke.”

Nêhër ta sira mulih mare dalêm kadatwan ira. Kâri ta ng ⁴ sinamaya nirânger i heng, ndan malupa ta mahârâja Çodha ri samaya nira, tan akon agawaya bhojana ri kawula nira, makâdi yan sira lumakṣaṇa annapacâna ⁵, lumûd sirâmarani bini haji nira ginanti-ganti ikang strî sakasênêng nira kâla ning rahina. Anuli sirâguling, wiparîta nidrâ, inanti de sang brâhmaṇa, tan pawêkas ikang samaya, mwang sep ri kâla ning abhojana, têkwan huwus lumingsir adoh ⁶ sang hyang âditya. Diwyacakṣuḥ ⁷ pwa sang brâhmaṇa, katon kadurçilân mahârâja Çodha, an apacâra, kadi câra ning rākṣasa. Têka pwa kâla nikang têngah wêngi, matanghi ta sirângusap mata, atutur sirân hana ⁸ brâhmaṇa tamuy, mamalaku labuhan i sira, saha mângsa bhojana. Kinon ira ta wadwâ nirângdadaka mângsa, ndatan polih pwa ya ta. Kinon ira ta yâmeta wangke ring pamanggahan, ulahên ⁹ gawayên taḍahan sang brâhmaṇa. Apa matang yan sirâprawṛtti mangkana? Apan huwus kâweça de ning rākṣasa Kingkara buddhi nira, ginawe tikang naramângsa. Têlasnya tasak, winehakên ira ri sang brâhmaṇa tamuy nira; mengêt pwa sang brâhmaṇa makanimitta ng kadiwyacakṣusan ¹⁰ ira, an tan yogya taḍahên

¹ A. bra, E. brâtâ, F. G. H. brata.

² A. G. H. angantya ta, E. F. angantya.

³ A. ke ta ngera, E. F. H. ngke tânghera, G. otanghera.

⁴ A. kâri ta, E. sang, F. H. kâri ta ng, G. kari ta ng.

⁵ A. hannamadhâna, E. ahannapacâna, F. G. H. annapacâna.

⁶ A. angdoh, E. F. G. H. adoh.

⁷ A. dibyacakṣu, E. F. G. H. diwyacakṣuḥ.

⁸ A. tana, E. F. G. H. hana.

⁹ A. holahên, E. F. H. ulahên, G. ulahakên.

¹⁰ A. kadiwyacakṣu, E. F. kadiwyacakṣusan, G. diwyacakṣusan, H. kadiwyacakṣusan.

paweh nira bhojana, apan atyanta campur ikang naramângsa, matang yan sira manapathani ¹ sang prabhu:

„Jwah tasmât madadya râkṣasa ta ko ² tēmahanyu, apan makolahta ulah ning râkṣasâ mangana mânusa ta ko” ³.

(Mangkana ta çâpa) ⁴ sang brâhmaṇa. Apagēh ta karâkṣasan ira, apan ping rwa çinâpa de sang brâhmaṇa siddhimantra. Huwus irânēmu çâpa ping rwa, lunghâ ta sira mahas ing sarwadeça, apan swabhâwa nikang râkṣasa mangkana. Kapangguh ta bhagawân Çakrî de nira. Agalak ta sira:

„Yasmâd asadṛçaḥ çâpaḥ syât ⁵. Ai sang Çakrî! Bhâra dahat ta panâpanta ri kami, matang yan panganēnku kita mangko.”

Mangkana ling sang Çodha. Pinangan ira ta sang Çakrî, kadi krama ning wyâghrâ mangan ⁶ paçu, mangkana ta lwir nira. Tuminghal ta bhagawân Wiçwâmitra ri bhagawân Çakrî, enak tâmbēk nira. Hana târi bhagawân Çakrî sâtuṣ kwehnya, Wâsiṣṭha brâhmaṇa ngaranya kabeh. Ya ta kinonakēn bhagawân Wiçwâmitra panganēn, i sang Çodha. Pinangan ta ya tarpaçesa, kadi krama ning singhâ mangan kidang, mangkana ta de nirâ mangan. Wruh pwa ⁷ bhagawân Wasiṣṭha yan pakou ira bhagawân Wiçwâmitra, ndâ tan agalak sira, tan ahyun amalēsana, kewalânangis juga sira, pinatyakēn ira tâwak ⁸ nira. Hanan dīnawuhakēn ireng pucak ning wukir, tan wikâra kadi tibâ ning kapuk. Tumēḍun ta sireng apuy, mogha atīs tan pamikârani. Muwah tumibeng tasik, kumambang sira, sinangga de ning ryak, malabuh parangan, bēncah ikang ⁹ parangan, kinēṇḍat gulû de nira, mogha pēgat ikang tali. Hana ta lwah kapēgatan ing pâça nira ¹⁰. Muwah sira tumēḍun ring lwah ring Çatadhâma. Ya ta ¹¹ sâtuṣ hilî nikang nadî nira. Inaranan ta ya ring Çatadrû, nânâwidha de niromatî ry awak nira, ndâtan mati

¹ A. sirânâpathani, E. F. H. sira manâpathani, G. omanapatani.

² A. teko, E. F. G. H. ta ko.

³ E. add. tan yogya panganēn.

⁴ Haec verba in E. desunt.

⁵ Cf. Mah. I, 6734: Yasmâd asadṛçaḥ çâpaḥ prayukto' yam ma yi twayâ.

⁶ A. wyaghrâ mamangan, E. H. wyagrâ mangan, F. wyâghrâ⁰, G. wyagra mangan.

⁷ A. et H. add. ya.

⁸ A. pinatīknawak, E. F. H. pinatyaknira tâwak, G. pinatyan ira tawak.

⁹ A. kang, E. F. G. H. ikang.

¹⁰ A. wipaça, E. F. pâça nira, G. paça nirâ, H. onira.

¹¹ A. yatu, E. ta, F. G. H. ya ta.

juga sira. Hana ta sang Dr̥ṣyantī ngaran ira, strī bhagawân Çakrî. Sira ta wâhu garbhini sapējah bhagawân Çakrî. Malawas ta sirâ-mētēng, rwawēlas tahun sireng wētēng samangkana tapwan wijil, mogha mangke ikang rare karēngö anguccâraṇa weda ri dalēm wētēng makanimitta kamahâtmyan ing janma nikang rare. Âçaryâmbëk bhagawân Wasiṣṭha (rumēngö. Matakwan ta bhagawân Wasiṣṭha ¹):

„Anaku sang Adr̥ṣyantî! Aparan ikâng manguccâraṇâkēn weda rinēngö mami?”

Sumahur sang Adr̥ṣyantî: „Sâjñâ mpungku! Matanyerikang mucçâraṇâkēn weda ri kami, ikang rare isi ning wētēng ni nghulun maswâdhyâya ² wedamantra.”

Ling bhagawân Wasiṣṭha: „Mangkanânaku bhâgyân pânak si Çakrî, ya yâhurip hidēpkw iriyân pamēkasakēn putra.”

Mangkana ling bhagawân Wasiṣṭha. Mâri ta sirâhyun mâtya. Pira kunang ikang kâla, mijil ta isi ning wētēng ikâ sang Adr̥ṣyantî, brâhmana litu-hayu paripûrṇa. Paramâtman ³ mahâ-dwijât. Makanimitta bhagawân Wasiṣṭha mâri masâdhyâ mâtya, inaranan ta sang Parâçara, khyâtîng râk kabeh. Sawijil nira ⁴, sinang-askâra ta sira sapangaskâra ning brâhmaṇa. Manangguh ⁵ ta sira bapa ri kaki nira, bhagawân Wasiṣṭha. Anangis ta sang Adr̥ṣyantî, mēkulakēn tanaya nira, ling nira:

„Anaku sang Parâçara! Tâtan hana ⁶ bapantânaku, mâti pinangan ing râkṣasa. Kunang sira bhagawân Wasiṣṭha kaki parēnah nira denta.”

Mangkana ling sang Adr̥ṣyantî. Krodha ta sang Parâçara, amalaku ta sira ⁷ winarahan irikang yajña râkṣasa, saha widhi widhâna mantra parikramanya kabeh, tēka ni saji ning yajña. Winarah ta sira de sang kaki, saha rahasya ning wedâdhyâyana. Hēnēngakna sang Parâçara. Tucapa mahârâja Çodha, mangkin atiçaya krûrarûpa, mahas mareng sarwadeçamangan ⁸ manuṣya. Wēlang-wēlang tâwak nira wēkasan, kalmâṣawarṇa. Ya ta hetu ⁹ ning inaran Kalmâṣapâda. Apa kunang ikang kâla, kawit sira bhagawân Wasiṣṭhâmeng-amēng

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. maswâçaddhyaya, E. F. maçwâdhyâya, G. maswadyaya, H. maswâddhyâya.

³ De HSS. paramâtmanam.

⁴ A. sira, E. F. G. H. nira.

⁵ A. mananggu, E. F. G. H. manangguh.

⁶ A. tâtan, E. tan hanâ, F. G. tâtan hana, G. tan hana.

⁷ A. si, E. F. G. H. sira.

⁸ A. sarwwadeçamangan, E. F. H. sarwwadeçamangan, G. sarwwadeça.

⁹ A. hewu, E. F. G. H. hetu.

ing alas amet sēkar mwanng samit ¹, makering sang Adṛcyaṅtī. Kapangguh ta ng ² rākṣasa Kalmāṣapāda mahābhayānaka, harēp amangana wwanng. Alayū ta sang Adṛcyaṅtī, mojar ta bhagawān Wasiṣṭha :

„Anaku sang Adṛcyaṅtī! Haywa kitāwēdi rikang rākṣasa, yeku sang Kalmāṣapāda ngaranya, ikang rākṣasāmangan bapa ny anakta ngūni, prasiddha ratu sūryawangga sārīkā, ināweṇa de ning Kingkara rākṣasa.”

Siniratan ira ³ ta ya wwe de bhagawān Wasiṣṭha, minantran ira hungkāramantra. Satēka nikang wwe tumampuh ri sang Kalmāṣapāda, māri ta ya rākṣasarūpa, muwah ⁴ kadi rūpa nira ngūni ndug ⁵ turung kēna ḥapa, maluya jāti ratu. Samangkana tekang rākṣasa si Kingkara malayū māri mangāweṇa ri mākāraja Ḥodha, giri-girin awēdi de ning hungkāramantra bhagawān Wasiṣṭha. Matutur ta mahārāja sirān ⁶ kṣatriyajānma. Ya ta matang yan panangis sumēmbah ri suku bhagawān Wasiṣṭha :

„Saudāso' ham mahābhāga! ⁷ Pinakanghulun si Ḥodha, ratu sūryawangga, siniwi ry Ayodhyā, prasiddha pinaritrāṇan panamata mpungku ri kagawayan ing dharma, ngūni kāweṇa de ning rākṣasa Kingkara, hetu ning atēmahan rākṣasarūpa. Hana pwānugraha ⁸ mpu mangke, an winehan nghulun maluyana mānuṣarūpa muwah, ri hilang ikang Kingkara mangke. Aparan ta gawayakna ⁹ ni nghulun i jōng mahāmuni? Dāsībhūta pakēnohnya, dadi ¹⁰ ta hulun-hulunta, pamalēsa ni nghulun ri panganugraha mpungku.”

Mangkana lingnya mahārāja Ḥodha. Kinon ta sira muliha ri kaḍatwan ira muwah, gumawayakna karakṣān ¹¹ ing jagat. Mulih ta ¹² sireng kaḍatwan, tadanantara, māngēn-angēn ta mahārāja Ḥodha ikang arpaṇākna nira ri bhagawān Wasiṣṭha, apan sira ḥināpa de sang

¹ A. H. samit, E. samidā, F. samidhā, G. samidha.

² A. G. et H. om. ng.

³ A. et H. om. ira.

⁴ A. muwah muwah.

⁵ A. ndud, E. nduk, F. G. H. ndug.

⁶ A. sirang, E. siran, F. H. sirān, G. sira.

⁷ De HSS. ḥodhaso ham mahābhāgo. Mah. I, 6774: Saudāso' ham mahābhāga.

⁸ A. pwa ng anugraha, E. G. pwanugraha, F. H. pwānugraha.

⁹ A. H. gawayakna, E. F. gawayakna, G. gawaya.

¹⁰ A. padadi, E. F. G. H. dadi.

¹¹ A. H. karakṣān, E. F. karakṣakan, G. karakṣan.

¹² A. muliha, E. F. G. H. mulih ta.

brâhmaṇa ngûni, makanimittâwalepa nira pinalakwan anglabuhana brata sang brâhmaṇa ¹ tamuy, sumêlang ta mahârâjâsanggamâ ² lâwan strî haji nira. (Ya dumeh mahârâja Çodha tan pasanggama lâwan strî haji nira). ³ Hana pwa kahyun ira mânaka, anghuripakna sûryawangça, matang yan pinet nira ta bhagawân Wasistha de nira. Mojar ta mahârâja Çodha, ling nira :

„Sâjñâ mpungku! Yan yogya tulusakna sih mpungku ring pinakanghulun, anugrahanana putra utama, yatanyân tan pégata ng Ikṣwâkuwangça!“

Mangkana ling nira, kinon ira ta ng strî nira masewakâ ri bhagawân Wasistha. Kârunya ta maharṣi, pinarigraha nira ta ng Mâyântî sahawidhi widhâna. Garbhinî ta sira, ndân malawas ikang ⁴ rare tan mijil. Saka ri kalalah ⁵ sang Mâyântî, pinalu nira ta wêtêng nireng watu. Açmanâbhihataḥ ⁶. Açmâ ngaran ing watu. Ya ⁷ ta pamalu nireng wêtêng nira. Hetunyân mijil ta ng rare. Ya ta matang yan sang Açmaka ngaran ikang râjaputra, prasiddhâmrdhyakên sûryawangça. Huwus kacaritan mahârâja Çodha.

Muwah tucapa ta sang Parâçara, mahyun gumësengana ratu sûryawangça, lâwan sahana nikang râta. Katon pwa ceṣṭa nira, matangguh ta bhagawân Wasistha, ling nira :

„Putu mami sang Parâçara! Haywa ta kitâgöng krodha! Nihan carita ni nghulun pirëngwaknanta :

Hana sira ratu Haihayawangça, mahârâja Kṛtawîrya ngaran ira. Sira ta magawe ⁸ yajña, pinahomâkên de sang brâhmaṇa watêk Bhṛgu. Huwus pwa ya yajña, pinunyâkên ira kabeh, têngeng râjagyogya tan hana ceṣanya. Sumilih ta ⁹ wêka nira rikang kadatwan, ndâtan panëmu drwya, apan hënti pinunyâkên de sang bapa. Engêt pwa yan sang brâhmaṇa watêk Bhṛgu pinakawiku sang bapa ngûni. Ya ta matang yan palaku ikang drwya ri sang brâhmaṇa, ndân matêngêt sang brâhmaṇa muhutakên ¹⁰ ikang drwya, apan tan

¹ A. brâmaṇa, E. brâhmâna, F. H. brâhmaṇa, G. brahmaṇa.

² A. F. H. mahârâjâsanggama, E. mahârâjyâsanggamâ, G. maharaja sanggama.

³ Haec verba in A. et H. desunt.

⁴ A. ika, E. F. H. ikang, G. hikang.

⁵ A. F. G. kalalah, E. kâhalah, H. kâlalah.

⁶ De HSS. çmanabhihataḥ. Cf. Mah. I, 6790b: Tadâ dewy açmanâ kuṣṣim nirbibheda yaçaswinî.

⁷ A. ata, E. F. H. atha, G. hata.

⁸ A. pagawe, E. F. G. H. ta magawe.

⁹ A. et H. om. ta.

¹⁰ A. muhutakakn, E. F. G. H. muhutakn.

wēnang ikang dr̥wya tēlas dinānākēn wangsilēn ¹ muwah. Magalak ta sang kṣatriya Haihayakula. Mahōm apupul ta ya lāwan wwang sānaknya kabeh, umambuli tang patapan. Pinātyan ikā ta sang brāhmaṇa watēk Bhṛgu. Pējah ta sira kabeh. Hana ta strī nirāmē-tēng malayw awēdi mātya de sang watēk Haihaya. Sangka ri dērēs niran alayū mētw ikang rare mahawān ri pupû. Inaranan ta sang Orwa. Urwam bhitwojjātaḥ ², apan mētu sangke ³ pupû sang ibu, madhyāhna iwa bhāskaraha ⁴, kadi teja ning āditya sēdēng tēngah we teja nira. Wikāra ta sang kṣatriya sakweh sang mangēm-buli patapan sang bapa, mogha tan panon kamahotpātan de nikang rare, nimitta nikang kṣatriya Haihaya tan panon. Manēmbah ta ⁵ sira mangupakṣamā ⁶. Māri ta sira wuta wēkasan ⁷. Atuha pwekā sang Orwa ⁸, inangēn-angēn ta kapējah ning kawitan ira mwang gotra nira kabeh. Ya tānuwuhakēn krodha nira. Magawe ta sira tapa, sumādhyā patya nikang sarwaloka. Mijil tang apuy sangkeng manah nira, dumilah tan kawēnang winādha ⁹, sānyāsa n gumēsēngana ng sarwaloka. Irikā ta yaṇ ḍatēng ¹⁰ kawitan irān panurun sangkeng swarga, ling nira:

„Uḍû ¹¹ anaku sang Orwa! T'ahuwusan magawe tapa sumādhyā hilanga ¹² ning rāt kabeh! Nyan pati mami de sang watēk Haihayāṅga kaglēngta ¹³, icchā mami tinût nika, apan tar wēnang ikang sarwabhāwa umātī kami, yan tanpa kalarapana hyun i nghulun. Sankṣepanya, haywa kitāgōng krodha!”

Mangkana ling ning kawitan ira. Sumahur ta sang Orwa:

„Sojar mpungku! ¹⁴ Huwus kahanjur de ni nghulun krodhabahni, salwir ning sarwabhakṣaṇa gawayaknanya. Pratiṣeddhā. ¹⁵

¹ A. F. H. wangsilēn, E. G. wangsilēn.

² A. urwam cikojjātaḥ, E. urwam dito⁰, F. urwam citodjātaḥ.

³ A. mtwi, E. F. mētu sangkeng, G. ṣakeng, H. mtu sangke.

⁴ Mah. I, 6815: Atha garbhaḥ sa bhitworum brāhmaṇyā nirjagāma ha, muṣṇan dṛṣṭiḥ kṣatriyānām madhyāhna iwa bhāskaraha.

⁵ A. hā, E. F. G. H. ta.

⁶ A. add. mah.

⁷ A. wksa, E. F. H. wkasan, G. om.

⁸ A. wkasan, E. F. G. H. sang Orwa.

⁹ A. wināda, E. winādaha, F. H. winādha, G. winada.

¹⁰ A. yaṇḍēng, E. F. G. H. yaṇ ḍatēng.

¹¹ A. udu, E. G. uḍû, F. uḍû, H. udû.

¹² A. hilara, E. F. G. H. hilanga.

¹³ A. watēkehahaya kaglēngta, watēk heyangsa glēngta, F. watēk hehayāṅga kaglēngta, G. H. hehaya⁰.

¹⁴ A. pūngku, E. F. G. H. mpungku.

¹⁵ Mah. I, 6850: Pratiṣeddhā hi pāpasya yadā lokeṣu widyate.

Hyun i nghulun ri patya nikang rât kabeh, yatanyan tan ilu gësënga ning çarîra ni nghulun, kadi krama ning apuy mijil sakeng uswan, yan gumësëngi ya ¹ tau panëmu samidhâkâranya ², mangkana tekang krodhâнала gawe ni nghulun, yan tan hanâ tēmpuhanya. Kunang yatanyan tan gësënga çarîra ni nghulun, mwang tan patya nikang bhuwana kabeh, tâjarën ta nghulun mangke, ndi ta tibânya de rahadyan sanghulun!»

Mangkana ling bhagawân Orwa. Sumahur kawitan ira, (ling nira): ³

„Âpomayañ jagat sarwam ⁴. Iking jagat kabeh makâwak âpyâyanî ⁵ ikâ, lâwan apsu ⁶ tatwa dhumâraṇa ya. Mangkana ling nikang rât. Ya ta matang yan yan tibâkua tang krodhâнала sangkeng manahta dawuhakneng samudra, tulyânggësëngi rât, ikâmangana ⁷ wwe ning sâgara.»

Mangkana ling ning kawitan ira, tinibâkën ikang agni rikang sâgara. Ya ta matang yan Waḍawâнала ⁸ ngaran ikâ, apuy ahulu kuda haneng dasar ing samudra, pratidinângisëp wwe ning sâgara, yadyapi katêka ⁹ mangke, kadi krama sang Orwân pamisinggih, yan tinanguhan de ning kawitan ira. Mangkana ta lwirantâmituhwa ri kami!»

Mangkana tangguh bhagawân Wasiṣṭha ri putu nira, (i sang Parâçara) ¹⁰. Mâri ta sira krodha ring rât kabeh, tuhun ikâ râkṣasa ta (kagëlëng de nira, apan ikang) ¹¹ râkṣasa prasiddhâmayan sira bapa. Matang yan magawe sira yajña râkṣasa (ikang yajñâmayan râkṣasa) ¹². Lumêkas ta sirâṅghanâkën parikrama ning yajña saha caru mwang sajinya kabeh, paripûrṇa ikang widhi widhâna, murub tikang apuy ring kuṇḍa. Muccâraṇâkën ta sira wedamantra, mwang kâhwânan ¹³ ikang piçâca râkṣasa, sangke kasiddhyan ing mantra

¹ A. et G. om. ya.

² A. samadhâkâranya, E. F. H. samidhâkâranya, G. samidhakaranya.

³ Haec verba in A. et G. desunt.

⁴ Mah. I, 6859: Âpomayâḥ sarwarasâḥ sarwam âpomayañ jagat.

⁵ A. makâwapyayani, E. F. G. makawak apyayani, H. makâwak apyayani.

⁶ A. ampu, E. F. G. H. apsu.

⁷ A. anggakâmanang, E. F. G. ikâmangana, G. hika mangana.

⁸ A. G. H. waḍawang nala, E. waḍawanala, F. waḍawâнала.

⁹ A. katâna, E. F. H. katka, G. katka.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

¹¹ A. et H. om. E. galak nira ikang, F. kagëlëng ikang, G. ya paran ing gëlëng nira, apan si Kingkara ta kagalah nira ikang.

¹² Haec verba in A. desunt.

¹³ A. katonan, E. kawwanan, F. H. kâhwânan, G. kawatan.

nira. Irikâ ta yan kâkarṣaṇa citta nikang niçâcara ¹, masulung-sulung tumampuh ring kuṇḍa. Hana pējah ² saka sâtuṣ paḍa pisan. Hana lumēbu saka rwang atus, hanan tibâ saka tēlung atus, dudû saka patang atus mwanḡ limang atus, hana lunēbu parēng sewu. Harohara ta sang brahmarṣi sira kabeh, de ning gandha ni wangkay ing rākṣasa kapangan de ning agni. Tumuruu ta sira manântwa ri bhagawân Çakrîputra ³. Ling sang brahmarṣi, makâdi bhagawân Pulastya, sang makawēka ikang rākṣasa kabeh, datēng mapinta-kâsih ri bhagawân Parâçara:

„T'asyasih pwânaku sang Parâçara! Samangkana hîngana nikang yajña rākṣasa denta, apan si Kingkara rākṣasa huwus prasiddha mâti kalēbw ing kuṇḍa pinangan ing apuy, makanimitta kasiddhyan ing mantra ning tanaya mami. Kunang ikang rākṣasa si Kingkara len sangkeriya, haywa ta inilwakēn ing doṣa nikang rākṣasa Kingkara duṣṭa, sangka yan tan wruh ikang rākṣasa kabeh ring pati bapanta. (Tēkwan sang bapanta) ⁴, haneng swargaloka sira mangke mwanḡ wwang sânaknya kabeh, pinakarowang mami sagocara. Haywa ta kitâlara ri pati ni bapanta!”

Mangkana ling sang brahmarṣi. Amisinggih ta sang Parâçara, inaryakēn ira tang yajña rākṣasa ri pâṛwa ning Himawân lambung lor. Kunēng ikang agni haneng kuṇḍa sadâkâla murub tan kahanan paḍēm. Ya tikâmangan rākṣasângkēn parwani, yadyapi katēka mangke.”

Nâhan ling sang ⁵ Wicitraratha cumaritâkēn kamahâtmyan bhagawân Wasistha.

Mojar ta sang Arjuna: „Mitrangku sang Wicitraratha! Tulusakna sihta ri kami! Aparan ta nimitta mahârâja Çodha lingta sang kēna çâpa de sang brâhmaṇî ngûni, nimitta nirân tan pasanggama lâwan strî nira? Aparan doṣa nirân çinâpa de sang brâhmaṇî?”

Mangkana patakwan sang Arjuna. Muwah ⁶ sang Wicitraratha cumaritâkēn, ling nira:

„Alihakna talinga pangrēngö! Ngûni ri kâla sang Kalmâṣapâda rākṣasarûpa, tamolah sireng ⁷ alas göng, gawe nirâmangan wwang ⁸, tan ucapēn ikang satwa mṛga, asing sakatēm de nira ya ta ⁹

¹ A. piçârakṣasa, E. F. H. niçâcara, G. nisacara.

² A. om. pējah.

³ A. H. Çakrîputra, E. F. G. Çakri.

⁴ Haec verba in A. desunt.

⁵ A. si, E. F. G. H. sang.

⁶ A. muwa, E. F. G. H. muwah.

⁷ A. H. ring, E. F. G. sireng.

⁸ A. F. G. H. wang, E. wwang.

⁹ A. yâthâ, E. F. yâwat, G. om., H. yâwât.

pinangañ juga ¹. Hana ta sira brâhmaṇa mwanğ brâhmaṇi, kapang-guh ² de nireng ³ guhâ ri têngah ing alas. I ⁴ sêdêng sang brâhmaṇa lâwan brâhmaṇi mahyun masanggamâ, sinikêp nira ta sang brâhmaṇa, pinatyan anêhêr pinangan. Mojar ta sang brâhmaṇi:

„Ai prabhu mahârâja Çodha! Ratu sūryawangça ta kita, tan paramârtha râkşasa. Haywa ta kita lupâ ri ⁵ dharmanta, ikang gumawayakên karakşakan ing râta, rakşanta kami denta! Brâhmaṇa ⁶ brâhmaṇi kami, kângkên masanggama magawe ⁷ putrotpâdana.”

Mangkana ling ⁸ sang brâhmaṇi, tâtan pamituhu ⁹ mahârâja Çodha, apan kâweça de ning râkşasa buddhi nira. Pinangan ira ta sang brâhmaṇa laki. Yan tan laki nira pinangan, anangis ta sang brâhmaṇi. Luh nira ta ya matêmahan apuy, tumibeng lêmah murub dumilah, ry arêp nira. Mojar ta sira çumâpa sang Kalmâşapâda, ling nira:

„Ai nistura dahat kita sang Çodha! Iking gati mamy ahyun asanggamâ, kadi gatingku atah kita, tan pamangguhakna kâmarasa, yâwat kitâsanggamâ lâwan strînta, tâwat ¹⁰ pêjaha kita. Yan pwa ¹¹ mahyunânaka, bhagawân Wasîṣṭha, sang pinangan tânak nira, amarigrahaṇa ri strînta.”

Mangkana çapa sang brâhmaṇi ri mahârâja Çodha. Tumêdun ta sireng apuy têmahan ing luh nira ngûni. Nâhan ta krama sang Çodha tumêmu çapa.”

Mangkana ling sang Wicitraratha. Muwah ta sirâçabda ¹²:

„Ai sang Tâpatya ¹³! Nghulun kêta wruh ¹⁴ iki caritanta ¹⁵. Mengôt ta nghulun prasiddha dewatângça kita kalima, tathâpi mogha nghulun umêrêt ri lakunta, wâdhaka ri lampahta ¹⁶ kâla ¹⁷

¹ A. et H. add. asing sakatmu.

² A. F. kapangguh mwanğ brâhmaṇi, E. mwanğ brâhmaṇi kap⁰, G. brahmaṇa brabmaṇi kap⁰.

³ A. nirang, E. F. G. H. nireng.

⁴ A. om. i.

⁵ A. F. H. ring, E. G. ri.

⁶ A. om. brâhmaṇa.

⁷ A. F. H. masanggama magawe, E. maweh, G. masanggama.

⁸ A. add. nira.

⁹ A. E. pamintuhu, F. G. H. pamituhu.

¹⁰ A. om. E. kâwat, F. tâwat, G. tawat, H. tâwât.

¹¹ A. pwang, E. om. F. G. H. pwa.

¹² A. sirâşabda, E. sirâçabdha, F. H. sirâçabda, G. sira çabda.

¹³ A. patya, E. G. tapatya, F. H. tâpatya.

¹⁴ A. tâwruh, E. F. H. ktâwruh, G. kta wruh.

¹⁵ A. F. H. iki caritanta, E. G. i kâcaritanta.

¹⁶ A. G. lakunta, E. F. H. lampahta.

¹⁷ A. hakala, E. F. H. kâla, G. kala.

madhyarâtrî, doṣa tinût ni nghulun, ri dentân angdohi ¹ brâhmaṇa, apan tan dadi kadi ² kita kṣatriya lumampah anēḍa purohita ³. Kunang yatanyan ⁴ tan hanâmara ng ⁵ adharma ri kita, t ameta brâhmaṇa purohita, maka puraḥsara ni lakunta!»

Mangkana tangguh sang Wicitraratha ri sang Pâṇḍawa. Matakwan ta sang Arjuna ri kahanan sang brâhmaṇa wiçeṣa, sang yogya purohitâ ⁶ nira. Mâjar ta ⁷ sang Wicitraratha:

«Hana sira bhagawân Dhomya ngaran ira, ari bhagawân Dewala ⁸, sēḍēng magawe tapa ring Utkocakatîrtha ⁹ pinggir ning Ganggâ. Sira ta yogya purohitânta, paḍa kamahâtmyan ira mwang bhagawân Wṛhaspati.»

Mangkana ling sang Wicitraratha. Enak tâmbêk sang Pâṇḍawa. Amwît ta ¹⁰ sira lumampaha mareng bhagawân Dhomya. Kunang ikang kuda paweh sang Wicitraratha ri sira, ikang açwâgamana, dlâha ling niran alapi ya, yau hanâ ¹¹ yogya pakēnânya. Lunghâ ta ¹² sira. Ri laku sang Pâṇḍawa mareng ¹³ Utkocakatîrtha, kapanggih ta bhagawân Dhomya de nira. Pinalaku nira ta sira purohita, manggâ ta bhagawân Dhomya. Sira ta panghulu ni laku nira wêkasan. Hiniḍēp nira tâwak nira sang nâtha ri hana bhagawân Dhomya ri sira. Lunghâ ta laku nira.

Datēng ¹⁴ ta sireng Pâncâla, irikang kidul ¹⁵ ning Ganggâ kaḍatwan ¹⁶ mahârâja Drupada. Kumbhakârasya çâlâyâm ¹⁷. Hana ta unggwan ing magawe dyun, inuparēngga de ning talaga. Ngkâna katêkân ¹⁸ ira makaweṣa ning ¹⁹ wiku sira. Tan hana

¹ A. F. H. andohi, E. G. angdohi.

² A. et H. om. kadi.

³ A. add. nira.

⁴ A. yanyan, E. F. G. H. yatanyan.

⁵ A. et H. om. ng.

⁶ A. purohi, E. G. purohita, F. H. purohitâ.

⁷ A. add. sira.

⁸ A. dowi, E. F. G. H. dowila. Cf. Mah. I, 6914.

⁹ A. utkocagatitha, E. F. H. utkocagatîrtha, G. utkocagatirtha. Cf. Mah. I, 6914.

¹⁰ A. amita, E. H. amwita, G. amwita.

¹¹ A. F. G. H. hana, E. hanâ.

¹² A. ti, E. F. G. H. ta.

¹³ A. maring, E. F. G. H. mareng.

¹⁴ A. datēng, E. F. G. H. ḍatēng.

¹⁵ A. kil, E. F. G. H. kidul.

¹⁶ A. ḍatwan, E. F. G. H. kaḍatwan.

¹⁷ Mah. I, 6950 b.

¹⁸ A. tatkan, E. F. katkan, G. katkan.

¹⁹ A. ni, E. F. G. H. ning.

kumawruhi sira ¹ Pâṇḍawa. Irikang sakatambesuk mijil ta mahârâja Drupada ring ² sabhâ. Huwus ibêk de ning kṣatriya ikang maṇḍala ning maṇḍapa, sang ³ ratu sapinasuk ing Bhâratawarṣa. Milu ta sang Korawaçata makâdi sang Duryodhana, mwang sang watêk Yadu sira kabeh. Kapwa pinûjâ de sang Drupada, sinung sarwopakâra sopacâra. Asinang tang sabhâ kasênwan de ning bhûṣaṇa sang para ratu sira kabeh, sakaṇḍa unggwan sang ⁴ kṣatriya, sakaṇḍa unggwan sang brâhmaṇa, ngkânonggwan sang Pâṇḍawa, apan tâpa ⁵ rûpa nira. Huwus magêlar ta sakweh sang ⁶ kṣatriya, mādêg ta sang Dhr̥ṣṭadyumna magawe ghoṣaṇa ri sira kabeh, ling nira:

“Çṛṇwantu ⁷ pârthiwâḥ sarwe, Dhr̥ṣṭadyumna iho wacaḥ ⁸. Mangrêngö ta rahadyan sanghulun kabeh, sakwehta iking tamolah ngke ri sabhâ!

Tad idan dhanuçca lakṣyam ime pañca bânâḥ ⁹. Nihan tang (laras, nihan tang ⁹) tinuju munggw ing tungtung ning kayu. Nâhan ta warayang limang siki kwehnya! Ya tikâ panahakna! Yapwan kênâ lyang nikang tinuju, sakumënerika, sira ta karmâ ny aringku ¹⁰ sang Dropadî, sang malungguh ring singhâsana!”

Mangkana ghoṣaṇa sang Dhr̥ṣṭadyumna.

Tuminghal ta sang ratu kabeh ri hayu sang Dropadî, kapwa ta yâhyun ¹¹. Nihan irikâ ta sang Kṛṣṇa sira tumon ri hana sang Pâṇḍawa milu ri lungguh sang brâhmaṇa, winarah nira ta sang Baladewa. Harṣa ta manah nira. Ri huwus ni ghoṣaṇa, mādêg tang kṣatriyagana, maganti umayat ikang laras, ndâtan kawênang tumalyani ya, kamênânyân hana tumalyani ya tan wênang mâyat. Mangkana prawṛtti nikang ratu kabeh. Bhagnâd harṣasya darpasya ¹². Hilang ta harṣanya mwang darpanya, mârî ta ya harêpnya ri

¹ A. om. sira.

² A. ri, E. F. G. H. ring.

³ A. sa, E. F. G. H. sang.

⁴ A. sa, E. F. sang.

⁵ A. ântapa, E. apanta, F. apan tâpa, G. hapan tapaça, H. âpan tapa.

⁶ A. sa, E. F. G. H. sang.

⁷ De HSS. çṛṇwante.

⁸ A. Dṛṣṭadyumnangahocarâḥ, E. Dṛṣṭadyumna iwo wacaḥ, G. °wacca, H. °iho racaḥ. cf. Mah. I. 6978: Idam dhanur lakṣyam ime ca bânâḥ çṛṇwantu me bhûpatayaḥ samêtâḥ.

⁹ Haec verba in A. desunt.

¹⁰ A. nyariningku, E. G. nyaringku, F. H. nyâringku.

¹¹ A. kapwâ ta hahyun, E. kapwa tayâhyun, F. H. kapwâ°, G. kapwa tayahyun.

¹² Cf. Mah. I, 7040: Yady eṣa darpâddharṣâd wâ'py atha brâhma-nacapalât.

kawenang sang Dropadî. Wékasan pwa mādëg sang Arjuna, mijil sakeng sthâna sang brâhmaṇa. Tuminghal ta sang ratu kabeh, anangguh sadigawe, tan pakawṛtti (prawṛtti) ¹ ning wiku. Waneh kapûhan tumon i roha parinâha ² ny awak nira, asambhawa wënanga ri kâyatan ikang câpa. Hana ta ninindâ:

„Ri kapana ng brâhmaṇa wënanğangayata laras samangkana göngnya? Prasiddha ³ sang Karṇa mwanğ sang Çalya utama ning dhanurdhara, tathâpiya tar wënanğ umayat ikang laras.”

Mangkana lingnya. Sëdëng mangucap ikang wwang kabeh, sinâmbut nira tekang dhanuḥ, tinalyan kawenang, inalap nirekang ⁴ warayang. Lumëkas ta siromayat ikang câpa, tan maughel lwir nirân wëntang irikang dhanuḥ. Kapûhan ikang wwang ing sabhâmaṇḍala, kâçcaryan de nirân pangayat, linëpasakën ira tikang hrû. Këna ta lyang nika tinuju atëhër tibâ, ⁵ katon de ning wwang akweh. Tumibâ ⁶ ta ng puşpawarşa sakeng âkâça. Kumëtug tang tabëh-tabëhan masangghani mwanğ pahyâ ⁷ ning wwang akweh. Mangadëg ta sang Dhrşṭadyumna mwanğ sang Dropadî mangëmbangi ⁸ sang Arjuna. Ghinoşanan ta sira de sang Dhrşṭadyumna, an wehakne ⁹ sang brâhmaṇa sang wënanğ ¹⁰ umayat ikang dhanuḥ. Krodha ta ng kşatriyamaṇḍala ri mahârâja Drupada, apan tan yogya de nirâgawe swayambara, yan hanâ ¹¹ brâhmaṇa milw amayata ng laras, kewala kşatriyadharma swayambara. Mangkana lingnya. Inambulan ira ta mahârâja Drupada. Awëdi pwa sang Arjuna yan katëkânenambulan mahârâja Drupada, tinahënan ira ta ng sâmantanrpati. Sang ¹² Bhîma sahakârî nira. Kunang sang Yudhişṭhira, sang Nakula Sahadewa kinon ira muliha ¹³ rumakşâ dewî Kuntî. Aprang ta sang Arjuna, sang Karṇa hinarëpakën ira. Kapwâniwârya winâni kaprabhâwan ¹⁴ ira ring samara kâlih. Katon pwa sang Arjuna nisprakampya, mojar ta sang Karṇa:

¹ Prawṛtti in A. deest, E. G. prawṛti, F. H. prawṛtti.

² A. paribhâha, E. F. H. parinâha, G. parinaha.

³ A. prasaddha, E. F. G. H. prasiddha.

⁴ A. H. nira ikang, E. F. G. nirekang.

⁵ A. et H. add. tumiba.

⁶ A. H. tibâ, E. F. tumibâ, G. tumiba.

⁷ A. mahya, E. G. pahya, F. H. pahyâ.

⁸ A. mangë, E. F. H. mangëmbangi, G. mangëmbhangi.

⁹ A. H. wehakneng, E. F. G. wehakne.

¹⁰ A. wna, E. F. G. H. wnang.

¹¹ A. F. H. hana, E. hanâ, G. ana.

¹² A. sa, E. F. G. H. sang.

¹³ A. H. mura, E. F. G. muliha.

¹⁴ A. wikan ikâ prabhâwa, E. F. H. winani kâprabhawan, G. °prabhawa.

„Kas¹ twam yathâkṣatra dhanurdharajñah²? Syapa kita lâwankw angadwa kaçaktin? Dhanurweda mâwaka kita? Athawâ sang hyang Wiṣṇu brâhmaṇarûpa kunëng? Matang yan wënanng dhârake³ çaktingku, apan yan ing manuṣaloka anghing sy Arjuna juga wënanng dhârake çakti niking Karṇa. Kita pwa niçcala tan polah de ning prabhâwangku. Tawarah ta ri kawwanganta⁴!”

Mangkana ling sang Karṇa. Sumahur sang Arjuna:

„Nâsmi Karṇa Dhanurwedo⁵. Ai sang Karṇa! Tan Dhanurweda mâwak, tan Wiṣṇu brâhmaṇarûpa. Brâhmaṇo'smi yudhâm⁶ çreṣṭaḥ⁷. Tuhun brâhmaṇa paprang mami, huwus kṛtânugraha ring sarwâstra, wënanng malahakna ng kṣatriya.”

Mangkana ling sang Arjuna. Mangën-angën ta sang Karṇa ri krama ning brâhmaṇateja tan⁸ kawënanng inalihakën. Murud ta sangkeng paprangan. Kunang mahârâja Çalya, sang Bhîma humarëpakën⁹ sira, asikëp gadâyudha sira. Kapwa silih-çaṇḍa sira, kadi patukar ning liman amanggël. Masowe sirâsikëp, tibâ ta mahârâja Çalya, ndâtan linûd sira de sang Bhîma. Kapûhan ikang ratu kabeh, sandehân¹⁰ sang Bhîma ri kawidagdhan¹¹ ireng gadâyudha, apan tan hana malahakna¹² sang Çalya lena sangke sang Bhîma mwang sang Baladewa lingnya. (Malayû ta ya kabeh¹³). Mâri ta ya magalak tumoni sang rwang¹⁴ siki. Tëkwang sang Kṣṛṇa manangguh ri wwang akweh, yar yogya¹⁵ sang Dropadî n alapën sang brâhmaṇa, apan huwus maweh wëlyan¹⁶ ngaran ikâ mangkana, an wënanng¹⁷ tumujw ikang lakṣyan. Mangkana tangguh sang Kṣṛṇa ring wwang akweh. Mulih tikang ratu kabeh. Sang Bhîmârijuna sira tumawanakën i sang Dro-

¹ De HSS. kaḥ.

² Cf. Mah. I, 7101: Kiṁ twam sâkṣâd dhanurwedo râmo wâ wiprasattama.

³ A. dhârakeng, E. G. darake, F. H. dhârakai.

⁴ A. kawanganta, E. F. G. H. kawwanganta.

⁵ Mah. I, 7104 b.

⁶ De HSS. yudhi.

⁷ Mah. I, 7105.

⁸ A. tanta, E. F. G. H. tan.

⁹ A. F. H. umarëpakën, E. G. humarëpakën.

¹⁰ A. F. G. H. sandehan, E. sandeha.

¹¹ A. F. H. widagdha, E. G. kawidagdhan.

¹² A. F. H. malahaknang, E. malahakna, G. malaha.

¹³ Haec verba in E. desunt.

¹⁴ A. rwa, E. F. G. H. rwang.

¹⁵ A. ta sayogya, E. G. yar yogya, F. H. yogya.

¹⁶ A. F. H. wëlyan, E. wëlya, G. wlyan.

¹⁷ A. awnang, E. an wnang, F. H. ar wnang, G. har⁰.

padî; ngkâ ri kumbhakârakacâlâ. Kapanggih ta dewî Kuntî ¹, sêdêng nira turw akukub, umangên-angên ry awasâna ni putra nira kalih, kasandehân irân ² mâtya, apan karêngö inambulan ing ratu kabeh. Tadanantara datêng ta sang Bhîmâdjuna makolih sang Dropadî, mâjar yan olih sirânasi. Agirang dewî Kuntî rumêngö sojar i putra nira, manungguh amolih anasi ³, sangka yan tan wruh nira yan molih ⁴ strî, apan sira lagi makukub, kinon ira ikang tasyan kabehana juga ri sânakta kadîng lagi, apan krama nira ngûni mangkana. Inajarakên ta yan kanyâ ulih nirânasi. Matanghi ⁵ ta sira kagyat, atêhër anguwahi ulês mary akukub. Katon ikang strî de nira, prihati ta ⁶ sirâpan kahañjur çabda nira, ikang kumonakên kabehana, si tan dadi pwa sira mithyâwacana, yinuktyakên ta sira de sang Yudhiṣṭhira, apan katon an ikang kanyâ uttama, mogha ta jñâna ⁷ nira kalima padâhyun, kâkarsaṇa de ning hayu nira sang Dropadî. Mojar ta sang Yudhiṣṭhira:

“Antên i nghulun kita kabeh! Mengöt ta kita warah-warah bhagawân Byâsa ngûni, ri kâlanta haneng Ekacakramaṇḍala! Iking Dropadî ngaranya janma ning brâhmaṇîkanyâ, ikang huwus kṛtâ-nugraha ri sang hyang Çangkara maswâmya limang siki. Mangkana ling ira ngûni, hetuntât ⁸ laku milu ring swayambara. Yatikâ katuturananta ⁹ mangke!”

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Tadanantara datêng ta sang Kṛṣṇa Baladewa. Aparan ta lwir nirân tēka? saha wuwus:

“Kṛṣṇo 'ham asmîti nipîḍya pâḍau Yudhiṣṭhiraśyaâjamîḍasya râjñah, sweccâpi dr̥ṣṭâḥ Kurawo' bhyanandan tathaiwa tasyâpy anu ¹⁰ rauhiṇeyah ¹¹.”

Pinêkul nira ta suku sang Yudhiṣṭhira. Atêhër ta sira mojarakên

¹ E. add. i.

² A. H. kasandeyan irân, E. kasandeyan ira, F. kasandehân irân, G. kasan-dehan ira.

³ A. H. tânasi, E. F. amolih anasi, G. molih nasi.

⁴ A. moli, E. F. G. H. molih.

⁵ A. G. matangi, E. F. H. matanghi.

⁶ A. et G. om. ta.

⁷ A. jñâ, E. F. H. jñâna, G. jñana.

⁸ A. hetuntah, E. hetutat, F. H. hetuntât, G. etutat.

⁹ A. tuturanta, E. F. katuturanta, G. H. katuturananta.

¹⁰ De HSS. Kṛṣṇoham âsmin tamawâṣya pâḍo, Yudhiṣṭhiraśyewa hi paçya râjñah, sweccâ pihṛṣṭâ karaweçanandaṁ, mamewa tasyânujo Rohineya.

¹¹ Mah. I, 7150 b en 7151a: Kṛṣṇo'ham asmîti nipîḍya pâḍau Yudhiṣṭhiraśyaâjamîḍasya râjñah, tathaiwa tasyâpy anurauhiṇeyas tan câpi dr̥ṣṭâḥ Kurawo' bhyanandan.

awak nira yan sânak amisan, anggêh ning pakadangan ira, apan ari sang Basudewa sang Kuntî, kadi krama sang Kṛṣṇa datêng, mangkana ta sang Baladewa. Enak tâmbêk sang Pâṇḍawa linawad nira:

„Aparan ta pangawruh rahadyan sanghulun, yan Pâṇḍawa nghulun, lâwan syapa sang umarah ri haji katêkân i nghulun ngke ¹ ring kumbhakârakâçâlâ?”

Sumahur sang Kṛṣṇa: „Syapa tan wruheng apuy, yadyan uhutakna, apan hana kukus nikâ ² mwang hawunya, pangawruha ri hananya. Mangkana ta sang Pâṇḍawa yan pupunggunga ri hana nira, hana ng kaçaktin panganumâna ni sira ³, apan tan hana wwang lena sangke sira makaprabhâwa mangkana göngnya. Kunang hetu ning mara ngke, agirang deny uriptâglis tan kêneng ⁴ kira-kira, apan sinangguh mati tinunwan ing jatugrha ngkâna. Pahalêbânta ⁵ manah rahadyan sanghulun!

Mangkana ling sang Kṛṣṇa Baladewa. Amwît ta sirânêhêr lunghá.

Sore pwa ng kâla, datêng ta sang Dhṛṣṭadyumna mênggêp tan hana wihikan, mingêtakên polah sang Pâṇḍawa, ndan mupâya prawṛtti nira, tan katon de sang ⁶ Pâṇḍawa. Mojar dewî Kuntî:

„Anaku sang Dropadî! Nâhan nya ng bhaikṣa ulih ning anasi. Yatiku parwânta! Ikang satêngah wehakne ⁷ sang Bhîma. Samo wayam bhuktir annam damanam ⁸. Doyan amangan sarikâ. Ikang satêngah wehaknanta ry anak ⁹ i nghulun kapat, lâwan nghulun!”

Mangkana ling dewi Kuntî. Angrêngö ta sang Dhṛṣṭadyumna ry ujar sang Kuntî manangguh ¹⁰ Bhîma, mênêng sang Dhṛṣṭadyumna, ndan kêñêp ¹¹ nireng ati „Byakta sang Pâṇḍawa sariki.” Kumwâ tângên-angên ira. Enak tâmbêk nira. Mulih ta sira. Kunang mahârâja Drupada, sêdêng irân manastâpa umangên-angên i tan wruh i kawwangan ¹² ikang makolih ri putrî nira, apan kewalya sang Arjuna

¹ A. G. ke, E. F. H. ngke.

² A. niku, E. nika, F. H. nikâ, G. nya.

³ A. nira, E. F. H. ni sira, G. sira.

⁴ A. kne, E. F. H. kneng, G. kêneng.

⁵ A. F. H. pahalbânta, E. mahalbânta, G. pahalba ta.

⁶ A. sa, E. F. G. H. sang.

⁷ A. wehakneng, E. F. H. wehakne, G. wehana.

⁸ Cf. Mah. I, 7161b: Gauro yuwâ saṁhananopapanna eṣo hi wiro bahubhuk sadaiwa.

⁹ A. ananak, E. F. G. H. anak.

¹⁰ A. H. manangguh, E. F. G. mananggah.

¹¹ A. kêp, E. F. G. H. kêñêp.

¹² A. kanwangan, E. F. G. H. kawwangan.

juga inajap nira pakamantwa ¹ nira, kawēnang ² pwa ya de ning brāhmaṇa. Ya ta dumeh nirālara. Datēng ta sang Dhr̥ṣṭadyumna, mājara ta yan prasiddha sang Arjuna rasikā, sang umayat ikang ³ laras, inijil sangkeng brāhmaṇasthāna, makatangguan ikang Bhārgawakarmaçalā. Mangkana ling sang Dhr̥ṣṭadyumna. Enak ta manah mahārāja Drupada. Kinon ira ta dang hyang purohita umundange sang Pāṇḍawa. Lumampah ta sirāngundang. Sadatēng ⁴ nira mājara ta sira yan ⁵ kinon umundanga de mahārāja Drupada. Tan-wihang ta sang Pāṇḍawa. Lumampah ta sira makering sang Dropadī, makapanghulu dang hyang purohita Dhomya. Datēng ta sireng kadatwan, sinēgēhan ta sira bhojana, salwir ikang yogya pamūjā ri sira mwang sayogya katēkāna nira. Kunang dewī Kuntī, ri katēkān ⁶ ing kabinihajyan sira, iniring de sang Dropadī. Irikang sakatambesuk matakwan ta mahārāja Drupada si sang Yudhiṣṭhira, ling nira:

„Sojar sang ārya! Ikānak ⁷ ni nghulun sang Dropadī prasiddha kālāp de rāntēnta kahyun i nghulun, makanimitta kawēnang ning kalakṣyan ikang linakṣya, sinwayambarākēn kanyā çukla, tātana hana yogya umarigrahā ya lena sangke rāntēn rahadyan sanghulun. Ya ta hetu ni nghulun umundang mangke, gumawayakna wiwāhakriyā. Warahēn nghulun ri janma ⁸ sang ārya, yan parama brāhmaṇa, athawā yan janma kṣatriya kunang!”

Mangkana ling mahārāja Drupada. Sumahur ⁹ sang Yudhiṣṭhira, ling nira:

„Wayam hi kṣatriyā rājan ¹⁰. Sājñā haji mahārāja Drupada! Kṣatriya janma ni nghulun kabeh, tan brāhmaṇa paramārtha. Mangrēngō ta rahadyan sanghulun Pāṇḍawa, ikang sinangguh tinunwan ing jatugrha, inupāya de ning Korawaçata. Pinakanghulun tiki makangaran Yudhiṣṭhira, anak atuha ri mahārāja Pāṇḍu, anantara ¹¹ bhrātā sang Bhīma. Yapwan sang umayat ikang laras, yekā sang

¹ A. makamantwa, E. F. G. H. pakamantwa.

² A. ta wnang, E. F. G. H. kawnanang.

³ A. ika, E. F. G. H. ikang.

⁴ A. G. sadatēng, E. F. H. sadatēng.

⁵ A. siran, E. F. G. H. sira yan.

⁶ A. tkān, E. F. ri katkān, G. katka, H. makatkān.

⁷ A. içānak, E. F. H. ikānak, G. ikanak.

⁸ A. add. ni.

⁹ A. suhur, E. F. G. H. sumahur.

¹⁰ De HSS. wayam hi kṣatriyo rāja (E. F. H.), waya hi kṣayorājya (A), wayam satriya yoraja (G.) Mah. I, 7226.

¹¹ A. anantari, E. F. anantara, G. hanantara.

Arjuna ngaranya. Tumût ta sang Nakula Sahadewa. Yapwan sama katêka ring antahpura, making sang Dropadî, ibu ni nghulun ikâ. Sira ta dewî Kuntî ngaran ira. Wihikana mahârâja, haywa sangcaya! Kunang yogya umarigrahâ sang Dropadî sânak ¹ ni nghulun kabeh juga. Apa matang yan mangkana, sira dewî Kuntî inajar de sang Bhî-mârjuna ngûni, yan hana ulih nirânasi. Kinon ira tângabehana, kadi kramanyânasi. Inujaran pwa sira strîratna ulih nirânasi, kathamapi kinon irângabehana de sanghulun, yan huwus kadalurung çabda nirebungku kumonakënyân kabehana, sira tan dadi mithyâ yadyan guywaguywana tuwi. Nâhan hetu ni nghulun kalima yogya-marigrahâ rânak rahadyan sanghulun.”

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Sumahur mahârâja Drupada, ling nira:

“Ai ² sang ârya Yudhiṣṭhira! Tan-yogya dahat ikang dharma inujarakënta ri nghulun. Ekasya bhâryâ wihitâḥ ³, apan ikang dharma ngaranya dadi ikang jalu sasiki akweha strînya. Kunang ⁴ ikang strî sasiki makweha jalunya, tan yogya ikâ, apan prasiddha lokawiruddha ⁵ mangkana kramanya. Haywa ta sang ârya gumawayakën ng adharmal!”

“Sâjnâ haji mahârâja Drupada! Atyanta mewêh sang hyang dharma ngaran ira, tan kawénang linakṣaṇan lwir nira, ndatan hana juga lwira ning citta sanghulun mât râhyuneng adharmal. Kunang nimitta ning tan sangcaya ring dharma prawṛtti niki, hana ring ujar dewi Kuntî juga, apan tan dadi sira mujarakën ⁶ rwa têlu, yatanyân ikâ panglinggan sanghulun irikâ yan dharma.”

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Tadanantara datëng ta bhagawân Byâsa. Anungsung ta sang Pânḍawa mwan mahârâja Drupada, maweh pâdyârghâcamanîya, mangarpanâkën ratnâsana. Malinggih ta sira. Matakwan ta sang Drupada ri sayogya umarigrahanânak ⁷ nira. Sumahur ta bhagawân Byâsa, (ling nira ⁸):

¹ A. ânak, E. F. H. sânak, G. sanak.

² A. om. ai.

³ De HSS. ekasya bhâryyâbhihataḥ (E. F. H.), ikasya⁰ (A.), eka bharyya bhihataḥ (G.) Mah. I, 7244: Ekasya wahwyo wihitâ mahiṣyâḥ.

⁴ A. kuna, E. F. G. H. kunang.

⁵ A. lokawaruddhang, E. F. lokawiruddham, G. H. 0ddha.

⁶ A. mujarakë, E. mujarakën, F. G. H. mujarakën.

⁷ A. umarihanânak, E. F. H. umarigrahanânak, G. marigrahanânak.

⁸ Haec verba in A. desunt.

„Haywa ta kita sangçaya, mahârâja Drupada! Yathâ prâha¹ Kaunteyah². Ikang inujarakên de sang Yudhiṣṭira ri kita. Tathâ dharmo na saṁçayah². Yatikâ kaniçcayanta dharma. Ngke³ ta kita ndak warah i kacaritan sang Dropadî.”

Lumampah ta bhagawân Byâsa⁴ mareng çûnya grha, tumuntunakên sang Drupada sira, ling nira:

„Ngûni kâla sang hyang Yama magawe yajña ring Naimiṣâranya, swastha tang⁵ swargaloka, tan katêkân wyâdhimarâna. Mangkana tikang mânusâloka, tan hana⁶ ning wyâdhimarâna, kadi ring swargaloka lwirnya. Harohara ta⁷ sang watêk⁸ dewatâ, makâdi sang hyang Indra, apan tan hana pahi nira lâwan mânusa, matang yan manangkil ing bhatâra Brahmâ, matakwan de nikang râtan kêneng tuha⁹ pati. Sumahur bhatâra Brahmâ:

„Haywa kita sangçaya kamu watêk dewatâ! Mangke jugeking râtan kêneng tuhapati, ri kâla sang hyang Yamagawe yajña. (Kunang yan huwus yajña nira¹⁰) dlâha, muwaha ya kakawaçâ ring¹¹ jarâmarâna, wîryanta ki(ta kabeh¹²) pinisanakên ry awak sang hyang Yama. Ya ta kêrana nikâ mâtya.”

Mangkana ling sang hyang Brahmâ. Enak ta manah sang¹³ watêk dewatâ kabeh. Kapwa mulih ri strî nira mwan sthâna nira sowang-sowang¹⁴. Sang hyang Indra sira ta mahawan¹⁵ ri pinggir ing Ganggâ. Manon ta sira padma mâs kelî rikang Jâhnawî. Kâçcaryan ta manah nira, matang yan tût sangka nikang kañcanapadma. Kapanggih ta ng strî manangis ri tîra ning Jâhnawî, luhnyânara-wata tumitis ri wwe ning Ganggâ. Ya tikâ matêmahan padma mâs.

¹ De HSS. yatapramâṇa (E. F.), yatathâpramâṇa (A.), yatapramâṇa (G.), yathâpramâṇa (H.).

² Mah. I, 7271b: Yathâ ca prâha Kaunteyas tathâ dharmo na saṁçayah.

³ A. mangke, E. F. G. H. ngke.

⁴ A. bya, E. F. byasâ, G. byasa, H. byâsa.

⁵ A. kang, E. F. G. H. tang.

⁶ A. ha, E. F. G. H. hana.

⁷ A. om. ta.

⁸ A. watê, E. F. G. H. watêk.

⁹ A. tuwa, E. F. G. H. tuha.

¹⁰ Haec verba in E. desunt.

¹¹ A. F. H. ning, E. G. ring.

¹² Haec verba in A. desunt.

¹³ A. sa, E. F. G. H. sang.

¹⁴ A. sowangsowa, E. F. G. H. sowang-sowang.

¹⁵ A. tawan, E. F. H. ta mahawan, G. mahawan.

Tinañân ira pwa ri kâraṇanyân panangis, muwah yan syapa sang ¹ makastri ya. Mâjar ikang stri, ling nira:

„Nghulun Çrîdewî, stri bhatâra Wiṣṇu, sêdêng priyawiyoga kami. Hana ta wwang makrifâ lâwan strînya, magawe dyûtakriyâ, ngkâneng parwataçikhara. Ya ta dumeh nghulun malara, îrşyâ swabhâwa ngwang tumon samâgamanya. T'asyasih pwa sang hyang Indra, yan yogyekang ² wwang bajranta, nghulun mawaraheng sthânanya.”

Mangkana ling bhatârî Çrî. Masih pwa sang hyang Indra ri sira. Lumampah ta sira making sang ³ hyang Çrî. Têka pwa sireng parwataçikhara, katon ikang wwang manitanitan lâwan strînya, ndan bhatâra Parameçwara mwang bhatârî Umâ sirârûpa mânusa. Ngkâna ⁴ pwa sang hyang Indra lumêpasakên bajra nira. Sthânur iwâ-watasthe ⁵. (Ndatan wênang molah ⁶) kadi tulis lwir sang hyang Indra, kahêrêt de ning çakti bhatâreçwara ⁷. Pinasukakên ta sireng parwataçikhara, winibhâga wineh matêmahan ⁸ pañcendriya. Tulyajyotiḥ. Paḍa-paḍa teja nira kalima. Kinon ta sira mangjanmâ ⁹. Janma nira yatikâ stri sang hyang Çrîdewî. Hyang Çrî ya tângjanma ri putrî mahârâja, apan ya pinanglawanakên ira. Mangkana de bhatâra Parameçwara dumêṇḍa ri sang hyang Indra. Lumampah ta sira mareng bhatâra Wiṣṇu, mâjarakên i pañjanma ¹⁰ nira manusa, amalaku sinahakâryan sira. Ya ta wineh sahâya. Hana ta mahirêng lâwan aputih lwirnya. Ya ta winehakên i sira rowanga nira mangjanma. Ikang rambut putih ya ta makajanma sang Baladewa. Ikang ahirêng makajanma ¹¹ sang Kṛṣṇa, sang prasiddha wiçêsa ri Yadukula. Kunang janma nikang pañcendriya, yekâ sang pañca Pâṇḍawa ngaran ira, umêtu sangke wîrya sang hyang Dharma, sang hyang Bâyu, sang hyang Indra, sang hyang Açwino dewa. Kunang janma bhatârî Çrî, sira ta sang Dropadî. Nâhan ta hetu nirân yogya pakastri ¹² de sang pañca Pâṇḍawa.”

¹ A. add. kang.

² A. yogya kang, E. H. yogyekang, F. yogyâ kang, G. yogya tang.

³ A. sa, E. F. G. H. sang.

⁴ A. mangkana, E. F. H. ngkâna, G. ngkana.

⁵ De HSS. tanocitrariwocâlah (A.), ⁰wacala (G.), tadoh ⁰wocalah (H.) tanolah citraritocalah (E. F.). Mah. I, 7291 b, ultimo.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. add. mangkana mangkana.

⁸ A. matêmaha, E. F. matmâhan, G. H. matmahan.

⁹ A. majanma, E. F. G. H. mangjanma.

¹⁰ A. pajañjanma, E. F. G. H. pañjanma.

¹¹ A. makajamakajanma, E. F. G. H. makajanma.

¹² A. makâstri, E. F. G. pakastri, H. pakastri.

Mangkana ling ¹ bhagawân Byâsa. "Yapwan kitâhyun wihikana wyakti ning ujar." Inusap nira ta ² mata mahârâja Drupada, wineh sira dûradarçana, tumoneng utpatti sang Pândawa, mwang pûrwajanma sang Dropadî. Katon ta sahananya de nira, tĕkeng atîta nâgata warta-mâna. Apagĕh tâmbĕk sang Drupadâmisanggih warah-warah ³ bhagawân Byâsa, matang yan panĕmbah musapi lĕbû ni pâda sang ṛṣi, mâjar yan pawaranga ⁴ sang Pândawa mwang sang Dropadî. Sûkṣma ta bhagawân Byâsa ri palinggihan ira. Datĕng pwa çubhadiwasa, kinon ta dang hyang purohita magawaya wiwâhamanggala, mwang homa widhi widhâna, sakaprayogan ing yajña, mapakĕneng ⁵ pawarangan. Pinânigrahâkĕn ⁶ ta sang Dropadî mwang sang Pândawa. Mungguh ta sireng grha manuṣya lwirnyâtîçaya pawarangan ira. Pañca râtrîḥ punaḥ kanyâ ⁷. Muwah-muwah pwa ⁸ sira kanyâ irikang kalima wĕngi, apan maganti-ganti, an pasanggama ⁹ lâwan sang lima sânak, tuhu yan panganugraha ning dewa, apan karmotpatti nira mangkana, pakârya sang hyang ri pûrwajanma. Huwus enak pakurĕn ira ¹⁰, tan hana ng wiruddha ri sira ¹¹, tatan hana kawĕdi mahârâja Drupada apan agöng manah nira, makamantu sang Pândawa kalima ¹². Kunang âcâra sang Dropadî ¹³ nityaçânangkil i sang dewî Kuntî ¹⁴, saprawṛtti nira. (Asih ta dewî Kuntî ri sira ¹⁵), pinrârthanâkĕn amangguha kaprabhun swâmî nira, mwang mânaka wiçesa. Mangrĕngö ¹⁶ ta sang Kṛṣṇa ri samâpta ning pawarangan sang ¹⁷ Pândawa. Ya ta matang yan sira manglawad, mangilyakĕn suwarna maṇimaya wastrâlĕngkâra sahagaja ¹⁸ ratha turaga aneka pamûrṣita nire sang Pândawa. Apagĕh ta pasamprîti nira haneng Pâncâla.

¹ A. et G. om. ling.

² A. om. ta.

³ A. warah, E. F. H. warahwarah, G. warawarah.

⁴ A. pawarangan, E. F. G. H. pawaranga.

⁵ A. mapakne, E. F. G. H. mapakneng.

⁶ A. pinânigrahakĕn, G. pina⁰, E. pinarigrahakĕn, F. H. pinârigr⁰.

⁷ Cf. Mah. I, 7342b: Mahânubhâwâ kila sâ sumadhyamâ babhûwa kanyaiwa gate gate' hani.

⁸ A. muwah pu, E. F. G. H. muwahmuwah pwa.

⁹ A. apan sang çangga, E. F. G. H. an pasanggama.

¹⁰ A. ara, E. F. G. H. ira.

¹¹ A. tan hana ng wiruddha sira, E. et G. om. F. H. ⁰ri sira.

¹² A. et G. om. kalima.

¹³ A. sang Dropadhi câra nira, E. G. acara sang Dropadi, F. H. acâra⁰.

¹⁴ A. add. ri sira.

¹⁵ Haec verba in A. et F. desunt.

¹⁶ A. marĕngö, E. F. G. mangrĕngö, G. mangrĕngĕ.

¹⁷ A. sa, E. F. G. H. sang.

¹⁸ A. om. E. gajya, F. G. H. gaja.

Kunang sang Duryodhana, sira tânggëng prihati rumëngö sang Pâṇḍawa, an sira pinakamantu de mahârâja Drupada, sangcaya (ri gëlënga sang Pâṇḍawa ya)¹ n prasiddhenapuyan ² kapatyan ira ³ ngûni ring jatugrha. Ya ta matang yan ahöm sira lâwan wwang ⁴ sânak saguṇa buddhi mwan sang Karṇa Çakuni Duḥçâsana. Sëdëng nirâhöm, manangkil ta sang Widura ri mahârâja Dhrtarâṣṭra, umujarakën ing manah nirân prasiddha Kurukula makolih ri sang Dropadî, byakta wrddhya ni Bhâratawarṣa denya. Mangkana pâjar nira. Harṣa ta sang Dhrtarâṣṭra, winaling nira sang Duryodhana inajarakën Kurukula de sang Widura, apan tan hana sang Pâṇḍawa huripa hiḍëp ⁵ nira, ndya ta gamanta nira manuwuhakëna ⁶ Kuruwangça, matang yan sang Dhrtarâṣṭra makon mâlapa bhûṣaṇa manungsunge sang Dropadî. Kinonakën ira ta sang Duryodhana umaḍanga makering sang Dropadî. (Mojar ta sang Widura ⁷):

„Sâjñâ haji! Salah hiḍëp rahadyan sanghulun. Tan pwangkulun Duryodhana ⁸ tang sinangguh ⁹ patik haji Kurukula. Syapa pwa ¹⁰ ya? Rânak haji sang Pâṇḍawa, ikang sinangguh katunwan ing jatugrha. Ya ta karëngw ahurip mangle, ikang prasiddha wënanng umayatakën laras irikang swayambara, ya sang Pâṇḍawa, ling ¹¹ ning wrtta, matang yan pinakamantu de mahârâja Drupada. Atyanta girang ikâ ¹² mamantu ri sang Pâṇḍawa. Mangkana ling ning wrtta pangrëngö rântën haji.”

„Mangkana pwa sang Widura, bhâgyan ¹³ ta nghulun, yan prasiddha huripânaku sang Pâṇḍawa, apan tan hana pahi ning ¹⁴ hiḍëpku lâwan sang Duryodhana.”

Tadanantara datëng ta ¹⁵ sang Duryodhana, makering ari nira

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. prasiddhenapusyan, E. F. G. H. prasiddhenapuyan.

³ A. ire, E. F. G. H. ira.

⁴ A. wang, E. om. F. G. H. wwang.

⁵ A. hiḍëp, E. F. G. H. hiḍëp.

⁶ A. F. H. manuwuhakna, E. manuwuhakning, G. nuwuhakna.

⁷ Haec verba in A. desunt.

⁸ A. add. dhana.

⁹ A. sinanggu, E. F. H. sinangguh, G. sinanggah.

¹⁰ A. pya, E. F. G. H. pwa.

¹¹ A. li, E. F. G. H. ling.

¹² A. F. H. ika, E. nika, G. nya.

¹³ A. E. F. H. bhâhagyan, G. bhagya.

¹⁴ A. nya, E. F. G. H. ning.

¹⁵ A. om. ta.

kabeh, lâwan sang Karnâçwatthâmâ Çakuni, majarakên wr̥tta sang Pâṇḍawa mwanğ hōman irâsânak, ling nira :

„Sâjnâ haji! Ikang Pâṇḍawa rakwâhurip mangke. Ya ta pinakamantu de mahârâja Drupada. Katon ta ya krodhanya ri kami, matang yan pahôm ¹ nghulun mupâya ² samârganyân mâtya. Kunang kapangguhanya, mapranga juga nğhulun kalâwan Pâṇḍawa kenakanya donênku ngkâneng Pâñcâlanagara, pōngakna ³ tapwan wêdi ning pwangkulun.”

Mangkana ling sang Duryodhana. Sumahur mahârâja Dhṛtarâṣṭra :
 „Anaku sang Suyodhana ⁴! Tar wênang aku mâwak yan tan pakamanggalya kakinta çrî ârya Bhîṣma. Sangkṣepanya undangên juga sira! Yapwan panghaywani ri buddhinta, samangkana kita gumawayakna ⁵ prawṛtti!”

Mangkana ling mahârâja Dhṛtarâṣṭra. Inundang ta çrî ârya Bhîṣma. Çighra tēka sira, inâjñân saprayojana ⁶ de sang Suyodhana. Sumahur ta sira :

„Anaku mahârâja Dhṛtarâṣṭra! Na rocate ⁷ wigraho me ⁸. Tatan ahyuñ ⁹ juga nghulun ri patukaranta lâwan sang Pâṇḍawa. Walingta tan padâ kari sihw i kita lâwan sang Pâṇḍawa? Tumûs ta ya tēkery anakta mwanğ sang Pâṇḍawa. Parwañ ¹⁰ jugeki kaḍatwanta, ikang kaliliran sakeng bapanta, yatanyâtût ¹¹ adulura! Anakta sang Duryodhana ratwakna ri Hâstinapura, sang Yudhiṣṭira ratwakna ring Khâṇḍawaprastha, ikang punpunan wehên sama bhâga! Mangkana kirakira ni nghulun, donya mamṛddhyakna ri kita mwanğ sang Pâṇḍu.”

Sumahur ta ḍang hyang Droṇa, ling nira : „Sâjnâ haji mahârâja Dhṛtarâṣṭra! Kēnoh ujar ning râma rahadyan saughulun çrî ârya Bhîṣma. Paramârtha dharma ngaran ikâ. Kunang ikang kaparitaḥâ de rânak haji mahârâja Duryodhana, sugyan darpa waira sang Pâṇḍawa, tan dadya rasikâgëlēnga, yan katona sih rahadyan saughulun,

¹ A. F. H. pāhōm, E. G. mahēm.

² A. hupâya, E. F. H. mupâya, G. mupaya.

³ A. mēngpēngakna, E. F. H. pōngakna, G. pēngakna.

⁴ A. F. G. H. Suyodhana, E. Duryodhana.

⁵ A. F. G. gumaweyakna, E. gumawayakna, G. gumawaya.

⁶ A. F. H. saprayojana, E. G. prayojana.

⁷ De HSS. rocyate.

⁸ Mah. I, 7441.

⁹ A. F. G. ahyun, E. mahyun, H. âhyuñ.

¹⁰ A. F. H. parwañ, E. G. parwa.

¹¹ A. yanyatut, E. F. H. yatanyâtût, G. yatanyâtût.

matang yan undangën usön, pamawâkna mâs mañi râjayogya, warahën yan ¹ parwan ikang kaðatwan! Ya ya ubhaya ning pwaungkuluñ.”

Mangkana ling ðang hyang Droṇa. Sumahur sang Widura:

“Sâjñâ haji mahârâja Dhr̥tarâṣṭra! Sugyan ta kahidëpa doṣa ning wigrâha de haji, ikang Pâṇḍawa rakwa mangekaprâṇa lâwan sang watëk Yadukula. Linawad de sang Kṛṣṇa ring Pâñcâla. Mangkin apagëh manahnya tumëmwakën hayu hidëpnya, apan sayogya sang pinakâçraya nikâ. Tëkwan pwa yan makarâma tuha mahârâja Drupada, sinahakâryan ta ya de sang Dhr̥ṣṭadyumna Çikhaṇḍî. Aparan ta kasangçayanya ² donën? Sangkṣepanya kënoh çabda çrî ârya Bhîṣma mwan ðang hyang Droṇa. Yogya sira pituhunën de haji, ikang kumonakna sang Pâṇḍawa hundangën, apan akweh sarwadhana ³, matang yan tan wikârâ buddhi râsikâ!”

Mangkana ling sang ⁴ Widura ri sang Dhr̥tarâṣṭra.

“Aringku sang⁵ Widura! Kadi hana amara rumakṣa ri hayu ni nghulun; bheda sangkeng nîti ning Çakuni lingta ikâ. T'asyasih tântën i nghulun, kitâta lumakwângundanga sang Pâṇḍawa, mangilyakna mâs mañi râjayogya, mâjaraknanta girang ⁶ ni nghulun ri swastha sarikâ kabeh, mwan ari ni nghulun sang Kuntî konën tëkâ usön!”

Mangkana ling sang Dhr̥tarâṣṭra. Lumâmpah ta sang Widura. Saðatëng nireng Pâñcâlanagara sinungsung ta sira de sang Pâṇḍawa mwan sang Kṛṣṇa. Hana tapwan umulih ring Dwârawatî, umilu sumwâgate sang Widura, karuhun mahârâja Drupada. Mojar ta sang ⁷ Widura:

“Sâjñâ haji mahârâja Drupada! Atyanta girang ⁸ mahârâja Dhr̥tarâṣṭra, an karëngö sang Pâṇḍawa, pinakamantu de rahadyan sanghulun. Makon ta sira mangilyakna mâs mañi râjayogya ⁹, panglawada ni nghulun ri hana sang Pâṇḍawa. Ndâ nâhan ta kapintonan ikâ ri rahadyan sanghulun. Kunang âjñâ çrî ârya Bhîṣma kumonakën ikang kaðatwan parwana, sang Duryodhana ratwa ri Hâstinapura, sang Yudhiṣṭhira ratwa ⁹ ring Khâṇḍawaprastha. Ikâ tang punpunan

¹ E. om. yan.

² A. F. G. H. kasangçayanya, E. kasangçayanta.

³ A. F. G. dhana, E. H. dana.

⁴ A. si, E. F. G. H. sang.

⁵ A. F. H. mâjaraknanta girang, E. mâjarakna kagirang, G. pajarakna girang.

⁶ A. sa, E. F. G. H. sang.

⁷ E. om. girang.

⁸ A. G. rajayogya, E. rajayogya, F. H. râjayogya.

⁹ A. F. G. H. ratwa, E. râtwakën.

wineh sama bhâga ¹, yatanyan paḍa wr̥ddhya sira kâlih, matang yaṇ ḍatēng nghulun mangke, umundaṅga rānak haji sang Pāṇḍawa.”

Mangkana ling sang Widura. Sumahur mahārāja Drupada, ling nira:

„Ârya Widura! Atyanta ² kënoh dahat de çri ârya Bhîṣma kuminkin kahaywan i putu nira kâlih, makadon sukâ nikang rât kabeh, kunang âmbêka sang Pāṇḍawa sira wêkas ikâ, yan hana kahyun irân muliha ³?”

Sumahur sang Kṛṣṇa, ling nira: „Ârya Widura! Nghulun mang-atêrakên i sang Pāṇḍawa, manêmbahe ⁴ mahārāja Dhṛtarâṣṭra, karuhun ikâ çri ârya ⁵ Bhîṣma, apan tan hana pituhun sanghulun kabeh lena sangke pakon ira. Haywa ta tan singgih çabda nirân parwan ikang kaḍatwan!”

(Mangkana ling sang Kṛṣṇa) ⁶. Mayu ⁷ tikang alap këna. Ri huwus sang Widura tinamuy ring bhojana yathâsambhawa, amwît ta sang Pāṇḍawa ri mahārāja Drupada, tumuhwakna ri pangundang mahārāja Dhṛtarâṣṭra. Inastungkâra ta sira. Umilu ta sang Dropadî, angiring dewî Kuntî. Sang Kṛṣṇa milu mangatêrakên. Makonkonan ta ⁸ sang Widura mājara ri mahārāja Dhṛtarâṣṭra, an haneng hawan sang Pāṇḍawa. Kinon ta sang Wikarṇa ⁹ manungsunga. Tan asowe ḍatēng ta sang Pāṇḍawa manêmbah ¹⁰ ri sang Dhṛtarâṣṭra, karuhun i ¹¹ sang ârya Bhîṣma mwang ḍang hyang Droṇa. Pinêkul ta sire-narêkan ¹² wet ning harṣa, mogha ta sira kapiluh ¹³. Mangkana sang Duryodhana sânak kapwâmarahakên girang nira, inarpaṇâkên tang kaḍatwan satēngah ri sang Pāṇḍawa, kinon atûtâdulura, masilih-asiha mwang sang Korawaçata. Enak ta manah nirâsilih-asih pwa sirâpatût ¹⁴. wêkasan, ginawe ¹⁵ tikang kaḍatwan irikang Khânda-

¹ A. bhâ, E. F. H. bhâga, G. bhaga.

² A. F. H. atyanta, E. antyanta, G. om.

³ A. F. mulihâ, E. G. H. muliha.

⁴ A. manêmbaha, E. F. G. manêmbahe, H. manêmbahhe.

⁵ A. om. âryya.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. payu, E. F. G. H. mayu.

⁸ A. F. H. makonkonan ta, E. makon pwa sira, G. makon ta.

⁹ A. Karṇa, E. F. G. H. Wikarṇa.

¹⁰ A. manê, E. F. G. H. manêmbah.

¹¹ A. ika, E. F. G. H. i.

¹² A. sira inarêkan, E. F. G. H. sirenarêkan.

¹³ A. kaluh, E. kaphaluh, F. H. kapiluh, G. kapaluh.

¹⁴ A. patu, E. F. G. patut, H. patût.

¹⁵ A. giwe, E. F. G. H. ginawe.

waprastha, pinakakadatwan sang Pâṇḍawa, paripūrṇa kagawayanya. Tan hana kakurangny ring bapra prakâra jalagraha paniskâra, sapakêkês ning kadatwan, sâkṣât Indraloka kahidêpanya, matang yan inaranan ring Indraprastha, pratiṣṭa ta mahârâja Yudhiṣṭhira huwus kṛtâbhiṣeka, makângga raksâri nira patang siki. Tatan hana kâlahala nira; huwus enak tândêl nireng singhâsana, amwît ta sang Kṛṣṇa muliha, sangcayan ati malawas sira. Inanumata sira de sang Pâṇḍawa.”

Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana macarita. Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah, ling nira :

XVI.

„Sâjñâ maharṣi! Yan yogya nikang carita tulusakna! Aparan ta gawe ni kawitan i nghulun, ryy uwûs irân ¹ mândêl haneng Indraprastha? Wistârâkna de maharṣi macarita!”

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana (ling nira ²):

„Alihakna talinga pangrêngö!

Huwus enak tândêl ning kaprabhun mahârâja Yudhiṣṭhira, (swastha ta ng râd de nira ³), enak kapwa gumawayakên swakâryanya. Pira kunang lawas nira ratu ⁴, datêng ta bhagawân Nârada, wiku sakeng swargaloka, prajñâ ring saptaswâra mwan gîtanṛta, makâdi ring ⁵ caturweda, nirantara wijilnya ⁶ sangkeng tutuk nira. Sâdara ta mahârâja Yudhiṣṭhira, i tēka sang ṛṣiwarâ, maswâgata maweh pādyaṛghâcamanîya, mangaturi ratnâsana, matakwan i prayojana nirân datêng. Mojar ta bhagawân Nârada, ling nira :

„Sâjñâ haji mahârâja Yudhiṣṭhira! Don mami datêng ri haji mangke, umaraha kiteng nyayopadeyâhayu ⁷. Ulahanta pakastri sang Dropadî, haywa tan wiweka! Hana ta daitya rwa sânak, si Sundopasunda ngaranya, prasiddhâtût adular lawan sânaknya, tanpamangan yan tan akârwan.

¹ A. F. H. irân, E. niran, G. ira.

² Haec verba in A. desunt.

³ Haec verba in A. desunt.

⁴ A. F. G. H. ratu, E. ratuha.

⁵ A. ri, E. F. G. H. ring.

⁶ A. mijil, E. F. G. H. wijilnya.

⁷ A. nyâyoṣadeyâhayu, E. F. H. nyayopadeyâhayu, G. nayopaya.

Ekaçîlasamâcârau ¹. Tunggal juga sapaksanya. Ahyun ² pwa ya mâlahakna tribhuwana. Lumampah ta ya magawe paripûjâ ri ³ puñcak ing Windhyâcala, majatâ mawalkala, tau pamangan tan panginum wway ⁴ tan paturû ⁵. Âtmamâmsâni ⁶ homanta u ⁷. Pinûjâkënya ta dagingnya, tinëwôrnya saka satampyal ⁸, hinomâkënya ri hyang Agni. Hanan pangekapâda, makapanampak pādāngguṣṭanya kiwâ, ya murudung ri sang hyang Âdityâpanas sadâkâla. Malawas pwa yâgawe tapa, hârohara tang dewatâ mamet upâya, samârganyân wurunga tapa nikang daitya ⁹. Hana ta strî mâyâ gawe nikang dewatâ, nânâwidha lwirnya, mangilyakën mäs mañik ¹⁰ sarwamûlya, dudû tang mënggëp katibâ tumëkâkën ¹¹ hyunya rikang daitya. Ndân dhairya ¹² manah nikang daitya ¹³ Sundopasunda, tan kawënanang binañcana. Saka ri krodhanya sinambutnya ta gadânya, yângkën pamigrahanyekang strî mâyâ. Alayû tekang strî mâyâ, giri-girin ¹⁴ de ning prabhâwanya. Ri lunghâ nikang strî mâyâ, enak ta denyâsamâdhi. Irikân datëng bhatâra Brahmâ, kumon yâ malakwânugraha. Mojar tang ¹⁵ daitya kâlih sânaknya :

„Sâjñâ bhatâra! Suka de ning harëp ni nghulun inanugrahâna ¹⁶. Yan yogya ikang tribhuwanamanḍala kawaçâkna de ni ¹⁷ nghulun kâlih! Ndâtan hanâ ng tribhuwanânamangpange ¹⁸ nghulun, tan hanâ ng sarwabhûta wënanâgawaya ¹⁹ bhaya. Agraṇye ca pitâmahâh. Yan lena sangkeng sanghulun kâlih!”

¹ De HSS. ekaçîlasamabhâra. Mah. I, 7624: Ekaçîlasamâcârau.

² A. ayun, E. F. H. ahyun, G. hahyun.

³ A. F. G. H. ri, E. ring.

⁴ A. F. H. wway, E. we, G. wai.

⁵ A. tan turu, E. G. H. tanpaturu, F. tanpaturû.

⁶ De HSS. atmamangsâdi homanto.

⁷ Mah. I, 7626 b: Âtmamâmsâni juhwantau.

⁸ A. E. G. saka satampyal, F. H. sakatampyal.

⁹ A. G. detya, E. F. H. daitya.

¹⁰ A. mnik, E. F. H. mañik, G. mañi.

¹¹ A. tumngëkën, E. G. tumkakën, F. H. tumkâkën.

¹² A. E. G. deryya, F. H. dhairyya.

¹³ A. G. detya, E. F. H. daitya.

¹⁴ A. giri girin, E. F. G. H. girigiri.

¹⁵ A. ta, E. F. G. H. tang.

¹⁶ A. F. H. anugrahâna, E. inugrahanâ, G. hinanugrahana.

¹⁷ A. denira, E. F. G. H. deni.

¹⁸ A. tribhuwanâmapanga, E. F. tribhuwanânamangpange, G. ⁰namangpanga, H. ⁰nâmapanga.

¹⁹ A. pnangâgawaya, E. F. H. wnangâgawaya, G. gawaya.

Mangkana ta ya lingnya, inanumata ¹ de bhaṭāra Brahmā. Tēlasnya kṛtānugraha, tēka tang daitya ² paḍānēmbah iriya. Dinonya tang swargaloka, ndā tan hana dewatāmapagakēn prabhāwa nikā. Samangkana tang bhūhloka kawēnang.

Praṇaṣṭanṛpatidwija ³. Tan hana ratunya, tan hana brāhmaṇanya, kewalya kumēl giri-girin de ning daitya ⁴ kālīh. Hilang tang caturācramakarma, tan hana pwa ya japa mantra hungkārāgnihotra ngaranya. Prihati tang sarwadewatā, matang yan panangkil ri bhaṭāra Brahmā, mapulung rahi sahana ⁵ nira, amiutānugraha ri ⁶ patya nikang daitya ⁷ kālīh. Mojar ta bhaṭāra Brahmā ri sang Wiṣwakarmā:

„Sṛjyātām prārthanīyaikā pramadeti mahātapāḥ ⁸! Anaku sang Wiṣwakarmā ⁹! Tāgawe kita strī uttama rūpanya, sayogya kahyuna nikaug daitya ¹⁰ kālīh! Ya ta sangkana ning patinya.”

Mangkana ling sang hyang Brahmā. Prayatna ta sang Wiṣwakarmā. Inalap nira ta ratna nikang sarwabhāwa, saka tilaçata de nirāngalap, inimpēnakēn matēmahan ta ya ¹¹ strīratna. Inaranan ta sang ratna Tilottamā.

Tilām tilām samānīya ¹². Apan saka satila de ning gumawe ¹³ ngūni. Kinon ta sang Tilottamāmare kahanan ikang daitya ¹⁴. Manēmbah ta sira mapradakṣiṇa ri bhaṭāra Brahmā. (Sang hyang Rudra sira milw anangkil ¹⁵ ri bhaṭāra Brahmā ¹⁶), kapūhan de ning hayu sang Tilottamā, ginawe nira ta ng muka patang siki, lor,

¹ A. hananumata, E. F. G. inanumata, H. inanumāta.

² A. ta detya, E. F. H. tang daitya, G. tang detya.

³ De HSS praṇaṣṭo nṛpatiḥ dwijaḥ. Mah. I, 7673: Niwṛttayajñaswādhyāya praṇaṣṭanṛpatidwija.

⁴ A. G. detya, E. F. H. daitya.

⁵ A. saha, E. F. H. sahana, G. om.

⁶ A. add. sang hyang, E. F. G. H. om.

⁷ A. ning detya, E. F. H. nikang daitya, G. nikang detya.

⁸ De HSS. kṛtataṁ pratiniyoktaḥ pramadeki mahatapaḥ. Mah. I, 7689 b.

⁹ A. ṣwakarmma, E. F. G. H. wiṣwakarmma.

¹⁰ A. G. detya, E. F. H. daitya.

¹¹ A. om. ya.

¹² De HSS. tilām tilām samobhayaṁ. Mah. I, 7696.

¹³ A. guwe, E. F. G. H. gumawe.

¹⁴ A. G. detya, E. F. H. daitya.

¹⁵ A. anakil, E. om. F. H. anangkil, G. nangkil.

¹⁶ Haec verba in E. desunt.

kidul, kulwan, wetan ¹, yatanyan tan anghelânolih, tuminghal i rūpa sang Tilottamâ, an mapradakṣiṇa. Mangkana ta sang hyang Indra hêla-hêla tinghal nira, ginawe nira tang netra sahasra, tathâ-pinya tan warêg juga tumon, ngûniweh tang dewatâ kabeh, kapwa Tilottamâ wiṣaya ning matanya. Anghing bhaṭâra Brahmâ tan ilu harṣa. Ri huwus sang Tilottamânêmbah, lumâmpah ta sira mare kahanan ikang daitya ², sêdêng magawe pânotsawa, ngkâne puñcak ³ ning Windhyaparwata, pinangidungakên ⁴, (pinangigêlakên ⁵), pinangrakêtakên de ning watêk nâtha, salwir ing bhogopabhoga bhinnuktinya. Hana ta taman ri sanċing ni pangutsawanya, atyanta konêng-unêngnya ⁶, ibêkan sarwakusuma, pinariwṛtta de ning lwh suci nirmala mahëning wenya. Ngkâna ta dunungan sang ⁷ Tilottamâmênggêp mamet sêkar. Kathañcit ⁸ pwekang daitya ⁹ kâlih têlas awêrö de ning madya. Mijil ta yângadêg adan mareng ¹⁰ taman. Satêkanyeng taman, katon ta sang Tilottamângalap sêkar, atyanta ring hayu. Tan hana ta pwa strîratnâmade rūpanya, muwah solah swabhâwenggitanyottama. Samangkana tang daitya ¹¹ kêna kâmarâga tibra tan ¹² kawênaug dhinarananya. Mâsö ikang Sunda, tangan sang Tilottame têngên ginênêngnya. Kunang ikang Upasunda sâm-but tangan ing Tilottame ¹³ kiwâ ginênêngnya. Mojar ta kakanya rumuhun :

„Aringku sang Upasunda! Haywa ta kita parawyâpâra riking strî, parigraha ni ughulun ike, yaya guru mara ¹⁴ strî ning kaka de ning ari.”

Ujar si Upasunda: „Kaka sang Sunda! Haywa kita parawyâpâra ikeng ¹⁵ strî! Parigraha ni ughulun iki, yaya makastrî ¹⁶ ning ari de ning kaka.”

¹ A. G. wetan kulwan, E. kulon wetan, F. H. kulwan wetan.

² A. G. detya, E. F. H. daitya.

³ A. F. H. puñcak, E. G. pucak.

⁴ A. pinidungakên, E. F. G. H. pinangidungakên.

⁵ A. om.

⁶ A. F. H. konêng-unêngnya, E. G. konang-unangnya.

⁷ A. F. G. H. sang, E. ratnan.

⁸ A. katacit, E. F. G. H. kathañcit.

⁹ A. G. detya, E. F. H. daitya.

¹⁰ A. G. mare, E. F. H. mareng.

¹¹ A. G. detya, E. F. H. daitya.

¹² A. tang, E. F. G. H. tan.

¹³ A. tilottamâ, E. F. G. H. tilottame.

¹⁴ A. para, E. F. G. H. mara.

¹⁵ A. F. G. H. ikeng, E. ikang.

¹⁶ A. parastri, E. F. makastri, G. marastri, H. marastri.

(Mangkana lingnyân pasilih-silihan wacana) ¹. Tâtan hana manggânguwâkna ² tangan sang Tilottamâ. Kapwa pada hyunya. Mangkin sangcayâgöng galaknya, pada lali ri ³ sihnyâsânak. Têkwan pwa ya huwus kâweşa` de ning madya ⁴, tâtan wruhnyeng dharmayukti. Pada ta yânambut gadâ, inuwâkënya ta ya tangan sang Tilottamâ denya. Mapupuh ta ya lâwan wwang sânaknya, silih⁵-cidra silih-palu pada göng ni prabhâwanya. Wêkasan pada silih-dapda parëng tibâ kâlîh ibêkan râh awaknya. Parëng mâti mapulihan, wangkaynyânglëndö ⁶ ring lëmah. Tumon ikang daityagana sakweh ni balanya, alayû mareng pâtâla, mawëdi donën ⁷ de ning dewatâ. Ri huwus ning daitya Sundopasunda pêjah, mulih ta sang Tilottamâjar i sang hyang Indra krama ning daitya ⁸. Inanugrahan ta sang Tilottamâ munggw ing swargaloka, sasuka ning widyâdharî suka nira. Ya tekâ tan tirun mâti darpa ring strî! Haywa ta mahârâja mangkana! Kunang samayanta ring sânak: Draupadyâ naḥ saḥâsînân anyo'nam yo' bhidarçayet ⁹. Yan hanâ wwang sânakta durug i rowangta, ri kâlanya lâwan sang Dropadî, ya tikâ lumakwâwanawâsa, gumawayakna ng kabrahmacaryan, lawasnya rwawêlas tahun. Mangkana samaya gawayaknanta, yatanyan atûtâsânak, makaphala ¹⁰ haywanta!"

Nâhan ta ling bhagawân Nârada. Amisinggih ta sang Pâṇḍawa. Sûksmântarlîṇa ta bhagawân Nârada ri palinggihan ira.

Hana ta brâhmaṇa sira tamolah irikang deça kagarbha ¹¹ de nikang Indraprastha. Sira ta kahilangan lëmbu. Manangis ta sira ri panangkilan ing ¹² kaḍatwan, sumësël ri mahârâja Yudhiṣṭhira, an hana maling tumama ri deça nira. Karëngö pwa de uirânangis de sang Arjuna, inujaran ira ta sira, kinon mahenakâmbëk nira. Tumama ta sang Arjuna ri kahanan mahârâja Yudhiṣṭhira. Sira ta

¹ Haec verba in A. desunt, E. °wadhana, F. °wacana, G. H. °na.

² A. manggângukna, G. mangga nguwakna, E. manggânguwaknâ, F. H. °wâkna.

³ A. om.

⁴ A. manahnya, E. F. G. H. madya.

⁵ A. sili, E. F. G. H. silih.

⁶ A. wangkaynya lëndö, E. G. wangkyanyanglëndö, F. H. wangkaynyânglëndö.

⁷ A. ðonën, E. F. G. H. donën.

⁸ A. G. detya, E. F. H. daitya.

⁹ De HSS. Dropadye ca samâsinâḥ anyena yoniwarttate. Mah. I, 7740 b: Draupadyâ etc.

¹⁰ A. makapula, E. F. G. H. makaphala.

¹¹ A. garbba, E. F. G. H. kagarbbha.

¹² A. i, E. F. G. H. ing.

sědęng hana lâwan sang Dropadî, prayojana nira mālapa ri sañjata nira, (sâdhana nirâ¹)nutûtana maling. Inalap ira tang dhanuh mwang çara. Mengět pwa sire wêkasan i samaya² bhagawân Nârada, tathâpinya³ manglampu sira lumakwa wanawâsa, yatanyan siddha kârya sang brâhmaņa. Huwus niromalap laras nira, tinût nirekang maling. Kawênangan ta ya, pinatyan nirawaceša. Ikang lëmbu tarpalwang⁴ wulunya salamba. Winehakën ire⁵ sang brâhmaņa. Suka ta sang dwija de nira. Amwît ta sire suku mahârâja Yudhištira, lumakwâwanawâsa, ndân atêngět mahârâja Yudhištira, mangëngangën i lara nirân mapasaha, ndâ tan-anggâ⁶ sang Arjuna ri pasayut sang kaka, awëdi ring mithyawacana. Inanujñân⁷ ta sireng wêkasan, apan⁸ tumuhwakën i samaya⁹ sang rsi. Lumampah ta sire wêkasan. Nânâwidhekang atîtâçrama¹⁰ pinaran ira. Tëka ta sireng Ganggâdwâra, wulakan ing Ganggâ sangkeng Himawânwiwara, matirtha¹¹ ta sira ngkâna, mangarpañakën udakânjali, magaway agnihotra, amûjâ ri sang hyang Âditya. Hana ta nâgakanyâ¹² sumanđingi sira. Sinântwa nira ta ya:

„Kâ ca twam kasya câtmajâ¹³? Aparan ta kita strî rarâhayu sumanđing ri nghulun, lâwan sangapa mânak¹⁴ kita? Warah ta nghulun ibu ri prayojananta!”

Mangkana ling sang Arjuna. Sumahur tikang¹⁵ nâgakanyâ:

„Airâwatakulotpannaḥ¹⁶. Hana sira nâgarâja wêka sang Airâwata¹⁷, sang Korawya ngaran ira. Sira ta makânak i nghulun. Moghâhyun tumon kalituhayuntâ. Ya ta hetu ni nghulun mare kita.

¹ Haec verba in A. desunt.

² A. F. G. H. i samaya, E. pawkas.

³ A. hâptinya, E. hatapinya, G. tathapinya, F. H. tathâpinya.

⁴ A. lwa, E. F. G. H. lwang.

⁵ A. H. ire, E. ira, F. ireng, G. nira.

⁶ A. anggaha, E. G. H. angga, F. anggâ.

⁷ A. inajñan, E. F. G. H. inanujñan.

⁸ A. om. apan, G. hapan.

⁹ A. i sapasamaya, E. F. H. ing samaya, G. samaya.

¹⁰ A. atitâkrama, E. hatitâçrama, F. H. atitâçrama, G. haçrama.

¹¹ A. matitha, E. matirthâ, G. matirtha, F. H. matirtha.

¹² A. nâhanyâ, G. nagakanya, E. F. H. nâgakanyâ.

¹³ De HSS. twaya twam kaçyapâtmajâ. Mah. I, 7792b: Kaçcârya subhage deçaḥ kâ ca twam kasya câtmajâ.

¹⁴ A. mânakki, G. manak, E. F. H. mânak.

¹⁵ A. F. H. tikang, E. hikang, G. tang.

¹⁶ Cf. Mah. I, 7793: Airâwatakule jâtaḥ Kaurawyo nâma pan-nagaḥ.

¹⁷ A. G. Erawata, E. F. H. Airawata.

T'asyasih sang Arjuna! Parigrahan ¹ ikâ makangaran Ulupuy!
Haywa ² sinalahasa bhaktinya ri kita!"

Mangkana ling sang Ulupuy. Sumahur sang Arjuna:

"Atyanta ³ eman i hayuntebu nâgakanyâ! Sayogya parigrahan i
nghulun, kunang tâpan de ning wanawâsa nghulun mangke, guma-
wayakên kabrahmacaryan, makanimitta ng samaya ni nghulun sânak,
alēmeh ta nghulun mithyaprawṛtti."

"Swâmî kita sang Dhanañjaya! Mengöt nghulun kâraṇanta wana-
wâsa, ri denta mare kahanan mahârâja ⁴ Yudhiṣṭhira, i sêdêng
lâwan sang Dropadî. Yukti ta kita brahmacyâ ⁵, ndân sang
Dropadî wiṣaya nikang kabrahmacaryan, tan dadya ta sarikâ ⁶
masanggama lâwan kita, kunang yan ing strî waneh, tan hana
doṣanteriya."

Mangkana ling nikang nâgakanyâ. Manggâ ta sang Arjuna.
Masanggama ta sira mwang sang Ulupuy irikang ⁷ sakulēm. Rahina
pwa sang hyang ri sakatambay esuk, mulih ⁸ ta sang Arjuna ring
Ganggâdwâra. Sinungsung ta sira de sang maharṣi kabeh. Marah ta
sira wṛtta gawe nirân mareng pâtâla. Magawe ta sira godâna ⁹
(mwang kâñcanadâna ¹⁰), nânâwidhekâ puṇya nira, ikang paweweh
nire sang brâhmaṇa. Tumular ¹¹ ta sira mareng narawṛtta, manga-
wetan laku nira. Kapangguh tikang siddhâçrama, Naimiṣâranya,
Koçikînadî, i Ganggâ Kalinggadeça, kapwa kâhasan ikâ kabeh ring
sâçramâçrama ¹² de nira. Maweh juga sira dâna puṇya. Pinariwṛtta
ta sira de ning brâhmaṇa, dinulur saparan ira. Têka pwa sireng ¹³
tasik wetan, mangidul ta sira kalunghâ-lunghâ laku nira, katêkân
tang Manâyuradeça, sakweh nikang ¹⁴ tîrthâçrama ngkâna kapwa
pagawayan irâgnihotra saha dâna ¹⁵ puṇya.

¹ A. F. G. H. parigrahan, E. parigran.

² A. ywa, E. F. G. H. haywa.

³ A. F. H. atyanta, E. antyanta, G. hatyanta.

⁴ A. F. H. mahârâja, E. G. sang.

⁵ A. F. H. brâhmâcârîya, E. brâhmâcârîyan, G. brahmacyyya

⁶ A. siraka, E. F. sarikâ, G. H. sarika.

⁷ A. irika, E. F. G. H. irikang.

⁸ A. muli, E. F. G. H. mulih.

⁹ A. H. godâna, G. godana, E. godhana, F. godhâna.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

¹¹ A. mular, E. F. G. H. tumular.

¹² A. G. H. sâçramâçrama, E. F. âçramâçrama.

¹³ A. sire, E. F. G. H. sireng.

¹⁴ A. F. G. H. nikang, E. nira.

¹⁵ A. F. dhana, G. H. E. dana.

Hana ta ratu ¹ mahârâja Citradahana ngaran ira, ratu ring Manâ-yuradeça. Sira ta mânak kanyâ sang Citragandhâ ngaran ira, paripûrpa ri kalituhaywan ira. Kañcit katon de sang Arjuna. Mahyun ² ta sira, matang yan palakun ri mahârâja Citradahana. Pinalaku ta sang râjaputrî. Mojar ta mahârâja Citradahana:

«Ai Pârtha kita sang Dhanañjaya! Rëngönta carita ni nghulun! Hana sira mahârâja Prabhâkara ngaran ira, ratu ngke Manâyuradeça, prasiddha kawitan sanghulun ³. Sira tânapatya, tanpânak. Prihatin ⁴ ta sira, matang yan pagawe tapa, umârâdhana bhatâra Çangkara. Enak ta de nirâsamâdhi ⁵. Tumurun ta bhatâra Rudrânganugrahani sira, mânaka ⁶ sasiki tékeng santâna pratisantâna, kapwa mânaka sasiki. Nghulun pwa santâna nira mangke. Mânak ta, nghulun sasiki strî. Ya tikâ sang Citragandhâ ngaran ira, ikang pinalakunta ri nghulun. Kunang pwa pasamaya ni nghulun mangke, yan mânak pwa ya lanang denta, yekâ kanyâ çulka panumbasanta ry anak ni nghulun, (yaya tânaka râjaputra nghulun) ⁷, yan pânaka laki-laki denta.»

Mangkana ling mahârâja Citradahana. Manggâ ta sang Arjuna, umakwakën sang Citragandhânaka lanang. Winarang ta sira pinagawayakën wiwâhamanggala. Makurën ta sira mwang sang Citragandhâ, tëlung tahun lawas nirân hana ⁸ ngkâna. Muwah ta sira mareng Dakṣiṇasâgara. Manon ta sira tîrtha çûnya, limang siki kwehuya, tan pinaran de sang ṛṣi. Matakwan ta sireng tâpasa, matang yan tan hanâdyus ⁹ irikang tîrtha. Winarah ta sira yan mahâbhaya ¹⁰ ikang tîrtha, kinahanan de ning wuhayâgalak.

Kunang ngaran ikang tîrtha: ring Sobhadra ¹¹, ring Poloma ¹², ring Kârandhama, ring Supâwana ¹³, ring Pramâṇa ¹⁴. Ya tikâ

¹ A. add. ri.

² A. mayun, E. F. G. H. mahyun.

³ A. F. G. H. sanghulun, E. nghulun.

⁴ A. F. H. prihatin, E. G. prihati.

⁵ A. nirâsamâdi, E. nirâsamaddhi, F. H. nirâsamâdhi, G. nira samadhi.

⁶ A. H. mânaka, G. manaka, E. manakta, F. mânakta.

⁷ Haec verba in E. et G. desunt.

⁸ A. tana, E. F. H. hana, G. om.

⁹ A. hana dyus, G. ana⁰, E. F. H. hanâdyus.

¹⁰ A. mahâbha, E. mahabaya, G. mahabhaya, F. H. mahâbhaya.

¹¹ A. swanadrâ, E. çwabhadrà, G. swabhadra, F. H. swabhadrà. Mah. I, 7842: Saubhadraim.

¹² Mah. I, 7841a: Paulomañca.

¹³ De HSS. Suprawana, Mah. I, 7841: Supâwanam.

¹⁴ Mah. I, 7841b: Prasannañca.

kinahanan ing wuhaya kalima. An-mangkana ling maharṣi mawarah, tumēḍun ta sang Arjuna madyus ing Sobhadratīrtha. Tēka tang wuhaya krūrākāra, sanyāsanya ¹ sumahute sira. Sinikēp ta ya, sinēngkākēn sangkerikang toya kahananya. Tadanantara matēmahan ta ya widyādhari paripūrṇeng hayu, asinang çarīranya kasēnwan de ning bhūṣananya maṇi. Mojar ta ya:

„Ai Pārtha kita Dhanañjaya! Nghulun ² widyādhari sangkeng swarga. Si Sarwadā ngaran i nghulun, prasiddha pariwara sang hyang Waiçrawaṇa. Hana ta widyādhari mitra ni nghulun patang siki, ngaranya: sang Sorabheyi ³, sang Çrmi ⁴, sang Wudwudā, sang Sitalā. Ya tikā rowang ni nghulun amēng-amēng ring Lokapālavana ⁵. Anon ta nghulun wiku magawe tapa, kadi teja ning āditya ⁶ tejanya, lumrā ring deçāntara. Sira ta ⁷ winighnan sanghulun tapa nira. Sangke krodha nirān ināwara samādhi nira, çināpa nira nghulun matēmahana satwa krūra. Grāhabhūtā twam ⁸. Ya ta hetu mami matēmahan wuhāya. Aminta pwa nghulun anta çāpa ⁹. Mājar ta sira:

„Yan hana wwang ¹⁰ utsāha sumēngkākna sangkeng wwe kahananyu, irikā ta kamu muwaha widyādhari.”

Mangkanānta ¹¹ çāpa ni nghulun de nira. Lumampah ta nghulun amet tīrtha sthāna ¹² rahayu. Kañcit kapanggih bhagawān Nārada. Sira ta kumon i nghulun tamolaha ngke pañcatīrtha. „Hanārjuna dlāha ¹³ sumēngkākna kita.” Mangkanānugraha bhagawān Nārada ri nghulun. Datēng pwa kita sumēngkākēn i nghulun mangke. Ya ta hetu ning muwah matēmahan widyādhari. T’asyasih te kami tulusakna kuçalante nghulun! Wwang sarak ni nghulun yan yogya ¹⁴ sēngkāknekā sangkeng ¹⁵ talaga!”

¹ A. sanyāsa, E. G. sanyasanya, F. sanyāsanya, H. sanyāsanya.

² A. hulun, E. F. G. H. nghulun.

³ A. Somabheyi, G. Çorabheyi, E. F. H. Sorabheyi, Mah. I, 7858: Saurabheyi.

⁴ A. prawi, E. F. G. Çrmi, H. Sṛmi. Mah. I, 7858: Samici.

⁵ A. Lokapālavana, G. Lokaphalawana, E. F. H. owana.

⁶ A. G. H. aditya, E. F. āditya.

⁷ A. ha, E. F. G. H. ta.

⁸ A. H. grāhabhuto twaya, E. F. G. grāhabhute twam. Cf. Mah. I, 7860 c: Grāhabhūtā jale yūyam cariṣyatha çataṁ samāḥ.

⁹ A. taçāpa, G. antasapa, E. F. H. āntaçāpa.

¹⁰ A. wang, E. F. G. H. wwang.

¹¹ A. mangkana ta, E. G. mangkananta, F. H. mangkanānta.

¹² A. swāna, E. G. sthana, F. H. sthāna.

¹³ A. nlāha, E. G. dlaha, F. H. dlāha.

¹⁴ A. yañogya, E. F. G. H. yan yogya.

¹⁵ A. G. sangke, E. F. H. sangkeng.

Mangkana rasa ning paminta-kâsih ¹ nikang Sarwadâ ri sang Arjuna. Sinëngkâken ira tikang wuhaya patang siki. Muwah ta ya widyâdharî kadi rûpa nira ngûni. Têhër amwît i sang Arjuna. Lunggå ta yâmârgâkâça. Çinuddhi tang' tîrtha de sang Arjuna. Muwah ta ya pinakapadyusan de sang maharîsi. Mulih ta sang Arjuna mareng Manâyuradeça, makurën lâwan sang Citragandhâ. Mânak ta sira laki-laki paripûrṇa lituhayunya. Inaranan ² ta sang Wabhruwâhana. Huwus mânak sira ngkâna lumampah ta sira mareng Gokarnaparwata, wukir pawitra ri pinggir ikang Dakṣiṇasâgara. Mangulwan ta sira sangkeng Gokarnâcala. Sakweh ning âçrama pinaran ira. Têka ta sireng Prabhâsatîrtha, tûs nikang Saraswatî nadî, prasiddha patîrthan ikang wwang ring Dwârawatî, mangrëngö ta sang Kṛṣṇa ri hana sang Arjuna ngkâna. Ya ta humundaug sang Dhanañjaya. Enak pwa samâgama buddhi nira ³. Lumâmpah ta sira kâlih mareng ⁴ Raiwatakagiri ⁵, wukir ikang Dwârawatî. Ngkâna sirâmukti rûm ning sarwakusuma. Huwus kâhasau tekang Rewatakagiri de nira, tumuluy ta sira mareng Dwârawatî. Sinung-sung ta sira de ning watëk Yadu kabeh, tinamuy ing sarwabhogopabhogâdi ⁶. Paripûrṇa de nirâgoṣṭi ⁷. Pira kunang lawas nira haneng Dwârawatî, datëng ta ng utsawakarma, panginuman sang watëk Yadukula, ngkâneng Raiwatakagiri. Hinyasan ⁸ tikang wukir ibëkan de ning pakuwwan. Ginawë ta ya pagëlaran pangigëlan ing nârtakî ⁹. Lumampah mahârâja Ugrasena, sang pinakaratu ning Dwârawatî, iniring ¹⁰ sira de ning watëk Yadu kabeh. Umilu ta sang Baladewa, samering mwang strî nira sang Raiwatî ngaran ira. Tumût ta sang Sâmba, Pradyumna, sang Gada, Sâraṇa, sang Niçaṭha ¹¹, sang Ulmuka, sang Wâdeça, sang Pṛthu ¹². Samangkana sang pinakâdi ning watëk Yaduwiṣṇyandhaka, umilu mareng Raiwatakagiri. Kunang

¹ A. kârih, E. F. H. kâsih, G. kasih.

² A. F. G. H. inaran, E. inaranan.

³ A. F. H. sira, E. G. nira.

⁴ A. maring, E. F. G. H. mareng.

⁵ A. Rewatanâgiri, E. G. Rewatakagiri, F. H. Rewatakâg°. Mah. I, 7892. Raiwatakañi.

⁶ A. sarwwabhogâdi, E. F. sarwwabhogopabhogâdi, G. H. bhogopabhogâdi.

⁷ A. E. G. H. nira goṣṭi, F. nirâgoṣṭi.

⁸ A. isnyasan, E. G. inyasan, F. H. inyâsan.

⁹ A. nâktani, E. narttâki, G. nartthaki, F. H. nârttâki.

¹⁰ A. iniri, E. F. G. H. iniring.

¹¹ A. H. sa nisâṭa, E. sang bhisâṭa, F. sang niçâṭa, G. niçata.

¹² A. Pṛdhu, E. F. Pṛtu, G. H. Pṛthu.

sang Kṛṣṇa samering mwang sang Arjuna, mahawan ratha sira kâlih. Datëng ta sireng ¹ Raiwatakâcala, amûjâ ta sira rumuhun, kamênânginuma. Bhinukti nira tang sarwabhoga weṣalehyamadhupânâdi ². Karëngö ta dhwâni ning paḍahi ³ mwang gëṇḍing ginawenupakâra. Katon tang nârtakî wiṣeṣa tumêke rasa natya, sêḍëng ghûṛṇita tang pânotsawa. Kawit ta sang Subhadrà kanyâhayu, ari sang Baladewa, amëng-amëng ing paryanta nikang wukir, iniring de ning sahasra paricârikâ, inatër de sang Hiranya, sang Sâraṇa. Kapûhan twas sang Arjuna, mogha râgî wâṇa tumon ing rûpa nira. Mojar ta sire sang Kṛṣṇa, ling nira:

„Duhitâ Basudewasya ⁴. Iking Subhadrà ngaran ira, prasiddha putrî mahârâja Basudewa, kinahanan ing rûpa wiṣeṣa. Kam iwaiṣâ na m'o hayet ⁵? Syapa ta wënanng tan ahyuna sarika ring çayana?”

Mangkana ling sang Arjuna. Sumahur çrî Kṛṣṇa:

„Singgih ujarta sang Arjuna. Kunang apan denyân durlabha kapanggihan iking ⁶ Subhadrà ngaranya, atêhër swayambara mârganyân pakastrin. Yan tan ⁷ mangkana, prasahyahaṛaṇa kunang. Yan hana ksatriya mahâçakti wënanng mâlap ya, tan tahën atya ri sang watêk Yadu, makaswâmya ⁸ nikang Subhadrà, makapanumbasanya kaçaktinya. Samangkana mârganyân pajalwa.”

Mangkana ling çrî Kṛṣṇa. Enak tâmbëk sang Arjuna rumëngö. Amwît ta sira ri sang Kṛṣṇa, an gumawayakna prasahyahaṛaṇa ⁹. Inalap nira ta sang Subhadrà, pinangkwakën ¹⁰ tinunggangakën ing ratha nira. Lunghâ ta sirâhañang.

Mangrëngö pwa ¹¹ sang watêk Yadu ri kâlapan sang Subhadrà de sang Arjuna, krodha ta sira kabeh. Paḍanggëgö sañjata, rumasuk kawaca nira umulwâla ¹² curik nira. Hanânunggangi kuda, hanâ-

¹ A. si, E. F. G. H. sireng.

² A. F. H. weṣalehyamadhupânâdi, E. weṣyalehyamadhûphalâdi, G. lehya-wesa⁰.

³ A. E. paḍati, F. G. paḍahi, H. padahi.

⁴ Mah. I, 7923 b: Duhitâ Wasudewasya.

⁵ De HSS. kâma epâ (A.), eṣâ (E. F. H.) mahâçahyat, G. kama-hesa mahasaya. Mah. I, 7923 c ult.

⁶ A. ikang, E. F. G. H. iking.

⁷ A. om. tan.

⁸ A. pakaswâmyâ, E. G. makaswamyâ, H. makaswâmya, F. makaswâmyâ.

⁹ A. prasatyahaṛaṇa, E. F. G. H. prasahyahaṛaṇa. Cf. Mah. I, 7927.

¹⁰ A. pinangkwakë, E. F. G. H. pinangkwakën.

¹¹ A. wwa, E. F. G. H. pwa.

¹² A. umulwa, E. G. umalalwa, F. H. umulwâla.

nunggangi liman, dudû ng amasangi ratha nira. Tinabêh tang bheri, ghinoſitan tang wadwâ kabeh, kinon makolihe sang Arjuna. Mâdêg ta sang Baladewa. Kailâçaçikharo ¹ pamaḥ ². Kadi çikara ning wukir Kailâça rûpa nirân kabângan de ning galak, dudû bâng nira de ning madya. Nîlawâsâ ³. Mahirêng wêdihan ira. Sinâmbut nira tikang launggala. Katon pwa çri Kṛṣṇa humênêng tan ilu hâru-hara ri kâlapan sang Subhadrà, mojar ta sira :

„Ai ârya Kṛṣṇa! Apa pwa hêtu ning humênêng ry awalepa ⁴ nikâ sy Arjuna? Byakta huwus pinûjâ ⁵, prasiddha wwang sânak parênahnya denta. Inañangakên pwârinta sang Subhadrà. Takarin masampay ngaran ikâ, yaya dumêdêli tēṇḍasta hiḍêpku sy Arjuna. (Mangkana prawṛttinya ⁶).

Mangkana ling çri Baladewa. Sumahur sang Kṛṣṇa :

„Ârya Baladewa! Haywa kitânênggah masampay i sang Arjuna! Atyanta bhaktinya rasikâ ri kita kabeh. Apa pwa yan alapâringku, yan kwalinganta? Nihan ta buddhi rasika: ikang kanyâ yan wêlin ing mâs maṇik, tan hana ⁷ pahi nikâ lâwan paçu ⁸. Kaḥ kur-yât purarṣo bhuwi ⁹?

Syapa ta sira mahâpuruṣa manggâ wêlin anak nira kanyâ? Nâhan ta hetu ning swayambara ginawayakên de sang kṣatriya. Tapwan hana ¹⁰ swayambara. Ya ta dumeh sang Arjuna gumawayakên prasahyahaṛaṇa ¹¹, pamintonanya ri çaktinya, tutûti ta yan wênang. Ndan hiḍêp ni nghulun, yan hana juga ¹² wênang mapaga çakti ¹³ sang Arjuna. Yadyapi sang hyang Indra, yaya tan wênanga nira. Kita pwa ya huwus kṛtayaça, karêngö de ning ¹⁴ râṭ kabeh, aniwârya parikrama. Erang ta nghulun, yan alaha de sang Arjuna. Lêhêng ta humênêng makaphala tan bhinna ning yaçanta. Sâsing maprayoga

¹ A. Kailâçaçikara, E. F. H. Kailâçaçikaro, G. Kaila^o.

² Mah. I, 7950 a, ult.: Kailâçaçikharopamaḥ.

³ Mah. I, 7950 b.

⁴ A. apalepa, E. awalepar, F. âwalepa, G. H. awalepa.

⁵ A. puja, E. pinujya, F. H. pinûjâ, G. pinuja.

⁶ Haec verba in A. desunt.

⁷ A. ha, E. hanâ, F. G. H. hana.

⁸ A. pasu, E. F. G. H. paçu.

⁹ A. taḥ kuryyât puruso bhuti, E. kaḥ^o bhumwi, F. H. ^obhuwi, G. om. Mah. I, 7966 b, ult.

¹⁰ A. tana, E. hanâ, F. G. H. hana.

¹¹ A. prasayâraṇa, E. F. G. H. prasahyahaṛaṇa.

¹² A. add. çakti.

¹³ A. om. çakti.

¹⁴ A. deni, E. F. G. H. dening.

juga kĕnakĕnĕnta. Sumĕntwĕ ¹ sang Arjuna, konĕn maluya! Warangĕn ta juga mwan sang Subhadrĕ, yatanyan apagĕha pamitranta lĕwan sang Pĕḍawa! Mangkanĕbhprĕya ni nghulun hetu ning hĕnĕng.”

Mangkana ling saug Kṛṣṇa. Mamituhu ta ḥṛī Baladewa ². Pinalaywan ta sang Arjuna kinon ira maluya, pagawayakna ³ wiwĕhamang-gala. Maluy ta sira. Satĕka nireng ⁴ Dwĕrawatĭ, winarang ta sira, paripĕrṇa saha widhikrama. Satahun lawas nira ngkĕna, kawĕnangan ta ng dwĕdaḥa warṣa de nira, ikang samaya nirĕn wana-wĕsa, nyĕ tĕmwĭt ta sira ri sang watĕk Yadu, makering sang Subhadrĕ. Inanumata ta sira. Lungĕa ta sira ⁵, mahawan ratha. Tan asowe sireng hawan, ḍatĕng ta sireng Indraprastha. Manĕmbah ta sira ri mahĕrĕja Yudhiṣṭhira, tĕlas karuhun ri dewĭ Kuntĭ. Sang Subhadrĕ kinon ira manĕmbahe ⁶ sang Dropadĭ. Enak ta samĕgama nira kabeh.

XVII.

Byatĭta haneng Indraprastha sira. ḥṛī Kṛṣṇa pwa sirĕhyun luma-wada ri sang Subhadrĕ. Sinyang nira ta sang watĕk Yadu sira kabeh, makĕdi sang Baladewa, Kṛtawarmĕ ⁷, Sĕtyakĭ, Sĕmba, Pradyum-na, kapwomilu sira kabeh. Ḍatĕng ta sireng Indraprastha, sin-wĕgatan de mahĕrĕja Yudhiṣṭhira, inarpanĕkĕn ta ḍṛwya sang Subhadrĕ, kaliliran ira sangke mahĕrĕja Basudewa, pratyekanya goḥ sĕyuta, aḥwa ⁸ sahasra, (saha doraranya ⁹), mwan bhĕsananya, dudĕ tang dĕsadĕsĭ, mwan maṇi suwarna ¹⁰ rajata, wastrĕlang-kĕrĕnekasĕngkya tĕlas kĕlap de sang Arjuna. Tinamuy ta sang watĕk Yadu kabeh. Amwĭt ta sira muliha, makĕdi sang Baladewa. Kunang ḥṛī Kṛṣṇa tan ilu sira mulih, kewala kalulut ri sang Pĕḍawa, makĕdi sang Yudhiṣṭhira. Pira kunang lawas nira hana ngkĕna,

¹ A. samantwa, E. F. G. H. sumantwa.

² A. Ngaladewa, E. F. G. H. Baladewa.

³ A. magawekna, E. F. G. H. pagawekna.

⁴ A. nira ri, E. nire, F. G. H. nireng.

⁵ A. add. lungĕa ta sira.

⁶ A. manĕmbaheng, E. F. G. H. manĕmbahe.

⁷ A. E. F. H. Kṛtadharma, G. Krtawarmma. Cf. Mah. I, 7991 b: Kṛtawarmĕ.

⁸ A. ḥwa, E. G. haḥwa, F. H. aḥwa.

⁹ Haec verba in A. desunt.

¹⁰ A. swana, E. F. G. H. swarṇa.

mânak ta sang Subhadrâ laki-laki paripûrṇa sulakṣaṇa. Abhîto manyuh ¹. Abhîtaḥ, sira tan kêneng takut. Manyunâ saha ² muwah kinahanan de ning galak. Tasmâd ³ Abhimanyunâmah ⁴. Nâhan matang yan ⁵ pangaran Abhimanyu. Kṛṣṇasya sadṛçaç çaurye ⁶. Paḍa ta kaçûran ira lâwan çrî mahârâja Kṛṣṇa, mwang ring aniwâryâkr̥ti, yan ing rûpa sang Kṛṣṇa juga tiniru nira. Winarahan ta yângajya dhanurweda, sapangawruh sang bapa huwus tama de nira. Tumût ta sang Dropadî sira maputra, limang siky anak nira. Pratyeka ni ngaran ira: sang Pratiwindhya, anak nira ri sang Yudhiṣṭhira, sang Sutasena ⁷ anak nira ri sang Bhîma, sang Çrutakarmâ anak nira ri sang Arjuna, sang Prasani anak nira ri sang Nakula, sang Çrutasena anak nira ri sang Sahadewa ⁸. Ekawarṣântaras tw ete Draupadeyâ yaçaswinah ⁹. Ikâ tânak nira kalima. Ya tikâhêlêt satahun-satahun sake wwang sânaknya sowang-sowang. Kapwa ta ya sinangaskâra de bhagawân Dhomya ¹⁰, winarahan angajya wedâdhyâyana, sayogyâjya ning ksatriya. Kunang polihanya ¹¹ dhanurweda sang Arjuna juga pangajyanya kabeh. Mangkin paripûrṇa suka sang Pâṇḍawa wêkasan de ni kweh ning anak nira.

Byatîtekang kâla, lumampah ¹² ta sang Kṛṣṇârjunâmêngamêng ing Yamunâtîra. Huwus amwît ing mahârâja Yudhiṣṭhira. Satêka nireng Yamunâ, bhinukti nira râm̐ya ning sarwakusuma mwang konang-unang ning lwah Yamunâ. Atêhër ta sirâgawe pânot-sawa. Tadanantara hana ta sira brâhmaṇa têka. Taruṇâditya-sangkâçah ¹³. Kadi teja ning âditya wâhu mijil teja nira, mawyang kumis nira, mapañjang jaṭa nira. Kṛṣṇawâsaḥ. Masalimput dodot irêng. Sira ta mamalaku bhojana. Sâdara ta sang Kṛṣṇârjuna ri sira. (Makon ta sira ¹⁴) mangantyângtratêngi bhojana, anna ¹⁵

¹ Cf. Mah. I, 8027: Abhiçca manyumâmççaiwa.

² Manyunâsaha in A. deest.

³ A. tasmân, E. G. tasmad, F. H. tasmâd.

⁴ Cf. Mah. I, 8027b: Abhimanyum iti prâhur.

⁵ A. F. G. H. add. pwa.

⁶ Mah. I, 8037: Kṛṣṇasya sadṛçaṁ çauryye.

⁷ Mah. I, 8039: Sûtasomam Wṛkodarât.

⁸ A. Sahadewa, E. sang Sadewa, F. G. H. sang Sahadewa

⁹ Mah. I, 8046. De HSS. Ekawarṣâ nareputrah Dropadyâyayah taspaswinah.

¹⁰ A. F. G. H. Domya, E. Dhomya.

¹¹ A. mâlihanya, E. F. H. polihanya, G. molihanya.

¹² A. lumampa, E. F. lumâmpah, G. H. lumampah

¹³ Mah. I, 8081. De HSS. aruṇâdityaçangkaçah.

¹⁴ Haec verba in A. desunt.

¹⁵ A. ana, E. hanna, F. H. anna, G. om

saha ghṛtadadhikṣīrapāuādi, sayogya tadahēn ¹ ing brāhmaṇa. (Mojar ta sang brāhmaṇa ²):

„Ai sang Kṛṣṇārjuna! Haywa ta kitāgawe bhojanaghṛtādi! Ade ikā pinalaku mami iri ³ kita. Pāwakāgnyāçanan dadyāt ⁴. Sugyan kita tan wruh i kami Agnidewatā ⁵, mahyun gumēsēngana ng Khāṇḍawawana, ndan sang hyang Indra rākṣakanya niyata. Sirāṅhudani ri kami gumēsēngana ya, apan nāga Takṣaka mitra nira, tamolah ngkāna ring Khāṇḍawawana. Yan yogya ta kita kālīh rumakṣe dilah mami, samārganya hyang Indra tan wēnanga magawaya ⁶ tibā ning hudan, lāwanta sakweh nikang satwa, ākāçacāra, bhūmicāra, tan luputa de ning dilah mami kitātah rumakṣa ya, yatanyan paripūrṇa de mami anaḍah, apan doyan amangan kacaritan i nghulun.”

Mangkana ling sang hyang Agni brāhmaṇarūpa. Sumahur sang Kṛṣṇārjuna:

„He ⁷ kita sang hyang Agni! Kami kālīh rumakṣe kita, an ⁸ rahadyan sanghulun gumēsēngana ng Khāṇḍawawana, apan nghulun kālīh wruh ring diwyāstra, wēnang lumawane sang hyang Indra. Kunēng ta pwa hīnasādhana ⁹ nghulun, tan hana laras paripūrṇa, tan hanākṣaya Maheśudhī ¹⁰, tangkulak tan hēntya hrūnyān pinanahakēn, tan hana ng ratha sādhana ning midērana ng Khāṇḍawawana. Kunang yan hana kopāyanya ¹¹, wehana ta nghulun sādhana, yatanyan wēnanga nghulun kālīh rumakṣe rahadyan sanghulun!”

Mangkana ling sang Kṛṣṇārjuna. Māngēn-angēn ta sang hyang Agni. Sang hyang Baruṇa inārādhana nira, pinalaku nira tang Mahākṣaya Maheśudhī, mangilāla ri sang hyang Soma tangkulak tan palwang hrūnya an pinanahakēn. Ya ta winehakēn ire sang Arjuna, lāwan ikang ratha Sanggacakra, kadi dērēs (ning angin dērēs ¹²) ning kudanya, bhinūṣaṇan de ning dhwaḥ kapilawarṇa.

¹ A. taḍatēng, E. taḍahan, F. H. taḍahēn, G. tadahan.

² Haec verba in A. G. et H. desunt.

³ A. om. iri.

⁴ Cf. Mah. I, 8087 a, ult.: pāwakam mām nibodhataim.

⁵ A. agniweta, E. F. G. H. agnidewata.

⁶ A. magaweya, E. F. H. magawaya, G. magawe.

⁷ A. F. H. he, E. G. ai.

⁸ A. apan, E. F. H. an, G. han.

⁹ A. hinasādha, E. hinasādana, F. H. hinasādhana, G. hinasadhana.

¹⁰ Cf. Mah. I, 8182, ult.: akṣayya u ca maheśudhī.

¹¹ A. F. kopāyanya, E. kopāyanta, G. H. kopayanya

¹² Haec verba in A. desunt.

Kunang paweh nira ri sang Kṛṣṇa cakra si Bajranābha ngaranya. Pāṇim eṣyati te ¹ punaḥ ². Kadiwyan ikang cakra wēnang muwah mareng tangan, yan huwus linēpasakēn. Waneh hana gadā si Komodakī ³ ngaranya. Daityāntakaraṇīm ghorām ⁴. Prasiddha pinakāntaka ning daitya dānawa. Ya ta paweh nire sang Kṛṣṇa. Huwus pwa sira kālīh sangkēp ing sañjata, lumēkas ta sang hyang Agni gumēsēng ing Khāṇḍawawana. Mapa ta lwir nira? Yugāntāgnisamaprabhāḥ ⁵. Tan hana pahi nira mwanng sambartakānala ⁶, apuy i kāla ning yugānta, dumilah mangarab-arab, kasērang teja nikang āditya de nira, sumēnō ring sarwadeça, mangan ⁷ sakweh nikang satwa, makādi matta ⁸ matangga singha mahiṣa warāha krūraprakāra, asing tamolah ring alas ing Khāṇḍawawana, mawērēg tan ⁹ wring paranya, giri-giri de ning (dīpta ning ¹⁰) dilah sang hyang Agni; an mijil ing daça dēçāntara ¹¹, ikang satwa mahawan lēmah, tan wurung ¹² pējah cinakra de sang Kṛṣṇa. Samangkana tang ¹³ satwa khecara, mahawan gagana, sapanglayangnya ¹⁴ jugān pinanah de sang Arjuna, tan hana luput sahananya, apan kadi dērēs ning panah dērēs ning ratha nira kālīh, an kumulilingi sapramāpa ning Khāṇḍawawana, tatan panēmu hawananya. Manglampu ta ya mātya tumarime panas sang hyang Agni. Kunang ikang satwa haneng toya, asing tamolah ¹⁵ ing wulakan lwah ri tēngah ning alas, ya tikā kadi tinanēk de ning panas nikang wwe kahananya. Umīs ta wuduknyāmēluran, atēhēr umāpyāyana dilah hyang Agni. Mangkin ta sirāngaraman harṣa ¹⁶ de ning kapanganaan ikang sarwasatwa. Mangrēngō pwa sang hyang Indra, yan katunwan ikang

¹ De HSS. pāṇim eṣyaswitampuh (A.), eṣyaṣṭitām punaḥ (E. F. H.)

² Mah. I, 8199 c, ult.

³ A. F. H. Komodiki, G. Komu^o, E. Kimodika. Cf. Mah. I. 8200 b: Kau-modakim.

⁴ De HSS. daityāntakāraṇeh ghoreḥ. Mah. I, 8200 b.

⁵ Cf. Mah. I, 8208 b, ult.: yugāntam iwa darçayan.

⁶ A. sarbattakānala, E. sambarttākānala, F. H. sambarttakānala, G. sambartakanala.

⁷ A. F. G. H. mangan, E. mawas.

⁸ A. om. matta.

⁹ A. ta yan, E. F. G. H. tan.

¹⁰ Haec verba in A. desunt.

¹¹ A. daçāntara, E. F. H. daça dēçāntara, G. daça deça.

¹² A. tan wuru, E. tan urung, F. G. H. tan wurung.

¹³ A. H. ta, E. F. G. tang.

¹⁴ A. samanglayangnya, E. F. G. H. sapanglayangnya.

¹⁵ A. G. tamolah, E. tarmolah, F. H. tanmolah.

¹⁶ A. karṣa, E. F. H. harṣa, G. ārṣa.

Khândawawana. Alayû ta sira mâtag ikang jaladasamâgama, yugapat manghudanakên warša jaladaraprahâra, yatanyan padêma dilah hyang Agni. Datêng tang megha nîlâkâra sakeng dik widik deçântarâla, umibêki pradeça nikang âkâça, nânâwidhâkâranya. Hana kadi parwata, hana kadi mahiṣa mwaṅ warâha, hana krama samudaya, hana kadi liman ahôm, hana kadi makara piṇḍanya, kapwâkilat awilêt saha gērêh ¹ agënturan, kadi megha ning mahâpralaya ² panghiḍêpanya. Kumyus tang hangin, parêng ta yânghudanakên. Awêdi pwa sang Arjuna padêma dilah hyang Dhûmaketu, linêpasakên ira tang di-wyâstra sakawênang anulaka tibâ nikang wr̥ṣti, kadi hinatêp ikang Khândawawana, de ning pasusun ing ³ panah, ndâtan hana sêlâ mâtira hawana ning titis ning hudan. Humênêng ta sang hyang Indra kapûhan de ning çakti sang Arjuna. Hana ta nâga sy Açwasena ⁴ ngaranya, anak nikang nâga Takṣaka kawêkas mwaṅ ibunya nâgiṇi. Yatâgaway upâya sumahut ⁵ ikûnyebunya. Manglayang ta yeng âkâça, tâtan kahidêp yan nâga rwang siki, tunggal juga pakatonanya. Pinanah pwa ya de sang Arjuna, pëgat gulûnya tumibâ ri hyang Agni. Kunêng anaknya ⁶ si Nâgasena yekomësät rinakṣa de hyang Indra. Wruh pwa sang Arjuna yan kabañcana, pinatêlu pinarapât pinaralima nira ta de nirâmâtî satwa wêkasan. Muwah ta sang hyang Indra mangârâdhana wwe nikang sapta sâgara kinonakên isêpên maḍemana ri dilah hyang Agni ⁷, têka sumahab ikang Lawaṇasamudrasamâgama. Prajña ta sang Arjuna, ikang Bâbyâstra pangilang nira. Mukṣa tang megha kadi sinapwan. Mangkin krodha sang hyang Indra, Airâwaṇa tinunggangan ira. Masô ta sire sang Arjuna, bajra sañjata nira. Sinahakâryan ta sira de ning watêk dewatâ. Kâlâgnidaṇḍa sañjata sang hyang Yama. Sang hyang Baruṇa manggëgö pâçâyudha. Gadâ sañjata sang hyang Waiçrawaṇa. Sang hyang Açwinodewa mangârâdhana ng ⁸ oṣadhi. Sang hyang Dhâtâ mangârâdhana musala. Sang hyang Twaṣṭâ makasañjata parwata, sang hyang Angça ta masañjata lipung, sang hyang Mr̥tyu manggëgö paraçu, sang hyang Aryamângârâdhana parigha ⁹, sang hyang Mitra mangârâdhana cakra. Sang hyang

¹ A. garêh, E. om. F. H. gērêh, G. grêh.

² A. mahâmpuralaya, E. F. H. mahâpralaya, G. pralaya.

³ A. i, E. F. G. H. ing.

⁴ De HSS. si çwasena. Cf. Mah. I, 8237: Açwaseno.

⁵ A. sumawut, E. F. G. H. sumahut.

⁶ A. mânaknya, E. hanaknya, F. H. ânaknya, G. anaknya.

⁷ A. hapi, E. F. G. dilah hyang Agni, H. dilah sang^o.

⁸ A. et G. om. ng.

⁹ A. G. pariga, E. F. H. parigha. Cf. Mah. I, 8267 b.

Pûṣṭa sañjata nira padmamuka, sang hyang Bhaga madhanuḥ ¹, sanjata nira nârâcâstra ². Parëng ta sirânglayang ring âkâça dik widik, tumëkâkneng astra nira ri sang Arjuna, ndâtan hanâmyati sahananya ³ katulak de ning diwyâstra sang Arjuna, mijil sakeng nîti sang Kṛṣṇârjuna. Giri-girin ta sang hyang kabeh, mëgil i pungkur hyang Indra. (Lumëkas ta sang hyang Indra) ⁴ manambut a ç mawarṣa ⁵ ikang panglawan ira, hudan watu kâdbhutâwantah ring âkâça, ndân hilang matëmahan lëbû mlëk ⁶ de ning panah sang Arjuna. Muwah ta sirânghudanakën parwataçikharânekawidha saha ⁷ kayu ny alasnya, satwanya humwang gumuruh wantahnya ring âkâça, yaya tah tanpaçaktinya, syuh ta yeng antariksa, apan hinudan-hudanan ⁸ i çarasangghâtasamûha. Tumëmpuh ta ya ring Khândawawana, katibâu tang ⁹ sarwasatwa denya. Makin atâmbëh duḥka ning ¹⁰ sarwaprânî, dudû laranya de ning panibat sang Kṛṣṇârjuna, anarawata ¹¹ tibâ nikang cakra mwang çarasampâtary awaknya. Enak ta de sang hyang Agni n gumësëngi çarîranya. Âçarya ta sang hyang Indra tumon çakti sang Kṛṣṇârjuna. Mangkin ta sirâmrih manglaganâmbëk nira. Hana tântariksaçabda karëngö de nira. Ling ning âkâçaçabda:

„Kamu hyang Indra! Nâtra sakhâ te ¹² samsthitaḥ ¹³. Ikang nâga Takṣaka mitranta, tan hana yeking Khândawawana. Haneng Kuruksetra ya mangke. Haywa ta kitâsikara ri patunu nikang alas! Tëkwani ikâ ¹⁴ sang Kṛṣṇârjuna rumakṣe ¹⁵ sang hyang Hutâçana prasiddha Nârâyaṇaṅga rikâ. Syapa ta wënançamapaga rasikâ?“

Mangkana ling ning âkâçaçabda. Lunghâ ta sang hyang Indra mwang watëk dewatâ kabeh. Enak ta sang hyang Agni de nira

¹ De HSS. bhaganadhanuḥ. Cf. Mah. I, 8268 b.

² A. nâcâstra, E. nâradastra, F. H. nârâcâstra, G. om.

³ A. sânananya, E. F. G. H. sahananya.

⁴ Haec verba in A. desunt.

⁵ A. aṣṭawarṣa, E. F. G. H. aç mawarṣa. Cf. Mah. I, 8277.

⁶ A. mlak, E. F. G. H. mlëk.

⁷ A. saka, E. F. G. H. saha.

⁸ A. hinudanan, E. F. hinudanudanan, G. inudanudanan, H. hinudanhudanan

⁹ A. kang, E. F. G. H. tang.

¹⁰ A. ni, E. F. G. H. ning.

¹¹ A. anarawatâh, E. anarawata, F. H. ânarawâta, G. hanarawata.

¹² De HSS. çakastu (A. F. H.), saçastu (E. G.).

¹³ Cf. Mah. I, 8300: Na te sakhâ samnihatas.

¹⁴ A. ikang ulah, E. F. H. ikang, G. ika.

¹⁵ A. G. rumakṣa, E. F. H. rumakṣe.

gumësengi sarwasatwa sahananyeng alas ing Khândawawana, makâdi daitya dâna¹wa râkṣasa piçâca, mati matiṇḍih mwang anakbinya saha tanaya ¹. Umwas wuduknya kadi miñak sinyukakên ing agni, manarawata, dumadyakên wṛddhi sang hyang Hutâcana. Hana ta dâna²wa si Maya ngaranya, uṇdahagi ning daitya dâna³wa. Ya tikâlayû sangkeng guhâ kawijilanya, haruhara de ning wêlêk ning kukus sang hyang Agni, lâwan alad ing dilah nira. Samangkana tikang daitya Maya prayatnâmêkul jöng sang Kṛṣṇa, manangis aminta huripnya. Mojar ta ya :

«Sâjñâ haji! Nghulun iki si Maya ngarangku, uṇdahagi nikang daitya. T'asyasih ⁴ ta ri manêh rahadyan sanghulun, tēja niki jîwitanya ri pâduka çrî mahârâja! Yan yogyâ huripên de haji tan hilanga ning prâpanya, pakêna nikâ hulun ⁵ huluna ri jöng narârya Kṛṣṇa, kênohnya mahaywa kadatwan sanghulun, apan nghulun Wiçwakarmâtma⁶ja!»

Mangkana ling nikang daitya Maya. Karuṇa tâmbêk mahârâja Kṛṣṇa, hinurip nira tekang daitya Maya uṇdahagi, apan swabhâwa ning kadi sira tanpamâtyani ng-wwang aminta hurip. Muwah hana ta puyuh patang siki, tan kapangan de sang hyang Agni. Sangkṣepunyân mahâprâṇa juga pinakesi nikang alas, tan kabhukti de sang hyang Agni, lwirnya: ikang nâgâçwasena, luput de sang Arjuna, ikang daitya si Maya, luput de sang Kṛṣṇa, puyuh patang siki, luput de sang hyang Agni.»

(Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana, cumaritakên katunwan ikang alas ring Khândawa. Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah, ling nira :

«Sâjñâ mpungku! Tulusakna ikang carita maharṣi, aparan sambandha ⁷ nikang puyuh patang siki luput de sang hyang Agni) ⁸ ? Yar yogyâ caritakna ⁹ tatwa nikâ ri pwangkulun!»

Mangkana ling mahârâja Janamejayâmintâ pinacaritakên. Sumahur sang ṛṣi Waiçampâyana :

«Hana sira brâhmaṇa sang Mandapâla ngaran ira. Sira ta wiku brahmacârî, nityâgawe samâdhi samâhita, yajña japa mantra paripoṣaṇâ ¹⁰

¹ A. sahanaya, E. F. G. H. sahatanya.

² A. Mâsa, E. Maya, F. G. H. Mâya. Cf. Mah. I, 8323.

³ A. kasyasih, E. F. G. H. tasyasih.

⁴ A. F. G. H. hulun, E. nghulun.

⁵ A. om. E. sambaddha, F. H. sambandha, G. sambhada.

⁶ A. om. mangkana ling bh. W. — de s. h. A.

⁷ A. caritarikna, E. F. G. H. caritakna.

⁸ A. H. paripoṣanâ, E. parisopanâ, F. paripoṣaṇâ, G. paripopana.

dinadina ikang brata ginaway nira, ndâtan kapanggih phala nikâ kabeh de nira, tar winch muliheng swargaloka. Matakwan ¹ ta sire ² sang hyang Dharmarâja ri hetu nirân tinulak muliheug pitṛloka. Mojar ta sang hyang Dharmarâja, ling nira:

„Ai sang Mandapâla! Ikang pitṛloka ngaranya yajnâdi karma ³ tapa mânganyân kapanggih. Kita pwa magawe yajna kewalya, tanpamékasakên putra ring ⁴ loka. Nâhan ta hetunta tau ulih ing pitṛloka. Kunang yan kita mahyun uliheng pitṛloka, tâgawe ta kita putrot-pâdana, yatanyan kapangguha phala ning tapanta!“

Mangkana ling sang hyang Dharmarâja. Tumurun ta sang Mandapâla, matêmahan ta sira puyuh. Hana ta ⁵ puyuh strî si Jarikâ ngaranya, ya ta pinakastrî nira. Mânak ta sira patang siki, kawêkas irikang Khândawawana. Sira lunghâ mareng strî nira wanch, si Lapitâ ngaranya. Kapanggih ta sang hyang Agni ring hawan ⁶, ri sêdêng ira mahyun gumësênganeng ⁷ Khândawawana. Mangastuti ta bhagawân Mandapâla, ling nira:

„Twam antaḥ sarwabhûtânâm ⁸ rūpaswarūpapâwakaḥ, twân dharmâhuṣṣa sâdhanam, twâm âhus triwidham punaḥ ⁹. Om kamu hyang Agni! Kita hane wêtêng ning sarwabhûta, pinakahurip ning sarwaprânî, makâdi janma. Rûpanta pinakarûpa ning râta kabeh. Dadi têlu ling nikaug widhi waneh. T'asyasih ta luputaknânak i nghulun patang siki kwehnya, tamolah rikang Khândawawana, sangka yan agawaya dharmasâdhana pakênanya!“

Mangkana ling sang Mandapâla. Asih ta sang hyang Agni ri sira. Sêdêng pwa sirân gumësêngikang Khândawawana, harohara tikang ¹⁰ puyuh strî si Jarikâ, manangis tumon ry anaknya tan wênang ¹¹ mibêr. Mojar ta ya:

„Anaku sang Jârikeya! Prasiddha kitânak atuha, kinon magawaya

¹ A. matangyan, E. matyan, F. G. H. matakwan.

² A. sare, E. G. sire, F. H. sireng.

³ A. karmmanya, E. F. G. H. karma, G. om.

⁴ A. ri, E. F. G. H. ring.

⁵ A. et G. om. ta.

⁶ A. awan, E. F. G. H. hawan.

⁷ A. gumsênging, E. F. gumsênganeng, G. gumsênga, H. gumsêngane

⁸ A. sarwabhutatam, G. sarwabhutanam, H. ⁹ bhûtânâm

⁹ Mah. I, 8353 b: Twam antaḥ sarwabhûtânâm gûḍhaṣ carasî pâwaka; 8354 a: Twâm ekam âhuḥ kawayas twâm âhus triwidham punaḥ.

¹⁰ A. E. hikang, F. H. tikang, G. tang.

¹¹ A. wna, E. G. wênang, F. H. wnang.

kabrahmacaryan kita de ning bapanta sang ¹ Mandapâla. Kunang arinta sang Sârisrkwa amrddhyakna sautâna pakon ireriya. Si Stambamitra magawaya tapa² yajña karma. Sang Droṇa magawaya hayu mangabhyâsa ³ wedamantra. Mangkaua pamêkas ning bapantânaku, kamênâ nirân laku tumûtakna strî nira sang Lapitâ. Mangke pwa kita katêkân bhaya ike ⁴ patunu niking Khândawawana. Byakta ta kita pêjaha, tan siddhâkên sapakon i bapanta. Ya ta dumeh nghulun malara. Aparan ta upâyantânaku?"

Sumahur ikang puyuh patang siki:

"Ibu haywa rahadyan sanghulun prihati, tumon nghulun tan wênang mör ⁵! Panglampwakna kapati ni nghulun kapât, yan kaswargâ nghulun ⁶ suka, yan kakawaha nghulun suka ⁷, sapanitah ing widhi tinût i nghulun. Kunang deyanta ibër ta kita pëngpöng sang hyang Agni tapwan têka, yâwat kitâhurip matêmwa lâwan bapa ni nghulun! Mânaka kita patang siki muwah, sumidhyakna sâdhya ni bapangka!"

Mangkana ling ning wartakapota. Sumahur ibunya ⁸:

"Uḍuh putra! Mogha tan wênang nghulun tuminggalakna wêkangku, kadi tinalyan hrdayangku de ning snehabandhana, umangëngë ⁹ kasyasih ta katunw ing agni. T'asyasih tânaku yan yogyâ lingku pituhun! Nâhan nyâ lyang ning tikus pañjingi! Ya tikâ pahëthötanta ¹⁰! Aku sumaputana kita lëbû. Yapwan lungghâ sang hyang Agni, ungkabana ni nghulun tang lyang, yatanyân ahuripânaku."

Sumahur ikânaknya: "Ibu! Apa ¹¹ hiḍëpta ikang mûṣika? Takarin' menaka manahnya tumon i kami masuke lyangnya? Niyata umangan kami. Lëhöng tâku mâtya de hyang Agni, tan kadi panganën ing tikus."

"Anaku! Punya dahat wuwusta. Nâhan tang tikus mijil sangke lyangnya, sinambër de ning cyena, winörakënya mareng âkâça. Bwatânaku pasuk çîghra-çîghra!"

¹ A. 'sa, E. F. H. sang, G. om.

² A. et G. om. tapa.

³ A. pangabhyâsa, E. G. mangabhyâsa, F. H. mangabhyâsa.

⁴ A. ika, E. F. H. ike, G. i.

⁵ A. E. G. mër, F. H. mör.

⁶ A. F. H. kaswarggaha, E. kaçwargga nghulun, G. kaswargga.

⁷ A. saka, E. sukâ, F. G. H. suka.

⁸ A. babunya, E. G. hibunya, F. ibûnya, H. ibunya.

⁹ A. H. humangëngëngë, E. umangënnangëngë, F. umangëngëngë, G. mangëngëngë.

¹⁰ A. patötötanta, E. pahëkëtanta, F. şahëthötanta, G. pahëtëntanta, H. pahötötanta.

¹¹ A. E. G. hapa, F. H. apa.

"Ibu! Yadi pwa masuka ¹ nghulun irikang lyang, yaya tan tunun ing panas hyang Apuy, apan tinûb sang hyang Bâyu sira. Lëhông ta mâtya tumêdune dilah sang hyang Hutâçana, makaphalâmang-guha ng swargaloka. Yan hanâ kârunya hyang Agni, mahuripa ta nghulun, mapangguha lâwan kita muwah- Laku tebër ta kita!"

Mangkana ling ning puyuh ri indungnya. Lunghâ tendungnya mör. Meh pwa ya hyang Agni datênga, mojar ta si Sârisrkwa:

"Aringku sang Stambamitra! Pöngakên ² hyang Agni tapwan tèka! Tâmet ³ upâya mârğa ning tan kagësêngana, apan ikaug wwang ⁴ magaway upâya sêdêng ing bhaya tapwan tèka, yekâ ⁵ yan panëmu ng lara."

Sumahur si Droça: "Kaka sang Stambamitra ⁶! Tan hanâjnaprâya ni ngwang rare lena sangkeng atuha. Kakanta sang ⁷ Jârikeya pwa humëñg. Tau lyan iking kapatın rinëgépnya. Aparan ta wënanga nikang rare mopâya?"

Mangkana ling ning wartakapotân pangucap ⁸ ri sânaknya. Têka pwa sang hyang Agni, mädëg ta kakanya si Jârikeya, mangastuti ri sang hyang Agni. Milu târinya kabeh, mangunyakên brâhma-mantra:

"Sârya bhûtwâ, raçmibhir jâta wedo ⁹. Kamung hyang Agni, kita sang hyang Jâta weda ¹⁰ ngaranta, sang hyang Sârya, matang yan hana tejanta kârana nikâ. Kita sakala dewatâ ning râk kabeh. Çiwas trâtâ ¹¹ bhawâsmâkam ¹². Sâkşât Çiwamûrti kita, yogya ta kita tumulunge nghulun. Mâ 'smân adya ¹³ winâçaya ¹². Haywa kita umâtyani ¹⁴ nghulun!"

Mangkana ling nikang puyuh kapât. Matutur ta sang hyang Agni ri pawêkas sang Mandapâla ngûni. Mojar ta sira (ling nira) ¹⁵:

¹ A. F. H. pasuka, E. masûka, G. masuka.

² A. pëpöngakên, E. G. pëngakên, F. H. pöngakên.

³ A. met, E. G. tâmet, F. H. tâtmet

⁴ A. F. G. H. ikaug wang, E. ikaug wwang.

⁵ A. yeko, E. G. yeka, F. H. yekâ.

⁶ A. Tambamitra, E. F. H. Stâmbhamitra, G. Stambha⁹

⁷ A. sa, E. F. G. H. sang.

⁸ A. potawarttika ngucap, E. F. H. warttakapotân pangucap, G. 0ta pangucap.

⁹ De HSS. Suryya bhute raçmisah jâta wedah. Mah. I, 8419 a

¹⁰ A. Jâtawe, E. Jâtawedha, F. H. Jâtaweda, G. Jataweda.

¹¹ De HSS. tatra.

¹² Mah. I, 8421 b.

¹³ De HSS. âdyâ.

¹⁴ A. humâtyani, E. umatyani, F. H. umâtyani, G. matyana.

¹⁵ Haec verba in A. et E. desunt.

„Anaku kong puyuh! Wruh aku brâhmaṇaputra ¹ kita, brâhma-mantra inuccâraṇanta. Haywa ta kitâwëdi! Luputaknangkwi ² kita, apan huwus pawëkas i bapanta sang Mandapâla ry aku, pamalaku ³ ng anugraha bapa. Aparan kaharëpta ⁴?”

„Kamung hyang Agni! Bhâra dahat anugrahanta ri nghulun ⁵, an linuputakën sangkeng mr̥tyu. Kunaug pwa tulusa nghulun dîr-ghâyusa, wënanga gumawaya dharma, sapawëkas sang mulih ing kadewatan ira, mwanng mâjaraḱën kapariṇârṇân ⁶ ing sukâ nire sira.”

Sang Kṛṣṇârjuna muwah mareng Yamunâtîra ⁷, dinulur de sang Maya dâuawa.

XVIII.

Parikramya ⁸ tataḥ sarwe trayo'pi Bharatarṣabha, ramaṇîye nadîkûle ⁹ sahitâḥ samupâwiṇan ¹⁰.

Nâhan ta krama ning pâmëng-amëng sang Kṛṣṇârjuna ring Yamunâtîra.

Ity Âdiparwa samâpta. Sabhâ tulusanya dlâha ¹¹.

¹ A. brâmâputra, E. brâhmânapûtra, F. H. brâhmaṇaputra, G. brah^o.

² A. luputakna nghulun, E. luputaknangkwa, F. H. luputaknangkwi, G. nangku.

³ A. pamaku, E. mamalaku, F. H. pamalaku.

⁴ A. E. karëpta, F. G. H. kaharëpta.

⁵ A. nghulu, E. F. G. H. nghulun.

⁶ A. ta pariṇârṇan, D. E. F. H. kapariṇârṇân, G. 0ṇan.

⁷ A. Yamunâtirah, G. 0ra, E. Yamunatirah, D. F. Yamunâtira, H. Yâ^o.

⁸ De HSS. parikrama.

⁹ De HSS. mahântaye nâdityayaih.

¹⁰ Mah. I, 8479.

¹¹ A. dhâ, D. E. G. om. F. H. dlâha.

ERRATUM.

In de paginatuur is een vergissing geslopen :

Bladzijde 177 sluit aan op bladz 170.
